

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

“ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“Do” Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown
Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

“แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

"Lae, Do, Berng, Por" Youths Producing Buddhist creative media for
local development in their hometown

โดย

รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร.

ดร.เอื้ออารีย์ ้วยวัฒน์นะ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765034

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

“ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“Do” Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown
Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

“แลดูเบ้งฝ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด
"Lae, Do, Berng, Por" Youths Producing Buddhist creative media for
local development in their hometown

โดย

รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร.

ดร.เอื้ออารีย์ วยวัฒน์นะ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765034

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 2

“Do” Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown
Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province
Province

Under Research plan

"Lae, Do, Berng, Por" Youths Producing Buddhist creative media for
local development in their hometown

BY

Assoc. Prof. Dr.Kamalas Phoowachanathipong

Miss.Manasanan Prapassornpitaya

Dr.Tiptida Na Nakorn

Phramaha Nuntawit Dhīrabhaddo, Dr.

Dr.Aue-aree Waiwattana

Faculty of Humanities

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2565

Research Project Funded

by Thailand Science Research and innovation Fund

MCU RS 800765034

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	“ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ผู้วิจัย:	รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์, นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา, ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร, พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร., ดร.เอื้ออารีย์ วัชรวัฒน์
ส่วนงาน:	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ๒) พัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ๓) ประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ตัวแทนภาคประชาชน ประชาชนชุมชน จำนวน ๙ คน และกลุ่มเสวนาออนไลน์ ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้บริหาร และครู จำนวน ๓๐ คน และกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในพื้นที่ จำนวน ๖๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมิน การสัมภาษณ์เชิงลึก กิจกรรมเสวนา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และกิจกรรมจับกล้องส่องบ้านเกิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธฯ ประกอบด้วย ๑) เครือข่ายขับเคลื่อนสานความร่วมมือ ๒) กระบวนการสร้างความร่วมมือ ๓) การเสริมสู่การยกระดับ

๒) การออกแบบกระบวนการกิจกรรม มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) สร้างความร่วมมือเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่ ๒) อบรมปลูกจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด ๓) การทำโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด สื่อวัฒนธรรมรักบ้านเกิด ๔) นำเสนอผลผลิตศิลปวัฒนธรรมสื่อสร้างสรรค์ภายใต้แนวความคิด “แลดูเบิ่งผ่อ” คือ “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

๓) ผลประเมินรูปแบบ พบว่า ในภาพรวมเยาวชนมีจิตสำนึกรักษ์เกิดตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสมนสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และนักเรียนสะท้อนความรู้สึกว่า สนใจในประวัติศาสตร์ไทยมากขึ้นและมีความภูมิใจในบ้านเกิด ส่วนผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์ฯ ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์ฯ ๒) กิจกรรมใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษ์ถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน ๓) ผลผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๑๐ ชิ้นงาน ๔) สิ่งที่ยาวชนได้รับ เช่น มีจิตสำนึกรักษ์เกิดสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ เกิดความรักและภูมิใจในท้องถิ่นและจังหวัดของตน ฯลฯ

Research Title: “Do” Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Researchers: Assoc. Prof. Dr.Kamalas Phoowachanathipong,
Miss.Manasanan Prapassornpitaya,
Dr.Tiptida Na Nakorn, Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.,
Dr.Aue-aree Waiwattana

Department: Faculty of Humanities
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: B.E. 2565/2022

Research Grants: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study A Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province 2) to develop the process of using Creative Media Literacy for Local Hometown Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province 3) to assess the outcomes of using Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research methods were mixed method. Nine key informants were administrators, teachers, government agencies in the area, representatives from the public sector and community scholars, 30 peoples in online discussion groups were directors, administrators and teachers and a sample of 60 students in the area. The research tools were assessment forms, in-depth interviews, discussion activities, participatory observations and the activity of “Chap Klong Song Bankoet”. Data were analyzed by mean, percentage, standard deviation, t-test and content analysis. The research revealed that:

1) The model for using Buddhist Creative Media Literacy consisted of
1) network to promote cooperation (Engage) 2) process of collaboration (Enrich)
3) increasing the level (Enhance).

2) Activity process design has 4 steps: 1) to establish a network of schools in the area 2) to provide instruction to raise awareness of hometown conservation 3) to initiative “Chap Klong Song Bankoet: culturally creative media to love the homeland” 4) to presents the production of creative media video clips under the

concept of “Lae, Do, Berng, Por” is "5 Do", namely ways of life, values, arts, culture and traditional.

3) The result of the model assessment found that overall, the youth had the average scores for hometown conservation consciousness according to Sappurisdhamma and Yonisomanasikāra higher than before participating in the project.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูง จากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน จึงขออนุโมทนากราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผอ.สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่เมตตาให้คำชี้แนะกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผน และส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนในการทำวิจัยตลอดระยะเวลาของการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี, ดร. ที่เมตตาตรวจแก้ไขรูปแบบของรายงานวิจัย และขอขอบคุณนายรังสรรค์ วัฒนาชัยวิช ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด ที่สนับสนุนและช่วยขับเคลื่อนให้การทำงานวิจัยนี้สำเร็จไปด้วยดี

ขอขอบคุณ ดร.ประสิทธิ์ แก้วมีศรี เป็นวิทยากรอบรม และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน รศ.ดร. เมธาวิ อุดมธรรมานภาพ รศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง ผศ.ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และดร.ลำพอง กลมกุล ที่ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้

ขอขอบคุณ วัฒนธรรมจังหวัด นางจรีพร ขันดี ที่ให้การสนับสนุนโครงการและเข้าร่วมเสวนาในครั้งนี้ และ นายเจนโชค สุวนิธิ ตัวแทนชุมชน ตำบลสำเภาล่ม ภาคประชาชนที่เอื้อเพื่อข้อมูลการทำวิจัยตลอดระยะการทำโครงการ

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน ได้แก่ ๑) ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทธโสธรวรย์ ๒) ดร.ธนวัฒน์ พินนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร ๓) อาจารย์บุญเลิศ เพชรมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนวังน้อยวิทยานิคม ๔) อาจารย์ชัยพร บัวผัน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ๕) อาจารย์วริยาพัชร วรภัทร์สกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ ๖) อาจารย์วิจิตร อินทสุวรรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวคะนอง และคุณครูทุกท่านที่ให้ความสนับสนุนโครงการวิจัยในครั้งนี้ และ ครูสายันต์ ชันฉนิยม ช่วยประสานและอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยและอำนวยความสะดวก ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงไปด้วยดี

ขอขอบคุณที่ปรึกษาโครงการวิจัย ผศ.ดร.อัคนันท์ อริยศรีพงษ์ และ นายภิญโญ ฐัธธรรม ที่มาร่วมมอบรางวัลและเกียรติบัตรสำหรับนักเรียนที่ร่วมโครงการ

ขอขอบคุณและขอใจ ทิมนคณะวิจัย นิสิตปริญญาโท นิสิตปริญญาเอก ที่มาร่วมกันทำกิจกรรมและติดตามโครงการวิจัยตลอดระยะทำการโครงการนี้

ขอขอบคุณผู้นำชุมชน ประชาชน ในพื้นที่ ที่สนับสนุนและเอื้อเพื่อข้อมูลด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน

ขอขอบใจนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการและผลิตสื่อสร้างสรรค์วิถิพุทธได้ผลผลิตจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ จำนวน ๑๐ ชิ้นงาน เป็นผลงานที่มีคุณค่าและเผยแพร่สิ่งดี ๆ ในชุมชนสู่สาธารณะในวงกว้างได้อย่างดี

ท้ายสุดนี้ ขอคุณงามความดีที่เกิดจากงานวิจัยนี้ น้อมจิตเป็นกุศลถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาอบรมสั่งสอนให้ผู้เขียนเดินในเส้นทางความดีตามอริยมรรคมีองค์ ๘ เพื่อพัฒนาตนให้ไปสู่การพ้นทุกข์ พบความสุขที่แท้จริงต่อไป

รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ
หัวหน้าโครงการวิจัย
๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ	๗
๒.๒ แนวทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร.....	๒๔
๒.๓ แนวคิดการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑	๓๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเกิด	๔๐
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน	๕๘
๒.๖ หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง	๖๕
๒.๗ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	๗๘
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๒
๒.๙ กรอบแนวคิดงานวิจัย	๘๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๙๐
๓.๒ ระยะที่ ๑ ศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด ของเยาวชน.....	๙๓
๓.๓ ระยะที่ ๒ พัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด ของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	๙๕
๓.๔ ระยะที่ ๓ ประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้าน เกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	๑๐๒

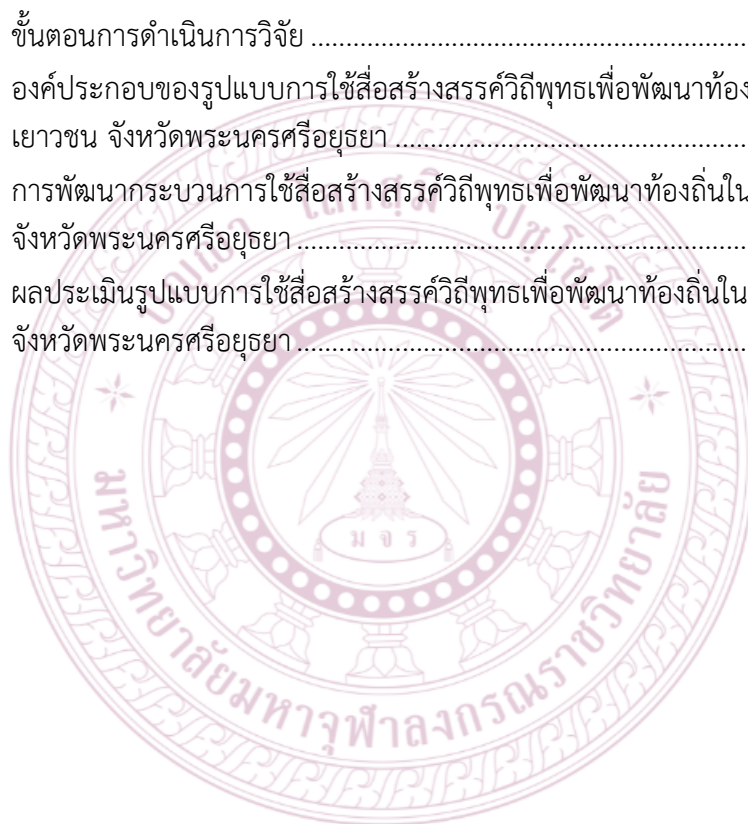
๓.๕ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	๑๐๕
๓.๖ สรุป	๑๐๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๐๗
๔.๑ ผลการศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๐๗
๔.๒ การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๒๓
๔.๓ ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด	๑๔๘
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๖๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๙
๕.๒ อภิปรายผล	๑๗๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๗๔
บรรณานุกรม	๑๗๖
ภาคผนวก	๑๘๕
ภาคผนวก ก หนังสือเชิญร่วมเสวนา/โปสเตอร์เสวนา	๑๘๖
ภาคผนวก ข กำหนดการเสวนาออนไลน์	๑๙๖
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๒๐๐
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรมประกวดสื่อสร้างสรรค์และโครงการ	๒๑๘
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบจากงานวิจัย	๒๒๐
ภาคผนวก ฉ ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์	๒๒๔
ภาคผนวก ช แบบสรุปโครงการวิจัย	๒๓๑
ภาคผนวก ซ ใบรับรองจริยธรรม	๒๓๗
ภาคผนวก ฌ ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๓๙
ประวัติผู้วิจัย	๒๔๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑	กิจกรรมในรูปแบบฯ ๙๗
๔.๑	ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๑๘
๔.๒	แสดงคะแนนเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสัปดาห์วัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับ เยาวชน..... ๑๑๙
๔.๓	ผลผลิตการประกวดคลิปวิดีโอ ๑๒๘
๔.๔	ข้อมูลทั่วไป..... ๑๔๘
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร จิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดก่อนและหลังรับการอบรม..... ๑๕๐
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร จิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดก่อนและหลังรับการอบรมจำแนกเป็นรายด้าน..... ๑๕๔
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร เหตุผลในการคิด ๑๕๕
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร เหตุผลในการคิด ๑๕๗
๔.๙	ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป ๑๕๗
๔.๑๐	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้า อบรมโดยรวม ๑๕๘
๔.๑๑	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้า อบรมด้านการฝึกอบรม..... ๑๕๙
๔.๑๒	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้า อบรมด้านวิทยากร..... ๑๕๙
๔.๑๓	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้า อบรมด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรม..... ๑๖๐
๔.๑๔	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการ อบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามเพศ..... ๑๖๐
๔.๑๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการ อบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามสถานะ..... ๑๖๐
๔.๑๖	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการ อบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามโรงเรียน..... ๑๖๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑	แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน..... ๑๔
๒.๒	แสดงกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ๗๑
๒.๓	แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๘๐
๒.๔	กรอบแนวคิดงานวิจัย ๘๙
๓.๑	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ๙๑
๔.๑	องค์ประกอบของรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๖
๔.๒	การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๔๗
๔.๓	ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๖๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก		
คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก		
คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
อ.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทามวรรค	(ภาษาไทย)
อ.ตีก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ตีกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.สตุตก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับทุกคน และยิ่งในปัจจุบันยังมีช่องทางมากมายให้เราสื่อสารกัน “สื่อหลัก” ยังคงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการสื่อสารได้ในวงกว้าง แต่ถึงอย่างนั้นประชาชนอย่างเราก็ทำหน้าที่เป็นสื่อได้ โดยผ่านช่องทางออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่ายในยุคดิจิทัล โดยปรากฏการณ์ที่ข้อมูลข่าวสารเพิ่มและไหลอย่างรวดเร็วนั้นเกิดจากสื่อที่มีมากขึ้น รวมถึงสื่อออนไลน์ และเป็นธรรมชาติของตัวสื่อที่ง่ายต่อการบริโภคและง่ายต่อการส่งต่อทุกวันนี้ บางทีสื่อกระแสหลักยังเอาประเด็นจากสื่อออนไลน์ เอามาต่อยอด มันจึงง่ายมากต่อการสร้างความรู้สึกร่วมต่อคนรุ่นใหม่ เกิดแรงกระตุ้นไปสู่การแสดงออกของคนรุ่นใหม่เมื่อได้เจอ Community เดียวกัน สื่อเองก็ต้องตามให้ทัน และต้องกรองข่าวให้ดีเสียก่อน^๑ ปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างยิ่งในรูปแบบต่างๆ อาทิ สื่อสร้างสรรค์ เป็นสื่อแนะนำในรูปของเทคโนโลยีนำเสนอต่างๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น และสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ เป็นสื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข

ในสมัยพุทธกาลยังไม่มีสื่อและเทคโนโลยีในการสื่อสาร ดังนั้น การสื่อสารที่ใช้ส่วนมากเป็นแบบการสั่งสอน โดยเน้นไปที่การพูด การฟัง และการจดจำ (มุขปาฐะ) ซึ่งประกอบด้วยการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนจนสามารถนำไปพัฒนาประยุกต์ใช้กับกระบวนการสื่อสารในทุกรูปแบบตามหลักของการสื่อสาร สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต)^๒ ได้สรุปกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ตามหลักธรรมของพระพุทธองค์ คืออายตนะ (ช่องทางการรับรู้) + อารมณ์ (สิ่งที่ถูกรับรู้) + วิญญาณ (ความรู้) = ผัสสะ (การรับรู้) นำสู่เวทนา (ความรู้สึกต่ออารมณ์) กระบวนการรับรู้เช่นนี้ มีองค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร ตัวสาร และผู้รับสาร โดย

---

^๑ อัญรินทร์ อมรอิสริยาชัย, “สื่อที่นั่นสำคัญไฉน” ความสำคัญของสื่อ และสิ่งที่สื่อขาดหายไปในปัจจุบัน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, [ออนไลน์], จาก: <https://kuza.me/Yapao> [๑๕, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕].

^๒ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๗๙๖-๘๐๒.

ผ่านการอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์กัน ซึ่งทำให้กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นได้ คือ มีอายตนะภายนอก หรือช่องทางการสื่อสาร (Channel) ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสาร ภายในของตัวผู้ส่งสาร และมีตัวสาร (Message) คือ เนื้อหาของสาร โดยมีกลไก คือ ผัสสะ การกระทบ+กับวิญญาณ คือการรับรู้ ของอายตนะภายนอก และภายในขณะที่เกิดผัสสะ (การกระทบ) ระหว่างอายตนะภายนอก กับอายตนะภายใน เช่น ตาเห็น รูป หูฟัง เสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสเย็น ร้อนอ่อน แข็ง และใจรับรู้อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารเชิงพุทธมีข้อแตกต่างในการอธิบาย กระบวนการสื่อสารเพิ่มมากกว่าการสื่อสารตะวันตก คือ การรับรู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ ในกระบวนการสื่อสารเชิงพุทธนั้น พระพุทธศาสนาได้ให้น้ำหนักกับองค์ประกอบเหล่านี้ทุกองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ คือ ตัวสาร (Message) หรือหลักธรรม^๓

อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้สื่อเป็นเครื่องมือหลักของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เยาวชนเลือกใช้เพื่อถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ของเยาวชนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด เพื่อการสร้างสรรค์สื่อที่สะท้อนบอกเล่าถึง วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงบริบทจากหลากหลายส่วนของชุมชน สื่อนับว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้และพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยในปัจจุบันพบว่าใน ๑ สัปดาห์ คนไทยใช้เวลากับสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดรองลงมาคือ ทีวี หนังสือพิมพ์ และแมกกาซีน ซึ่งในกลุ่มอายุประมาณ ๑๕ – ๓๔ ปี หรือที่เรียกว่ากลุ่ม Generation Y เป็นกลุ่มที่มี พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดถึง ๕๔.๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ คือเฉลี่ยแล้วที่ท่องอินเทอร์เน็ต วันละ เกือบ ๘ ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่เด็กและเยาวชนบางกลุ่มยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้สื่อ อย่างรู้เท่าทัน และขาดทักษะที่จำเป็นด้านการใช้สื่อ และในหลายกรณีที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง กลายเป็น ผู้ควบคุม ดูแล อย่างไม่ถูกต้อง เป็นผลให้เด็กไม่สามารถใช้สื่อไปในทางสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้^๔

ฉะนั้นความสำคัญของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนก็เช่นกัน นอกจากการใช้สื่อเป็นตัวกลางขับเคลื่อน หรือเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานความรู้และนำเสนอความรู้ในหลายๆ ด้าน และโดยเฉพาะโครงการวิจัยนี้ได้ส่งเสริมการอนุรักษ์บ้านเกิด โดยใช้สื่อเป็นตัวขับเคลื่อนในการสร้างความรู้และเผยแพร่ความรู้ของท้องถิ่น ตลอดจนการตระหนักถึงเรื่องการอนุรักษ์ท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึก แต่ในขณะเดียวกันการใช้สื่อนั้น ก็ต้องมีการส่งเสริมให้เป็นสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนควรมีการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

^๓ ชญานันท์ อัครธรรมานนท์ และประทีป พิษทองกลาง, “การสื่อสารธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ (๒๕๖๑): ๒๗๑-๒๗๒.

^๔ พนา ทองมีอาคม และคณะ, เรียนรู้เรื่องสื่อ, สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, ๒๕๕๙).

และสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข

โดยที่การพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิดในปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔^๕ ให้ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาค้นหาทุกช่วงวัย และเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมในการนี้จึงต้องอาศัยกลไกประชาารัฐที่เป็นการรวมพลังขับเคลื่อนจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน และการกำหนดประเด็นบูรณาการของการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด ทำความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกันกับคนในชุมชน โดยใช้หลักความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรทฤษฎีใหม่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ ให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูงที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซการผลิต สินค้าและบริการ นำเทคโนโลยี นวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่ที่ช่วยทำลายข้อจำกัด ให้เกิดการก้าวกระโดดของการพัฒนาต่อยอด และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) ด้วยการใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา ๓ เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ BCG Model มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสอดคล้องกับหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย^๖

จากประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า กระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนพัฒนาบ้านเกิดเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจาก“การผลิตสื่อสร้างสรรค์ในยุคปัจจุบัน มีความสำคัญมาก เนื่องจากทำให้เยาวชนรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองและ

^๕ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, สำนักนายกรัฐมนตรี, (๒๕๕๙), หน้า ๕.

^๖ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, “ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐”, [ออนไลน์], จาก: https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf [๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].

รักในตัวตนของตนเอง ร่วมส่งเสริมอนุรักษ์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการใช้สื่อสร้างสรรค์ และมีประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง โดยบูรณาการกิจกรรมในโรงเรียน ตามแนวคิด ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาการเรียนรู้ ให้เด็กและเยาวชนมีประสบการณ์จริงจากการได้ลงพื้นที่ ซึ่งการสร้างกิจกรรมลักษณะนี้ อยู่ในกรอบแนวคิด “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด ภายใต้หัวข้อ รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มุ่งเน้นการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น เพื่อบอกเล่าถึง วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผักผ่นให้เยาวชนได้ร่วมกันถ่ายทอดเรื่องราวเล่าดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) จนนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดอย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๒ คำถามวิจัย

- ๑) รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร
- ๒) กระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร
- ๓) ผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ลักษณะวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณขยายวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ทำการศึกษาวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับค่านิยม

จารีตประเพณี ภาษา ประวัติศาสตร์ คำสอนทางศาสนา วิถีชีวิตชุมชน ทิวทัศน์วัฒนธรรมในท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ กระบวนการและแนวทางในการผลิตสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด กำหนดประเด็นการศึกษาได้แก่

- แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ
- แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสาร
- แนวคิดการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑
- แนวคิดการเรียนรู้ทิวทัศน์วัฒนธรรมในท้องถิ่นบ้านเกิด
- แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน
- หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนและชุมชนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ ตัวแทนชุมชน เยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน และโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากพื้นที่ชุมชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ คน รวมจำนวน ๙ คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด โดยการสัมภาษณ์และเสวนาออนไลน์ จำนวน ๓๐ คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ การคัดเลือกตัวแทนเยาวชนในโรงเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตัวแทนจาก ๖ โรงเรียน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกตามคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โรงเรียนละ ๑๐ คน รวมทั้งหมด ๖๐ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน หมายถึง การปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน โดยส่งเสริมให้เยาวชนสร้างความสัมพันธ์อันดีร่วมกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด ผ่านกิจกรรมการสร้างสรรค์สื่อเชิงพุทธที่สะท้อนอัตลักษณ์บอกเล่าถึง วิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงบริบทของชุมชน และโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวัดพฤติกรรมปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ และหลักโยนิโสมนสิการ

๑.๕.๒ ผลิตสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ หมายถึง สื่อที่พัฒนาในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น เพื่อบอกเล่าถึง วิถีชีวิต

ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเยาวชนในชุมชน และโรงเรียนในพื้นที่ ได้ร่วมกันตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาบ้านเกิดของตน และเล่าเรื่องราวดี ๆ ในชุมชนในกรอบ “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำผลผลิตเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ ใช้เวลาไม่เกิน ๘ นาทีต่อชิ้นงาน

๑.๕.๓ โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด

หมายถึง กระบวนการออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากการลงพื้นที่ วิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่เกี่ยวกับ “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และประกวดแข่งขันผลิตสื่อภายใต้กรอบแนวคิด เยาวชนสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิด

๑.๕.๔ เครือข่ายการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ

เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หมายถึง กระบวนการความร่วมมือของผู้นำชุมชน เยาวชนคนรุ่นใหม่ โรงเรียน สถาบันการศึกษา ชุมชน ร่วมกันถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ สร้างจิตสำนึกอุดมการณ์ และทำความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน โดยใช้หลักความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเล็ก ๆ และขยายเป็นเครือข่าย ในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านยูทูบ เพจเฟซบุ๊ก เป็นต้นผ่านโครงการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้น

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๒ ได้ผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน จำนวน ๑๐ สื่อ

๑.๖.๓ ได้เครือข่ายเยาวชนสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในพื้นที่ ๖ พื้นที่ และสื่อออนไลน์ ผ่านช่องยูทูบ (Youtube) จำนวน ๑ เครือข่าย

๑.๖.๔ สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในทางวิชาการได้เพื่อนำไปต่อยอดสร้างสรรค์งานวิจัยเพื่อยกระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในเชิงการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ
- ๒.๒ แนวทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร
- ๒.๓ แนวคิดการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเกิด
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน
- ๒.๖ หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดงานวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ

๒.๑.๑ ความหมายของสื่อ^๗

คำว่า “สื่อ” ในภาษาไทยกับคำในภาษาอังกฤษ พบว่ามีความหมายตรงกับคำว่า “Media” (ในกรณีที่มีความหมายเป็นเอกพจน์จะใช้คำว่า “Medium”)

คำว่า “สื่อ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้ “สื่อ (กริยา) หมายถึง ติดต่อให้ถึงกัน เช่น สื่อความหมาย, ชักนำให้รู้จักกัน สื่อ (นาม)

---

^๗ เรือตรีหญิงจิณห์จุฑา ศุภมงคล ร.น, “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

หมายถึง ผู้หรือสิ่งที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน เช่น เขาใช้จดหมายเป็นสื่อติดต่อกัน, เรียกผู้ที่ทำหน้าที่ชักนำให้ชายหญิงได้แต่งงานกันว่า พ่อสื่อ หรือ แม่สื่อ; (ศิลปะ) วัสดุต่างๆ ที่นำมาสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ให้มีความหมายตามแนวคิด ซึ่งศิลปินประสงค์แสดงออกเช่นนั้น เช่น สื่อผสม”

สื่อ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปรากฏด้วยอักษร เครื่องหมาย ภาพ หรือเสียง ไม่ว่าจะจัดทำในรูปแบบของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ ภาพโฆษณา รูปถ่าย ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ การแสดง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือจัดทำในรูปแบบอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา ๓ วรรค ๒)

กระบวนการสื่อสารมวลชน คำว่า “สื่อ” (Channel or Medium) คือ พาหนะนำข่าวสาร (Message Vehicles) หรือพาหนะของสารหรือสิ่งที่ขนส่งสาร (Carrier of Messages) จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารไปได้ก็ต้องอาศัยสื่อที่จะถ่ายทอดข่าวสารออกไปและข่าวสารจะไปถึงผู้รับได้ก็ต้องอาศัยสื่อพาไป เช่น คลื่นวิทยุในอากาศนำเสียงพูดไปให้ผู้ฟัง กระดาษนำตัวอักษรและภาพที่ปรากฏไปให้ผู้รับสารได้อ่าน เป็นต้น ทางด้านผู้รับสารก็เช่นเดียวกัน ต้องอาศัยสื่อในการรับสารนั้น ๆ เช่น ผู้รับสารจะต้องมีเครื่องรับวิทยุ เป็นต้น ดังนั้นทั้งสองฝ่ายต่างอาศัยสื่อเพื่อการติดต่อให้ถึงกัน มนุษย์ได้คิดค้นประดิษฐ์สร้างขึ้น เสาะหาวิธีการหาช่องทางในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามสภาพของทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง และพัฒนาวิธีการ กระบวนการ และเครื่องมืออุปกรณ์ให้ก้าวหน้าเพิ่มพูนสมรรถนะ คุณภาพและประสิทธิภาพในการแสวงหาสาร การเก็บสาร การส่งสาร การรับสาร และการสื่อสารกลับ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารของมนุษย์ต่อไป

การพิจารณาถึงเรื่องสื่อนี้มีปัจจัย ๓ ประการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (๑) วัสดุที่รองรับ (๒) สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีความหมายเป็นสาร (๓) พาหนะที่จะนำวัสดุที่มีสารไปให้ถึงผู้รับสาร

ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับวิธีการหาช่องทางของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของคนแตกต่างกันไปตามยุคตามสมัย เช่น ใช้ “สื่อบุคคล” หรือ “คน” เพื่อการสื่อสารด้วยวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่ต่างกัน โดยคนได้คิดหาทาง ออกปฏิกิริยาเป็นสารให้คนอื่น ๆ เข้าใจความหมายใช้สื่อบุคคลในลักษณะเป็นพาหนะที่มีสารโดยเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่ การเกษตร สาธารณสุขออกไปพบปะพูดคุยกับประชาชน การใช้ศิลปินสื่อพื้นบ้านเพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติการทำหมัน และการวางแผนครอบครัว การใช้บุรุษไปรษณีย์เพื่อนำจดหมายไปบริการประชาชน นอกจากนั้น สื่อบุคคลยังพยายามหาวัสดุเพื่อรองรับสารเป็นช่องทางในการเผยแพร่ เช่น ใช้ผาผนัง ผนังถ้ำ ดินเหนียว หนังสัตว์ ไม้ไผ่ กระดาษสา แผ่นโลหะ และแม้แต่งานศิลปหัตถกรรม การปั้น แกะสลัก ก็ได้ใช้เป็นช่องทางในการถ่ายทอดสารให้คนอื่นได้รับสารบางอย่างอยู่ด้วย

นักเทคโนโลยีการศึกษาได้มีการนิยามความหมายของคำว่า “สื่อ” ไว้ดังต่อไปนี้

ไฮนิกส์ (Heinich) ให้คำจำกัดความคำว่า “media” ไว้ดังนี้ “Media is a channel of communication.” ซึ่งสรุปความเป็นภาษาไทยได้ดังนี้ “สื่อ คือช่องทางในการติดต่อสื่อสาร” ไฮนิกส์ ยังได้ขยายความเพิ่มเติมอีกว่า “media มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน มีความหมายว่า ระหว่าง

(between) หมายถึงอะไรก็ตามซึ่งทำการบรรจุหรือนำพาข้อมูลหรือสารสนเทศ สื่อเป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างแหล่งกำเนิดสารกับผู้รับสาร”

โรมิสซอว์สกี (A. J. Romiszowski) ศาสตราจารย์ทางด้าน การออกแบบ การพัฒนา และการประเมินผลสื่อการเรียนการสอน ของมหาวิทยาลัยซิริคิวส์ (Syracuse University) ให้คำจำกัดความคำว่า “media” ไว้ดังนี้ “the carriers of messages, from some transmitting source (which may be a human being or an inanimate object) to the receiver of the message (which in our case is the learner)” ซึ่งสรุปความเป็นภาษาไทยได้ดังนี้ “ตัวนำสารจากแหล่งกำเนิดของการสื่อสาร (ซึ่งอาจจะเป็นมนุษย์ หรือวัตถุที่ไม่มีชีวิต) ไปยังผู้รับสาร (ซึ่งในกรณีของการเรียนการสอนก็คือ ผู้เรียน)”

สื่อสร้างสรรค์ หมายถึง สื่อนำเสนอในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่างๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ หมายถึง สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข (มาตรา ๓ วรรค ๓)^๔

พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๘ (๒๕๕๘: ๓๐)^๕ ให้ความหมายของ “สื่อ” หมายความว่า สิ่งที่ทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร เครื่องหมาย ภาพ หรือเสียง ไม่ว่าจะจัดทำในรูปแบบของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมายรูปถ่าย ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ การแสดงข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือได้จัดทำในรูปแบบอื่นใด และให้ความหมายของ “สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” ว่าหมายถึง สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนสามัคคี สามารถใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นสุข

^๔ พระราชบัญญัติกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, [ออนไลน์], วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗, จาก: <http://ilaw.or.th/node/3316>, [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๔].

^๕ จินตนา กลิ่นนันท, “สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกภักษน้ำของเยาวชน กรณีศึกษา: คนปลายน้ำคลองท่ามะเนะ จังหวัดพัทลุง”, วารสารร่วมพฤษ มหวิทยาลัยเกริก ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๙-๓๒

๒.๑.๒ ประเภทของการใช้สื่อสร้างสรรค์^{๑๐}

การแบ่งประเภทของสื่อสร้างสรรค์ นักวิชาการได้แบ่งไว้หลายรูปแบบ ได้แก่

๑. แบ่งประเภทของสื่อออกเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

๑.๑ สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ ภาพถ่าย

๑.๒ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์

๒. แบ่งประเภทของสื่อออกเป็นสื่อที่รับรู้โดยการฟังหรือสื่อโสต การเห็นหรือสื่อทัศน์และทั้งการฟังและการมองเห็นหรือสื่อโสตทัศน์ ดังนี้

๒.๑ สื่อโสต (Audio Media) ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง เทป

๒.๒ สื่อทัศน์ (Visual Media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ ภาพถ่าย

๓. แบ่งประเภทของสื่อเป็นสื่อร้อนและสื่อเย็น ดังนี้

๓.๑ สื่อร้อน (Hot Media) สื่อที่นำสารส่งไปยังผู้รับสาร แต่ผู้รับสารไม่ได้มีส่วนร่วมในการส่งสารเลย ผู้รับสารไม่ต้องใช้ความพยายามใด เพื่อให้ได้สารที่สมบูรณ์ เพราะมีคนจัดคอยดูแลให้ เช่น ภาพยนตร์ มีช่างเทคนิคของโรงภาพยนตร์ได้จัดการฉายให้ชม เป็นต้น

๓.๒ สื่อเย็น (Cool Media) คือ สื่อที่นำข่าวสารไปยังผู้รับ โดยบางครั้ง ผู้รับสารจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการพยายามให้ได้ข่าวสารที่สมบูรณ์ เช่น วิทยุโทรทัศน์ภาพลั้ม ผู้ชมต้องปรับภาพ เป็นต้น

๔. การแบ่งประเภทของสื่อโดยธรรมชาติในการนำสาร ดังนี้

๔.๑ สื่อวัจนะ ได้แก่ สื่อที่นำสารในลักษณะที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน เช่น การพูด การเขียน ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ

๔.๒ สื่ออวัจนะ ได้แก่ สื่อที่นำสารซึ่งไม่เป็นภาษาพูด แต่เป็นสัญลักษณ์ เครื่องหมาย (Signs) และอาการปฏิกิริยา การเคลื่อนไหวของร่างกาย ริมฝีปาก การแสดงออกบนใบหน้า นัยน์ตา การขมวดคิ้ว การใช้สัญญาณมือ การสัมผัส การใช้สัญญาณไฟ การตีเกราะ กลอง การยิงพลุเพื่อขอความช่วยเหลือของผู้ที่รอดชีวิตจากเครื่องบินตก หรือเรืออัปปราง สัญญาณจราจร ป้ายทางเข้าออก ทางไปห้องน้ำ ชาย – หญิง ฯลฯ นอกจากนั้น ยังมีสื่อวัฒนธรรม หรือสื่อพื้นบ้าน เช่น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย และสื่อทัศนศิลป์

๕. การแบ่งประเภทของสื่อ ตามรูปแบบและสถานการณ์การสื่อสาร สามารถแบ่งสื่อได้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

^{๑๐} ณรงค์ เถาว์เกตุ, ครูโรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ คู่มือการใช้บทเรียนออนไลน์ เรื่องโครงงานคอมพิวเตอร์, “พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน”, [ออนไลน์], จาก: <http://www.novabizz.com/Behavior/> [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๕].

๕.๑ สื่อภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) เป็นการสื่อสารกับตนเอง หรือการส่งสารของบุคคลคนเดียว แต่ละบุคคลมีการสื่อสารภายในตนเองทุกคน เนื้อหาสาระในการสื่อสารมาจากประสบการณ์ ข่าวสาร และข้อมูลที่แต่ละคนได้รับ ตัวบุคคลจึงนับได้ว่าเป็นสื่อหรือช่องทางในการสื่อสารกับตนเอง หรือการสื่อสารภายในบุคคล

๕.๒ สื่อระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นรูปแบบของการสื่อสารตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป สื่อที่ใช้ในการสื่อสารประเภทนี้ คือ สื่อบุคคล บุคคลได้มีการพูดกันอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ได้ติดต่อสื่อสารกันทางจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ โทรพิมพ์ เทเลคอมเฟอเรนซ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น ผู้ส่งสารรู้แน่ชัดว่าเป็นกลุ่มใด ผลสะท้อนกลับจากผู้รับสารก็มีได้ง่ายกว่า สื่อหรือช่องทางการสื่อสารสามารถใช้นำสารได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

๕.๓ การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นการแบ่งประเภทสื่อโดยอาศัยการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสเป็นหลัก คือ

๑) สื่อที่รับได้ด้วยการมองเห็น หรือสื่อทัศน์ (Visual Media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ (Newspaper) ภาพถ่าย (Photography)

๒) สื่อที่รับได้ด้วยการฟัง (Audio Media) หรือสื่อโสต ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง

๓) สื่อที่รับได้ด้วยการฟัง และการมองเห็น หรือสื่อโสตทัศน์ (Audio-Visual Media) ผู้รับสารรับสารโดยการมองเห็น และการได้ยินพร้อม ๆ กัน ได้แก่ วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วีดิโอ (Video) วีดิโอดิส (Videodisc) การแสดงบนเวที (Theatre) เช่น ละคร ดนตรี อุปรากร การฟ้อนรำ

๖. การแบ่งประเภทของสื่อเป็นสื่อสนับสนุน (Supporting Channels) แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๖.๑ สื่อสนับสนุนในการบันทึกข่าวสาร คือ โครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวกับการพิมพ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ซึ่งต้องอาศัยเครื่องพิมพ์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นแผ่นเสียง กล้องถ่ายรูป และ วัสดุรองรับสาร ได้แก่ กระดาษ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ फिल्म แผ่นเสียง

๖.๒ สื่อสนับสนุนในการขนส่งข่าวสาร คือ โครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวกับระบบการคมนาคม (Transportation) และบริการไปรษณีย์ (Postal Services) ได้แก่ เครือข่ายของเส้นทางคมนาคมทางบก ทางอากาศ ทางเรือ ยานพาหนะ บริการส่งจดหมาย และไปรษณีย์ภัณฑ์อื่น ๆ

๖.๓ สื่อสนับสนุนในการถ่ายทอดข่าวสาร เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยให้การถ่ายทอดข่าวสาร (Transmission of messages) จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยอาศัยคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ถ่ายทอดสัญญาณผ่านระบบสาย ระบบวิทยุ ระบบแสง และระบบสื่อสารดาวเทียม ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า “การสื่อสารโทรคมนาคม” (Telecommunication) หรือสื่อส่งสัญญาณ (Transmission Media) ได้แก่ โทรศัพท์ โทรทัศน์ โทรพิมพ์ โทรสาร โทรทัศน์ตามสาย วิทยุคมนาคม

๒.๑.๓ สื่อสังคมออนไลน์^{๑๑}

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หมายถึง เครื่องมือ หรือรูปแบบจากเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน ที่นำมาใช้โดยมีผู้ใช้เป็นผู้สื่อสารเขียนเล่าเนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ บทความ รูปภาพ วิดีโอ ที่ผู้ใช้เขียนขึ้นหรือพบเจอจากสื่ออื่นๆ แล้วนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ศิริพร กนกชัยสกุล^{๑๒} กล่าวว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีและเว็บ รูปแบบใหม่ ที่ผู้ใช้สามารถใช้เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล ความเป็นตัวตน เขียนเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ผ่าน Blog หรือแสดงรูปภาพเพื่อให้เพื่อน ๆ ได้รับข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของตน รวมถึงเปิดโอกาสให้รู้จักกันผ่าน เพื่อนของเพื่อน ซึ่งก็คือ การใช้ Networking ของเพื่อนทำความรู้จักกับบุคคลอื่นนั่นเอง นอกจากนี้ ผู้ใช้ยังสามารถเล่นเกมต่าง ๆ กับ เพื่อนโดยส่งข้อความถึงกันได้ในเวลาเดียวกัน ผู้ใช้จึงมีช่องทางติดต่อกันเพิ่มขึ้นทั้งนี้ผู้ใช้ยังสามารถกำหนดสิทธิ์เฉพาะบุคคลที่อยู่ในสังคมเสมือนของตน

ประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์

ภิเชก ชัยนิรันดร์^{๑๓} กล่าวถึง หมวดหมู่ของเครือข่ายสังคมออนไลน์ตามที่ปรากฏในสังคมไทยไว้ ๖ ประเภท ดังนี้

๑) Blog ซึ่งเป็นการลดรูปจากคำว่า Weblog ซึ่งถือเป็นระบบจัดการเนื้อหา (Content Management System: CMS) รูปแบบหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้ใช้สามารถเขียนบทความเรียกว่า Post และทำการ เผยแพร่ได้โดยง่าย การเกิดของ Blog เปิดโอกาสให้ใคร ๆ ที่มีความสามารถในด้านต่าง ๆ สามารถเผยแพร่ ความรู้ดังกล่าวด้วยการเขียนได้อย่างเสรี ไม่มีขีดจำกัด เรื่องเทคนิคอย่างในอดีตอีกต่อไป ทำให้เกิด Blog ขึ้นมาจำนวนมากและเพิ่มเนื้อหาให้กับโลกออนไลน์ได้เป็นจำนวนมหาศาลอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน นอกจากนี้เครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิด ลักษณะของ Social คือ การเปิดให้เพื่อน ๆ เข้ามาแสดงความเห็นได้ นั่นเอง

๒) Twitter และ Microblog อื่น ๆ เป็นรูปแบบหนึ่งของ Blog ที่จำกัดขนาดของการ Post แต่ละครั้งไว้ที่ ๑๔๐ ตัวอักษร โดยแรกเริ่มผู้ออกแบบ Twitter ต้องการให้ผู้ใช้เขียนเรื่องราวว่า คุณกำลังทำอะไรอยู่ในขณะนี้ (What are you doing?) แต่กิจการต่าง ๆ กลับนำ Twitter ไปใช้ในทางธุรกิจไม่ว่าจะเป็นการสร้างการบอกต่อเพิ่มยอดขาย สร้าง Brand หรือเป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า (CRM) ทั้งนี้ ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์

๓) Social Networking จากชื่อก็สามารถแปลความหมายได้ว่าเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงเรากับเพื่อน ๆ จนกลายเป็นสังคม ทั้งนี้ ผู้ใช้จะเริ่มต้นสร้างตัวตนของตนเองขึ้นในส่วนของ Profile

^{๑๑} วิรุณชา ใจสม, การศึกษาปัจจัยการรับรู้สื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๐).

^{๑๒} ริพร กนกชัยสกุล, “เครือข่ายสังคมออนไลน์”, วารสารนักบริหาร ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๓): ๒๙-๓๒.

^{๑๓} ภิเชก ชัยนิรันดร์, ปั่นแบรนด์ให้รวยด้วย Facebook, (กรุงเทพมหานคร: ซีอีโอเคชั่น, ๒๕๕๔).

ประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัว (Info) รูป (Photo) การจดบันทึก (Note) หรือการใส่วิดีโอ (Video) นอกจากนี้ Social Networking ยังมีเครื่องมือสำคัญในการสร้างจำนวนเพื่อนให้มากขึ้น นักการตลาดนำ Social Networking มาใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าอาจจะอยู่ในรูปของการสร้าง Brand ผ่านเกมหรือ Application ต่าง ๆ หรืออาจใช้เป็นเครื่องมือของ CRM ผ่านทาง Pages และลูกค้าเองหากชื่นชอบในสินค้าหรือบริการ ก็สามารถรวมกลุ่มกันจัดตั้ง Group ขึ้นมาได้

๔) Media Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้เราสามารถ Upload รูปหรือวิดีโอเพื่อแบ่งปันให้กับครอบครัว เพื่อน ๆ หรือแม้กระทั่งเพื่อเผยแพร่สาธารณชน นักการตลาด ณ ปัจจุบันไม่จำเป็นต้องทุ่มทุนในการสร้างหนังโฆษณาที่มีต้นทุนสูง เราอาจจะใช้กล้องดิจิตอลราคาถูก ๆ ถ่ายทอดความคิดเป็นรูปแบบวิดีโอจากนั้นนำไปสู่เว็บไซต์ Media Sharing อย่าง YouTube หากความคิดของเราเป็นที่ชื่นชอบก็ทำให้เกิดการบอกต่ออย่างแพร่หลายหรือ กรณีหากกิจการขายสินค้าที่เน้นดีไซน์ที่สวยงามก็อาจจะถ่ายรูปแล้วนำไปสู่เว็บไซต์อย่าง Flickr เพื่อให้ลูกค้าได้ชม หรืออาจจะใช้เป็นเครื่องมือในการนำชมโรงงานหรือ บรรยากาศในการทำงานของกิจการ เป็นต้น หรืออย่างกรณีของ Multiply ที่คนไทยนิยมนำรูปภาพที่ตนเองถ่ายมาแสดงฝีมือ เหมือนเป็นแกลเลอรีส่วนตัวทำให้ผู้เข้าชมได้เห็นฝีมือก่อนที่จะทำการจ้าง

๕) Social News and Bookmarking เป็นเว็บไซต์ที่เชื่อมโยงไปยังบทความหรือเนื้อหาในอินเทอร์เน็ตโดยผู้ใช้เป็นผู้ส่งและเปิดโอกาสให้คะแนนและทำการโหวตได้ ช่วยกลั่นกรองว่าบทความหรือ เนื้อหาใดเป็นที่น่าสนใจที่สุดในส่วนของ Social Bookmarking เป็นการที่เปิดโอกาสให้คุณสามารถ ทำการ Bookmark เนื้อหาหรือเว็บไซต์ที่ชื่นชอบโดยไม่ขึ้นอยู่กับคอมพิวเตอร์เครื่องใดเครื่องหนึ่งแต่สามารถทำผ่านออนไลน์และเนื้อหาในส่วนที่ทำ Bookmark ไว้สามารถที่จะแบ่งปันให้คนอื่น ๆ ได้ด้วย นักการตลาดจะใช้เป็นเครื่องมือในการบอกต่อและสร้างจำนวนคนเข้ามายังเว็บไซต์หรือ Campaign การตลาดที่ต้องการ

๖) Online Forums ถือเป็นรูปแบบของ Social Media ที่เก่าแก่ที่สุดเป็นเสมือนสถานที่ที่ให้ผู้คนเข้ามาพูดคุยในหัวข้อที่พวกเขาสนใจ อาจจะเป็นเรื่องเพลงและอื่น ๆ การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นแสดงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนถึงการแนะนำสินค้าหรือบริการต่าง ๆ นักการตลาดควรสนใจเนื้อหาที่พูดคุยใน Forums เพราะบางครั้งอาจจะเป็นคำวิจารณ์เกี่ยวกับตัวสินค้าและบริการ ซึ่งสามารถเข้าไปทำความเข้าใจแก้ไขปัญหาเว็บไซต์ประเภท Forums อาจจะเป็นเว็บไซต์ที่เปิดให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยเฉพาะหรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งในเว็บไซต์เนื้อหาต่าง ๆ อีกด้วย

สรุปได้ว่า สื่อ หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นตัวกลางระหว่างแหล่งกำเนิดของสารกับผู้รับสาร เป็นสิ่งที่นำพาสารจากแหล่งกำเนิดไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดผลใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

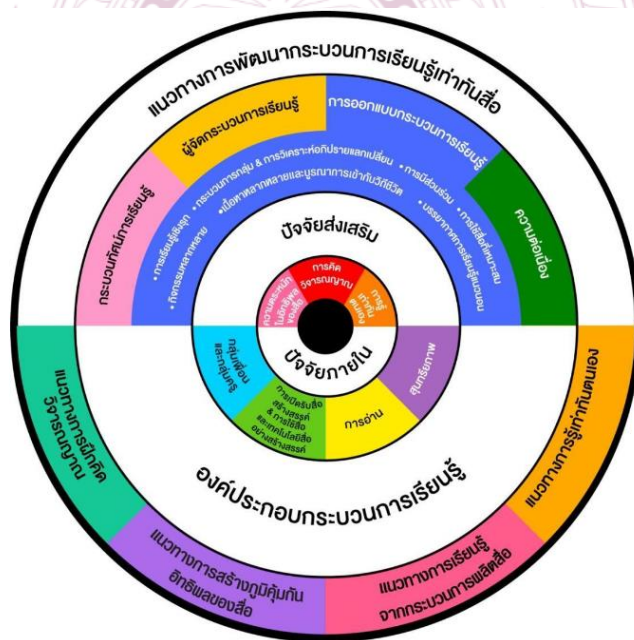
๒.๑.๔ ปัจจัยส่งเสริมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน มีจำนวน ๔ ปัจจัย ได้แก่

๑) กลุ่มเพื่อนและกลุ่มครู (Peer Group & Teacher) กลุ่มเพื่อนที่เข้มแข็งช่วยทำให้แกนนำเยาวชนเกิดความมั่นใจไม่คล้อยตามกระแสสื่อและเกิดการเรียนรู้เท่าทันสื่อในระดับที่มีผลต่อเนื่องถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และกลุ่มครูที่ตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อช่วยสนับสนุนให้แกนนำเยาวชนเกิดการเรียนรู้เท่าทันสื่อได้

๒) การเปิดรับสื่อสร้างสรรค์ (Media Exposure) และการใช้สื่อและเทคโนโลยีสื่ออย่างสร้างสรรค์ (Media Uses) จึงควรมีสื่อสร้างสรรค์หลากหลายที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กแต่ละวัยในปริมาณที่มากพอ

๓) การอ่าน (Reading) เป็นกระบวนการคิดและการตีความซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญาที่เป็นฐานสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ

๔) สุนทรียภาพ (Aesthetic) การมีสุนทรียะรู้จักเรื่องความงามทำให้แกนนำเยาวชนสามารถแยกสื่อขยะออกจากสื่อสุนทรียะได้

แผนภาพที่ ๒.๑ แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน

๒.๑.๕ องค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน มีจำนวน ๔ องค์ประกอบ ได้แก่^{๑๔}

๑) กระบวนทัศน์การเรียนรู้ (Learning Paradigm) หมายถึง กระบวนทัศน์ทางพุทธศาสนาที่มองว่า กระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) พัฒนาด้วยเนื้อหาอะไร (๒) ช่องทางการเรียนรู้คืออะไร (๓) กระบวนการเรียนรู้ (process) มีวิธีการในรายละเอียดแบบไหน

๒) ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ (Learning Facilitator) ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้ออกแบบวิธีเรียนรู้คัดสรรเนื้อหาการเรียนรู้ เลือกแหล่งเรียนรู้ ประเมินสถานการณ์การเรียนรู้ และปรับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้คือ แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเพราะมีอิทธิพลต่อแกนนำเยาวชนในทุกด้าน

๓) การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process Design) เป็นการมองกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ปลายทางคือการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย

๓.๑) การเรียนรู้เชิงรุกด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) การเรียนรู้เท่าทันสื่อเป็นการเรียนเรื่องกระบวนการคิดจึงไม่สามารถใช้การสอนหรือการบรรยายได้ จำเป็นต้องใช้การลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขึ้นภายในตน

๓.๒) กระบวนการกลุ่ม (Group) และการวิเคราะห์อภิปรายแลกเปลี่ยน (Discussion) การเรียนรู้เท่าทันสื่อต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มุมมองที่หลากหลายของผู้เรียน จึงต้องใช้รูปแบบการศึกษาเป็นกลุ่ม เรียนรู้ผ่านการสนทนา (Learning through Dialogue) ของสมาชิกในกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ

๓.๓) การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ ต้องมีคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมวิเคราะห์ตีความข้อมูล เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่ม

๓.๔) การใช้สื่อที่เหมาะสมในกิจกรรมการเรียนรู้ (Media) เงื่อนไขสำคัญคือการเลือกสื่อที่เหมาะสม ทันสมัยอยู่ในกระแสความสนใจของเยาวชน

๓.๕) กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Variety Activities) เช่น กระบวนการละคร กระบวนการผลิตสื่อฯ เพราะเยาวชนเป็นวัยที่ต้องการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากการปฏิบัติลงมือทำ

๓.๖) เนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต (Variety & Life Integrated Contents) การเรียนรู้เท่าทันสื่อสามารถใช้เนื้อหาได้อย่างหลากหลายโดยเฉพาะเนื้อหาที่

^{๑๔} อุลิษา ครูทะเลเสน, “แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน”, วารสารวิชาการ Veridian E-Journal กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๖): ๒๗๙-๒๘๔.

มีผลกระทบกับชีวิตจริงของเยาวชน และยังครอบคลุมถึงเนื้อหาสร้างภูมิคุ้มกันจากอิทธิพลของสื่อ เช่น วิธีชีวิตชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ

๓.๗) บรรยากาศการเรียนรู้แนวนอน (Horizontal Atmosphere) หมายถึง บรรยากาศที่ไม่มีการใช้อำนาจ การเรียนรู้เท่าทันสื่อเป็นการเรียนรู้การฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมี วิจารณ์ญาณจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการคิดและการแสดงความคิดเห็นโดยไม่มีการตัดสิน

๔) ความต่อเนื่อง (Continuity) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การทำซ้ำและการมีพื้นที่ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถทำให้แกนนำเยาวชนเกิดการรู้เท่าทันสื่อในระดับการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ซึ่งเป็นระดับของการเรียนรู้ที่แท้จริงได้ ๓ แนวทาง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทัน สื่อของแกนนำเยาวชน มีจำนวน ๔ แนวทาง ได้แก่

๔.๑) แนวทางการฝึกคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking Approach) มีดังนี้

(๑) ฝึกตั้งคำถาม ฝึกให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ สังเกตกระบวนการทำงานของสื่อ เพื่อหาเหตุผลในประเด็นต่าง ๆ ที่สื่อส่งผลต่อวิถีชีวิต ผ่านกระบวนการฝึกตั้งคำถามและหาคำตอบ ด้วยตนเองของเยาวชน

(๒) ฝึกวิเคราะห์ความหมายของเนื้อความ ตีความสาระในสื่อต่าง ๆ ประเมิน คุณค่าและเจตนาที่สื่อนำเสนอผ่านเทคนิควิธีการต่าง ๆ การวิเคราะห์จะนำไปสู่การอภิปราย แลกเปลี่ยน ซึ่งจะทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้วิธีคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยตนเอง

(๓) ฝึกวิเคราะห์สื่อที่มีความหมายและมีความสัมพันธ์กับชีวิตเยาวชน เช่น การ วิเคราะห์โฆษณาที่มีเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการฝึกคิดวิเคราะห์ประเด็นที่ซับซ้อนต่าง ๆ ที่ สื่อมวลชนได้บิดเบือนด้วยเทคนิคและกระบวนการผลิตนานาประการ

(๔) ใช้กิจกรรมเป็นการจุดประกายนำไปสู่การตั้งคำถาม ให้เกิดการวิพากษ์ อภิปรายแลกเปลี่ยนเพื่อหาคำตอบ

(๕) ในกระบวนการฝึกการคิดวิจารณ์ญาณพยายามใช้ประโยคคำถามเกี่ยวกับสื่อ ให้มากควรตั้งคำถามที่ทำให้เกิดการวิเคราะห์เนื้อหาที่สื่อนำเสนอ จุดประสงค์มุมมองของสื่อ และ เทคนิคที่สื่อใช้ในการผลิต

(๖) สามารถใช้รูปแบบที่หลากหลายในกระบวนการฝึกคิดวิเคราะห์สื่อได้ เช่น รูปแบบเกม รูปแบบการทำงานกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ รวมถึงรูปแบบการทบทวนตนเองและนำมา แลกเปลี่ยนกัน

(๗) ใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสื่อแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิเคราะห์ สื่อร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะใช้มุมมองและความเข้าใจที่แตกต่างหลากหลายตาม ประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยน

(๘) ควรนำเรื่องเท่าทันสื่อเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของเยาวชนด้วยการชวนคุย กันมาก ๆ กระบวนการฝึกคิดวิจารณ์ญาณต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยวิเคราะห์บ่อย ๆ

(๙) ข้อควรระวังได้แก่ ความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน โจทย์ การเรียนรู้ต้องเป็นโจทย์อิสระที่ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลายไม่มีเรื่องความ ถูกผิด

๔.๒) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันอิทธิพลของสื่อ (Media Influence Inoculation Approach) ด้วยการสร้างให้เกิดความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ มีดังนี้

(๑) เริ่มต้นกระบวนการด้วยการนำสื่อที่แรงและมีพลังที่อยู่ในวิถีชีวิตของเยาวชนมาใช้เร้าใจสร้างการเรียนรู้และควรเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกถึงขั้นอุทาน “เอ้ย!!” เมื่อพบว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอมีผลและมีอิทธิพลต่อตนเองถึงเพียงนั้น

(๒) กระบวนการสร้างความตระหนักในอิทธิพลของสื่อควรเริ่มต้นจากตัวผู้เรียนและจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงได้ว่าสื่อส่งผลกระทบต่อตนเองอย่างไรบ้าง

(๓) การสร้างให้เกิดความตระหนักในอิทธิพลของสื่อไม่ใช่การบอกถึงผลร้ายของสื่อ แต่เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ถึงผลของสื่อที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของผู้เรียน

(๔) โจทย์คำถามควรเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนถามตนเองและค้นพบคำตอบได้ด้วยตนเอง

(๕) ข้อควรระวัง คือ การศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อไม่ได้เริ่มจากการอ้างหลักฐานว่าสื่อเป็นตัวปัญหาการเซนเซอร์หรือความพยายามอื่นใดในการคัดเลือกรู้เท่าทันสื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกไว้แล้ว ไม่ถือเป็นการสร้างความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ

๔.๓) แนวทางการเรียนรู้จากกระบวนการผลิตสื่อ (Media Production Approach) มีดังนี้

(๑) ก่อนการผลิตสื่อสร้างสรรค์ต้องมีกระบวนการฝึกคิดวิเคราะห์ “รู้เท่าทันสื่อ” ก่อนเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักว่าสื่อเป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นอย่างจงใจของผู้ผลิต

(๒) ทุกขั้นตอนของการผลิตสื่อสร้างสรรค์ สามารถสร้างการฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณได้ตลอดกระบวนการ

(๓) ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกสื่อ คิดออกแบบ กำหนดเนื้อหาในการผลิตสื่อเอง และควรคิดถึงวิธีการเผยแพร่สื่อด้วย

(๔) ไม่จำเป็นต้องผลิตสื่อที่เน้นเนื้อหาเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความดีงามสามารถใช้เนื้อใกล้ตัวเยาวชนและเนื้อหาอื่น ๆ ที่เยาวชนสนใจในการผลิตสื่อได้

(๕) การผลิตสื่อสามารถทำได้อย่างหลากหลายรูปแบบสามารถสร้างสื่อทางเลือกเพื่อใช้ในการเรียนรู้รู้เท่าทันสื่อได้

(๖) สามารถใช้กระบวนการผลิตสื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตของเยาวชนทำให้เกิดการทบทวนกลับมาที่วิถีชีวิตของตนเองซึ่งนำไปสู่การรู้เท่าทันตน รู้เท่าทันสื่อได้

(๗) การนำสื่อสร้างสรรค์ที่ผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้วมานำเสนอต่อต่อสาธารณชน และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อสร้างสรรค์ จะเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาสื่อ

(๘) ข้อควรระวัง คือการเรียนรู้จากมุ่งไปที่รายละเอียดของเทคนิคการผลิตสื่อที่ดีมากกว่าการเรียนรู้การฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณในการรู้เท่าทันสื่อ

๔.๔) แนวทางการรู้เท่าทันตนเอง (Self-Awareness Approach) มีดังนี้

(๑) ฝึกวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง เพื่อประเมินศักยภาพของตนเองในการตัดสินใจว่า จะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมาใช้กับตนเองในเรื่องใดและจะใช้อย่างไรให้เหมาะกับตนเอง

(๒) การฝึกวิเคราะห์ทบทวนตัวเองในด้านพฤติกรรมการรับข่าวสารในชีวิตประจำวันฝึกสร้างสติในการรับข่าวสารด้วยการตระหนักรู้ว่าตนเองรับข้อมูลข่าวสารอะไรบ้างอย่างไรและสั่งสมเป็นวิถีคิดหรือพฤติกรรมด้านบวกหรือด้านลบอย่างไร

(๓) ฝึกรู้เท่าทันอารมณ์และจุดอ่อนทางอารมณ์ของตนเองและฝึกรู้หลักในการควบคุมอารมณ์

(๔) วิเคราะห์ความต้องการของตนเองว่าเป็นความจำเป็นที่แท้จริง (need) หรือเป็นความต้องการเทียมที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นโดยอิทธิพลของสื่อ

(๕) วิเคราะห์ประเมินกำลังของตนเองอย่างรอบด้าน เพื่อใช้ชีวิตและบริโภคอย่างรู้จัก “ประมาณตน” พอเหมาะพอควร

(๖) ข้อควรระวัง คือ เนื้อหาเท่าทันสื่อและเนื้อหาเท่าทันตนจะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและสะท้อนกลับซึ่งกันและกัน การที่ผู้เรียนผู้วิเคราะห์ตนเองก็เพื่อให้เกิดทักษะในการวิเคราะห์สื่อ

ในการนำผลการศึกษาไปใช้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้แก่แกนนำเยาวชน ผู้จัดการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้แก่เยาวชนทั่วไป และครูผู้สอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้พัฒนาระบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำไปใช้สร้างกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อต้นแบบ นำไปใช้สร้างหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งด้านปัจจัยภายใน ปัจจัยส่งเสริมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อ อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้เท่าทันสื่อในสถานศึกษา เนื่องจากเป็นทักษะชีวิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และควรให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมครู (Training for Trainers) ให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถบูรณาการผลการศึกษาเข้ากับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้ในการนำแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อทั้ง ๔ แนวทางไปใช้สามารถใช้แนวทางใดแนวทางหนึ่งหรือประยุกต์ผสมผสานเข้าด้วยกันได้ตามความเหมาะสม และควรนำผลการศึกษาไปใช้อย่างเป็นองค์รวมเนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่แสดงภาพรวมของกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

๒.๑.๖ การพัฒนาสื่อสร้างสรรค์

พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๘^{๑๕} ให้ความหมายของ “สื่อ” หมายความว่า สิ่งที่ทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร เครื่องหมาย ภาพ หรือเสียง ไม่ว่าจะจัดทำในรูปของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ การแสดง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือได้จัดทำในรูปแบบอื่นใด และให้ความหมายของ “สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” ว่าหมายถึง สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็ก และเยาวชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงการส่งเสริมให้ ประชาชนสามัคคี สามารถใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นสุข

สื่อแบ่งตามประสบการณ์การเรียนรู้ เอดการ์ เดล (Edgar Dale)^{๑๖} จำแนกสื่อการสอนตามประสบการณ์ที่ได้รับ โดยเขาเชื่อว่าประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมจะทำให้เกิดการเรียนรู้แตกต่างกับประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม ดังนั้น จึงจำแนกสื่อการสอนโดยยึดประสบการณ์ เป็นหลักเรียงตามลำดับจากประสบการณ์ที่ง่ายไปยาก ๑๐ ขั้น เรียกว่า กรวยประสบการณ์ (Cone of Experience)

ขั้นที่ ๑ ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct Purposeful Experience) ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย ประสบการณ์ขั้นนี้ เป็นรากฐานสำคัญ ของการศึกษาทั้งปวง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็นจริงและด้วยตัวเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้จะได้เห็น ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึก และได้ตกลงใจจากของจริง ดังนั้นสื่อการสอนที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ในขั้นนี้ก็คือของจริงหรือ ความเป็นจริงในชีวิตของคนเรานั้นเอง

ขั้นที่ ๒ ประสบการณ์จำลอง (Contrived Simulation Experience) ประสบการณ์จำลอง เป็นที่ยอมรับกันว่าศาสตร์ต่าง ๆ ในโลกมีมากเกินไปที่จะเรียนรู้ได้หมดสิ้นจากประสบการณ์ตรงในชีวิต บางกรณีก็อยู่ในอดีต หรือซับซ้อน เร้นลับหรือเป็นอันตรายไม่สะดวกต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงมีการจำลองสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นมาเพื่อการศึกษา ของจำลองบางอย่างอาจจะเรียนรู้ได้ง่ายกว่าและสะดวกกว่า

ขั้นที่ ๓ ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized Experience) ประสบการณ์นาฏการ เป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ของคนเราที่มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่สามารถประสบได้ด้วยตนเอง เช่น เหตุการณ์ในอดีต เรื่องราวในวรรณคดี การเรียนในเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ หรือเรื่องธรรมชาติ

^{๑๕} ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชบัญญัติ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๘”, (เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๒๑ก, ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๘), หน้า ๓๐, [ออนไลน์], จาก: <http://www.m-culture.go.th/surveillance/files/835/58/safe-creative-media-law58.pdf>.

^{๑๖} Dale, Edgar, *Audio-Visual Methods in Teaching*, 3 Ed. (New York: The Dryden Press Holt, Rineheart and Winston. Inc, 1969), p. 107.

ที่เป็นนามธรรม การแสดงละครจะช่วยให้เราได้เข้าไปใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ฉาก เครื่องแต่งตัว เครื่องมือหุ่นต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ ๔ การสาธิต (Demonstration) การสาธิต คือ การอธิบายถึงข้อเท็จจริงหรือแบ่งความคิด ผู้ฟังแลเห็นไปด้วย เช่น ครูวิทยาศาสตร์เตรียมก๊าซออกซิเจนให้นักเรียนดู ก็เป็นการสาธิต การสาธิตก็เหมือนกับนาฏการ หรือการศึกษานอกสถานที่ เราถือเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการสาธิตนี้อาจรวมเอาสิ่งของที่ใช้ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่ของจริงไปจนถึงตัวหนังสือ หรือคำพูดเข้าไว้ด้วย แต่เราไม่เพ่งเล็งถึงสิ่งเหล่านี้ เราจะให้ความสำคัญกับกระบวนการ ทั้งหมดที่ผู้เรียนจะต้องเฝ้าสังเกตอยู่โดยตลอด

ขั้นที่ ๕ การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) การศึกษานอกสถานที่ การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงภายนอกห้องเรียน ดังนั้น การศึกษานอกสถานที่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้นักเรียนได้เรียนจากของจริง

ขั้นที่ ๖ นิทรรศการ (Exhibition) นิทรรศการมีความหมายที่กว้างขวาง เพราะหมายถึงการจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ชม ดังนั้นนิทรรศการจึงเป็นการรวมสื่อต่าง ๆ มากมายหลายชนิด การจัดนิทรรศการที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัด จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาส คิดสร้างสรรค์มีส่วนร่วม และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วยตนเอง

ขั้นที่ ๗ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ (Motion Picture and Television) โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทมาก เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียง ในเวลาเดียวกัน และยังสามารถแพร่และถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ด้วย นอกจากนั้นโทรทัศน์ยังมีหลายรูปแบบ เช่น โทรทัศน์วงจรปิด ซึ่งโรงเรียนสามารถ นำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีโทรทัศน์วงจรปิดที่เอื้อประโยชน์ ต่อการศึกษากว้างขวาง ภาพยนตร์เป็นสื่อที่จำลองเหตุการณ์มาให้ผู้ชมหรือผู้เรียนได้ดูและได้ฟังอย่างใกล้เคียงกับความจริง แต่ไม่สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ ถึงอย่างไรก็ตามภาพยนตร์ก็ยังนับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในการเรียนการสอนเช่นเดียวกันกับโทรทัศน์

ขั้นที่ ๘ การบันทึกเสียง วิทยู และภาพนิ่ง (Recording, Radio and Picture) ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง และวิทยู ภาพนิ่ง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาดซึ่งมีทั้ง ภาพทึบแสงและโปร่งแสง ภาพทึบแสง คือ รูปถ่าย ภาพวาด หรือภาพในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ส่วนภาพนิ่งโปร่งใสหมายถึงสไลด์ ฟลิ์มสตริป ภาพโปร่งใสที่ใช้กับเครื่องฉายวิสตู โปร่งใส เป็นต้น ภาพนิ่งสามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราศึกษาจนพอใจ การบันทึกเสียง ได้แก่ แผ่นเสียงและเครื่องเล่นแผ่นเสียง เทปและเครื่องบันทึกเสียง และ เครื่องขยายเสียงตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเสียงซึ่งนอกจากจะสามารถนำมาใช้อย่างอิสระในการเรียนการสอนด้วยแล้ว ยังใช้กับรายการวิทยูและกิจกรรมการศึกษา อื่น ๆ ได้ด้วย ส่วนวิทยูนั้นยอมรับกันแล้วว่าช่วยการศึกษาและการเรียนการสอนได้มาก ซึ่งไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวิทยูโรงเรียนเท่านั้น แต่ยักรวมถึงวิทยูทั่วไปอีกด้วย

ขั้นที่ ๙ ทศนสัญลักษณ์ (Visual Symbol) ทศนสัญลักษณ์ สื่อการสอนประเภททศนสัญลักษณ์นี้มีมากมายหลายชนิด เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนที่ แผนที่ แผนผัง ภาพโฆษณา การ์ตูน เป็นต้น สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์สำหรับถ่ายทอดความหมายให้เข้าใจได้รวดเร็วขึ้น

ขั้นที่ ๑๐ วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbol) วจนสัญลักษณ์ สื่อขั้นนี้เป็นสื่อที่จัดว่า เป็นขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ซึ่งได้แก่ ตัวหนังสือหรืออักษร สัญลักษณ์ทางคำพูดที่เป็นเสียงพูด ความเป็นรูปธรรมของสื่อประเภทนี้จะไม่คงเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นนามธรรม ที่สุดก็ตาม เราก็ใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทนี้มาก เพราะต้องใช้ในการสื่อความหมาย อยู่ตลอดเวลา^{๑๗}

๒.๑.๗ แนวคิดชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) และเครือข่ายสังคม (Social Network)^{๑๘}

เกิดขึ้นพร้อมกับการก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ การเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสาร การประกอบกิจกรรม การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันผ่านระบบการสื่อสารทางเครือข่ายของอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาข้อมูลข่าวสาร การรับ-ส่งข้อมูล การตลาด การบันเทิง การสื่อสารทางการเมือง เป็นต้น รวมทั้งปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาจึงไม่อาจจำกัดอยู่ในขอบเขตของชุมชน ที่มีอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์เล็ก ๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาก็เกิดจากอิทธิพลและปัจจัยภายนอกชุมชนที่มีผลกระทบต่อการจัดการในเรื่องนั้น ๆ เช่น การเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน การเข้ามาของทุนนิยมและกระแสวัฒนธรรมต่างประเทศ ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องการการรวมพลังความร่วมมือและทรัพยากรภายนอกชุมชนโดยอาศัยความเป็นเครือข่ายที่มีพลังในการจัดการ

ชูเลอร์ (Schuler)^{๑๙} ได้กล่าวถึงชุมชนในรูปแบบใหม่ที่มีการติดต่อสื่อสาร ระหว่างกันผ่านเทคโนโลยีว่าเป็นชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคน อาจจะได้พบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารด้วยถ้อยคำภาษาและความคิดผ่านเครือข่าย สังคม (Social Network) โดยสมาชิกไม่จำเป็นต้องพบหน้ากันก็ได้ เช่น การสร้างชุมชนบนเครือข่าย สังคมทางอินเทอร์เน็ต (Internet) ที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั่วโลกเป็นชุมชนไร้พรมแดน โดย อาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นสำคัญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการ สื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สำคัญหลาย ๆ ด้าน เช่น

๑. รูปแบบการสื่อสาร (Communication Platform) ที่ค่อย ๆ เปลี่ยนจากการสนทนาแบบจุดต่อจุดและแบบสองทางไปสู่การสื่อสารระหว่างผู้ใช้หลายคนมากขึ้นและมีการใช้ลิงค์ (Link) วิดีโอ ภาพถ่ายและเนื้อหาที่มีเดียมากขึ้น โดยการขับเคลื่อนของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เราเรียกว่า Net Generation ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้รูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป คนกลุ่มนี้ชื่นชอบการ

^{๑๗} จินตนา กลิ่นนันท, “สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง”, วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๕-๑๘.

^{๑๘} นิภูธรวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, สาขา การพัฒนาชุมชน, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๕๘), หน้า ๔๖-๕๐.

^{๑๙} Douglas Schuler, *New Community Networks. Wire for change*, (New York: AMC. Press, 1996), pp. 116-121.

แลกเปลี่ยนเนื้อหา การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และเติบโตมาพร้อมกับแนวคิด “ความฉลาดของฝูงชน” อาทิ การทำหน้าที่ให้คะแนน การจัดอันดับผู้ใช้อื่น ๆ รวมถึงจัดอันดับสินค้าและบริการ เป็นต้น เครือข่ายสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นช่องทางการสื่อสารหลักสำหรับคนกลุ่มนี้และกลายเป็นชุมชนและเครือข่ายสังคมมากขึ้น ซึ่งในอนาคตอาจจะเข้ามามีบทบาทในการทำกิจกรรมทางสังคมและการติดต่อสื่อสารแทนที่ระบบอีเมลหรือระบบโทรศัพท์ที่มีอยู่^{๒๐}

๒. การควบคุมการสื่อสาร (Communication Control) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้ให้บริการโทรคมนาคมจากที่เคยเป็นผู้ควบคุมและออกแบบแพลตฟอร์มแบบปิด (Web ๑.๐) ไปสู่ผู้ให้บริการบนแพลตฟอร์มเปิดบนอินเทอร์เน็ต (Web ๒.๐) ซึ่งเป็นผลมาจากการที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารที่ดีขึ้นและมีราคาถูกลง รวมถึงการใช้บอร์ดแบนด์และเครือข่ายไร้สาย (Wireless) เพิ่มขึ้น ส่งผลให้แพลตฟอร์มแบบเปิดอย่างเว็บไซต์สังคมออนไลน์กลายเป็นแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับบริการสื่อสารและผู้บริโภคตอบสนองต่อแนวโน้มนี้อย่างกว้างขวางซึ่งเป็นผลให้เกิดการสร้างเครือข่ายสังคมขึ้นมามากอีกจำนวนมาก

๓. แนวโน้มและพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ในปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีการรับ-ส่งข้อมูลผ่านบอร์ดแบนด์ (Broadband) หรืออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Hi-Speed Internet) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้ความต้องการใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการขยายตัวของจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา โดยในปี ๒๕๕๒ ประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตประมาณ ๑๖.๑ ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๑ ที่มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ๑๓.๔ ล้านคน^{๒๑}

การเติบโตของผู้สมัครใช้งาน อินเทอร์เน็ตบอร์ดแบนด์ทั้งแบบใช้สายและไร้สายก็มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ขณะที่แนวโน้มการใช้งานอินเทอร์เน็ตแบบธรรมดา ในระบบความถี่แคบ (Narrowband) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านสายโทรศัพท์ (Dial-up) กลับมีปริมาณการใช้งานลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ นอกจากนั้นการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมอย่างเห็นได้ชัดและมีปริมาณความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ (Mobile Internet) ซึ่งได้มีการพัฒนาเทคโนโลยี ๓G เพื่อให้เครือข่ายโทรศัพท์มือถือสามารถรองรับการให้บริการภาพและเสียงและการรับส่งข้อมูลต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยี WAP, GPRS, EDGE และ Bluetooth เป็นต้น จากแนวโน้มของการใช้อินเทอร์เน็ตที่มีอัตราเร่งที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับอัตราการเติบโต ของธุรกิจด้านบอร์ดแบนด์และธุรกิจด้านการตลาดโทรศัพท์มือถือออนไลน์ที่มีความรุนแรงมากขึ้นนั้น พฤติกรรมบนโลกออนไลน์จึงก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมเครือข่าย (Social Network หรือ Social Media) กันมากขึ้น ดังนั้นจึงเกิดชุมชนรูปแบบใหม่เป็นชุมชนในมิติของสังคมเครือข่ายที่หมายถึง การรวมตัวกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มคนรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏตัวบนโลกออนไลน์

^{๒๐} เศรษฐพงศ์ มะลิสวรรณ, สังคมเครือข่าย Social Network ตอนที่ ๒, [ออนไลน์], จาก: <http://www.vcharkarn.com/varticle/41454> [๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๕].

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน.

หรือทางอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่า “ชุมชนออนไลน์” ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมเสมือน (Virtual Community) สังคมประเภทนี้จะเป็นการให้ผู้คนสามารถทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิด แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน และเชื่อมโยงกันในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยมีการขยายตัวผ่านการติดต่อสื่อสารกันอย่างเป็นเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ Hi5, Facebook, Myspace, YouTube, Twitter เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดเครือข่ายสังคมในทุกระดับของผู้คนทั่วไปในสังคมจากวัยรุ่นไปจนถึงคนวัยทำงาน นักวิชาการและกลุ่มที่ต้องการสื่อสารทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังเช่น กลุ่มที่มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี (Generation X) คือกลุ่มคนวัยทำงาน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักสื่อสารมวลชน จัดว่า เป็นกลุ่มที่รับเทคโนโลยีแบบผู้ใช้เป็นส่วนใหญ่ จะใช้ประโยชน์ในการสืบค้นหาข้อมูลข่าวสาร ติดต่อสื่อสารกับลูกค้า โดยการใช้เป็นเครื่องมือทางการสื่อสาร การตลาด การค้นหาความรู้ การอ่าน ข่าวสารประจำวัน เช่น Twitter, Wikipedia, Google Earth, Web blog, Website ของสำนักข่าวต่าง ๆ^{๒๒}

นอกเหนือไปจากการใช้งานที่แตกต่างกันตามช่วงวัยแล้ว รูปแบบของการใช้ประโยชน์จาก Social Networking ก็ได้ขยายไปยังกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ด้านการ สื่อสาร ด้านการศึกษา ด้านการตลาด ด้านบันเทิงรวมถึงด้านสื่อสารการเมือง ด้วยประโยชน์ที่มี ความหลากหลายในการใช้งาน ทำให้ Social Network กลายเป็นเครือข่ายทางสังคมขนาดใหญ่ที่ถูก เชื่อมต่อกันด้วยรูปแบบที่เฉพาะเจาะจง ทั้งด้านมุมมอง ความคิด การแลกเปลี่ยน มิตรภาพ ความ ชัดแย้ง การค้า ซึ่งเป็นไปตั้งแต่ระดับบุคคลที่มีความใกล้ชิดไปจนถึงระดับชาติ Social Network จึงเป็นการรวมกันเข้าไว้ซึ่งความผูกพันและความสนใจร่วมกัน^{๒๓}

ชุมชนเสมือนจริงนี้ มีบทบาทมากขึ้นในสังคมปัจจุบันทำหน้าที่ให้ข้อมูล ความรู้ สร้างระบบ และกลไกการตลาด การทำกิจกรรมผ่านเครือข่ายที่มีอยู่ซึ่งนำไปสู่การทำกิจกรรมเพื่อสังคมในกลุ่ม/ เครือข่ายที่มีการปฏิสัมพันธ์กันแบบแน่น เช่น การรวมตัวเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม การสร้าง เครือข่ายการศึกษา เป็นต้น ชุมชนรูปแบบนี้มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่ามีอคติเกี่ยวกับเพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ รูปร่าง หน้าตา เสียงพูด อากัปกริยาของสมาชิก ชุมชนเสมือนจริงเป็น เครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจรวมเข้าด้วยกัน ในชุมชนแบบเดิมเราจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะ หน้าตาและต้องคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนไม่น้อย กว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องบางเรื่องเหมือนกับเรา แต่ในชุมชนประเภทนี้เราสามารถเข้าถึงแหล่งที่เราสนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ยังมี ข้อดี คือช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่จำเป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมายเหมือนแต่ ก่อน โดยคุณลักษณะสำคัญของชุมชนเสมือนจริง ประกอบด้วย^{๒๔} ๑. การมีจิตสำนึกร่วม (Shared

^{๒๒} ปรีชา วงศ์ทิพย์, การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดการบูรณาการ, พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๕๕), หน้า ๑๘-๒๐.

^{๒๓} เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, สังคมเครือข่าย Social Network ตอนที่ ๒, [ออนไลน์], จาก: <http://www.vcharkarn.com/varticle/41454> [๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๕].

^{๒๔} ปรีชา วงศ์ทิพย์, การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดการบูรณาการ, พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๕๕), หน้า ๒๓.

Consciousness) ๒. มีหลักการร่วม (Shared Principle) ๓. มีจุดมุ่งหมายร่วม (Shared Purpose) ซึ่งชุมชนรูปแบบนี้สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร ประเทศต่าง ๆ ได้ทั่วโลก ๔. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย ๕. มีความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและความเป็นชุมชนตามความสนใจ

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่า การใช้สื่อมีความสำคัญอย่างในการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน สื่อมีอิทธิพลต่อการรับรู้และพฤติกรรมของคนทุกช่วงวัย ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดการใช้สื่อประยุกต์ใช้บูรณาการกับหลักสูตร เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในการเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนบ้านเกิดของตนเอง

๒.๒ แนวทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

ในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางจิตวิทยา ผู้วิจัยได้ออกแบบเรื่องที่ต้องการศึกษาในหัวข้อความหมายการสื่อสาร ประเภทของการสื่อสาร องค์ประกอบของการสื่อสาร ทักษะการสื่อสาร ปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ทฤษฎีและแบบจำลองการสื่อสาร และทฤษฎีเรื่องการวิเคราะห์การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายการสื่อสาร

การสื่อสารตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication ตรงกับภาษาไทยอยู่หลายคำ เช่น การติดต่อสื่อสาร การสื่อความหมาย มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Communis ซึ่งหมายถึง common หรือ commonness ในภาษาอังกฤษ มีความหมายในภาษาไทยว่า “การร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ถ้าแปลตามรูปศัพท์เดิม การสื่อสารคือกิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมมือหรือความคล้ายคลึงกัน ให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การสื่อสาร ก็คือ การสร้างความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกันในบางสิ่งอย่างร่วมกับผู้อื่น^{๒๕}

มีนักวิชาการหลายคนให้ความหมายของการสื่อสารไว้ดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle)^{๒๖} ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร (communication) คือ การแสวงหาวิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ (search for all the available means of persuasion)

รัตตกรณ์ จงวิศาล^{๒๗} ได้กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการส่งข่าวสาร ข้อมูล ความคิด ความรู้สึกหรือความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งหรือหลายคน โดยวิธีการพูด การเขียน การใช้ภาษา ท่าทาง การใช้สัญลักษณ์หรืออื่น ๆ

^{๒๕} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ภาษากับการสื่อสาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๘.

^{๒๖} Aristotle, อ้างใน มณฑล ใบบัว, **หลักและทฤษฎีการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๑.

สมชัย ศรีนอก^{๒๘} กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อระหว่างมนุษย์เพื่อให้รับรู้เรื่องราวอันมีความหมายร่วมกันและเกิดการตอบสนอง

จิตาภา สุขพลำ^{๒๙} กล่าวว่า การสื่อสารมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างแยกไม่ออก เรียกได้ว่าที่ใดมีมนุษย์ที่นั่นมีการสื่อสาร การสื่อสารหมายถึงการก่อให้เกิดความร่วมมือกันหรือเหมือนกัน การสื่อสารเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกิจวัตรประจำวันของมนุษย์อย่างแนบแน่น

กล่าวโดยสรุปการสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดบางสิ่งอย่าง ไม่ว่าจะในรูปแบบภาษา สัญลักษณ์ หรือความคิด ความรู้สึก การแสดงออกจากคนหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง ไปสู่คนหนึ่ง หรือหลายคน ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของต้นทาง ว่าต้องการอะไร มีจุดประสงค์เพื่อสิ่งใด แล้วผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมีปฏิกิริยาต่างๆ ต่อการสื่อสารนั้นๆ

๒.๒.๒ ประเภทของการสื่อสาร

ประเภทของการสื่อสาร มีนักวิชาการจัดการแบ่งไว้ ดังต่อไปนี้

มณฑล ใบบัว^{๓๐} ได้แบ่งไว้ ๓ ประเภทหลักๆ คือ

๑. การจำแนกประเภทโดยการใช้จำนวนของผู้ทำการสื่อสารเป็นเกณฑ์
๒. การจำแนกประเภทโดยการใช้ลักษณะวิธีการติดต่อระหว่างผู้รับสาร และส่งสาร
๓. การจำแนกประเภทโดยการใช้ภาษาเป็นเกณฑ์

๑. การจำแนกประเภทโดยการใช้จำนวนของผู้ทำการสื่อสารเป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑.๑ การสื่อสารภายในตัวบุคคล เกิดขึ้นเมื่อเราสื่อความหมายกับตัวเอง คนเราสื่อสารกับตัวเองได้ ๔ ระดับ คือ สื่อสารด้วยการคิด วาจภาษา อวัจนภาษา และเสียงพูด มนุษย์มีวิธีสื่อสารกับตัวเองหลายวิธี ตั้งแต่การคิด การรำพึงรำพัน การสื่อสารในตัวบุคคลนี้ เราเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร เราอาจจะสื่อสารกับตนเองว่า เรามีปัญหาอะไรในการสื่อสารหรือไม่ เพื่อหาหนทางที่จะสื่อสารกับคนอื่นต่อไป

ข้อจำกัดของการสื่อสารภายในตัวบุคคลนี้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และลักษณะทางกายภาพของบุคคล สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากประสบการณ์และจะมีผลต่อการโต้ตอบสื่อสารที่ได้รับมาจากผู้อื่นและยังมีผลต่อการสื่อสารภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความเชื่อ เจตคติ แรงจูงใจ ค่านิยม นิสัยและบุคลิกภาพต่างๆ ในการสื่อสารภายในตัวบุคคลนั้น ส่วนที่จัดว่าสำคัญมากคือ การแปลสารแล้วนำสารมาใช้ อาจเกิดการผิดพลาดในการนำสารมาใช้ (กับตัวเอง) เนื่องจากองค์ประกอบที่ว่ามา

^{๒๗} รัตติกรณ จงวิศาล, **มนุษย์สัมพันธ์ : พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๖.

^{๒๘} สมชัย ศรีนอก, **ภาษากับการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕.

^{๒๙} จิตาภา สุขพลำ, **การสื่อสารระหว่างบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑-๒.

^{๓๐} มณฑล ใบบัว, **หลักและทฤษฎีการสื่อสาร**, หน้า ๑๔ - ๒๒.

๑.๒ การสื่อสารระหว่างบุคคล ในทางตรงกันข้ามกับสื่อสารภายในตนเองก็คือ การสื่อสารกับผู้อื่น อาจจะเป็นคนเดียวหรือกลุ่มเล็กๆ เราใช้ทั้งวัจนภาษา อวัจนภาษาและเสียง การสื่อสารกับผู้อื่นนั้นเป็นวัจนจักร มีกระบวนการหลายระดับซึ่งเป็นการยากที่จะบอกว่าใครเป็นผู้ทำให้เกิดการสื่อสาร

ในวันหนึ่งๆ มนุษย์ใช้เวลามากกว่าครึ่งหนึ่ง เพื่อสื่อสารกับคนอื่นๆ ในหลายระดับด้วยกัน การพูดเป็นเพียงระดับหนึ่งของการสื่อสาร เมื่อเราได้รับการแนะนำให้รู้จักกับคนแปลกหน้า การสื่อสารเกิดขึ้นก่อนที่เราจะพูดกันแล้ว ต่างคนต่างมองดูซึ่งกันและกันอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การสื่อสารจึงเริ่มจากการสังเกตอวัจนภาษาก่อน ถ้าไม่คำนึงถึงการมองเห็นหรือการได้พูด การสื่อสารอาจจะเริ่มด้วยการได้กลิ่นจะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น เช่นคู้สนทนาของเราใช้น้ำหอม และเราอาจพิจารณาถึงน้ำเสียง ระดับของเสียง จะเห็นว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเกิดขึ้นได้หลายระดับในเวลาเดียวกัน

๑.๓ การสื่อสารมวลชน แตกต่างจากการสื่อสารชนิดแรกตรงที่ผู้รับสารมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งรับสารจากผู้ส่งสารเพียงผู้เดียว แตกต่างจากการสื่อสารระหว่างบุคคลที่จำนวนและวิธีการในการสื่อสารเป็นสำคัญ การสื่อสารกับมวลชน ถ้าส่งด้วยการพูด ผู้พูดต้องใช้เสียงอันดัง และการพูดต้องมีติดต่อกันไปเรื่อยๆ ถ้าเราเป็นผู้พูดเราก็ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการพูดอันยาวนาน และจำนวนคนฟังเป็นเงื่อนไขรองลงมา

ปฏิกิริยาที่เกิดจากการโต้ตอบจากผู้ฟัง และการสื่อสารแบบนี้มีข้อจำกัดมากกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล และมีความใกล้ชิดน้อยกว่าด้วย ปฏิกิริยาแบบที่เป็นวัจนภาษามีน้อยมาก ผู้พูดจะได้รับเพียงปฏิกิริยาโต้ตอบที่เป็นอวัจนภาษาจากผู้ฟัง จะมีในรูปของวัจนภาษาก็นั่นท่ายของการพูด ซึ่งคือการเปิดให้ผู้ฟังซักถาม ถ้าใครจะถามขึ้นในระหว่างที่มีการพูด ก็ถือว่าเป็นการไม่สุภาพ การสื่อสารกับมวลชน ผู้พูดไม่สามารถจะหยุดพูด เพื่อตอบข้อซักถามของผู้ฟังหรือคนฟังก็ไม่นิยมถาม ผู้พูดในขณะที่ยังพูดไม่จบ ซึ่งต่างกับการสื่อสารระหว่างบุคคล

๒. การจำแนกประเภทโดยการใช้ลักษณะวิธีการติดต่อระหว่างผู้รับสาร (receiver) และผู้ส่งสาร (sender) มีเกณฑ์การแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๒.๑ การสื่อสารระบบทางเดียว (One-Way Communication) คือ การสื่อสารในลักษณะที่ผู้ให้การสื่อสารไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้เป็นฝ่ายให้การสื่อสาร ผู้ส่งสารไม่ใส่ใจต่อปฏิกิริยาย้อนกลับของอีกฝ่าย เช่น การสื่อสารโดยผ่านเครื่องมือสื่อสารบางประเภท เช่น โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ หรือการออกคำสั่งแบบทหาร เป็นต้น

๒.๒ การสื่อสารระบบทางคู่ (Two-Way Communication) คือการสื่อสารที่มีทั้งให้และรับข่าวสารระหว่างกัน คือผู้ส่งสารก็อาจจะเป็นผู้รับสาร ผู้รับสารก็อาจจะเป็นผู้ส่งสารเป็นต้น เช่น การพูดโทรศัพท์

ข้อจำกัดของการสื่อสารทางคู่ คือ ๑) บางคนไม่ยอมรับ มักเบื่อหน่ายเห็นว่าซักซ้าหรืออ้างว่ารีบเร่ง ๒) สถานการณ์ไม่อำนวย เช่น มีเสียงอีกทีกเวลาพูดคุยกัน ๓) ขาดความสามารถในการอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ จึงเลือกการสั่ง ๔) สิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรค เช่น อากาศหนาวจัด ร้อนจัด ๕) สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดจิตใจของอีกฝ่ายผิดปกติ หรือจะให้ซักถามก็เสียเวลา ต้องสั่งการให้ทำทันที

๓. การจำแนกประเภท โดยใช้ภาษาเป็นเกณฑ์ สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑ การสื่อสารเชิงวัจนะ (verbal communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้รับสาร ใช้ภาษาพูด / หรือเขียนในการสื่อสาร หัวใจสำคัญของการสื่อสารประเภทนี้อยู่ที่การใช้ภาษาพูด หรือ ภาษาเขียนในการสื่อสาร

๓.๒ การสื่อสารเชิงอวัจนภาษา (nonverbal communication) หมายถึงการสื่อสาร ที่ผู้สื่อสารใช้รหัสหรือสัญลักษณ์อย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่ภาษาพูดหรือภาษาเขียน ในการสื่อสาร เช่น ภาษา ท่าทาง ภาษากาย เป็นต้น

รหัสหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารเชิงอวัจนะมีหลายประการ ดังต่อไปนี้ ๑) การแสดงออกทางใบหน้า ๒) เสียง ๓) เวลา ๔) การสัมผัส ๕) การแสดงออกทางตา ๖) กิริยา ท่าทาง อากักร คือ อวัจนภาษาที่เกิดจากการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ศรีษะ แขน ขา หรือ ลำตัว ๗) สิ่งของต่างๆ ที่ประกอบหรือเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่หรือที่ตัวบุคคล ก็มีความหมายในการสื่อสารด้วย เพราะเป็นการแสดงสถานภาพของบุคคล ลักษณะบุคคล การแต่งกายของคนเรา โดยทั่วไป จะทำหน้าที่บอกกิจกรรม การกิจ สถานภาพ รสนิยม ตลอดจนอุปนิสัยได้ชัดเจนมากทีเดียว ๘) ปริภาษา คือ สิ่งที่เกิดแนบเนื่องกับภาษาพูดหรือภาษาเขียน ในขณะที่เราพูด ปริภาษาก็คือ สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับคำพูดของเรา ได้แก่ ระดับเสียง สูง ต่ำ การเปล่งเสียง เป็นต้น

๒.๒.๓ องค์ประกอบของการสื่อสาร

ในการสื่อสาร จะต้องมียองค์ประกอบอย่างน้อย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ผู้ส่งสาร (sender) ๒) สาร (message) ๓) ช่องทางหรือสื่อ (channel or medium) ๔) ผู้รับสาร (receiver)^{๓๑}

๑. ผู้ส่งสาร (sender)

คือ บุคคลซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นสร้างและส่งสารไปยังผู้อื่น ผู้ส่งอาจจะเป็นบุคคลหรือกลุ่ม องค์การ สถาบันก็ได้ และผู้ส่งอาจมีมากกว่าหนึ่งคน

๒. สาร (message)

สาร คือเรื่องราวอันมีความหมาย แสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสัญลักษณ์ใดๆ สามารถทำให้รับรู้ร่วมกันได้ สารประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) รหัสของสาร (message codes) คือ ภาษา สัญลักษณ์ หรือสัญญาณที่มนุษย์คิด ขึ้นเพื่อใช้แสดงออกทางความคิด

๒) เนื้อหาของสาร (message content) มีความหมายครอบคลุมบรรดาความรู้และ ประสบการณ์ของมนุษย์ ที่มนุษย์ต้องการจะถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

๓) การจัดสาร (message treatment) คือ การตัดสินใจของผู้ส่งสารในการเลือกเรียบ เรียงรหัสและเนื้อหาสาร

สารหรือภาษาแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ^{๓๒}

^{๓๑} มณฑล ใบบัว, หลักและทฤษฎีการสื่อสาร, หน้า ๓๓ - ๔๔.

๑) วจนสารหรือวจนภาษา (verbal message or language) คือ สารหรือภาษาที่แสดงออกในรูปของถ้อยคำ คำพูดหรือตัวอักษร ซึ่งได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นต้น

๒) อวจนสารหรืออวจนภาษา (nonverbal message or language) คือสารหรือภาษาที่ไม่ได้แสดงออกโดยใช้ถ้อยคำ คำพูดหรือตัวอักษรโดยตรงแต่แสดงออกทางอื่น ซึ่งสามารถสื่อความหมายบางอย่างได้เช่นกัน ได้แก่ สายตา น้ำเสียง การแสดงออกทางสีหน้า กิริยาท่าทาง รูปสัญลักษณ์ต่างๆ

๓. ช่องทางหรือสื่อ (channel or medium)

คำว่า สื่อ มาจากภาษาอังกฤษ ว่า “medium” (เอกพจน์) “media” (พหูพจน์) หรือ “channel” ซึ่งหมายถึง “ช่องทางการสื่อสาร” ทั้งหมดความหมายเดียวกันและต่อไปนี้จะใช้คำว่า “สื่อ”

เบอร์โล กล่าวว่า สื่อมีความหมาย ๓ ประการ คือ

๑) การเข้ารหัสและการถอดรหัส (mode of encoding and decoding)
๒) สิ่งที่น่าสาร (message-vehicle) เช่น คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

๓) พาหนะของสิ่งที่น่าสาร (vehicle-carrier) เช่น อากาศ

ประเภทของสื่อ แบ่งได้ ๕ ประเภท คือ

๑) สื่อธรรมชาติ เช่น บรรยากาศที่อยู่รอบตัวมนุษย์
๒) สื่อมนุษย์ ได้แก่ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นสื่อ นำสารไปยังผู้รับทางใดทางหนึ่ง
๓) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ สื่อทุกชนิดที่อาศัยเทคนิคการพิมพ์ เช่น หนังสือ
๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ระบบเครื่องกลไฟฟ้าเป็นหลัก เช่น วิทยุ โทรศัพท์ ฯลฯ

๕) สื่อระคน ได้แก่ สื่อที่ทำหน้าที่นำสารได้แต่ไม่อาจจัดไว้ใน ๔ ประเภทข้างต้น เช่น กำแพง วัตถุจารึก เป็นต้น

การแบ่งสื่อออกเป็นประเภทต่างๆ นั้น อาจแบ่งเป็นอย่างอื่นได้อีก แล้วแต่จะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ ในยุคปัจจุบันนี้เกิดสื่อทางสังคมหนึ่งที่มีความเฟื่องฟูมาก และกลายเป็นช่องทางการสื่อสารของคนทั้งโลก เป็นรูปแบบการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ นั่นก็คือ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)^{๓๓} เป็นโครงสร้างทางสังคมระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือบุคคลกับองค์กร หรือสถานที่ที่คนมาชุมนุมกันเพื่อค้นหาติดต่อเพื่อน หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ไม่ว่าจะเป็นคนที่รู้จัก หรือไม่รู้จัก และผู้ใช้สามารถเผยแพร่ข้อมูล เช่น ภาพถ่าย วิดีโอ ฯลฯ สู่อายัดคนอื่นเพื่อแสดงตัวตน และแสวงหาความสัมพันธ์

^{๓๒} พัทธี เขยจรรยา และคณะ, แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์, หน้า ๒๔.

^{๓๓} สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง. “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ กระจายข้อมูลในกลุ่มเยาวชน”. วารสารร่วมพฤษ มหาววิทยาลัยเกริก ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๘.

หลายรูปแบบตามต้องการ หรือแม้แต่การค้นหาข้อมูลเพื่ออยากศึกษา อยากรู้ด้านต่างๆ สื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบันตอบโจทย์มนุษย์ได้หมด

๔. ผู้รับสาร (receiver) หมายถึง

- ๑) ผู้ฟัง (Audience) ตามแบบจำลองของอริสโตเติล
- ๒) ถึงใคร (To Whom) ตามแบบจำลองของลาสเวลล์
- ๓) จุดหมายปลายทางตามแบบจำลองของ แชนนินและวีเวอร์
- ๔) ผู้รับการสื่อสาร (Communication Receiver) ตามแบบจำลองของเบอร์โล

ผู้รับสารอาจจะมีคนเดียว เช่นการสนทนาของคน ๒ คน หรืออาจจะเป็นกลุ่มบุคคล เช่นกลุ่มผู้ฟังการบรรยายหรือชมการแสดง แต่ไม่ว่าผู้รับสารจะมีจำนวนคนเท่าใด ผู้รับสารต่างก็มีบทบาทขั้นพื้นฐาน ๒ ประการ คือ กำหนดรู้ตามเรื่องราวที่ผู้ส่งสารส่งผ่านสื่อมา และแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้ส่งสาร

ในการส่งสารไปยังผู้รับนั้น เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ได้แสดงไว้ว่าผู้รับสารมีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

- ๑) ทักษะในการสื่อสาร ได้แก่ ความถนัด ความชำนาญ เป็นต้น
- ๒) เจตคติ เช่น ความเชื่อ ความนิยม และอุดมการณ์
- ๓) ความรู้
- ๔) ระบบสังคม คือ บทบาท หน้าที่หรือตำแหน่งของผู้รับสารมีส่วนในการรับสาร
- ๕) วัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมแต่ละสังคมมีการกำหนดวิถีชีวิต กำหนดความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ตนอยู่ การติดต่อระหว่างสังคม ผู้ส่งสารควรมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมของผู้รับสาร เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร นอกจาก ๑) ผู้ส่งสาร ๒) สาร ๓) สื่อ หรือช่องทาง ๔) ผู้รับสาร ดังกล่าวข้างต้น ศนาจารย์ภาควิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร^{๓๔} ยังได้เพิ่มเติมอีก ๑ ประการคือ ปฏิกิริยาตอบสนอง ที่ผู้รับสารส่งกลับผู้ส่งสารหรือรู้สึกต่อสารนั้นๆ

๒.๒.๔ ทักษะการสื่อสาร

มีนักวิชาการให้ความหมายทักษะการสื่อสารไว้ดังต่อไปนี้

มณฑล ไบบัว^{๓๕} กล่าวว่า ทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการสื่อสารทั้งในทักษะที่เกี่ยวกับการเข้ารหัส การถอดรหัส และการคิดก่อนที่จะส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับ เพราะทักษะเหล่านี้ช่วยให้ผู้ส่งสารวิเคราะห์จุดประสงค์และความตั้งใจที่ตนจะสื่อสารให้เหมาะสมและพร้อมที่จะไปสู่ผู้รับสารอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๓๔} สมชัย ศรีนอก, ภาษากับการสื่อสาร, หน้า ๖.

^{๓๕} มณฑล ไบบัว, หลักและทฤษฎีการสื่อสาร, หน้า ๗๒.

ดังนั้นสรุปว่า ทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการส่งสารไปยังผู้รับสาร เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ข่าวสาร ความคิดเห็นหรืออื่นๆ โดยใช้คำพูด ข้อเขียน สัญลักษณ์ หรือการจัดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เกิดประสิทธิผลของการสื่อสาร และทักษะของผู้รับสารในการเข้ารหัสสารแล้วตีความสารออกมาให้เกิดประโยชน์หรือเข้าใจสารได้ถูกต้องชัดเจน

สรุปได้ว่า ทักษะการสื่อสาร ประกอบด้วย ๔ ด้านหลัก คือ การฟัง การอ่าน การพูด การเขียน ทักษะการรับสาร ได้แก่ ทักษะการฟังและทักษะการอ่าน ส่วนทักษะการส่งสารประกอบด้วย ทักษะการพูดกับทักษะการเขียน

สำหรับงานวิจัยนี้ ได้ประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร นำมาบูรณาการกิจกรรมฝึกให้เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์ ผ่านคลิปวิดีโอ บอกเล่าเรื่องเล่าวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนในบ้านเกิด นำเสนอผ่านเพจเฟซบุ๊ก (Facebook) ช่องยูทูบ (Youtube) ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เยาวชนฝึกทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง

๒.๓ แนวคิดการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑

๒.๓.๑ แนวคิดการจัดการเรียนรู้

๑) ความหมายของการเรียนรู้

สำหรับความหมายของการเรียนรู้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้มากมาย รายละเอียดดังต่อไปนี้

สุชา จันทร์อม กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเจริญงอกงามของอินทรีย์ หรือพัฒนาการของอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้นหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ผลดี^{๓๖}

สุรางค์ ไคว์ตระกูล ได้ให้ความหมายว่า “การเรียนรู้” (Learning) เป็นการแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็ผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัดรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคล^{๓๗}

โรห์เวอร์ และโฮวี (Rohwer & Howe, ๑๙๘๐) ให้ความหมายการเรียนรู้ ว่าการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาที่ค่อนข้างถาวร และสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงนั้นได้จากพฤติกรรมของบุคคล^{๓๘}

^{๓๖} สุชา จันทร์อม, จิตวิทยาส่งเสริมการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๑.

^{๓๗} สุรางค์ ไคว์ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๓๘} Rohwer, W.D, Rowher, C.P., and B-Howe, J.R., *Educational Psychology*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1980).

ทศนา แคมมณี ได้ให้ความหมายว่าการเรียนรู้ (Learning) คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น^{๓๙}

ดังนั้น การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนข้างถาวรทั้งภายในและภายนอก อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการกระทำฝึกฝนปฏิบัติของบุคคล อันเนื่องมาจากแรงจูงใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือการแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับมา ซึ่งผลของการเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ความรู้ (Knowledge) เช่น ความคิด ความเข้าใจ และความจำในเนื้อหาสาระต่างๆ เป็นต้น ๒) ทักษะ (Skill) เช่น การพูด การกระทำ และการเคลื่อนไหวต่างๆ เป็นต้นและ ๓) ความรู้สึก (Affective) เช่น เจตคติ จริยธรรม และค่านิยม เป็นต้น

๒.๓.๒ องค์ประกอบของการเรียนรู้

นรา สมประสงค์ และโกศล มีคุณ กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ ประการที่ ๑ เป็นเรื่องของกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งเร้า (Stimulus) แรงขับ (Drive) การตอบสนอง (Response) และสิ่งเสริมแรง (Reinforcement) ประการที่ ๒ เป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ระบบประสาทและสมอง ระดับสติปัญญา การจำและการลืม อารมณ์ แรงจูงใจ ความเหนื่อยล้า การเชื่อมโยงการเรียนรู้ เนื้อหา สภาวะการณ์ และการฝึก เป็นต้น และอาจกล่าวได้ว่า ในการที่จะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและมีความคงอยู่ของการเรียนรู้นานนั้น จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบดังกล่าว และมีการจัดการสนับสนุนส่งเสริมต่างๆ ที่เหมาะสมด้วย^{๔๐} ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ

๑) คน ประกอบด้วยผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้และความชำนาญเฉพาะด้านในชุมชน

๒) ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการ หรือที่มาจากภายนอก และชุดความรู้หรือประสบการณ์ที่ชุมชน และองค์กรได้สะสมพัฒนาขึ้น

๓) ทรัพยากร หมายถึง ทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์ และผลผลิตของชุมชน

องค์ประกอบทั้งสามนี้ จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบกระบวนการ ตลอดจนเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน การศึกษาที่เกิดขึ้นจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็น

^{๓๙} ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอนเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๔๐} นรา สมประสงค์ และโกศล มีคุณ (๒๕๓๘): ๑๔๕-๑๔๗ อ้างอิงจาก สุวรรณิ ยะกร, ทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการสอน ในเอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาและวิทยาการการเรียนรู้, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, ๒๕๕๓), หน่วย ๑๐ หน้า ๘.

กระบวนการเดียวกันกับการพัฒนาชุมชน^{๔๑} แต่สิ่งที่ขาดหายไปคือสังคมควรจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้การเรียนรู้สมบูรณ์

ซูซีฟ อ่อนโคสูงกล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานอย่างน้อยที่สุด ๔ ประการด้วยกัน ดังนี้^{๔๒}

๑) แรงจูงใจ (Motive) ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ร่างกายย่อมมีความต้องการต่างๆ เมื่อใดร่างกายที่มีความต้องการหรือความไม่สมดุลขึ้น จะมีแรงขับ (Drive) แรงจูงใจ (Motive) เกิดภายในอินทรีย์ผลักดันให้สิ่งที่หายไปนั้นมาให้อวัยวะอยู่ภาวะพอดี แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ เพราะเป็นตัวจูงสำคัญหรือเป็นต้นตอที่แท้จริงของพฤติกรรม

๒) สิ่งจูงใจ (Incentive) สิ่งจูงใจเป็นสิ่งลดความเครียดและนำไปสู่ความพอใจ นักจิตวิทยาเชื่อว่าสิ่งจูงใจจะเป็นศูนย์กลางหรือหัวใจของการเรียนรู้เขาถือว่าแรงจูงใจ ซึ่งถือว่าเป็นภาวะภายในของอินทรีย์และกิจกรรมต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นจากสิ่งจูงใจทั้งสิ้น

๓) อุปสรรค (A Barrier or Block) นับเป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนรู้ เพราะอุปสรรคของสิ่งกีดขวางย่อมทำให้เกิดปัญหา การที่ผู้เรียนย่อมทำให้เกิดปัญหา การที่ผู้เรียนเกิดปัญหาก็จะทำให้ผู้เรียนพยายามทำซ้ำๆ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อจะฟันฝ่าอุปสรรคนั้นไปสู่เป้าหมายให้ได้

๔) กิจกรรม (Activity) กิจกรรมหรือการตอบสนองของอินทรีย์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราทราบว่าใครเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ช้าหรือเร็วอย่างไร และเป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิง (Infer) ไปจนถึงความรู้สึกรู้สึกคิดทางจิตใจที่ซ่อนเร้นอยู่ เราจะสังเกตเห็นว่าคนเรามักจะชอบประกอบกิจกรรมที่มีความสำเร็จหรือความพอใจมาให้ซ้ำ ๆ อยู่เสมอ แม้ว่าจะไม่เจอปัญหาใหม่ๆ ส่วนกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ไม่เคยนำความสำเร็จมาให้ นั่นมักจะหลีกเลี่ยง

สุชา จันทน์เอมกล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้^{๔๓} ๑) แรงจูงใจ ๒) เป้าหมาย ๓) ความตรึงเครียด ๔) การเลือกหาการกระทำที่เหมาะสม และ ๕) การยึดถือการกระทำที่เหมาะสมไว้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

จากองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวมาประการหนึ่งที่เป็นตัวร่วมที่สำคัญ คือ อุปสรรค ก่อให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จก็ได้ และบางครั้งยังเป็นการเพิ่มแรงจูงใจเพื่อจะไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ แต่ย้อมไม่มากเกินไปจนถึงภาวะสุดขีดที่จะผ่านพ้นไปได้ ตามปกติธรรมดาแล้วเมื่อผู้เรียนบังเกิดมีสภาวะบางอย่างกระตุ้นให้มีความต้องการที่จะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ถ้าการกระทำบรรลุเป้าหมายที่คิดไว้ได้ ผู้เรียนย่อมเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้ามีอุปสรรคมากก็ดลใจให้มีอุปสรรคถึง

^{๔๑} วิจิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ, *แนวทางพัฒนาสังคมชนบทฐานรากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๕.

^{๔๒} ซูซีฟ อ่อนโคสูง, *อ้างอิงใน อารี พันธมณี, จิตวิทยาการสอนประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ, ๒๕๓๔), หน้า ๘๙.

^{๔๓} สุชา จันทน์เอม, *จิตวิทยาส่งเสริมการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: แพรวพิทยา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒-๑๖.

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้ในทันทีทันใด ผู้เรียนมักจะมีกระบวนการทวนทวน ก่อให้เกิดสภาวะ ตรึงเครียดขึ้น ความตรึงเครียดจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแรงกล้าของแรงจูงใจ และชนิดของอุปสรรคที่เกิดขึ้น^{๔๔} อุปสรรคย่อมส่งผลถึงผลลัพธ์ของการเรียนรู้ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์และวิธีคิดอย่างเชื่อมโยงของบุคคลลงด้วย

๒.๓.๓ กระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์มีลักษณะกระบวนการ (Learning process) คือเกิดขึ้นเป็นขั้นตอนลำดับ ซึ่งนักจิตวิทยา และนักวิชาการหลายท่านได้เสนอลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้เอาไว้ซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

พิสนุ พงศรี กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการเรียนรู้หลายวิธี ตั้งแต่สมัยโบราณ จากการรวบรวมของผู้ที่ศึกษาไว้ สรุปได้ว่ามนุษย์มีกระบวนการเรียนรู้ ๙ วิธี ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ การถามผู้รู้ ธรรมเนียมประเพณี การหยั่งรู้ การอนุมาน การอุปมาน วิทยาศาสตร์ และการวิจัย ซึ่งในแต่ละวิธีมีรายละเอียด ดังนี้

๑) กระบวนการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ (Experience) เป็นกระบวนการหาความรู้ที่คุ้นเคยกันมากที่สุด อาจเรียกว่าเป็นการหาความรู้ตามโอกาสหรือความบังเอิญ หรือลองผิดลองถูก โดยการทดลองหลายๆ วิธีเพื่อแก้ปัญหาหรือได้มาซึ่งความรู้

๒) การถามผู้รู้ (Authority) เป็นการถามความรู้จากผู้รู้ในเรื่องนั้นๆ โดยอาจเป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้เฉพาะสาขา ซึ่งในสมัยก่อนมักจะเป็นผู้มีอำนาจหรือได้รับการยอมรับ เช่น กษัตริย์ นักปราชญ์ และผู้นำทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งความรู้ที่ได้จะถูกต้องหรือไม่ก็ไม่มีใครกล้าคัดค้านหรือพิสูจน์

๓) กระบวนการเรียนรู้ด้วยธรรมเนียมประเพณี (Tradition) นั้นคล้ายกับการถามผู้รู้ เพียงแต่การถามผู้รู้ เป็นการถามโดยวิธีนี้ได้จากแนวปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เพราะไม่มีใครกล้าพิสูจน์ว่าสิ่งที่ปฏิบัติกันมาถูกต้องหรือไม่เพียงไร เช่น การแต่งกายหรือการปฏิบัติตัวในพิธีการต่างๆ เป็นต้น

๔) กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการได้ความรู้โดยไม่มีเหตุผล หรือกระบวนการใดๆ เหมือนกับเป็นเรื่องอัศจรรย์ ซึ่งการหาความรู้วิธีนี้คนไทยคุ้นเคยดีก็คือ การได้ความรู้ด้วยการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

๕) กระบวนการเรียนรู้ด้วยการอนุมาน (Deduction) การหาความรู้แบบนี้ถือว่าเป็นวิธีที่เป็นระบบ ซึ่งนักปราชญ์ ชาวกรีกคิดค้นขึ้นโดยใช้หลักการทฤษฎี หรือเชิงเหตุผล เริ่มจากข้อเท็จจริงใหญ่ไปสู่ข้อเท็จจริงย่อยและข้อสรุป เช่น ข้อเท็จจริงใหญ่มิว่านักศึกษาปริญญาโททุกคนต้องทำวิทยานิพนธ์ ข้อเท็จจริงย่อย มิว่าสาयันเป็นนักศึกษาปริญญาโท ข้อสรุปจะได้ว่าสาयันต้องทำวิทยานิพนธ์ข้อสรุปจะเป็นจริงเสมอถ้าข้อเท็จจริงย่อยเป็นความจริง อย่างไรก็ตาม การหาความรู้ด้วยวิธีนี้จะไม่ได้ความรู้ใหม่ และมีโอกาสผิดพลาดได้ในบางสถานการณ์ ที่พบเห็นกันทั่วไป เช่นกรณีการ

^{๔๔} สุชา จันทรเอน, จิตวิทยาส่งเสริมการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

แข่งขันกีฬาฟุตบอล โดยทีมแรกชนะทีมที่สอง ทีมที่สองชนะทีมที่สาม สรุปว่าทีมแรกต้องชนะทีมที่สาม ซึ่งไม่เป็นจริงเสมอไป ทีมแรกอาจจะแพ้ก็ได้ ดังที่ปรากฏอยู่เสมอๆ เป็นต้น

๖) กระบวนการเรียนรู้ด้วยการอุปมาน (induction) เป็นการให้การรวบรวมข้อเท็จจริงย่อย มาจัดเป็นหมวดหมู่ แล้วจึงรวมเป็นข้อสรุป เช่น ในสำนักวิจัยแห่งหนึ่งข้อเท็จจริงย่อยหลายข้อพบว่า นายสมโชติ นายสมชัย นางสาวสมหญิง นางสาวสมศรี จบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาแห่งเดียวกัน ทุกคนมีความสามารถในการทำวิจัย จึงสรุปว่า ผู้ที่จบจากสถาบันการศึกษานั้นเป็นผู้มีความสามารถในการทำวิจัย เป็นต้น การหาความรู้ด้วยวิธีนี้มีข้อดี คือ จะได้ความรู้ใหม่ แต่มีข้อผิดพลาดได้ง่าย ถ้าข้อเท็จจริงย่อยไม่เป็นความจริง หรือข้อสรุปย่อยมีไม่เพียงพอ หรือเกิดจากความบังเอิญ จะทำให้สรุปผิดพลาดได้ เช่น จากกรณีตัวอย่างถ้าผู้จบการศึกษาทั้ง ๔ คนมีความสนิทสนมกัน บุคลิกลักษณะนิสัย คล้ายคลึงคลึงกัน ปรีชาหาหรือ และร่วมกันทำวิทยานิพนธ์ก็จะทำให้สรุปผิดได้ หรืออาจพูดง่ายๆ ว่า ไม่ได้เป็นตัวแทนของนักศึกษาทั้งหมดนั่นเอง การค้นหาความรู้ด้วยวิธีนี้ประกอบด้วยวิธีย่อย ๓ วิธี ได้แก่ ๑) การอุปมานสมบูรณ์ (perfect induction) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหน่วยของประชากร แล้วทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลย่อย เช่น ต้องการทราบว่าผู้ปกครองของนักศึกษาที่มีอาชีพอะไร ก็ศึกษาจากผู้ปกครองทุกคนแล้วนำมาวิเคราะห์สรุป ก็จะได้ผลที่เชื่อถือได้ แต่มีความยุ่งยากและสิ้นเปลืองทรัพยากรมาก มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติน้อย ๒) การอุปมานไม่สมบูรณ์ (imperfect induction) คล้ายวิธี ๖.๑ แต่เก็บข้อมูลบางส่วนหรือใช้กลุ่มตัวอย่าง ผลที่ได้จะมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเป็นตัวแทนของ ตัวอย่างที่นำมาศึกษาว่าเป็นตัวแทนของประชากรหรือไม่ ดังกล่าวแล้ว แต่มีข้อดีคือ สะดวกและประหยัด มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมาก และ ๓) การอุปมานแบบเบคอนเนียน และมิลล์ (baconian induction mill) เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงเชิงเหตุผล จากข้อมูล ซึ่งมีวิธีที่คล้ายกัน โดยสรุปยึดตามแนวของมิลล์ ๕ วิธี คือ ส่วนที่เหมือนกัน ต่างกัน ร่วมกันของความเหมือนกับความต่าง ส่วนที่เหลือและความผันแปร

๗) การอนุมาน – อุปมาน (deduction-induction) การหาความรู้ด้วยวิธีนี้ โดยนำเอาวิธีที่ ๕ และ ๖ มารวมกัน เนื่องจากมีผู้เห็นว่าจะใช้วิธีหนึ่งวิธีใดเพียงวิธีเดียวไม่เพียงพอต้องใช้ทั้ง ๒ วิธี ซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า การคิดแบบครอบคลุม (reflective thinking) โดยมีขั้นตอน ๕ ขั้น คือ ขั้นเกิดปัญหา กำหนดนิยามปัญหา ตั้งสมมุติฐาน ตรวจสอบความถูกต้องของสมมุติฐาน และทดสอบสมมุติฐาน ซึ่งเป็นที่มาของวิธีวิทยาศาสตร์

๘) กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific) ถือว่าเป็นระบบและมีแบบแผนสมบูรณ์ที่สุด และความรู้ความจริงที่ได้น่าเชื่อถือมากที่สุดเช่นกัน โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ ๕ ขั้นตอน คือ

(๑) ขั้นปัญหา (problem) เป็นขั้นตอนแรกที่ต้องแสวงหาความรู้วิเคราะห์ว่าอยากรู้หรือมีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องการคำตอบ

(๒) ขั้นกำหนดสมมุติฐาน (hypothesis) เป็นการวางแนวทางอย่างมีเหตุผลเพื่อหาคำตอบ

(๓) ขั้นการรวบรวมข้อมูล (collection of data) เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ สังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ทดสอบ และทดลอง

(๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (analysis of data) ขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบว่าตรงกับสมมติฐานที่กำหนดไว้หรือไม่

(๕) ขั้นการสรุปผล (conclusion) เป็นการนำผลการวิเคราะห์มาสรุปตามความอยากรู้หรือปัญหาที่กำหนดไว้

การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์หาความรู้ นั้น มีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบของธรรมชาติ มีหลักว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติทุกชนิดต้องมีสาเหตุอย่างคงเส้นคงวา ไม่ใช่ความบังเอิญ หรือผลย่อมเกิดจากเหตุ ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยา มีหลักว่าบุคคลได้รับความรู้ต่างๆ โดยอาศัยการรับรู้การจำและการใช้เหตุผลได้โดยหาข้อเท็จจริง สังเกตหรือทดลองด้วยตนเองอย่างมีความเชื่อมั่น ไม่ใช่การฟังจากผู้อื่น

๙) การวิจัย (Research) เป็นวิธีการหาความรู้โดยใช้หลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นระบบและมีแบบแผนสมบูรณ์ ทำให้ความรู้ที่ได้มีความน่าเชื่อถือได้รับการยอมรับและกันมากที่สุดในปัจจุบัน^{๔๕}

๒.๓.๔ กระบวนการที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนรู้

การจะพิจารณาว่าจะใช้กระบวนการใดจึงจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการต่างๆ ที่สามารถเลือกใช้ได้ ได้แก่^{๔๖}

- ๑) กระบวนการสร้างความตระหนัก ประกอบด้วย สังเกต วิจัย และสรุป
- ๒) กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย สังเกต อธิบาย รับฟัง เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ วิจัย และสรุป
- ๓) กระบวนการปฏิบัติ ประกอบด้วย สังเกต รับรู้ ทำตามแบบ ทำเองโดยไม่มีแบบและฝึกให้ชำนาญ
- ๔) กระบวนการเรียนภาษา ประกอบด้วย เข้าใจสัญลักษณ์ ผูกโยงเป็นความคิดรวบยอดสื่อความหมายได้ทางอ่าน เขียน และวัดความสามารถจำ/เข้าใจ/นำไปใช้/วิเคราะห์/สังเคราะห์/ประเมินค่า
- ๕) กระบวนการกลุ่มประกอบด้วยกำหนดเป้าหมายของงานร่วมกัน กำหนดงานและลำดับขั้นตอนร่วมกันแบ่งงานและลำดับขั้นตอนร่วมกัน ลงมือปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบรับฟังการชี้แนะและการวิเคราะห์จากผู้อื่น เพื่อปรับปรุงงาน และชื่นชมในผลงานร่วมกัน
- ๖) กระบวนการคณิตศาสตร์ประกอบด้วยวางแผนขั้นตอน ปฏิบัติตามขั้นตอน และตรวจคำตอบ
- ๗) กระบวนการแก้ปัญหา ประกอบด้วย สังเกต วิเคราะห์ สร้างทางเลือก ประเมินทางเลือก และสรุป

^{๔๕} พิสนุ พงศ์ศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรอพเพอร์ตี้พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๕.

^{๔๖} สมจิตร์ คล้ายปั่น, การเขียนแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ, เอกสารลำดับที่ ๑๙/๒๕๓๙, (หน่วยศึกษานิเทศก์: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๓-๖.

๘) กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด ประกอบด้วย สังเกต จำแนกความแตกต่าง หา
ลักษณะร่วมระบุชื่อความคิดรวบยอด และทดสอบและนำไปใช้

๙) กระบวนการสร้างเจตคติประกอบด้วยสังเกต วิเคราะห์ และสรุป

๑๐) กระบวนการวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย สังเกต กำหนดปัญหา คาดคะเน ตั้งสมมติฐาน
รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล

๑๑) กระบวนการสร้างค่านิยมประกอบด้วย (๑) สังเกต (๒) ประเมินเชิงเหตุผล
(๓) กำหนดค่านิยม (๔) วางแผนปฏิบัติและ (๕) ปฏิบัติด้วยความชื่นชม

จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นประการหนึ่งที่เป็นข้อสำคัญมากในการ
เรียนรู้ คือ แรงจูงใจ หากการเรียนรู้ด้วยการบังคับ ผลลัพธ์คือความรู้ย่อมไม่เต็มที่ได้ผลตาม
เกณฑ์ที่คาดหวัง แต่ความรู้นั้นไม่คงทนถาวรหลังจากเรียนรู้ สักพักความรู้นั้นก็เลยเลือนหายไปไม่
สามารถอธิบายได้ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่สร้างขึ้น ในมโน สำนึกที่มีลักษณะไม่คงที่และไม่สามารถประเมิน
ได้โดยตรง เป็นจำนวนพลังงานเป็นความพยายามที่บุคคลจะใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายใดเป้าหมาย
หนึ่ง^{๔๗} ย่อมทำให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะมีปัญหาความคาดหวังของแต่ละ
บุคคลซึ่งจะทำให้เกิดเป้าหมายหรือการเรียนรู้และการนำไปใช้

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือฝึกหัดที่แต่ละบุคคลได้รับมา ผลของการเรียนรู้จะช่วยให้
เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความรู้ทักษะ และความรู้สึก กระบวนการเรียนรู้เป็นไปตาม
ขั้นตอน

๒.๓.๕ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ ๒๑ มีความแตกต่างจากศตวรรษที่ ๒๐ และ ๑๙ ทำให้
ระบบการศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ในประเทศ
สหรัฐอเมริกาแนวคิดเรื่อง "ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑" ได้ถูกพัฒนาขึ้น โดย
ภาคส่วนที่เกิดจากวงการนอกการศึกษา ประกอบด้วย บริษัทเอกชนชั้นนำขนาดใหญ่ เช่น บริษัทแอป
เปิ้ล บริษัทไมโครซอฟท์ บริษัทวอลล์สตรีต อิงค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานทางการศึกษา
ของรัฐ รวมตัวและก่อตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑
(Partnership for ๒๑st Century Skills) หรือเรียกย่อๆว่า เครือข่าย ๒๑

หน่วยงานเหล่านี้มีความกังวลและเห็นความจำเป็นที่เยาวชนจะต้องมีทักษะสำหรับการ
ออกไปดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ ๒๐ และ ๑๙ จึงได้พัฒนา
วิสัยทัศน์และกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ขึ้น สามารถสรุปทักษะสำคัญอย่างย่อๆ
ที่เด็กและเยาวชนควรมีได้ว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ ๔R และ ๔C ซึ่งมีองค์ประกอบ
ดังนี้

^{๔๗} นารินทร์ รักวิจิตรกุล, เอกสารคำสอนหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่, (มหาสารคาม: ภาควิชาการ
บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

- ๓ R ได้แก่ Reading (การอ่าน), การเขียน(Writing) และ คณิตศาสตร์ (Arithmetic) และ

- ๔ C (Critical Thinking - การคิดวิเคราะห์, Communication - การสื่อสาร Collaboration - การร่วมมือ และ Creativity - ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และการบริหารจัดการด้านการศึกษารูปแบบใหม่^{๔๘}

ในศตวรรษที่ ๒๑การให้การศึกษาตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy of Learning) จะเปลี่ยนไป เน้นทักษะการเรียนรู้ขั้นที่สูงขึ้น (higher order learning skills) โดยเฉพาะทักษะการประเมินค่า (evaluating skills) จะถูกแทนที่โดยทักษะการนำเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ (ability to use new knowledge in a creative way) ในอดีตที่ผ่านมา นักเรียนไปโรงเรียนเพื่อใช้เวลาในการเรียนรายวิชาต่างๆ เพื่อรับเกรด และเพื่อให้จบการศึกษา แต่ในปัจจุบันจะพบปรากฏการณ์ใหม่ที่แตกต่างไป เช่น การเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้เตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตในโลกที่เป็นจริง (life in the real world) เน้นการศึกษาตลอดชีวิต (lifelong learning) ด้วยวิธีการสอนที่มีความยืดหยุ่น (flexible in how we teach) มีการกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนมีความเป็นคนเจ้าความคิดเจ้าปัญญา (resourceful) ที่ยังคงแสวงหาการเรียนรู้แม้จะจบการศึกษาออกไป

แนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑และกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (Partnership For ๒๑ st Century Skills) ที่มีชื่อว่า เครือข่าย P๒๑ ซึ่งได้พัฒนารอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต^{๔๙}

วิจารณ์ พานิช^{๕๐} ได้ระบุหลักการหรือปัจจัยสำคัญด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ ๕ ประการคือ

๑) Authentic learning การเรียนรู้ที่แท้จริงอยู่ในโลกจริงหรือชีวิตจริง การเรียนวิชาในห้องเรียนยังไม่ใชการเรียนรู้ที่แท้จริง ยังเป็นการเรียนแบบสมมติ ดังนั้น ครูเพื่อศิษย์จึงต้องออกแบบ

^{๔๘} กระทรวงศึกษาธิการ, การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑, [ออนไลน์], จาก: <http://www.moe.go.th/> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^{๔๙} กระทรวงศึกษาธิการ, การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑, [ออนไลน์], จาก: <http://www.moe.go.th/> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

^{๕๐} วิจารณ์ พานิช, วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔-๗.

การเรียนรู้ให้ศิษย์ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด กล่าวในเชิงทฤษฎีได้ว่า การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือสภาพแวดล้อมในขณะที่เรียนรู้ ห้องเรียนไม่ใช่บริบทที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึก เพราะห้องเรียนไม่เหมือนสภาพในชีวิตจริง การสมมติโจทย์ที่คล้ายจะเกิดในชีวิตจริงก็ได้ความสมจริงเพียงบางส่วน แต่หากไปเรียนในสภาพจริงก็จะได้การเรียนรู้ในมิติที่ลึกและกว้างขวางกว่าสภาพสมมติ

การออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์เกิด “การเรียนรู้ที่แท้” (authentic learning) เป็นความท้าทายต่อครูเพื่อศิษย์ ในสภาพที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรอื่น ๆ รวมทั้งจากความเป็นจริงว่าเด็กนักเรียนในเมืองกับในชนบทมีสภาพแวดล้อมและชีวิตจริงที่แตกต่างกันมาก

๒) Mental Model Building การเรียนรู้ในระดับสร้างกระบวนการทัศน์อาจมองอีกมุมหนึ่งว่าเป็น authentic learning แนวหนึ่ง ผมมองว่านี่คือ การอบรมบ่มนิสัย หรือ การปลูกฝังความเชื่อหรือค่านิยมในถ้อยคำเดิมของเรา แต่ในความหมายข้อนี้เป็นการเรียนรู้วิธีการนำเอาประสบการณ์มาสังสมจนเกิดเป็นกระบวนการทัศน์ (หรือความเชื่อ ค่านิยม) และที่สำคัญกว่านั้นคือ สังสมประสบการณ์ใหม่ เอามาได้แย้งความเชื่อหรือค่านิยมเดิม ทำให้ละจากความเชื่อเดิมหันมายึดถือความเชื่อหรือกระบวนการทัศน์ใหม่นั้นคือ เป็นการเรียนรู้ ไปพร้อมๆ กัน ทำให้เป็นคนที่มีความคิดเชิงกระบวนการทัศน์ชัดเจน และเกิดการเรียนรู้เชิงกระบวนการทัศน์ใหม่ได้ แต่การจะมีทักษะหรือความสามารถขนาดนี้จำเป็นต้องมีความสามารถรับรู้ข้อมูลหลักฐานใหม่ ๆ และนำมาสังเคราะห์เป็นความรู้เชิงกระบวนการทัศน์ใหม่ได้

๓) Internal Motivation การเรียนรู้ที่แท้จริงขับเคลื่อนด้วยฉันทะ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวคน ไม่ใช่ขับเคลื่อนด้วยอำนาจของครูหรือพ่อแม่ เด็กที่เรียนเพราะไม่อยากขัดใจครูหรือพ่อแม่จะเรียนได้ไม่ดีเท่าเด็กที่เรียนเพราะอยากเรียน เมื่อเด็กมีฉันทะและได้รับการส่งเสริมที่ถูกต้องจากครู วิทยะ จิตตะ และวิมังสา (อิทธิบาทสี่) ก็จะตามมาทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยง

๔) Multiple Intelligence เวลานี้เป็นที่เชื่อกันทั่วไปแล้วว่า มนุษย์เรามีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) และเด็กแต่ละคนมีความถนัดหรือปัญญาที่ติดตัวมาแต่กำเนิดต่างกัน รวมทั้งสไตล์การเรียนรู้ก็ต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายต่อครูเพื่อศิษย์ในการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน และจัดให้การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเป็นการเรียนรู้เฉพาะตัว (personalized learning) เรื่องนี้มีการวิจัยและการออกแบบการเรียนรู้ได้มากมาย ดังตัวอย่าง Universal Design for Learning ซึ่งก็คือ เครื่องมือสร้างความยืดหยุ่นหลากหลายในการออกแบบการเรียนรู้นั่นเอง

๕) Social Learning การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม หากยึดหลักการนี้ ครูเพื่อศิษย์ก็จะสามารถออกแบบกระบวนการทางสังคมเพื่อให้ศิษย์เรียนสนุก และเกิดนิสัยรักการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้จะไม่ใช้กิจกรรมส่วนบุคคลที่ห้อยเหวนำเปื้อน

นอกจากนี้ยังได้ระบุว่าทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต คือ ๓R x ๗C

๓R ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W)Writing (เขียนได้) และ (A)Rithmetics (คิดเลขเป็น)

๗C ได้แก่

- Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา)
- Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)
- Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)
- Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)
- Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)
- Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)
- Career & learning skills (ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้)

ครูเพื่อศิษย์ต้องฝึกฝนตนเองให้มีทักษะในการเป็นโค้ช และเป็น“คุณอำนวย” (facilitator) ในการเรียนรู้แบบ PBL (Project-Based Learning) ของศิษย์ ขอย้ำว่าครูต้องเลิกเป็น “ผู้สอน” ผันตัวเองมาเป็นโค้ช หรือ “คุณอำนวย” ของการเรียนรู้ของศิษย์ที่ส่วนใหญ่เรียนแบบ PBL นั้นหมายถึง โรงเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเลิกเน้นสอน หันมาเน้นเรียน ซึ่งต้องเน้นทั้งการเรียนรู้ของศิษย์และของครู

จากแนวคิดข้างต้น จะเป็นได้ว่า การใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นทักษะสำคัญแห่งอนาคตใหม่ที่จะนำมาใช้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน งานวิจัยนี้ได้้นำแนวคิดดังกล่าวมาจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาประวัติศาสตร์ เป็นต้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ในการลงพื้นที่ชุมชน และถ่ายทอดผลงานเป็นสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อวิดีโอ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านเกิด

๒.๔.๑ ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม

แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมเกิดจากการพัฒนาแนวคิดของมาร์กซ^{๕๑} ซึ่งเห็นว่าทรัพย์สินเงินทองที่แต่ละคนมีอยู่นั้น ยังไม่ใช่ทุน ทรัพย์สินเหล่านี้จะแปรสภาพไปเป็นทุน เมื่อเข้าไปสู่กระบวนการผลิต เช่น นำไปลงทุน ใส่แรงงานเข้าไป แล้วทำให้เกิดมูลค่าส่วนเกินและกำไร สิ่งที่จะแปรสภาพกลายเป็นทุนได้ยังครอบคลุมไปถึงปัจจัยการผลิตตามที่รู้จักในนาม ๕M ประกอบไปด้วย แรงงานมนุษย์ (Manpower) เครื่องจักร (Machine) วัตถุดิบ (Material) เงิน (Money) และการจัดการ/ความรู้ (Management/Knowledge) มาร์กซ เห็นว่า ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) จำเป็นต้องมีการขยายตัวเองอยู่เสมอด้วยกลวิธีต่างๆ และความมั่งคั่งของเจ้าของทุนไม่ได้

^{๕๑} กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙-๗๐.

เกิดจากกำไรจากการขายสินค้าได้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงมูลค่าส่วนเกินที่ได้มาจากการที่คนงานใส่แรงงานไปยังขั้นตอนการผลิตด้วย

นอกจากนี้ นักทฤษฎีวิวัฒนาการวิพากษ์ชาวฝรั่งเศส เช่น บูร์ดิเยอ^{๕๒} ก็เป็นผู้หนึ่งที่ริเริ่มนำแนวคิดเรื่องทุนประยุกต์ใช้ศึกษาวัฒนธรรมโดยได้นิยามความหมายของทุนว่า สิ่งใดจะกลายเป็นทุนได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้น ได้ทำหน้าที่ในฐานะความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม (Function as Social Relation of Power) จากนั้นเขาแบ่งประเภทของทุนออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) เป็นทุนที่เกิดจากการสะสมความมั่งคั่งของรายได้และทรัพย์สินที่อยู่ในรูปของเงินทอง อาคารบ้านเรือน เครื่องเพชรนิลจินดา รถยนต์ หุ่น ฯลฯ ทุนประเภทนี้สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นทุนประเภทอื่นตามมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ๒) ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นรูปแบบของโครงสร้าง สถาบัน เครือข่ายและความสัมพันธ์ซึ่งปัจเจกบุคคลสามารถใช้ในการดำรงรักษาและพัฒนาตนเองเพื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมตามที่ตนเองต้องการ ทุนทางสังคมเป็นเสมือนทรัพยากรประเภทหนึ่งที่สามารถนำไปใช้อำนาจทางสังคมให้แต่ละคนตามกลุ่มที่สังกัด ตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน หมู่บ้าน สถานที่ทำงาน กลุ่มธุรกิจ ฯลฯ ๓) ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) เป็นสถานภาพ ชื่อเสียง หรือการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นที่ทำให้เจ้าของทุนเกิดการได้เปรียบหรือได้รับผลประโยชน์ต่างๆ และ ๔) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

จากการให้ความหมายของคำว่าทุนวัฒนธรรมของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปความหมายของทุนทางวัฒนธรรมตามแนวคิดนักวิชาการข้างต้นไว้ว่า ทุนวัฒนธรรมหมายถึงทรัพยากรที่สะสมอยู่ในระบบ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัตถุสิ่งของ รวมไปถึงแนวทางการดำเนินชีวิตในกลุ่มสังคมที่แต่ละคนเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยกันผลิตคุณค่าหรือความหมายขึ้นมา แล้วเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้ในกลุ่ม จนเกิดเป็นข้อตกลงเพื่อการปฏิบัติที่เห็นพ้องต้องกัน ได้รับการยอมรับจากผู้คนส่วนใหญ่ และดำเนินการผลิตซ้ำ อย่างต่อเนื่องผ่านทางกระบวนการผลิตซ้ำ เพื่อดำรงรักษาทุนทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ การสะสมความมั่งคั่งของทุนทางวัฒนธรรมยังแสดงถึงอำนาจของผู้ครอบครองทุนทางวัฒนธรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายด้วย

๒.๔.๒ ประเภทของทุนทางวัฒนธรรม

Bourdieu^{๕๓} ได้แบ่งทุนทางวัฒนธรรมเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ทุนที่มีอยู่ในตัวตน (Embodied Form) ทุนที่อยู่ในรูปของวัตถุ (Objectified Form) และทุนที่อยู่ในรูปแบบสถาบัน (Institutionalized State) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) ทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตน เป็นสมรรถนะด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตนได้แก่ การแสดงออกของร่างกายและจิตใจ เป็นทุนที่อยู่ในระดับอุปนิสัย มักปรากฏในชีวิตทางวัฒนธรรม และ

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑, ๕๕๑-๕๕๓, ๕๔๕.

^{๕๓} Richardson, J., *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*, (New York : Greenwood, 1986), pp. 241-258.

ต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคมซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด ทักษะ และค่านิยมซึ่งมีผลต่อการทำความเข้าใจ หรือการรับรู้ของรสนิยมต่างๆ เช่น ศิลปะ การใช้ชีวิต การเปลี่ยนรูปทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวตนต้องอาศัยเวลา สังคม ชนชั้นทางสังคม และสามารถเชื่อมโยงไปยังทุนทางเศรษฐกิจได้ การสะสมทุนในระดับนี้สั่งสมอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลมาตั้งแต่เยาว์วัย ผ่านการหล่อหลอม (Pedagogy Action) โดยผู้ปกครองพี่น้อง สมาชิกในครอบครัวจะสละเวลาเพื่อให้สมาชิกใหม่ซึมซับความหมายและรหัสของวัฒนธรรม สร้างความเด่นชัดและความแตกต่างทางวัฒนธรรมขึ้นยิ่งในสังคมที่มีความซับซ้อนก็ยิ่งมีการแข่งขันลงทุนเพื่อสะสมทุนทางวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวตนอย่างเข้มข้น

๒) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงออกให้เห็นในรูปของวัตถุ สื่อมวลชน หรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือเครื่องจักร ฯลฯ วัตถุเหล่านี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการแบ่งปันความหมายทางวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดโดยผู้ผลิตวัฒนธรรมหรือแนวคิดของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม^{๕๔}

๓) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน คือ การอ้างอิงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของทุนทางวัฒนธรรมในลักษณะการรับประกันโดยแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบวัดคุณสมบัติ ซึ่งปรากฏชัดอยู่ในสถาบัน เช่น สถาบันการศึกษา หรือสถาบันประเมินผลต่างๆ ทุนทางวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนรูปได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ คืออาจเปลี่ยนรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ เช่น เงินเดือน หรือคุณสมบัติทางการศึกษา ทุนแบบนี้ได้สร้างความแตกต่างระหว่าง ความรู้ที่เป็นทางการที่ได้รับการรับรองความสามารถ กับความรู้ทางวัฒนธรรมแบบธรรมดา ทุนนี้ยังทำให้เกิดการสับเปลี่ยนระหว่างทุนทางวัฒนธรรมกับทุนทางเศรษฐกิจ โดย “การรับประกันทุนทางการศึกษา” ด้วย “มูลค่าของเงิน” เพราะผลผลิตของการแลกเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจไปเป็นทุนทางวัฒนธรรมได้สร้างมูลค่าของทุนทางวัฒนธรรมให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติทางการศึกษา ผลกำไรในรูปวัตถุและสัญลักษณ์ที่คุณสมบัติทางการศึกษารับรองขึ้นอยู่กับการลงทุนในแง่เวลา และความพยายาม^{๕๕}

สรุปทุนทางวัฒนธรรมแบ่งเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ทุนที่มีอยู่ในตัวตน ทุนที่อยู่ในรูปของวัตถุ และทุนที่อยู่ในรูปแบบสถาบัน

๒.๔.๓ ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำว่า “วัฒนธรรม” นั้น เป็นคำที่พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติไว้และใช้เป็นหลักฐานทางราชการครั้งแรกเมื่อปี พ. ศ. ๒๔๘๓ โดยทรงแปลมาจากภาษาอังกฤษคือ Culture ซึ่งเป็นคำมาจาก cutura ในภาษาละติน อันหมายถึง การเพาะปลูก หรือการปลูกฝัง^{๕๖} ซึ่งนักวิชาการได้นำคำนี้มาใช้โดยให้ความหมายแตกต่างกันไป

^{๕๔} Ibid., pp. 241-258.

^{๕๕} Richardson, J., *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*, pp. 241-258.

^{๕๖} Ibid., p. 16.

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร อธิบายว่า วัฒนธรรม หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง มีการสั่งสม สืบทอด และเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ผลิต หรือสร้างขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และระหว่างคนในสังคมด้วยกันเองจนอาจกล่าวได้ว่าอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์แล้วย่อมถือเป็นวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้นประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี กฎหมายและจริยธรรม^{๕๗}

ส่วนนักวิชาการต่างประเทศได้นิยามความหมายของคำความหมายวัฒนธรรมไว้ ดังนี้ Leslie a white ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมคือปรากฏการณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ ประกอบด้วยกรกระทำ (แบบแผนพฤติกรรม) วัตถุ (เครื่องมือเครื่องใช้และสิ่งที่ใช้สร้างเครื่องมือเครื่องใช้) ความคิด (ความเชื่อ ความรู้) และความรู้สึก (ทัศนคติ ค่านิยม) ที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน วัฒนธรรมเป็นผลงานที่มาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ และมีลักษณะชัดเจน ดังนั้นจึงสามารถถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปสู่คนอื่นได้ง่าย^{๕๘}

เทเลอร์ (Taylor) ให้นิยามวัฒนธรรมว่า เป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถด้านอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม^{๕๙}

จากความหมายของวัฒนธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีการสั่งสม สืบทอดกันมาประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมายประเพณี มรดกทางสังคมที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะดำรงไว้ซึ่งสังคมอันดีงามและสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ส่วนคำว่าวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือคติชนวิทยา ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันตามที่กรมศึกษาชานนอกโรงเรียน ได้ให้ความหมายคติชนวิทยาไว้ ๕ ประการ คือ^{๖๐}

- ๑) เรื่องเล่าสืบทอดกันมาจนไม่อาจสืบสาวราวเรื่องถึงต้นตอหรือผู้เล่าเรื่องเดิมได้
- ๒) เป็นระบบทางวัฒนธรรมของชาติที่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมชาตินั้น
- ๓) การสืบทอดข้อมูลทางคติชนวิทยา อาศัยการบอกเล่าต่อๆ กันมาโดยการจำ และการกระทำซ้ำๆ จนจำได้ขึ้นใจ มากกว่าจะบันทึกข้อมูลและถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร

^{๕๗} บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร, “โนรา : การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสารศิลปะการแสดงภาคใต้”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาสารคาม, ๒๕๕๒).

^{๕๘} Leslie, Gerald R. el., *Introductory sociology : Order and change in society*, (New York : New York University press, 1980), p. 75.

^{๕๙} Taylor, Edward B., *Primitive culture*, (London : John Murrey, 1871), p. 98.

^{๖๐} กรมการศึกษานอกโรงเรียน, *แบบเรียนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒-๑๕.

๔) เป็นแนวการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ที่กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และลูกหลานยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่

๕) เป็นการศึกษาเรื่องราวของชาวบ้านมากกว่าชาวเมือง เพราะชาวบ้านเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตซ้ำสิ่งทีประเพณีปฏิบัติจึงคงอยู่ในรูปแบบเก่าๆ มาก ส่วนชาวเมืองนั้นรับความเจริญทางวัตถุมากกว่าจึงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอยู่ตลอดเวลา

วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการเรียกชื่อวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในวงแคบเข้ามาอาจเป็น วัฒนธรรมภาคภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน ตามสภาพแห่งการปกครองท้องถิ่นก็ได้ แต่มีลักษณะเหมือนกับวัฒนธรรมแห่งชาติโดยส่วนรวมจะแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย ในขณะที่วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตเป็นครลองแห่งชีวิต การกิน การอยู่ การเดิน การนั่ง การนอน ล้วนแต่เป็นพฤติกรรมที่ถูกตีกรอบไว้ให้ประพฤติปฏิบัติ ถ้าประพฤติปฏิบัติผิดแผกแตกต่างจากแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ก็จะปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตในสังคมพื้นบ้านจึงนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าวัฒนธรรมแห่งชาติ เพราะเหตุว่าวิวัฒนาการของวัฒนธรรมแห่งชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ย่อมอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญและในขณะเดียวกันวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงช้ายึดมั่นในประเพณีอันเก่าแก่จึงช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เป็นพิษภัยแก่สังคมไทยไว้ส่วนหนึ่ง

ยิ่งยง เรืองรอง ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึงแนวทางปฏิบัติหรือวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่แทรกอยู่ในวัฒนธรรมรอง (Total culture) ซึ่งคนส่วนมากยึดถือแนวปฏิบัติเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตอยู่ตามท้องถิ่นในส่วนต่างๆ ของประเทศ^{๖๑}

ธราดล ชัยเดชโกสินทร์ วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากคนในแต่ละท้องถิ่น จากการสะสมความรู้ประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดและความเพลิดเพลินใจ^{๖๒}

บุญเจริญ บำรุงชู ยังได้กล่าวถึง วัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึงแบบฉบับร่วมกันของกลุ่มชนหรือสังคมซึ่งเกิดขึ้นด้วยความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถสร้างความพอใจ ค่านิยมและมีการถ่ายทอดต่อกันมาโดยไม่ขาดสาย โดยวิธีการหลายทาง เช่น การบอกเล่า จดจำ ทำตามครู รู้แบบซึมซับ และรับความพอใจในท้องถิ่นนั้นๆ^{๖๓}

^{๖๑} ยิ่งยง เรืองรอง, **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

^{๖๒} ธราดล ชัยเดชโกสินทร์, “การพัฒนารูปแบบการประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏศิลป์”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐).

^{๖๓} บุญเจริญ บำรุงชู, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาหนังประโมทัยอีสาน เพื่อส่งเสริมคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

จะเห็นได้ว่านักวิชาการหลายๆ ท่านได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้านคติชนวิทยา ไว้ใกล้เคียงกันในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมาจากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง แนวปฏิบัติและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากคนในแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาด้วยวิธีหลากหลาย เช่น การบอกเล่า จดจำ ทำตามครู รู้แบบซึมซับตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษโดยลูกหลานยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่เพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดและเพลิดเพลินใจในท้องถิ่นนั้นๆ

๒.๔.๔ ลักษณะของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญบางประการของวัฒนธรรมไว้ ดังที่ จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ^{๖๔} ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรม ดังนี้

- ๑) เป็นแบบพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Pattern of learn behavior)
- ๒) เป็นสิ่งที่มีอยู่ร่วมกัน (Shared by members of society)
- ๓) เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา (Transmitted among the members of society)
- ๔) สร้างความพอใจให้แก่มนุษย์ได้ (Culture is gratifying)
- ๕) เป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ (Culture is adaptive)
- ๖) เป็นผลรวมหรือการผสานทางวัฒนธรรม (Culture is integrative)
- ๗) รูปแบบพฤติกรรมในอุดมคติที่ต้องยึดถือปฏิบัติตาม (Idea form of behavior)
- ๘) เป็นเอกลักษณ์เหนืออินทรีย์ (Super organic)

เอกพงษ์ ประสงค์เงิน^{๖๕} กล่าวว่าลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมได้แก่

๑) วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมคนในวัฒนธรรมเดียวกัน จะสามารถคะแนนพฤติกรรมของบุคคล ของผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้ซึ่งทำให้พฤติกรรมของเขามีความสอดคล้องต้องกันกับผู้อื่น

๒) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is learned) ที่ละเล็กทีละน้อยจากการเกิดและเติบโตมาในสังคมแห่งหนึ่งวัฒนธรรมเปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม หรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมทั้งการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และประสบการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับสั่งสมมาจากการเป็นสมาชิกสังคม จากกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมนี้มนุษย์สามารถเข้าใจได้ว่าตนมีพฤติกรรมเช่นไรในสถานการณ์ต่างๆ พฤติกรรมเช่นไรที่คนยอมรับว่าดีงามถูกต้อง มนุษย์จะรับเอาทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อที่สังคมยอมรับมาเป็นของตน ทั้งนี้เนื่องจากหลักการที่ว่า “อายุของคนนั้นสั้น แต่วัฒนธรรมนั้นยืนยาวกว่า” ดังนั้นในแต่ละสังคมจะต้องมีการ ตัดตั้งกลไกสำหรับการ

^{๖๔} จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะอื่นๆ, **สังคมวิทยาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖-๑๘.

^{๖๕} เอกพงษ์ ประสงค์เงิน, **พื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๘), หน้า ๕๑-๕๒.

ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งในยุคสมัยปัจจุบันตัวอย่างที่เห็นชัดคือ สถาบันสื่อมวลชนที่รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างมา

๓) วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ ชีวิตประจำวันของเราเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา สัญลักษณ์ไฟจราจร หรือสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป

๔) มีวัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และปัญญา ในลักษณะนี้วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สอนให้มนุษย์รู้จักอาหารที่มีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕) วัฒนธรรม คือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่น มนุษย์ทุกแห่งหนทั่วโลกพยายามกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและกระบวนการกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตอาจออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม และจักรวาล

๖) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการ เช่น ความคิด และค่านิยม ที่มาจากวัฒนธรรมอื่นและอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับในวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความพยายามของมนุษย์ในการควบคุมธรรมชาติ และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อ เมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนไปรวดเร็วเกินไปจนกระทั่งวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติไม่อาจเปลี่ยนแปลงตามได้ทันก็อาจส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “วัฒนธรรมล่า” (Culture Lag) และทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienation)

๗) วัฒนธรรมเป็นเครือข่าย (Network) ของวิถีชีวิตทั้งมวล (Way of life) คำว่าเครือข่ายนี้มีความหมายว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะส่งผลกระทบเชื่อมโยงไปถึงส่วนอื่นๆ ตัวอย่างที่เห็นอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวันในชนบทคือ เมื่อมีถนนตัดผ่านเข้าไปในหมู่บ้าน เมื่อมีโทรศัพท์เครื่องหนึ่งถูกนำเข้าไปในหมู่บ้านชาวเขา วิถีชีวิตทั้งหมดของชุมชนก็จะเปลี่ยนแปลงไปทันที

๘) วัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะบริบท (Context Bound) เช่น เฉพาะกาลเวลาสถานที่ ท้องถิ่นลักษณะเฉพาะนี้จะปรากฏ มากในรูปแบบการแสดงออก เช่น รสเค็มของคนในต่างวัฒนธรรมก็จะมีที่มาจากแหล่งต่างๆ แตกต่างกัน

๙) วัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมการเรียนรู้เป็นการสืบทอดจากคนในชั่วอายุหนึ่งไปยังคนในอีกชั่วอายุหนึ่ง และมีการแพร่กระจายระหว่างสมาชิกของสังคมโดยการใช้สัญลักษณ์ คือ ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาภาพต่างๆ ซึ่ง ได้รับการบันทึกไว้ในรูปลักษณะต่างๆ ตามความเหมาะสมในช่วงเวลานั้นๆ สัญลักษณ์ดังกล่าวช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดความรู้สึกทัศนคติ ความคิดเห็นต่างๆ เพื่อเข้าใจระหว่างกันของสมาชิกในสังคม

๑๐) วัฒนธรรมสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่มนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม แต่

ความต้องการดังกล่าวยังไม่เป็นที่เพียงพอต่อความพอใจที่ได้รับจะรวมถึงความต้องการทางสังคม และวัฒนธรรมด้วย การพัฒนาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานซึ่งเดิมอยู่ในรูปแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน หรือสวยงามมาอยู่ในรูปที่ประณีตสวยงามซับซ้อนมากขึ้น

จากลักษณะของวัฒนธรรมที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ลักษณะของวัฒนธรรมที่สำคัญคือเป็น พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นวิถีชีวิตถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นมรดกทางสังคมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย สร้างความพึงพอใจแก่มนุษย์

๒.๔.๕ องค์ประกอบของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ ดังที่ จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ^{๖๖} กล่าวว่า วัฒนธรรมประกอบด้วยลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑) องค์คติ (Concept) อันได้แก่สิ่งที่เป็นความเชื่อ (เช่น ในเรื่องศาสนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์) แนวความคิด (เช่น ในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม) ความเข้าใจ (ในเรื่องของโลกจักรวาลและมนุษย์) ความรู้สึก ความรู้ ปัญหา และทักษะต่างๆ

๒) องค์พิธีการ (Usages) หมายถึง พิธีกรรม ประเพณี การปฏิบัติต่างๆ ที่มีความหมายและวัตถุประสงค์แน่นอน เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเผาศพ พิธีวางศิลาฤกษ์ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีโกนจุก เป็นต้น อันเป็นรูปพิธีกรรมต่างๆ ในวัฏจักรชีวิต

๓) องค์การ (Organization) หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์เพื่อบรรลุสู่ความสำเร็จในวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้นจึงต้องมีวัตถุประสงค์อย่างเด่นชัด มีกฎระเบียบในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เช่น สมาคม สโมสร องค์การธุรกิจ พรรคการเมือง เป็นต้น

๔) องค์วัตถุ (Objects) ซึ่งรวมทั้งที่มีรูปร่างเป็นตัวตนหรือสัณฐานที่แน่นอนอันเป็นผลผลิตของการกระทำของคนในสังคม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตทางการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม แบบอาคารสถานที่ เครื่องแต่งกาย ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย เป็นต้น องค์วัตถุที่ไม่มีรูปร่างหรือสัณฐานแน่นอน เช่น ภาษาสัญลักษณ์ตัวเลขที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

จากองค์ประกอบของวัฒนธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีองค์ประกอบ คือ วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม และวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น สถาบัน วัตถุ

๒.๔.๖ ความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคมในขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังกำหนด ชีวิตความเป็นธรรมของประชาชนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก ซึ่งความสำคัญของวัฒนธรรมนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้กล่าวไว้ดังนี้^{๖๗}

^{๖๖} จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคนอื่นๆ, สังคมวิทยาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

^{๖๗} จารุวรรณ ธรรมวัตร, คติชนชาวบ้าน, (มหาสารคาม: ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ม.ป.ป), หน้า ๑๓.

๑) วัฒนธรรมช่วยแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการๆ ของมนุษย์ ผลจากอันตรายสามารถเอาชนะธรรมชาติได้เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย

๒) วัฒนธรรมช่วยเหนี่ยวนำสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันก็ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน

๓) เป็นเครื่องมือแสดงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่องเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ

๔) เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมสร้างบรรทัดฐาน ช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม

๕) ช่วยให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าชาตินั้นมีวัฒนธรรมที่มีคติในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมยึดมั่นในหลักแห่งเหตุผลในการดำเนินชีวิต ขยัน ประหยัด อุตุน มีระเบียบวินัยที่ดี ฯลฯ สังคมนั้นก็เจริญรุ่งเรือง

ประจักษ์ ไม้เจริญ กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม คือเครื่องบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล กลุ่มชน ชุมชน คนกับสัตว์ เป็นตัวกำหนดปัจจัย ๔ เป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์และความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์^{๖๘}

จากความสำคัญของวัฒนธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญ ดังนี้

๑) เดิมเป็นเครื่องบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล กลุ่มชน ชุมชน คนกับสัตว์

๒) เป็นตัวกำหนดปัจจัยสี่ ช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตรายสามารถเอาชนะธรรมชาติได้เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย

๓) ช่วยเหนี่ยวนำสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันก็ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน

๔) เป็นเครื่องมือแสดงเอกลักษณ์ของชาติและเผ่าพันธุ์

๕) เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๖) เป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์

ส่วนความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีผู้ให้ความสำคัญไว้ ดังที่ กิตติกุล ศรีสว่าง ได้แบ่งความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ ดังนี้^{๖๙}

๑) เป็นมรดกที่สำคัญของสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติสืบต่อกันมา

๒) เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น

^{๖๘} ประจักษ์ ไม้เจริญ, “การอนุรักษ์และพัฒนาารูปแบบการแสดงหุ่นกระบอกพื้นบ้านภาคกลาง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๒).

^{๖๙} กิตติกุล ศรีสว่าง, แบบเรียนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2 (เลือก) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๑.

๓) เป็นเครื่องมือควบคุมของสังคม เพื่อให้ทุกคนรู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เช่น ภาษี ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ นิทาน เป็นต้น

๔) เป็นเครื่องมือก่อให้เกิดความสามัคคีเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การแต่งงาน เป็นต้น

๕) เป็นเครื่องมือ ให้การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ได้ถ่ายทอดในรูปแบบต่างๆ เช่น การเล่านิทาน สุภาษิต คำพังเพย เป็นต้น

๖) เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงแก่คนในสังคม ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ตระกูลสงกรานต์ ลอยกระทง งานบวช งานแต่ง งานศพ เป็นต้น

๗) เป็นเครื่องมือพัฒนาทางด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ในรูปแบบกีฬาและการละเล่นของเด็ก เช่น การเล่นเกม การทายปริศนา การซ่อนแอบ เป็นต้น

เกตุวดี ทองร้อยชั่ง กล่าวถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านว่ามีความสำคัญต่อชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นอย่างมาก เนื่องจากเป็นมรดกทางปัญญาของชาวบ้านที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ สืบสาน และสืบต่อกันมาภายในกลุ่ม วัฒนธรรมพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ในการกำหนดความคิด ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน เป็นศักดิ์ศรีของคนในท้องถิ่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น^{๗๐}

จากความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสำคัญดังนี้

- ๑) เป็นเครื่องควบคุมทางสังคมและกำหนดพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต
- ๒) เป็นมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติสืบต่อกันมา
- ๓) เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
- ๔) เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง
- ๕) เป็นเครื่องมือพัฒนาทางด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ในรูปแบบกีฬาและการละเล่นของเด็ก

๒.๔.๗ ประเภทของวัฒนธรรมท้องถิ่น

การแบ่งประเภทวัฒนธรรม จะมีประโยชน์ในการทำความเข้าใจโน้ตวัฒนธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งนักวิชาการได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๗๑}

๑. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ในรูปแบบที่สามารถนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตประจำวันอันได้แก่

^{๗๐} เกตุวดี ทองร้อยชั่ง, "การศึกษายุทธศาสตร์และผลกระทบจากบทบาทด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ของสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์", วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๗)

^{๗๑} บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร, "โนรา : การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปการแสดงภาคใต้", วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาสารคาม, ๒๕๕๒).

เครื่องมือ เครื่องใช้สอยอาคารก่อสร้าง เครื่องแต่งกาย เครื่องยนต์กลไก งานจิตรกรรม เครื่องมือสมองกล
เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมที่ไม่เป็นวัตถุ (Non material culture) เป็นวัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่างเป็น
ตัวตน เป็นนามธรรมอันประกอบด้วย บรรทัดฐาน สถาบัน ค่านิยม และความเชื่อต่างๆ ที่ผสมผสาน
อยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๕ สาขา ดังนี้^{๗๒}

๑) สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ฟ้อนรำ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม เป็นต้น

๒) สาขามนุษยศาสตร์ เช่น ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ ค่านิยมในสังคม เป็นต้น

๓) สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่นต่างๆ ฟันดาบ มวยไทย กระบี่กระบอง เป็นต้น

๔) สาขาช่างฝีมือ เช่น การทอผ้า การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องทอง เป็นต้น

๕) สาขาศิลปะการแสดง ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การทำอาหาร ความสามารถในการดูแลเด็ก การต้อนรับแขก มารยาทในการกิน เป็นต้น

จากประเภทของวัฒนธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ในรูปที่สามารถนำไปใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต ส่วนวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นวัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่างเป็นตัวตน เป็นวัฒนธรรมอันประกอบด้วยบรรทัดฐาน สถาบัน ค่านิยม และความเชื่อต่างๆ

ส่วนประเภทของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้มีผู้แบ่งประเภทไว้ ดังเช่นคณะกรรมการ เฉพาะกิจว่าด้วยการจัดระบบข้อมูลทางวัฒนธรรมคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศึกษากรรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้จำแนกวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็น ๕ หมวดคือ^{๗๓}

๑. ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อ หมายถึง ความเห็นจริงด้วย
และความเห็นจริงตาม ไม่ว่าจะเห็นเช่นนั้นด้วยความรู้สึกรหรือใช้เหตุผลไตร่ตรองก็ตาม ความเชื่อเกิด
จากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้สาเหตุ
ฉะนั้นเมื่อมีภัยพิบัติก็จะวิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งการ
เชื่อต่อกันมาของขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติกันมา โดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อต่างๆ
อาจแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

^{๗๒} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, คู่มือการบริหารจัดโครงการทางวัฒนธรรมของภาคี
เครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^{๗๓} กรมการศึกษานอกโรงเรียน, แบบเรียนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาคตะวันออกเฉียง, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีสมาน, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

๑.๑ จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมถือว่า ถ้าใครฝ่าฝืนจนดเว้นไม่ทำตามก็เป็นผิด เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งคนในสังคมถือว่ามีความสำคัญ

๑.๒ ขนบประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่กำหนดขึ้นเป็นระเบียบแบบแผนแล้วปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งเป็นระเบียบแบบแผนโดยตรงหรือโดยปริยาย

๑.๓ ธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่เป็นเรื่องสามัญ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณีและไม่มีถูกผิด ไม่มีผิดมีถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นเพียงแต่นิยมกันว่ามีความปฏิบัติและปฏิบัติกันมา

๒. สองภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

๓. ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

๔. ดนตรีนาฏศิลป์และการละเล่นท้องถิ่น

๕. ชีวิตและความเป็นอยู่

สุจิต บัวพิมพ์ ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้^{๗๔}

๑. ประเภทที่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อสร้างความเข้าใจ

๑.๑ นิทานพื้นบ้าน เช่น นิทานประเภทเทพนิยาย นิทานประจำถิ่น นิทานวีรบุรุษ นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานอธิบายเหตุ นิทานตลกขบขัน นิทานร่ำเร่

๑.๒ ภาษาถิ่น

๑.๓ บทสุภาพ

๑.๔ ปริศนาคำทาย

๑.๕ คำพูดคล้องจอง

๑.๖ เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก

๒. ประเภทที่ไม่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ ก็สามารถสร้างความเข้าใจได้ ได้แก่

๒.๑ สถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้างของชาวบ้าน

๒.๒ ศิลปะชาวบ้าน

๒.๓ งานฝีมือชาวบ้าน

๒.๔ เครื่องแต่งกายชาวบ้าน

๒.๕ อาหารการกินของชาวบ้าน

๒.๖ อากัปกิริยาของชาวบ้าน การอายุ โกรธ การตอบรับ การปฏิเสธ

๒.๗ ดนตรีพื้นเมือง

๓. ประเภทผสมผสาน ได้แก่

๓.๑ ความเชื่อตลอดจนถึงการถือโชคลาง คาถาอาคม การทำเสน่ห์ และเครื่องรางของขลัง

๓.๒ ประเพณีพื้นเมืองหรือพิธีกรรม

^{๗๔} สุจิต บัวพิมพ์, “ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน”, วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติ, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๙): ๑๔.

๓.๓ งานมหกรรมหรือพิธีการฉลอง

๓.๔ การละเล่นหรือกีฬาพื้นเมืองและการละเล่นของเด็ก

๓.๕ ยากกลางบ้านหรือสมุนไพรร

จากประเภทของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้องใช้ภาษาเป็นสื่อ เป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้เป็นนามธรรมประกอบด้วย ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ

๒. วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ เป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้เป็นรูปธรรมประกอบด้วย ศิลปหัตถกรรม ดนตรี เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแบบแผนพฤติกรรม วิธีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากคนในแต่ละท้องถิ่นที่เกิดจากการเรียนรู้เป็นวิถีชีวิตที่สั่งสม สืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางสังคม และใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะดำรงไว้ซึ่งสังคมอันดีงาม วัฒนธรรมสามารถปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย สร้างความพึงพอใจให้แก่คนในท้องถิ่นนั้นๆ วัฒนธรรมประกอบด้วยรูปแบบเนื้อหาที่เป็นทั้งนามธรรม และรูปธรรม แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หรือวัฒนธรรมทางจิตใจ

๒.๔.๔ วิธีการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชน

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำไปสู่ความรู้และวิธีการศึกษา ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อ ความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติและสังคม ถึงแม้ว่าจะมีระบบการศึกษาอย่าง เป็นทางการอยู่แล้วก็ตามแต่ยังพบว่ามี การถ่ายทอดความรู้ และวิธีการดั้งเดิมอยู่ในปัจจุบัน โดยสืบทอดความรู้ในหลากหลายสาขาวิชาอันได้แก่ จักรวาลวิทยา และฟิสิกส์สู่ สุขภาพและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน จากวงจรชีวิตมนุษย์สู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและ ความตึงเครียด จากการเข้าใจตนเองและสถานะใน สังคมของตนเองสู่การสร้าง ความทรงจำร่วมกันและจาก สถาปัตยกรรมสู่วิศวะศาสตร์ การศึกษาที่มีคุณภาพต้องไม่ ทำให้คนรุ่นใหม่หลีกเลี่ยงออกจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ที่เชื่อมโยงเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นการศึกษาที่มีคุณภาพต้องให้ความสำคัญกับ ความมั่งคั่งที่มาจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและ ควบคุมสมรรถนะทางการศึกษาผ่านการบูรณาการ การศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะ เป็นไปได้เพื่อให้เป็นเนื้อหาในโปรแกรมด้านการศึกษา ในทุกสาขาวิชาและเพื่อควบคุมสมรรถนะของวิธีการแบบ ดั้งเดิมและวิธีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา

ร้อยตำรวจตรีพลศักดิ์ เอกโรจนกุล ได้อธิบายว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความยึดเหนี่ยว ทางสังคมและการหลอมรวมทางสังคม แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาลทำให้เกิด โครงสร้างทางชีวิตของชุมชนและกลุ่มคน อีกทั้งยังทำ หน้าที่ สำคัญเพื่อส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมด้วยการหลอมรวมกัน เข้าไว้ด้วยกัน ตัวอย่างเช่น เฟอร์โว ซึ่งเป็นการแสดงออกทางศิลปะแบบบราซิลเลียน อันได้แก่ เพลง การเต้นรำและ งานฝีมือซึ่งนำผู้คนจากทุกชนชั้นมารวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรม นันทนาการในช่วงเทศกาลคาร์นิวัลก่อนเทศกาลมหาพรต ของคาทอลิก โดยเฟอร์โวนี้

เป็นมรดกร่วมกันของผู้อาศัยในเขต เรซีเฟ ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์และการสืบทอดจาก อดีต และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่งอยู่เหนือ ความแตกต่าง ทางเพศ สี ชนชั้น และพื้นถิ่น ผู้คน ที่มีพื้นเพ แตกต่างกันสามารถเต้นรำ ในท่า นองเพลงเฟรโวร่วมกัน แนวปฏิบัติทางสังคมมากมาย เช่น การรวมตัวของผู้คนจำนวนไม่มากไปจนถึงการเฉลิมฉลองและการรำลึก ขนาดใหญ่ทำ ให้ความสัมพันธ์ ทางสังคมและทางชุมชน การยึดเหนี่ยวทางสังคมแข็งแกร่งขึ้นด้วยการสร้างอัตลักษณ์ ร่วมกันของกลุ่ม คนที่ยึดถือแนวทางการปฏิบัติดังที่กล่าวมา

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและสืบทอดบทบาททางเพศ และอัตลักษณ์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ต่อความเท่าเทียมทางเพศ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้สังคม สามารถสืบทอดค่านิยม บรรทัดฐานและสร้างความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับทางเพศและอัตลักษณ์ทาง เพศของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ การเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงออกเฉพาะของมรดกมักจะ ถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานทางเพศดังกล่าว ตัวอย่างเช่น การผลิตงานช่างฝีมือดั้งเดิมมักจะขึ้นอยู่กับ การแบ่งแยกระหว่างเพศของแรงงาน ในขณะที่ศิลปะการแสดงนับเป็นสิทธิพิเศษในการแสดงออกถึง ความคาดหวังและบทบาทของเพศได้อย่างสาธารณะ เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีการ ปรับเปลี่ยนเข้าหาการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงกับบทบาททาง เพศด้วยเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศในชุมชนยังอยู่ระหว่างการต่อรองอย่างต่อเนื่องเพื่อเปิด โอกาสให้เอาชนะการเลือกปฏิบัติทางเพศและเพื่อก้าวไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศที่ดีกว่าผ่านแนว ปฏิบัติทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งใน การสร้างความมั่นใจและความอดกลั้นในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสมาชิกของ ชุมชนดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีความเข้าใจเรื่องเพศไปในทิศทางเดียวกัน และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังกล่าวยังก่อให้เกิดพื้นที่ในการเสวนาเพื่อให้บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ^{๗๕}

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นผลิตภัณฑ์ในการสร้างรายได้ ให้กับประเทศต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของประเทศที่เป็น จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวอีกด้วย กระแสการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเชิงบวกที่ชัดเจน ที่สุดซึ่งเกิดจากการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม เพราะหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเห็น ความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นว่าเป็นผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวที่น่าเสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยวได้ หน่วยงานต่างๆจึงได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และ สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนท้องถิ่นหรือพื้นประเพณี ที่กำลังสูญหาย อนุรักษ์โบราณสถานต่างๆ รวมทั้งพัฒนางาน หัตถกรรม ซึ่งล้วนเป็นสิ่งกระตุ้นให้คน ท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมของตน และมีความตื่นตัวที่ จะอนุรักษ์และพัฒนามรดกทาง วัฒนธรรมโดยรวมมือกันเป็นหนึ่งเดียว รวมทั้งมีบทบาทในการจัดการ หรือการบริหารการท่องเที่ยว มากขึ้น ดังเห็นได้จากตัวอย่างของชุมชนบ้านศรีวียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นผู้ตัดสินใจเลือกที่

^{๗๕} ร้อยตำรวจตรีพุดศักดิ์ เอกโรจนกุล (ผู้แปล), กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (ผู้พิสูจน์อักษร), “มรดกภูมิ ปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, [ออนไลน์], จาก: <https://ich.unesco.org/doc/src/34299-TH.pdf> [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]

จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้น รวมทั้งมีบทบาทอย่างยิ่งในการจัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตน

แม้ว่าการท่องเที่ยวจะนำรายได้มหาศาล ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่ในทางกลับกันก็นำผลเสียที่ทำลายทุนวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนเอง ได้แก่ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดอาชีพใหม่มากมาย ซึ่งทำให้มีความต้องการด้านแรงงานมากขึ้นและมีผลทำให้ลักษณะแรงงานของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงจากแรงงานทางเกษตรกรรมเป็นแรงงานทางด้านการบริการแทน การที่นักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นมีพื้นฐานความเชื่อ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่แตกต่าง กัน ก็อาจทำให้คนท้องถิ่นในบางพื้นที่รู้สึกไม่พอใจที่ได้พบเห็นคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเข้ามาใน ท้องถิ่นของตน ในทางกลับกัน นักท่องเที่ยวก็อาจเห็นและเข้าใจความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมใน การดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่นอย่างผิวเผิน ซึ่งทำให้แปลความหมายของสิ่งที่ตนเห็นไปในเชิงลบ และอาจ ก่อให้เกิดอคติต่อคนท้องถิ่นได้^{๗๖}

๒.๔.๙ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน

คำว่าพัฒนาเกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักเศรษฐศาสตร์ เป็นคำที่ถูกนำมาใช้เรียกการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม และเริ่มมีการรู้จักกันมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำเสนอแนวคิดที่ว่า “ประเทศที่ร่ำรวยพัฒนาแล้วควรให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่ด้อยพัฒนา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ ต่อมา ความหมายของการพัฒนาได้เปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ มิได้มุ่งเน้นเพียงด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เท่านั้นแต่ยังต้องคำนึงถึงด้านอื่น ๆ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมทั้งมุ่งให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับคนในฐานะเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยที่การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผนด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง ซึ่งเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาอยู่ที่คนและคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งลักษณะโดยรวมของการพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน โดยประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยความต้องการที่จะทำให้ประเทศก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่ทันสมัยและมีความศิวิไลซ์เทียบเท่าอารยประเทศตะวันตก จึงต้องทำการวางแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นตัวหลักสำคัญที่จะทำให้ประเทศได้ก้าวไปสู่การประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งในการวางแผนพัฒนาประเทศที่ผ่านมา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาประเทศมาแล้วรวม ทั้งสิ้น ๑๒ ฉบับ โดยได้มีการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเข้ามาใช้ในการอธิบาย การพัฒนาประเทศ ประกอบด้วยทฤษฎีการพัฒนาระแสหลักและทฤษฎีการ

^{๗๖} นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย, “กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๔): ๓๑-๕๐.

พัฒนากระแสรอง การพัฒนามีความสำคัญ คือ เป็นการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมและการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งแนวทางทั้ง ๒ นี้เป็นแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ ๘ จนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบัน คือฉบับที่ ๑๒ โดยการพัฒนาจะมีแนวคิดแตกต่างหลายแนวความคิด คือ แนวคิดด้านมนุษยนิยม แนวคิดด้านเศรษฐกิจ แนวคิดด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐาน แนวคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม แนวคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน และแนวคิดแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศไทยได้ผ่านยุคของการพัฒนามาแล้วระยะหนึ่ง ซึ่งมีพัฒนาการของการพัฒนาในตัวของมันเอง การพัฒนาที่ผ่านมาดังกล่าวมีผลกระทบต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างมาก จนกระทั่งมีการนำแนวคิดการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้ามาใช้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทย ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากนี้

ยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก ทำให้ก่อเกิดปัญหาและความต้องการใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นการยากที่จะทำการแก้ไขและตอบสนองให้แก่ประชาชนได้ โดยรัฐเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นทุก ๆ ฝ่ายจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ด้วยการร่วมมือ ร่วมแรงในการที่จะทำการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติของตนเองให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๗๗}

โดยที่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นกระบวนการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถจัดการกับภาวะการณ์ของกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (self-reliance) หรือช่วยตนเองได้ (self-help) ในการคิดตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทางใดนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการคือ แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หลักการพัฒนา และการดำเนินงานพัฒนาซึ่งรวมถึงการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

๒.๔.๑๐ การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community Education)^{๗๘}

การพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายได้ ฉะนั้นในการพัฒนาชุมชนจึงพยายามที่จะพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไปพร้อมกันทุกด้านที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะจะมีส่วนช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างมาก^{๗๙} ซึ่งการให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้เพื่อความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ ผู้เข้ารับการศึกษามีส่วน

^{๗๗} ญัตติวุฒิชัย ทรัพย์อุปถัมภ์, เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, สาขาการพัฒนาชุมชน, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๕๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๗๘} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕-๘๙.

^{๗๙} ญัตติวุฒิชัย ทรัพย์อุปถัมภ์, เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, หน้า ๑๔๒.

สำคัญที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงต้องมีแรงจูงใจที่ต้องการจะศึกษาและบางเรื่องต้องมีการฝึกฝนปฏิบัติให้มีทักษะ โดยผู้เข้ารับการศึกษอาจเป็นเด็ก เยาวชน หรือ ผู้ใหญ่ในชุมชนรวมถึงผู้นำกลุ่มที่มีความสนใจ มีเวลาเพียงพอและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนผู้ให้การศึกษา เช่น นักพัฒนาชุมชน นักส่งเสริมการเกษตร นักสาธารณสุข ฯลฯ จะต้องเป็นผู้มีความรู้ และทักษะในการถ่ายทอดเนื้อหาข้อมูลความรู้ มีบุคลิกและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักใช้จิตวิทยา ตลอดจนเทคนิควิธีสอน และถ่ายทอดความรู้ได้ดี

๑) รูปแบบของการให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชน ถ้าแบ่งตาม จำนวนของคนที่ให้การศึกษา อาจแบ่งได้ ๓ รูปแบบ ดังนี้^{๔๐}

- การให้การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลที่ไม่สามารถให้ การศึกษาร่วมกับผู้อื่นได้ คือเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากผู้อื่น เช่น คนพิการ และ ผิดปกติทางกายหรือจิตใจ ผู้นำชุมชนที่ต้องสร้างบุคลิกภาพให้เหมาะสม เด็กหรือเยาวชนที่เตรียม ตัวไปทำกิจกรรมประเภทประกวดและแข่งขัน เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นการฝึกทักษะให้แก่บุคคลในด้านใด ด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านก็ได้

- การให้การศึกษาเป็นกลุ่ม เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลในชุมชน เป็นกลุ่มที่มี จำนวนไม่มากนัก มีความสนใจร่วมกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือใช้ชีวิต ร่วมกันตามวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษา ซึ่งอาจใช้วิธีการให้การศึกษาได้หลายวิธี เช่น การ ประชุมปฏิบัติการ การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์โดยจัดเวทีประชาคม เป็นต้น

- การให้การศึกษาแก่คนจำนวนมาก เป็นการให้การศึกษาแก่ผู้คนใน ชุมชนที่มีจำนวน มาก เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องไปพร้อม ๆ กัน โดยส่วนใหญ่จะดำเนินการ ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าวของชุมชน วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

- การให้การศึกษาแก่ชุมชนจึงต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ

๒) วิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชนสามารถดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

- การพบปะเยี่ยมเยียนโดยตรง เป็นการให้การศึกษาโดยการไปพบปะ เยี่ยมเยียน ผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือครอบครัว อาจจะเป็นที่บ้านหรือสถานที่ประกอบอาชีพ เช่น สวน ไร่ นา เป็นต้น แล้วจึงหาโอกาสที่เหมาะสมให้การศึกษาตามเนื้อหาสาระที่ต้องการ การพบปะเยี่ยม เยียน โดยตรงแม้จะมีกระบวนการค่อนข้างยุ่งยาก แต่จะสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้แบบเป็นกันเอง ทำให้ ผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้เรียนมีความสนิทยกัน ได้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน ซึ่ง

^{๔๐} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, หน้า ๖๕-๘๙.

สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทำให้สามารถให้การศึกษาได้ง่าย เรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

- การอภิปรายกลุ่ม เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นกลุ่ม โดยการนำผู้ที่มีปัญหา มีความต้องการ และความสนใจร่วมกันจำนวนไม่มากนักมาร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็นกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ฝึกการเรียนรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม พัฒนาความเป็นผู้นำ เรียนรู้วิธีการทำงานแบบประชาธิปไตย สร้างจิตสำนึกในการเป็น เจ้าของและ รับผิดชอบการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

- การสาธิต เป็นการให้การศึกษาด้วยการแสดงหรือทำให้ดูโดยให้ผู้เข้ารับการศึกษได้ เรียนรู้จากการเฝ้าดูและการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการสาธิตผลงาน การพัฒนาที่ ประสบความสำเร็จหรือสาธิตการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็ได้ การสาธิตช่วยให้ผู้เรียน มองเห็นสิ่งที่ เรียน สามารถเชื่อมโยงเปรียบเทียบสิ่งที่จะเรียนกับสิ่งอื่น ๆ ได้ ทำให้บรรยากาศของการ เรียนไม่ ซ้ำซากจำเจ

- การจัดนิทรรศการ เป็นการจัดแสดงสิ่งที่จะเรียนรู้ให้ดู เช่น การแสดงตัวอย่าง หุ่นจำลอง แผนภูมิ รูปภาพ หรือโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นหมวดหมู่ มีระเบียบ แบบแผน กระตุ้นให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยมบาง ประการ ของผู้เรียน เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

- การศึกษาดูงาน เป็นการนำกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาหาความรู้ใน สถานที่ต่าง ๆ ที่ ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ไปชมเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนของตน หรือไปหาคนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวใน การพัฒนาชุมชน การศึกษาและดูงานยังช่วยในการฝึกทักษะของการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการ รวมกลุ่มและองค์กร ขึ้นในชุมชน สร้างความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำความรู้ และประสบการณ์ที่ ได้พบเห็นมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน นอกจากนี้แล้วการศึกษาดูงานยัง ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลให้เหมาะสมได้อีกด้วย

- การฝึกอบรม เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนโดยการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถหรือทักษะของบุคคล การเปลี่ยนแปลงเจตคติและความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ เหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

- การรณรงค์ เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยการแสดงว่าเห็น ด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่รณรงค์นั้น ทางสื่อและการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าเป็นเรื่องที่เห็น ด้วยก็ให้การสนับสนุนให้ดำเนินการ ถ้าหากไม่เห็นด้วยก็ไม่ให้การสนับสนุน ยับยั้ง พฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ไม่ให้เกิดขึ้นในชุมชน การรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมพลังคน ในชุมชน เป็นปัจจัย สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ นักพัฒนาชุมชนต้องรู้จักเลือกวิธีการให้ การศึกษาแก่ชุมชน ให้มีความเหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะให้ การศึกษา ซึ่งอาจจะใช้เพียงวิธีการเดียวหรือรวมกัน หลาย ๆ วิธีก็ได้

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาใช้ออกแบบกระบวนการพัฒนากิจกรรมให้นักเรียนได้ลงไปศึกษาพื้นที่ชุมชน โดยใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ มาเป็นแนวทางในการฝึกให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเอง ฝึกฝนให้นักเรียนมีจิตสำนึกอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในบ้านเกิดของตนเอง ผ่านกิจกรรมที่ร่วมออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยความร่วมมือของโรงเรียนและเครือข่ายชุมชน เครือข่ายวัฒนธรรมจังหวัดได้ร่วมสนับสนุน และร่วมปลูกฝังให้นักเรียนเยาวชนได้เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิตอันดีงามของชุมชน

๒.๕.๑ ความหมายของเยาวชน

เยาวชน หมายถึง บุคคลอายุเกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์^{๘๑}

เยาวชน มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติไว้ดังนี้^{๘๒}

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์ แต่ยังมีถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ ความหมายของ “เยาวชน” ใน พ.ร.บ.เยาวชนฯ เปลี่ยนแปลงจากความหมายในกฎหมายเด็กและเยาวชนเดิม เพราะกฎหมายเดิมไม่ได้หมายรวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส ซึ่งกฎหมายแพ่งกำหนดว่าบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๗ ปีบริบูรณ์ สามารถทำการสมรสได้ และถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส หรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๗ ปีบริบูรณ์ ทำการสมรสโดยได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถ้าได้กระทำการอันเป็นความผิด แม้อายุยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ กฎหมายเดิมไม่ถือว่าเป็นเยาวชน และต้องถูกฟ้องยังศาลธรรมดา แต่ในกฎหมายใหม่เห็นว่าบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้นยังมีสภาพจิตใจ และสภาพร่างกายที่ควรต้องได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลที่ยังไม่ได้สมรส จึงไม่บัญญัติยกเว้นมิให้อยู่ในความหมายของเยาวชน ดังนั้นบุคคลที่มีอายุยังไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์

๒.๕.๒ ความหมายเยาวชนทางพระพุทธศาสนา

ทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้มีกำหนดความหมายของวัยรุ่นไว้ชัดเจน แต่พอจะกล่าวได้ว่า หมายถึง บุคคลที่อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ด้วยถือว่าเป็นบุคคลไม่มีความเป็นผู้ใหญ่พอ พระพุทธองค์จึงทรงห้ามบวชบุคคลเหล่านี้ไว้ว่า “ภิกษุอยู่ อุปสมบทให้บุคคลผู้มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี บุคคลนั้นไม่เป็นอันอุปสมบท และภิกษุเหล่านั้นควรถูกตำหนิ ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์นี้^{๘๓} พระองค์ทรงให้เหตุผลว่าผู้ที่อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ยังไม่มีความอดทน ไม่อดกลั้นต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว ไม่อดกลั้นต่อความเย็น ความร้อน ความหิวความกระหาย สัมผัสจากเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน กล่าวร้าย คำที่ฟังแล้วไม่ดี ไม่ได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้^{๘๔}

^{๘๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒].

^{๘๒} ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๖, (เล่มที่ ๑๒๗ ตอนที่ ๗๒ ก, ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖), หน้า ๑๓, [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕].

^{๘๓} วิ.ม. (ไทย) ๒/๔๐๓/๕๑๕.

^{๘๔} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๐๒/๕๑๕.

๒.๕.๓ ความหมายเยาวชนทางจิตวิทยา

ในการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นช่วงวัยที่อยู่ในขั้นพัฒนาการของวัยรุ่นตามแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกทางด้านจิตวิทยา ได้ให้ความหมายคำว่า “วัยรุ่น” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Adolescence” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Adolescere” ซึ่งมีความหมายว่า “การเจริญเข้าสู่ภาวะ”^{๘๕} โดยมีนิยามคำว่า “วัยรุ่น” ดังนี้

๒.๕.๓.๑ ความหมายของวัยรุ่น

เพลโตและอริสโตเติล (อ้างถึงใน Muuss, ๑๙๙๐) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นช่วงระยะหนึ่งของชีวิตที่มีลักษณะพฤติกรรมและพัฒนาการแตกต่างจากวัยอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของเขา วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความต้องการสิ่งต่าง ๆ มาก และพร้อมที่จะแสดงออกถึงความต้องการนั้น ๆ เด็กวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงง่ายและมีอุดมคติสูง

กูต (Good)^{๘๖} ให้ความหมายของวัยรุ่น คือ เป็นช่วงวัยของการพัฒนาเข้าสู่วัยหนุ่มสาวและการมีวุฒิภาวะ ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งความยากลำบาก เริ่มตั้งแต่อายุ ๑๒-๑๓ ปี จนถึงอายุ ๒๐ ปี วัยหนุ่มสาวนี้จะดำเนินไปอีกหลายปีหลังจากมีวุฒิภาวะทางเพศแล้ว และวัยรุ่นต้องมีความรับผิดชอบสู่วุฒิภาวะเป็นผู้ใหญ่

เฮิร์ลอค (Hurlock)^{๘๗} ให้ความหมายว่า วัยรุ่น หมายถึงการเจริญเติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะ เป็นช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจจากเด็กสู่วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่

ดุษะค (Dusek)^{๘๘} กล่าวว่า วัยรุ่น (Adolescence) หมายถึง การเจริญเข้าสู่ภาวะ เป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นระยะที่ต้องมีการปรับตัว และปรับพฤติกรรมแบบเด็กไปสู่การมีพฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ตามที่สังคมยอมรับภายในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม วัยรุ่นจะเจริญเติบโตไปสู่การบรรลุวุฒิภาวะ

โดยสรุป วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีอารมณ์รุนแรง วู่วาม ฉุนเฉียว เป็นวัยที่ต้องการเพื่อน ต้องการความยอมรับ ความอบอุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ควรได้รับการช่วยเหลือในเรื่องการปรับตัว เพื่อส่งเสริมไปในทางที่ถูกต้อง และคำแนะนำที่เหมาะสม มิฉะนั้นอาจจะเป็นปัญหาทางสังคมต่อไปได้

^{๘๕} Dusek. B. J., *Adolescent development and behavior*, (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1987), p. 4.

^{๘๖} Good. T. & Brophy. J., “Behavioral expression of teacher attitude”, *Journal of Education Psychology*, 63 (6) (1972): 617-624.

^{๘๗} Hurlock. E. B., *Adolescent Development*, 3rd ed, (New York: McGraw-Hill), Institute of Alcohol Studies. n.d. Adolescent Alcohol: Problem, 1973, p. 2.

^{๘๘} Op.cit.

๒.๕.๓.๒ ความหมายของจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น

จิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นเป็นจิตวิทยาแขนงหนึ่งในสาขาจิตวิทยาพัฒนาการที่ผ่านมายังไม่มีการให้ความหมายโดยเฉพาะกับคำว่า จิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น แต่จะกล่าวถึงความหมายโดยรวมของคำว่า “จิตวิทยาพัฒนาการ” โดยกล่าวไว้ว่า “จิตวิทยาพัฒนาการ” หรือที่รู้จักในอีกคำว่าคือ “พัฒนาการมนุษย์” เป็นการศึกษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในห้วงเวลาชีวิต (Life Span) ที่รวมถึงการศึกษาทักษะในการปฏิบัติ (Motor Skills) และกระบวนการทางจิตสรีระ (Psycho-physiological Processes) ตลอดจนการพัฒนาเชิงการหยั่งรู้ และแก้ปัญหา การเข้าใจในตนเอง การพัฒนาเชิงภาษา เชิงบุคลิกภาพ เชิงอารมณ์ เชิงอัตลักษณ์ (Identity) และเชิงสังคม (สืบค้นจาก [http://en.wikipedia.org/wiki/ Developmental_psychology](http://en.wikipedia.org/wiki/Developmental_psychology) เมื่อมีนาคม ๒๕๕๓) ดังนั้น หากจะให้ความหมายของจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น ก็อาจอาศัยความหมายโดยรวมแต่ตัดเฉพาะช่วงเวลาชีวิตที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นนั่นเอง

๒.๕.๓.๓ ความสำคัญของพัฒนาการวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นอนาคตของสังคม วัยรุ่นเป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์ของแต่ละรุ่นที่เจริญเติบโต ซึ่งจะต้องเตรียมตัวเพื่อให้มีคุณภาพต่อความเป็นผู้นำ ในบทบาทของครอบครัวของชุมชน และของสังคม ซึ่งจะทำให้มนุษย์โดยรวมมีพัฒนาการดีขึ้น มีบทบาทที่สำคัญในการเสริมสร้างโดยการศึกษาและประยุกต์ความรู้ เพื่อสร้างความเป็นไปได้ที่วัยรุ่นจะกลายเป็นประชาชนที่สมบูรณ์แบบของสังคม โดยความสำคัญของพัฒนาการวัยรุ่นมีดังนี้

๑) วัยรุ่นมีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและด้านเพศ เช่น เสี่ยงเปลี่ยนสัดส่วนร่างกายเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นหญิงและชายชัดเจนขึ้น พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้มีพัฒนาการทางร่างกายที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจนทำให้เด็กวัยรุ่นเองตระหนักในความเปลี่ยนแปลงและมีความวิตกกังวล อัตมโนทัศน์ของเด็กขึ้นอยู่กับการรับรู้ว่าตนเองเป็นคนเช่นไร

๒) วัยรุ่นนั้นเป็นวัยที่เป็นช่วงที่มีความขัดแย้งและมีลักษณะวิกฤตมากกว่าช่วงอื่น ๆ เพราะเป็นช่วงที่ต้องปรับตัวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยแห่งทางเลือกที่จะเชื่อบิดามารดาหรือเชื่อเพื่อน หรือเลียนแบบดาราที่ตนชื่นชมดี วัยรุ่นที่ยังไม่รู้จักความสามารถและคุณลักษณะของตนดีพอ จึงไม่สามารถประสานลักษณะของตนกับโครงสร้างของสังคมได้ มักจะกลายเป็นวัยรุ่นที่หลงปรับตัวไม่ได้ สับสน เหนงหงอย ว้าวุ่น หรืออาจหลงผิดได้ ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในที่สุด (ศรีเรือน แก้วกังวาน ๒๕๓๙: ๕๑-๕๒)

๓) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่น จะมีผลต่อการปรับตัวของวัยรุ่นมาก เพราะเด็กจะทำกิจกรรมแทบทุกอย่างด้วยการใช้อารมณ์รุนแรง และมักจะไม่ค่อยคงที่ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และมักจะได้รับการตำหนิตติเตียนจากผู้ใหญ่อยู่เสมอ

๒.๕.๓.๔ ลักษณะสำคัญของพัฒนาการวัยรุ่น

มีการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นเป็นช่วงอายุต่าง ๆ ดังนี้

Arnold Gesell และ Luella Cole (ประยูร มณีสร ม.ป.ป.) ได้แบ่งช่วงอายุไว้ ดังนี้

วัยรุ่นตอนต้น

หญิง ๑๑-๑๓ ปี ชาย ๑๓-๑๕ ปี

วัยรุ่นตอนกลาง   หญิง ๑๓-๑๗ ปี ชาย ๑๕-๑๙ ปี

วัยรุ่นตอนปลาย   หญิง ๑๗-๒๑ ปี ชาย ๑๙-๒๑ ปี

Laurence Steinbery (๑๙๙๓) ได้แบ่งแยกวัยรุ่นออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

วัยรุ่นตอนต้น   เป็นช่วงอายุประมาณ ๑๑-๑๔ ปี

วัยรุ่นตอนกลาง   เป็นช่วงอายุประมาณ ๑๕-๑๘ ปี

วัยรุ่นตอนปลาย   เป็นช่วงอายุประมาณ ๑๘-๒๑ ปี

เอบลค์ (Balk, ๑๙๙๕: ๖-๗) ได้แบ่งช่วงวัยรุ่น โดยวัยรุ่นเริ่มอายุ ๑๐-๒๒ ปี โดยแบ่งเป็น

วัยรุ่นตอนต้น   จาก อายุ ๑๐-๑๔ ปี

วัยรุ่นตอนกลาง   อายุ ๑๕-๑๗ ปี

วัยรุ่นตอนปลาย   อายุ ๑๘-๒๒ ปี

วันเพ็ญ บุญประกอบ (๒๕๓๕) ได้ศึกษาพบว่า วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงมากและมีช่วงระยะเวลาของวัยไม่แน่นอน จึงแบ่งระยะวัยรุ่นตามลักษณะที่พบว่าไม่เหมือนกันอย่างเห็นได้ชัดเจนนออกเป็น ๒ ระยะ คือ

วัยรุ่นตอนต้น   ระยะอายุ ๑๐ - ๑๗ ปี

วัยรุ่นตอนปลาย   ระยะอายุ ๑๗ - ๒๐ ปี

โดยสรุปแล้วช่วงอายุโดยประมาณของวัยรุ่นตอนต้นจะมีอายุ ๑๐-๑๖ ปี และวัยรุ่นตอนปลาย มีอายุ ๑๗-๒๑ ปี ลักษณะสำคัญของพัฒนาการวัยรุ่น แบ่งออกเป็น ๒ ช่วง ดังนี้

๑. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) หรือพิวบีซีน (Pubescence) ซึ่งมาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Pubescere ที่ให้ความหมายว่า การเจริญเติบโตที่มีขนทั่วตัว หมายถึง ระยะ ๒ ปีแรกที่เริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่นโดยมีขนอ่อนไม่เจือสีปรากฏในบริเวณอวัยวะ มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างเต็มที่และรวดเร็วมาก (Growth Spurt) วัยรุ่นหญิงจะเริ่มมีประจำเดือนหรือระดูหรือเมนส์ (Menarche) มีไขมันสะสมทำให้สะโพกขยาย มีหน้าอกขยาย เอวคอด เสียเหลี่ยมเล็ก บางคนอาจมีสิวขึ้นตามใบหน้า ส่วนวัยรุ่นชายจะมีสัญญาณบ่งบอกว่าเริ่มแตกเนื้อหนุ่ม คือ การหลั่งน้ำกาม หรือ “การฝืนเปียก” (Supermarche) ซึ่งเกิดจากร่างกายของวัยรุ่นชายขับน้ำอสุจิออกมา ระหว่างนอนหลับในเวลากลางคืน โดยวัยรุ่นชายไม่รู้ตัว นอกจากนี้จะมีไขมันสะสมทำให้ช่วงไหล่ขยาย มีกล้ามเนื้อเป็นมัด ๆ และหน้าอกขยายออกที่เรียกว่า “ผู้ชายอกสามศอก” มีขนขึ้นที่ใบหน้า เป็นหนวดหรือเครา มีหน้าอก และเสียแตกพรวด

วัยรุ่นตอนต้น มีความรู้สึกสับสนในสภาพของความเป็นเด็กและบทบาทที่ควรกระทำในช่วงชีวิตผู้ใหญ่ พยายามปฏิบัติตนให้เหมือนกับผู้ใหญ่ แต่บางครั้งก็ไม่สามารถทำได้เพราะมีความรู้สึกและความต้องการที่จะเล่นเหมือนกับเด็ก ๆ เป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อการเกิดทัศนคติและความรู้สึกที่รุนแรง จึงพยายามที่จะแสดงความรู้สึกหรือทัศนคติของตนต่อบิดามารดาและครู โดยแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ วัยรุ่น

ตอนต้นเป็นช่วงที่อารมณ์ไม่คงที่ เช่น จากความรู้สึกกลัวเปลี่ยนเป็นการหัวเราะด้วยเสียงอันดัง เป็นต้น วัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงเวลาของการมีปัญหามากมาย เพราะเขามีโอกาสได้พบเห็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และเขามีความรู้สึกว่าต้องช่วยเหลือตนเอง เพราะบิดามารดาได้ให้อิสระแก่ตนแล้ว แต่บางครั้งก็ไม่สามารถคลี่คลายปัญหาเหล่านั้นได้ จึงทำให้วัยรุ่นตอนต้นได้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ถ้าผ่านพ้นช่วงนี้ไปแล้ว พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นจะเกิดขึ้นอย่างเหมาะสม นอกจากนั้น ยังเป็นช่วงของระยะเวลาการพัฒนากายบุคคลให้ก้าวสู่ผู้ใหญ่ได้อย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์อีกด้วย

๒. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) หมายถึง ระยะเวลาจากการเป็นหนุ่มเป็นสาวจนถึงขั้นบรรลุนิติภาวะ ช่วงนี้เป็นระยะเวลาที่นานพอสมควร การเจริญเติบโตทางร่างกายจะมีลักษณะที่ต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปจนกลายเป็นสมบูรณ์แบบ โดยพัฒนาการทางด้านจิตใจจะเกิดขึ้นมากกว่าการพัฒนากายทางด้านร่างกาย เช่น วัยรุ่นจะมีความนึกคิดหรือตั้งปรัชญาชีวิตของตนเองได้ การบรรลุนิติภาวะของวัยรุ่นหญิงและชายตามความนึกคิดของอริสโตเติล และลูเอลลา โคล (Aristotle & Luella Cole) คือ เมื่อมีอายุ ๒๑ ปีบริบูรณ์ หรือเมื่อมีสถานะสมบูรณ์ทุกด้าน หรือเมื่อวัยรุ่นคนนั้นสามารถรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างสมบูรณ์ เช่น แต่งงานมีครอบครัว หรือทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง เป็นต้น

วัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะพร้อมทุกด้าน วัยรุ่นบางคนเมื่ออายุเพียง ๑๗-๑๘ ปี อาจต้องประกอบอาชีพซึ่งมีผลทำให้เขาต้องเรียนรู้บทบาทของตนและพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของงาน เช่น เพื่อนร่วมงานที่มีอายุมากกว่า มีประสบการณ์ในชีวิตมากกว่า วัยรุ่นเหล่านั้นจึงมักจะมีความเร็วเร็วกว่าวัยรุ่นที่ยังคงศึกษาอยู่ วัยรุ่นตอนปลายมักจะเริ่มต้นเมื่ออายุประมาณ ๑๗ ปี โดยประมาณ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่วัยรุ่นบางคนกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือบางคนกำลังเตรียมตัวเพื่อจะสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา วัยรุ่นตอนปลายนี้เป็นวัยที่เกิดพฤติกรรมและทัศนคติที่ถาวรใน ๖ ปีแรกของชีวิต นักจิตวิทยาทั้งหลายได้ให้ความสนใจเป็นอันมาก เพราะเป็นระยะเวลาที่เด็กมีการหล่อหลอมบุคลิกภาพ ทัศนคติ ลักษณะนิสัย และความสามารถในการควบคุมตนเองให้เกิดขึ้นได้ โดยทั่วไปบุคคลจะมีความแตกต่างกันเนื่องจากได้รับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมพันธุกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและลักษณะทางสรีระของเด็กทุกด้าน จะมีผลสืบเนื่องมาสู่ระยะวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายตามลำดับ ทำให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ และมีทัศนคติที่ถาวรมากยิ่งขึ้นตามสภาพแวดล้อมที่แต่ละคนจะได้รับ วัยรุ่นตอนปลายนี้จะเริ่มมีทัศนคติและแบบแผนทางพฤติกรรมที่แน่นอน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่วัยรุ่นเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำงาน การเงิน การเรียน หรือในเรื่องของความสัมพันธ์ทางเพศ ขณะเดียวกันวัยรุ่นตอนปลายนี้ได้รับการเพ่งเล็ง หรือได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่น้อยลง ซึ่งผลที่ตามมาคือวัยรุ่นตอนปลายสามารถเผชิญกับความเป็นจริงในเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดีมากที่สุด

๒.๕.๔ แนวคิดพัฒนาการทางสังคม (Psychosocial Developmental Stage) ของเยาวชนตามทฤษฎีอีริกสัน

รูปแบบพัฒนาการจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Model) เป็นพัฒนาการของมนุษย์แต่ละช่วงวัยที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความขัดแย้ง (Conflicts) ซึ่งแหล่งหนึ่งของความขัดแย้งมาจากสภาพทางชีวภาพของแต่ละวัย ซึ่งหากมีการปรับตัวที่ดีก็จะทำให้มีพัฒนาการที่ดี ในช่วงวัยนั้น อีริกสันเชื่อในพัฒนาการมนุษย์มาจากพันธุกรรมเป็นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องการหาอัตลักษณ์แห่งตน นอกจากนี้อีริกสัน ได้อธิบายว่า วัยรุ่นจะเกิดวิกฤตจากการพัฒนาอัตลักษณ์ (Crisis of Forming an Identity) โดยเกิดได้ทุกช่วงวัย ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ผ่านพ้นไปได้

๒.๕.๔.๑ ขั้นพัฒนาการทางจิตสังคมของวัยรุ่น

การมีอัตลักษณ์กับความสับสนในอัตลักษณ์ (Identity VS Role Confusion) ในวัย ๑๒-๑๗ ปี ร่างกายเด็กจะเจริญและมีวุฒิภาวะเข้าสู่วัยรุ่น มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนเด็กไม่แน่ใจว่าจะเกิดอะไรขึ้น เขาต้องเปรียบเทียบกับเพื่อน ๆ เพื่อให้มั่นใจว่า เขาเป็นเหมือนเพื่อน ได้สังเกตว่า บางสังคมได้มีการช่วยเหลือเด็กวัยนี้ให้มั่นใจมากขึ้น โดยการมีพิธีกรรมต้อนรับเด็กวัยรุ่น เช่น โกนจุก เด็กวัยรุ่นนี้จะเห็นว่าการที่เขาเลียนแบบ (Identity) ตัวเองกับตนในอุดมคติ (Ego Ideal) หรือบุคคลที่เขานิยมคนใดคนหนึ่งนั้นไม่ใช่ตนที่เป็นเขาอย่างแท้จริง ฉะนั้น เขาก็จะค้นหาความเป็นตนเองอย่างแท้จริง โดยการที่เขาจะค่อย ๆ ผสมผสานสิ่งที่เขาเคยเลียนแบบมาแล้วในอดีตให้กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของเขา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ อีริกสันได้เปรียบเทียบระยะวัยรุ่นนี้ว่า คล้าย ๆ กับเป็นระยะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองบทบาทต่าง ๆ ก่อนที่จะเริ่มเป็นผู้ใหญอย่างจริงจัง วัยรุ่นเห็นว่า การที่เขาเลียนแบบอัตลักษณ์ (Identity) ตัวเองกับตนในอุดมคติ (Ego Ideal) หรือบุคคลที่เขานิยมคนใดคนหนึ่งนั้น ไม่ใช่ตัวตนเขาอย่างแท้จริง ฉะนั้นเขาก็จะค้นหาความเป็นตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งโดยการที่เขาจะค่อย ๆ รวมผสมผสานสิ่งที่เขาเคยเลียนแบบมาแล้วในอดีตกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของเขาซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ ในวัยนี้พ่อแม่ไม่สามารถจะมีอิทธิพลเหนือเขาได้ เพราะเด็กวัยรุ่นมีความคิดเปิดกว้างสำหรับสิ่งแปลกใหม่ เขาจะไม่ยึดกับคำสั่งสอนดั้งเดิมของพ่อแม่ แต่จะเลียนแบบคนที่มีอุดมคติตรงกับเขา ในตอนนี้พ่อแม่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สั่งสอน ค่านิยม เจตคติต่าง ๆ อีก เพราะเขาต้องการทดลองด้วยตนเอง เด็กวัยรุ่นจะหันมาหาคนที่มีความเหมือนตนเอง คือ เพื่อน ฉะนั้นลักษณะของพ่อแม่ที่เด็กวัยรุ่นต้องการก็คือทำท่าทีที่แสดงการเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขและเข้าใจความต้องการของเขา

อีริกสัน ได้อธิบายว่าในวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ

๑) ตัวตนลักษณะอิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้ (Id, Ego และ Superego) สมดุลกัน เพราะวัยนี้เด็กได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ดังนั้นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาจึงเป็นผลของการประนีประนอมกันระหว่างตนเบื้องต้น และตนในคุณธรรม

๒) วัยนี้ร่างกายได้พัฒนาระบบอวัยวะเพศเต็มที่ ทำให้ฮิดหรือตนเบื้องต้นต้องมีกิจกรรมทางเพศ แต่ความต้องการนี้ก็ไม่ขัดแย้งกับตนในคุณธรรม เพราะไม่ขัดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ในวัยนี้คนปัจจุบันมีหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การเชื่อมประสบการณ์ในอดีตและอนาคตเข้าด้วยกัน

นั่นคือ เป็นระยะของการสร้างมาตรฐานของตนเอง พยายามแสวงหาความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง^{๘๙}

พัฒนาการทางสังคม ของ แอริคสัน (Erikson) ได้อธิบายช่วงอายุวัยรุ่นประมาณ ๑๓-๒๐ ปี เป็นช่วงวัยของการพบอัตลักษณ์แห่งตน แยังกับการไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs. Identity Diffusion) ระยะนี้เป็นขั้นตอนความขัดแย้งทางสังคม และจิตใจของมนุษย์มากที่สุด อีริกสัน (Erikson) เชื่อว่าเป็นช่วงวิกฤตของชีวิตมนุษย์เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็ก และความเป็นผู้ใหญ่ ถ้าไม่สามารถแก้ไขสภาวะวิกฤตได้ล่วงหน้าได้ วัยรุ่นก็จะกลายเป็นวัยรุ่นที่มีอัตลักษณ์ที่สับสน และกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพไม่มั่นคงได้^{๙๐}

แต่อย่างไรก็ตาม วัยรุ่นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คือ วัยรุ่นประมาณอายุ ๑๒-๑๘ ปี แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ช่วงความเป็นวัยรุ่นได้ขยายออกไป ประมาณ ๑๒-๒๕ ปี เนื่องจากวัยรุ่นอยู่ในสถานศึกษานานขึ้น^{๙๑} สำหรับในช่วงวัยรุ่นแท้จริง คือ อายุ ๑๕-๑๘ เป็นช่วงที่เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ทางร่างกายเต็มที่ เป็นช่วงเปลี่ยนวัยที่ปรับเปลี่ยนชีวิตทางสังคม อารมณ์ จิตใจ ค่านิยม อุดมคติ เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปต่าง ๆ ในช่วงวัยนี้ ล้วนเป็นรากฐานของความสนใจ ความมุ่งหมายในชีวิต หรือตัดสินใจประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง การรวมเป็นกลุ่มของเด็กไปโดยธรรมชาติ กลุ่มมีอิทธิพลสำคัญต่อชีวิตจิตใจและอนาคตของเด็กมากที่สุด เด็กจะสนใจรู้สึกเป็นสุข ปลอดภัย และสบายใจในการเล่น เทียว เรียน กิน นอน ทำงาน กับเพื่อนร่วมวัย การคบเพื่อนร่วมวัยเป็นพฤติกรรมสังคมที่สำคัญยิ่งต่อจิตใจของเด็กวัยรุ่น เด็กที่เข้ากลุ่มมีความจงรักภักดีต่อกัน ยอมรับเอาค่านิยม ความเชื่อ ความสนใจของกลุ่มด้วยความเต็มใจ^{๙๒}

นอกจากนี้อีริกสัน (Erikson) ได้อธิบายว่า ระยะนี้เด็กต้องการละทิ้งสภาพความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ สภาพเช่นนี้ทำให้วัยรุ่นเกิดความขัดแย้งด้านสัมพันธภาพกับผู้ใหญ่กับเพื่อนร่วมวัย เพื่อนต่างเพศ สังคม และเกิดความสับสนทางจิตใจอย่างรุนแรง บางครั้งต้องการเลียนแบบเพื่อนหรือบุคคลที่ตนนิยม หรือรักษาเอกลักษณ์ของตนเองและต้องการแสดงออกเป็นอิสระเต็มที่ แต่บางครั้งต้องการอยู่ในกรอบประเพณี ระบียบอย่างเข้มงวด วัยรุ่นช่วงนี้ จึงรู้สึกสับสนในการแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อรู้จักตนเองในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความชอบ ความสนใจ ปรัชญาในชีวิต อาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้วัยรุ่นจะต้องผสมผสานลักษณะเฉพาะตนในแง่มุมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของครอบครัว วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม การพัฒนาที่สมบูรณ์ของวัยรุ่น การเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง เช่น การเข้าใจจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง มีอุดมคติ มีวัฒนธรรม ศาสนา มีปรัชญาชีวิตของตน มีการยอมรับตนเอง เป็นต้น จะส่งผลให้วัยรุ่นคลายความสับสนในตนเอง และ

^{๘๙} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชา ๒๐๓๐๓ หน่วยที่ ๑-๗ จิตวิทยาและวิทยาการการเรียนรู้, (นันทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๙๐} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๙.

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๙-๓๓๐.

ช่วยให้พ้นจากวิกฤตในชีวิตไปได้ด้วยดี^{๙๓} ในทางตรงกันข้าม วัยนี้จะเป็นวัยที่ประสบความยุ่งยากมาก จนนักวิชาการในหลายทศวรรษที่ผ่านมาเรียกว่าเป็นวัยวิกฤต ซึ่งอีริคสัน (Erikson) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นระยะเวลาที่มนุษย์มีความสับสนทางจิตใจมากที่สุดยิ่งกว่าวัยอื่น^{๙๔}

การพัฒนาการทางด้านจิตสังคมของวัยรุ่นในช่วงต่าง ๆ มีความแตกต่างกันแต่จะมีความต่อเนื่องเกี่ยวเนื่องกันวัยรุ่นบางคนก็มีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ในแต่ละช่วงอายุมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปบ้าง คงจะไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าอะไรถูกผิด เพราะมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการเรียนรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางด้านการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ วัยรุ่นส่วนใหญ่มีการพัฒนาการทางด้านสังคมจิตวิทยาในช่วงอายุต่าง ๆ สิ่งที่น่าสนใจคือการเจริญเติบโตและการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นเกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็วในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่วัยรุ่นจะต้องมีการปรับตัว มีการเรียนรู้ ฝึกทักษะ ในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างมาก^{๙๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการทางด้านจิตสังคมของวัยรุ่นในช่วงต่าง ๆ มีความแตกต่างกันแต่จะมีความต่อเนื่องเกี่ยวเนื่องกันวัยรุ่นบางคนก็มีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ในแต่ละช่วงอายุมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปบ้าง คงจะไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าอะไรถูกผิด เพราะมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการเรียนรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางด้านการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ วัยรุ่นส่วนใหญ่มีการพัฒนาการทางด้านสังคมจิตวิทยาในช่วงอายุต่าง ๆ สิ่งที่น่าสนใจคือการเจริญเติบโตและการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นเกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็วในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่วัยรุ่นจะต้องมีการปรับตัว มีการเรียนรู้ ฝึกทักษะ ในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างมาก^{๙๖}

สำหรับงานวิจัยนี้ได้เลือกศึกษาเยาวชนวัยรุ่นตอนต้นอายุ ๑๓-๑๕ ปี เนื่องจากวัยที่ต้องการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง จึงได้ออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่เหมาะสมบูรณาการกับรายวิชาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาเรียนรู้มากขึ้น

๒.๖ หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ หลักไตรสิกขา

๑) ความหมายและความสำคัญของหลักไตรสิกขา

แนวคิดและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองตามแบบพุทธศาสนา บุคคลควรมีคุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา สามารถนำมาพัฒนาชีวิตในกระบวนการ

^{๙๓} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม ๑, หน้า ๓๖.

^{๙๔} Erikson, E.H., *Identity, Youth and Crisis*, (New York: Norton & Company, ๑๙๖๘), ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม ๒, หน้า ๒๙๙.

^{๙๕} นายแพทย์วิโรจน์ อารีกุล วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า, จิตวิทยาวัยรุ่น *Stories of Psychology*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/storiesofpsychology๐๓/citwithya-way-run> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๙๖} อ้างถึงแล้ว.

เพิ่มคุณค่าในตนเองโดยพุทธวิธีบูรณาการได้ ด้วยปฏิบัติตนทำประโยชน์สาธารณะ เป็นการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมและดียิ่งขึ้น เรียนรู้การฝึกทักษะชีวิตในทุกๆ ด้าน การมีกัลยาณมิตร สนทนาคบหาคนดี มีแหล่งที่มีความรู้เป็นต้นแบบที่ถูกต้องมีคุณธรรม และจริยธรรม^{๙๗}

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่งอยู่มากมาย ตัวอย่างหลักธรรมเหล่านี้ ได้แก่ หลักธรรมสำหรับการเห็นคุณค่าในตนเองที่ทำให้บรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ๑. สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ได้แก่ ๑) อธิศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ๒) อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง ๓) อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง เรียกว่า ๓) ศีล สมาธิ ปัญญา^{๙๘} (morality, concentration and wisdom) และ ๒. อิทธิบาท ๔ หลักธรรมสำหรับการบรรลุถึงเป้าหมายการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำสิ่งนั้น ๆ อยู่เสมอ และยังปรารถนาที่จะทำให้สิ่งนั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ๒) วิริยะ ความเพียร คือความขยันที่จะทำสิ่งนั้นด้วยความอดทนและไม่ท้อถอย ๓) จิตตะ ความคิด คือการตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง คือการหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาหาข้อดีข้อบกพร่อง รู้จักคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ช่วยให้การงานลุล่วงสำเร็จได้^{๙๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๑๐๐} กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการฝึกอบรมจากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียดและจากส่วนที่ง่ายกว่าเข้าไปหาส่วนที่ยากและลึกซึ้งกว่า เมื่อแรกเริ่มการฝึกอาศัยความเห็นชอบหรือความรู้ความเข้าใจถูกต้อง ที่เรียกว่าสัมมาทิฐิเป็นเชื้อ หรือเป็นเค้าให้เพียงเล็กน้อยพอให้รู้ว่าตนจะไปไหน ทางไหนจะตั้งต้นที่ไหนเท่านั้น การเข้าใจปัญหาและการมองโลกและชีวิตตามความเป็นจริง คือจุดเริ่มต้นถูกต้อง และคือความหมายพื้นฐานของสัมมาทิฐิส่วนในระหว่างการฝึก การฝึกส่วนที่หยาบภายนอกใน ขั้นศีล ช่วยเป็นฐานให้แก่การฝึกส่วนละเอียดภายใน ทำให้พร้อมและสะดวกที่จะฝึกในขั้นจิตและ ปัญญาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อฝึกขั้นละเอียดภายในคือขั้นจิตและปัญญาผลก็ส่งกลับมาช่วยการดำเนิน ชีวิตด้านนอก เช่น มีความประพฤติดุจจริต มั่นคง มีศีลที่เป็นไปโดยปกติธรรมดาของตนเอง ไม่ต้อง ผินใจ หรือตั้งใจควบคุมรักษาคิดแก้ปัญหาและทำกิจต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์เมื่อฝึกตลอดระบบ สิกขาแล้วระบบการดำเนินชีวิตทั้งหมดก็กลายเป็นระบบของมรรค สอดคล้องกันทั้งหมดภายนอก และภายใน

พระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย“การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า“ภาวนา”แปลว่า

^{๙๗} พระครูพิพิธสุตาทร และคณะ, “กระบวนการเพิ่มคุณค่าในตนเองโดยใช้พุทธวิธีบูรณาการ”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ (๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑): ๓๕๖.

^{๙๘} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/ ๕๒๑/ ๒๙๔.

^{๙๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๒๓๑/ ๒๓๓.

^{๑๐๐} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๓.

การทำให้มี ทำให้เป็น และการบรรลุนิพพาน มีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบรรลุนิพพาน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)^{๑๐๑} กล่าวว่า กระบวนการที่จะพัฒนาบุคคลได้นั้น แบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน ได้แก่

๑. ขั้นตอนก่อนเข้าสู่กระบวนการพัฒนา และขั้นตอนในกระบวนการพัฒนา

ในแต่ละขั้นตอนก็จะมีหลักการที่สำคัญโดยเริ่มจาก ขั้นนำสู่สิกขา เป็นขั้นก่อนที่จะเข้าสู่ไตรสิกขา (ขั้นก่อนมรรค) เป็นขั้นการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนาคน พัฒนาอย่างไรเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจยภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆชะ และปัจจยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ หลักการนี้หมายความว่า การมีสัมมาทิฐิอาจจะเริ่มจากปัจจยภายนอก เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่หรือวัฒนธรรม ซึ่งทำให้บุคคลนั้นได้รับอิทธิพลจากความเชื่อ ความคิดนึก ความเข้าใจ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และพฤติกรรมที่ถ่ายทอดต่อกันมา ถ้าสิ่งที่ได้รับจากการแนะนำสั่งสอนถ่ายทอดมานั้นเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง อยู่ในแนวทางของเหตุผล ก็เป็นจุดเริ่มของสัมมาทิฐิ ที่จะนำเข้าสู่กระแสการพัฒนาหรือกระบวนการฝึก ในที่นี้สัมมาทิฐิเกิดจากปัจจยภายนอกที่เรียกว่า ปรโตโฆชะ ถ้าไม่เช่นนั้น บุคคลอาจจะเข้าสู่กระแสการพัฒนาโดยเกิดปัญญาที่เรียกว่าสัมมาทิฐินั้นด้วยการใช้โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณาด้วยตนเอง แต่คนส่วนใหญ่มักจะเข้าสู่กระแสการพัฒนาด้วย ปรโตโฆชะ เพราะคนที่มีโยนิโสมนสิการแต่เริ่มแรกนั้นหาได้ยาก ซึ่งคนที่พัฒนาดีแล้วจะมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ พึ่งตนเองได้โดยมีอิสรภาพ แต่คุณสมบัตินี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจยภายในแต่นำเอาปัจจยภายนอกมาเป็นตัวสื่อในเบื้องต้น เพื่อช่วยชักนำให้สามารถใช้โยนิโสมนสิการ จนมีปัจจยภายในของตัวเอง ซึ่งถ้าเรานำกัลยาณมิตรมาช่วยสร้างโยนิโสมนสิการให้คน นั่นคือเป็นการอาศัยปรโตโฆชะ โดยเฉพาะกัลยาณมิตรเป็นตัวนำให้เข้าถิโยนิโสมนสิการ และยังมีองค์ประกอบอีก ๕ ตัว ซึ่งอยู่ในกระบวนการฝึกขั้นก่อนที่จะเข้าสู่มรรค ได้แก่

๑) กัลยาณมิตรตदा (ความมีกัลยาณมิตร) ได้แก่ ปรโตโฆชะที่ดีซึ่งเป็นปัจจยภายนอก

๒) ศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) คือ ความเป็นผู้มีวินัย หรือชีวิตที่มีระเบียบ หรือมีพฤติกรรมเคยชินที่ดี ซึ่งเกิดจากการใช้วินัยมาฝึกให้เกิดพฤติกรรมที่ดี ด้วยการจัดระเบียบชีวิต และจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้มีสภาพที่เอื้อโอกาสต่อการที่จะดำเนินการพัฒนาต่อไป

๓) ฉันทสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ) คือมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง ได้แก่ ความใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ต้องการเข้าถึงความจริง เป็นต้น

๔) อัตตสัมปทา (ความทำให้ถึงพร้อม) คือ การทำให้ตนให้ถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพของความเป็นมนุษย์ โดยมีจิตสำนึกในการที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๕) ทิฐิสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยหลักการแห่งความเชื่อถือ) คือ เชื่อถือในหลักการแห่งเหตุผลหรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อมองอะไรก็มองตามเหตุปัจจัยซึ่งทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้น

^{๑๐๑} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๔๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๙๒-๑๐๙๓.

๖) อัปมาทสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท) คือ ความกระตือรือร้น ไม่เฉื่อยชา มีสติ ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่พลาดโอกาส โดยเฉพาะความมีจิตสำนึกตระหนักในความเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้เห็นคุณค่าของกาลเวลา และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนทำงานและพัฒนาชีวิตแข่งกับเวลา

๗) โยนิโสมนสิการสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ) การรู้จักมนสิการ หรือ รู้จักคิดรู้จักพิจารณาด้วยตนเอง ไม่มองอะไรข้ามๆ พร่าๆ คลุมๆ แต่รู้จักคิดสืบสาวหาเหตุปัจจัย แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบ จับแง่ดีมาใช้ประโยชน์ และรู้จักโยงให้เห็นองค์รวมหรือสร้างองค์ความรู้ ความคิดใหม่ได้ ทำให้เกิดปัญญาที่เข้าถึงความจริง ได้ประโยชน์ และทำการสำเร็จ สมองความใฝ่รู้ และ ใฝ่สร้างสรรค์ได้โดยสมบูรณ์

องค์ประกอบหรือปัจจัยฝึกทั้ง ๗ ตัวข้างต้น นี้เรียกว่า บุญนิมิตของมรรค ดังนั้นถ้าบุคคลมีปัจจัยทั้ง ๗ เชื่อมั่นได้เลยว่าจะมีชีวิตที่ดีงามและกระบวนการการศึกษาจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนขยายของมรรคหรือของไตรสิกขา ที่ยื่นออกมาเชื่อมต่อเพื่อรับหรือดึงเอา คนเข้าสู่กระบวนการฝึกในพัฒนา มันเป็นตัวเสริมประสิทธิภาพที่จะนำเข้าสู่ไตรสิกขา และคอยเสริมให้ฝึกในไตรสิกขาได้ผลดี เป็นต้น

๒. ขั้นไตรสิกขา เป็นขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบุคคล เพราะสิกขาก็คือการฝึกให้ชีวิตมีชีวิตที่ดีที่ดำเนินตามมรรค (สมาธิ ศีล และปัญญา) เป็นตัวแกนการฝึก สรุปลก็คือ ศึกษาเป็นตัวฝึก หรือการพัฒนามนุษย์ เมื่อฝึกได้ผล จนสิ่งนั้นกลายเป็นวิถีชีวิต มันก็กลายเป็นมรรค พอมรรคเกิดขึ้นแล้ว ก็พาไปถึงจุดหมายของการศึกษาหรือพัฒนานั้น คืออิสรภาพที่ปลดปล่อยปราศปัญหา หรือจะเรียนกว่าสันติสุข เป็นต้น

ไตรสิกขา^{๑๐๒} เป็นหลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ในการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียนกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ รายละเอียดต่อไปนี้

(๑) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยใช้วินัยเป็นเครื่องมือในการฝึกพฤติกรรม ซึ่งวินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เป็นต้น

(๒) สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิตใจ หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็ง มั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ มีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส หรือเรียกสั้นๆว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพจิต

^{๑๐๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, หน้า ๔๗-๔๘.

(๓) ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านความรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจนัย ไตร่ตรอง คิดการต่าง ๆ โดยเฉพาะ เน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง เป็นต้น

การฝึกทั้ง ๓ ข้างต้นเรียกว่าสิกขา บางทีก็ใช้แทนว่า ภาวนา ซึ่งก็คือเรื่องของสิกขานั้นเอง

ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนาประกอบด้วย ๔ ประเภท คือ ๑) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สีลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบานเป็นสุขผ่องใส ๔) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^{๑๐๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๐๔} ได้แสดงทัศนะว่า แก่นนำแห่งกระบวนการศึกษา ได้แก่ สัมมาทิฐิ เมื่อมีสัมมาทิฐิเป็นแก่นนำและเป็นฐานแล้ว กระบวนการแห่งการศึกษาภายในตัวบุคคลก็ดำเนินไปได้ กระบวนการนี้แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอนใหญ่เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่

๑) ฝึกฝนอบรม ในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา หรือเรียกว่า ศีล

๒) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรมเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา หรือว่าสมาธิ

๓) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไข้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถ้อยมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลส ดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระ ผ่องใสเบิกบานเรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือ เรียกว่า ปัญญา เป็นต้นสำหรับการฝึกฝนพัฒนาทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไข้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความ

^{๑๐๓} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕๑.

^{๑๐๔} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), ความคิด: แหล่งสำคัญของการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๔-๕.

ยึดติดถ้อยมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลส ดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระผ่องใสเบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญา
ศึกษา หรือ ปัญญา^{๑๐๕}

หลักการศึกษาทั้ง ๓ ประการข้างต้น ก็คือ ไตรสิกขา จัดวางขึ้นโดยมุ่งให้เกิดขั้นตามหลัก
ปฏิบัติแห่งอริยมรรค คือ เป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง ๘ แห่งมรรคนั้น เกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้
ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ จนถึงที่สุด กล่าวคือ

๑. อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
และสัมมาอาชีวะ เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติวินัย และความสัมพันธ์ทาง
สังคม ถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี

๒. อธิจิตสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวายามะ สัมมาสติ
และสัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และ
สุขภาพจิตพัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี

๓. อธิปัญญาศึกษา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาทิฐิ และสัมมา
สังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถ
ดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถ้อยมั่นต่างๆ เป็น
อิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริงแต่ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า สัมมาทิฐิ ที่เป็นแกนนำแห่งกระบวนการ
ของการศึกษานั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ๒ ประการ ดังนั้น ในการดำเนินงานที่
เกี่ยวกับการศึกษา จุดสนใจที่ควรเน้นเป็นพิเศษ คือ เรื่องปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ที่เป็นจุดเริ่มต้น เป็น
แหล่ง เป็นที่มาของการศึกษา คำที่พูดกันว่า “ให้การศึกษา” ก็อยู่ที่ปัจจัย ๒ ประการ นี้เอง

กระบวนการของการศึกษา ที่เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา นั้น เพียงแต่รู้เข้าใจไว้ เพื่อจัด
สภาพแวดล้อมให้ เกื้อกูล และคอยเสริมคุ่มกระตุ้นเร้าให้เนื้อหาของการศึกษาหันเบนดำเนินไปตาม
กระบวนการนั้น เมื่อทำความเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็จะมีมองเห็นรูปร่างของกระบวนการแห่งการศึกษา ซึ่ง
เขียนให้ดูได้ดังนี้

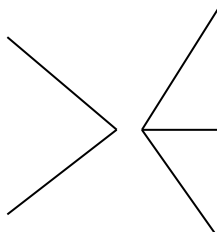
^{๑๐๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔,
(กรุงเทพมหานคร: ปัญญาประดิษฐ์ฐาน), ๒๕๕๖, หน้า ๕-๖.

**จุดเริ่มต้นหรือแหล่งที่มา
ของการศึกษา**

กระบวนการของการศึกษา

๑. โปรโตโสะที่ดี
(เสี่ยงจากที่อื่น
อิทธิพลภายนอก)

๒. โยนิโสมนสิการ
(รู้จักคิด คิดถูกวิธี
ปัจจัยภายใน)

๑. อธิสัสสิกขา

๒. อธิจิตตสิกขา

๓. อธิปัญญาสิกขา

(ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้
ความคิดที่ถูกต้องดีงาม)

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา^{๑๐๖}

จากแผนภาพ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ^{๑๐๗} นั้น ได้แสดงความหมายในที่นี้ว่า เป็นจุดเริ่มหรือแหล่งที่มาของการศึกษา หรืออาจจะเรียกว่า บุพภาคของการศึกษา เพราะเป็นบ่อเกิดของสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นแกนนำ เป็นต้นทาง และเป็นตัวยืนของกระบวนการแห่งการศึกษาทั้งหมด มี ๒ อย่างคือ

๑) โปรโตโสะ แปลว่า เสี่ยงจากอื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้เลียนแบบ จากแหล่งต่างๆ ภายนอก หรืออิทธิพลจากภายนอก แหล่งสำคัญของการเรียนรู้ประเภทนี้ เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด ผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา บุคคลมีชื่อเสียง คนโด่งดัง คนผู้ได้รับความนิยมในด้านต่างๆ หนังสือ สื่อมวลชนทั้งหลาย สถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น ในที่นี้หมายถึงเฉพาะที่แนะนำในทางถูกต้องดีงาม ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะที่สามารถช่วยนำไปสู่ปัจจัยที่ ๒ ได้ ปัจจัยข้อนี้ จัดเป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก หรืออาจเรียกว่า ปัจจัยทางสังคม บุคคลผู้มีความเหมาะสม สามารถทำหน้าที่โปรโตโสะที่ดี มีคุณภาพสูง มีคำเรียกเฉพาะว่า กัลยาณมิตร ตามปกติ กัลยาณมิตรจะทำหน้าที่เป็นผลดี ประสบความสำเร็จแห่งโปรโตโสะได้ ต้องสามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เล่าเรียน หรือผู้รับการฝึกสอนอบรม จึงเรียกวิธีเรียนรู้ในข้อนี้ว่า วิธีการแห่งศรัทธา ถ้าผู้มีหน้าที่ให้โปรโตโสะ เช่น ครู อาจารย์ พ่อแม่ ไม่สามารถทำให้เกิดศรัทธาได้ และผู้เล่าเรียน เช่น เด็กๆ เกิดมีศรัทธาต่อแหล่งความรู้ความคิดอื่นมากกว่า เช่น ดาราในสื่อมวลชน เป็นต้น และถ้าแหล่งเหล่านั้น ให้โปรโตโสะที่ชั่วร้ายผิดพลาด อันตรายย่อมเกิดขึ้นในกระบวนการแห่งการศึกษา อาจเกิดการศึกษาที่ผิด หรือความไร้การศึกษา

^{๑๐๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, หน้า ๗.

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๒) โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย หรือคิดถูกวิธี แปลง่าย ๆ ว่า ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบ หรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นอย่างมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสายแยกแยะสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นเหตุอุปาทานของตนเองเข้าจับ หรือเคลือบคลุม ทำให้เกิดความดีงาม และแก้ปัญหาได้ ข้อนี้เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน หรือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล และอาจเรียกตามองค์ธรรมที่ใช้งานว่า วิธีการแห่งปัญญา บรรดาปัจจัย ๒ อย่างนี้ ปัจจัยข้อที่ ๒ คือ โยนิโสมนสิการ เป็นแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง บรรลุจุดหมายได้ ก็เพราะปัจจัยข้อที่ ๒ นี้ ปัจจัยข้อที่ ๒ อาจให้เกิดการศึกษาได้ โดยไม่มีข้อที่ ๑ แต่ปัจจัยข้อที่ ๑ จะต้องนำไปสู่ปัจจัยข้อที่ ๒ ด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผลของการศึกษาที่แท้ การค้นพบต่าง ๆ ความคิดริเริ่ม ความก้าวหน้าทางปัญญาที่สำคัญ ๆ และการตรัสรู้สัจธรรม ก็สำเร็จด้วยโยนิโสมนสิการ

สำหรับแก่นนำของกระบวนการแห่งการศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริง เรียกว่า สัมมาทิฐิ เมื่อรู้เข้าใจ คิดเห็นดีงาม ถูกต้องตรงความจริงแล้ว การคิด การพูด การกระทำ และการแสดงออกหรือปฏิบัติการต่าง ๆ ก็ถูกต้องดีงาม เกื้อกูล นำไปสู่การดับทุกข์ แก้ไขปัญหาในทางตรงกันข้าม ถ้ารู้เข้าใจคิดเห็นผิด มีค่านิยม ทศนคติ แนวความคิดที่ผิด เรียกว่า มิจฉาทิฐิ แล้ว การคิด การพูด การกระทำ การแสดงออก และปฏิบัติการต่าง ๆ ก็พลอยดำเนินไปในทางที่ผิดพลาด แทนที่จะแก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้^{๑๐๘}

ดังนั้น ไตรสิกขา คือ การฝึกปรือความประพฤติ การฝึกปรือจิตและการฝึกปรือปัญญา ชนิดที่ทำให้แก้ปัญหามนุษย์ได้ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ นำไปสู่ความสุขและความเป็นอิสระแท้จริง เมื่อความหมายแสดงความมุ่งหมายได้ชัดเจนแล้วนั้น ก็จะสามารถทำให้มองเห็นสาระของไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน^{๑๐๙} ในการดำเนินชีวิตมนุษย์นั้น สิกขาหรือการศึกษานั้นประกอบด้วยองค์รวมร่วมกัน ๓ ประการคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งหลัก ๓ ประการเป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม และใช้ในการฝึกคนให้เจริญงอกงามเพื่อเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง ตัวการที่ฝึกพัฒนาให้ชีวิตดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามเกิดจากการฝึกพัฒนานั้นก็เป็นมรรค เป็นต้น

การศึกษาเป็นตัวการพัฒนา และเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาบุคคลขึ้นไป โดยพัฒนาตัวตัวคน และตัวการพัฒนา คือ การศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้ว ก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมี ซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนา ฉะนั้น การศึกษาก็เลยเป็นเครื่องมือของการพัฒนา

^{๑๐๘} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, หน้า ๒๖๐.

^{๑๐๙} วิจิต สวงวนไกรพงษ์, “การวิเคราะห์หลักไตรสิกขาในฐานะนวัตกรรมการศึกษา”, **สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑.

การพัฒนามนุษย์หรือพัฒนาชีวิตต้องอาศัยความเชื่อมั่น ความมั่นใจ และความรู้ความเข้าใจ เป็นต้น ในการพัฒนาศีล ขั้นต้นคือ ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือแก่สังคม หรือในทางบวกก็คือ ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ต่อสังคม การมีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วยดี และการประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร ซึ่งรวมไปถึงการฝึกฝนในสัมมนา อาชีวะ ดังนั้น การพัฒนาศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี มีระเบียบวินัย อยู่ในกฎเกณฑ์กติกา มีชีวิตเกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้อง เป็นต้น ส่วนการพัฒนาปัญญาคือ ความรู้ความเข้าใจ มีหลายขั้นตอน ได้แก่ ปัญญาขั้นแรก คือ ปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปะ วิทยาการ หรือความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เข้าใจจริง เข้าใจจริง เป็นต้น และขั้นที่ลึกลงไปคือการรับรู้ เรียนรู้อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ ดังนั้น พุทธศาสนา จึงเน้นที่การรับรู้ที่บริสุทธิ์ และการรับรู้ที่มีภาคการวินิจฉัย หมายถึง การคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญา โดยบริสุทธิ์ซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญ สำหรับปัญญาอีกขั้นหนึ่งก็คือ ปัญญาที่เข้าถึงสาระแห่งความเป็นไปของโลกและชีวิต รู้ทางเสื่อมทางเจริญ และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญตงามขึ้นไป และปัญญาขั้นสุดท้าย ได้แก่ ปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร คือ โลกและชีวิต เข้าถึงความจริงแท้ของการที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุและปัจจัยของมัน ทำให้คลายความยึดติดถือมั่น โดยวางใจได้ถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นว่า การพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา จำเป็นต้องเริ่มจากการศึกษา หาความรู้ ความเข้าใจความจริงทั้งหมด จากนั้นต้องตั้งมั่นที่จะประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เป็นไปด้วยความถูกต้องโดยใช้ปัญญาเป็นเข็มทิศในการดำเนินชีวิต และใช้เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาตนตามพุทธศาสนา เป็นต้น^{๑๑๐} ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า "หลักไตรสิกขา" เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่ถึงพร้อมทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่นำมาพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีทั้ง "วิชาและจรณะ" ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ศีล คือ เครื่องมือในการกำจัดกิเลส กองราคะ โทสะ โมหะ โลภ โกรธ หลงที่เป็นกิเลสอย่างหยาบมิให้ออกมาก่อให้เกิดเจตนากรรม ทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นความละเมิดผิดต่าง ๆ ส่วนสมาธิ ได้แก่ ความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ที่ดีที่ชอบเป็นอารมณ์กรรมฐาน เป็นเหตุกำจัดกิเลสที่เป็นนิวรณ์ ที่เกิดขึ้นทำให้จิตวุ่นวาย ไม่สงบไม่ตั้งมั่นในทางที่ชอบทั้งยังบดบังปัญญามิให้รู้แจ้งเห็นจริง และปัญญาคือ ความเข้าใจถึงสัจธรรม ธรรมที่เป็นตัวความจริงเป็นเครื่องกำจัดกิเลสทุกอย่างได้เป็นอย่างดี^{๑๑๑}

๒) แนวทางการบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้^{๑๑๒}

แนวทางการบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีดังนี้

^{๑๑๐} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์: พุทธธรรม, ๒๕๔๑).

^{๑๑๑} อัจฉรา หล่อตระกูล, “การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ”, *ปริญาพุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๓.

^{๑๑๒} พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “ไตรสิกขาสู่การพัฒนาการเรียนรู้”, *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๙๐-๙๒.

๑. การพัฒนาการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) การพัฒนาการเรียนรู้ด้านนี้เป็นการเรียนรู้ทางด้านความคิดความรู้ การแก้ปัญหา ด้วยสมองและสติปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ อย่างแท้จริงและถูกต้อง โดยมีหลักการบูรณาการกับหลักไตรสิกขา ดังนี้

๑) สามารถพัฒนาด้วยหลักของอินทริยสังวรศีล คือ การรู้จักใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้เป็น ต้องรู้จักพิจารณาเลือกรับรู้ต้องรับรู้อย่างมีสติ เลือกรู หรือฟังในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และเป็นประโยชน์ ไม่เกิดโทษสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องอย่างไร เกิดคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่นหรือไม่

๒) สามารถพัฒนาการเรียนรู้ด้านนี้โดยบูรณาการด้วยหลักของสมาธิ คือต้องมีการพัฒนาจิตใจให้มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นจิตที่มีคุณภาพและสมรรถภาพ เพราะจิตเป็นฐานของการแสดงออกของพฤติกรรม ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีงามก็จะนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย

๓) สามารถพัฒนาการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นด้วยการบูรณาการด้วยหลักปัญญา เป็นการฝึกฝนอบรมด้านปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เท่าทันโลก การพัฒนา ปัญญา มีความสำคัญสูงสุดเพราะ ปัญญาเป็นต้นนำทาง และควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดสามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง ปัญญาจะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลต่างๆ สามารถเข้าถึงเนื้อหาความหมายได้ถูกต้องชัดเจนสามารถจับสาระของความรู้หรือเรื่องราวต่างๆ รู้จุดรู้ประเด็น สามารถนำมาเสนอถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้ ทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ในการพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขาส่วนใหญ่จะดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ สิ่งสำคัญอันดับแรกของการพัฒนา การศึกษาหาความรู้ การได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาดำเนินใช้ในชีวิตรประจำวัน แล้วนำมาฝึกปฏิบัติตนด้วยตนเอง โดยตั้งตนด้วยความประพฤติกให้กระทำด้วยความถูกต้อง เช่น การฝึกตนเองด้วยการรักษาศีล ๕ จากนั้น ตั้งมั่นที่จะประพฤติด้วยความมุ่งมั่น ด้วยการฝึกสมาธิ และสุดท้ายก็เกิดปัญญาด้วยการฝึก อบรม ให้เกิดความชำนาญ เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ และจากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๒.๖.๒ โยนิโสมนสิการ

ความหมายโยนิโสมนสิการ คำว่า “โยนิโสมนสิการ” เป็นคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หมายถึงการพิจารณาโดยแยบคาย^{๑๓๓} การทำไว้ในใจโดยอุบาย โดยถูกต้อง กล่าวคือ การนึก การผูกใจ การใส่ใจ การทำไว้ในใจ ในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าไม่เที่ยง ในสิ่งที่เห็นทุกข์ว่าเป็นทุกข์ ได้เห็นสิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็นอนัตตา^{๑๓๔}

^{๑๓๓} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓/๕๔๓.

^{๑๓๔} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๐/๘๑.

คำว่า โยนิโสมนสิการ เป็นคำสมาส แบ่งออกเป็น ๒ คำ คือ โยนิโส กับ มนสิการ คำว่า โยนิโส มาจาก ศัพท์ว่า โยนิ ซึ่งแปลว่าเหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อูบายวิธี ทาง^{๑๑๕} หรือ กำเนิด และความรู้^{๑๑๖} คำว่า มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิดคำนึงถึง ใส่ใจ พิจารณาการทำให้ในใจโดย อูบายแบายกาย^{๑๑๗} การพิจารณาโดยแบายกาย การศึกษาเรื่องโยนิโสมนสิการ^{๑๑๘} และได้ประมวลองค์ ความรู้มาประกอบเข้ากับวิธีคิดแต่ละวิธีของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๑๙} เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ได้ง่ายขึ้นดังนี้

- ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
- ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ
- ๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์
- ๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญห
- ๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์
- ๖) วิธีคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก
- ๗) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
- ๘) วิธีคิดแบบเร้ากุศล
- ๙) วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน
- ๑๐) ฝึกวิธีคิดแบบวิรักษชาท

อนึ่งเมื่อพูดเชิงวิชาการในแง่การทำหน้าที่พระธรรมปิฎก^{๑๒๐} สรุปว่าวิธีโยนิโสมนสิการ ทั้งหมดสามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

๑) โยนิโสมนสิการแบบปลูกปัญญามุ่งให้เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะเน้นที่การขจัดอวิชชา เป็นฝ่ายวิปัสสนามีลักษณะเป็นการส่องสว่างทำลายความมืดหรือชำระล้างสิ่งสกปรกให้ผลไม่จำกัด กาลนำไปสู่ โลกุตระสัมมาทิฐิ

๒) โยนิโสมนสิการแบบสร้างเสริมคุณภาพจิตมุ่งปลูกเร้ากุศลธรรมเน้นที่การสกัดหรือข่ม ตัณหาเป็นฝ่ายสมถะมีลักษณะเป็นการเสริมสร้างคุณธรรม พลังหรือปริมาณฝ่ายดีขึ้นมากดข่มทับหรือ

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๖๙.

^{๑๑๖} พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), และจำลอง สารพัตนิก, รศ.ดร., **พจนานุกรมบาลี - ไทย** (กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พันธ์ตั้ง, ๒๕๓๘), หน้า ๔๐๑.

^{๑๑๗} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๖๗๐.

^{๑๑๘} สุมณ อมรวิวัฒน์, **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๒-๑๑๘.

^{๑๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๖๒๑-๖๘๑.

^{๑๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **รุ่งอรุณของการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑-๑๒.

กำกับฝ่ายชั่วไว้ให้ผลขึ้นแก่การชั่วคราวหรือเป็นเครื่องตระเตรียมหนุนเสริมความพร้อมและสร้างนิสัยที่นำไปสู่โลกียสัมมาทิฐิ

สรุปคำว่า “โยนิโสมนสิการ” เป็นการคิดการพิจารณาไตร่ตรอง ประกอบด้วยปัญญามีลักษณะที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง รอบคอบคอยเอาใจใส่ตลอดเวลาใช้หลักเหตุและผล คำนึงถึงส่วนดี ส่วนเสียเป็นประโยชน์และมีใช้ประโยชน์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตก็คือการทำความทั้ง ๓ ประการ ผู้ที่ทำความ ๓ อย่างนี้ได้ถูกต้อง ก็ย่อมดำเนินชีวิตไปได้ด้วยดี ดังนั้นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดี ก็คือ การรู้จักทำ รู้จักพูด รู้จักคิด เรียกว่า คิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น และเต็มไปด้วยเรื่องของการรับรู้ และเสวยรสของสิ่งรู้หรือสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่เรียกรวม ๆ ว่าอารมณ์ทั้งหลาย ซึ่งผ่านเข้ามา หรือปรากฏทางอายตนะทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เรียกว่า เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้สัมผัส และรู้อารมณ์ในใจ หรือ ดู ฟัง ดม ชิม/ลิ้ม ถูกต้อง/สัมผัส และคิดหมาย ทำที่และปฏิบัติกริยาของบุคคลในการรับรู้อารมณ์เหล่านี้ มีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตจิตใจและวิถีชีวิตหรือ ชะตากรรมของเขา ถ้าเขารับรู้ด้วยท่าทีของความยินดียินร้าย หรือชอบชัง วงจรของปัญหาที่จะตั้งต้น แต่ถ้ารับรู้ด้วยท่าทีแบบบันทึกข้อมูล และเห็นตามเป็นจริง หรือมองตามเหตุปัจจัย ก็จะไปสู่ปัญญาและการแก้ปัญหา นอกจากท่าทีและปฏิบัติกริยาในการรับรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญไม่น้อยกว่านั้น ก็คือ การเลือกรับรู้ อารมณ์ หรือเลือกอารมณ์ที่จะรับรู้

การดำเนินชีวิตในความหมายของการรับรู้แบ่งเป็น ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านรับรู้ เช่น เห็น ได้ยิน เป็นต้น กับ ๒) ด้านเสพ เช่น ดู ฟัง เป็นต้น การปฏิบัติที่ถูกต้องในการเสพหรือบริโภคนั้น เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะกำหนดหรือปรุงแต่งวิถีชีวิตและทุกข์สุขของมนุษย์ ดังนั้น การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดี ก็คือ การรู้จักเสพ รู้จักบริโภค ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม ก็หมายถึงการรู้จักคบหา รู้จักเสวนา ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ ก็หมายถึง การรู้จักกิน รู้จักใช้ เรียกว่า กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น เสวนาเป็น คบคนเป็น เป็นต้น^{๑๒๑} จะเห็นว่าการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดีนั้น ครอบคลุมถึงการปฏิบัติถูกต้องที่เป็นส่วนย่อยของการดำเนินชีวิตนั้น มากมายหลายแง่หลายด้านด้วยกัน กล่าวโดยสรุป คือ

- ๑) ในแง่ของการล่วงพ้นปัญหา ได้แก่ แก้ปัญหาเป็น
- ๒) ในแง่ของการทำความ ได้แก่ คิดเป็น พูดเป็น/สื่อสารเป็น ทำเป็น
- ๓) ในแง่ของการรับรู้ ได้แก่ ดูเป็น ฟังเป็น ดมเป็น ลิ้มเป็น สัมผัสเป็น คิดเป็น
- ๔) ในแง่ของการเสพหรือบริโภค ได้แก่ กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น เสวนา-คบหาเป็น

การปฏิบัติถูกต้องในแง่ด้านต่าง ๆ ที่เป็นส่วนย่อยของการดำเนินชีวิตอย่างทีกล่าวนานี้ รวมเรียกว่า การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง หรือ การรู้จักดำเนินชีวิต เป็นต้น การรู้จักคิด หรือคิดเป็น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สำหรับคำว่า “ดำเนินชีวิตเป็น” จึงใช้คำว่า

^{๑๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, (ปัญญาประดิษฐาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑-๒.

ดำเนินชีวิตพอดี คือ ดำเนินชีวิตพอดีที่จะให้บรรลุจุดหมายแห่งการเป็นอยู่อย่างไร้โทษไร้ทุกข์ มีความสุขที่แท้จริง^{๑๒๒}

สรุปได้ว่า จากวิธีคิด ๑๐ ประการข้างต้น เป็นวิธีคิดที่เป็นปัจจัยภายใน ที่อาศัยปัจจัยภายนอกคือ โปรโตโฆสะ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษาไม่หยุดนิ่งอยู่แค่สัมมาทิฐิระดับโลกียะ หากแต่ทำให้ก้าวผ่านไปสู่องค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการ ซึ่งวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการคิดที่สามารถสกัดกั้นกิเลส ที่เข้ามาครอบงำในชีวิตประจำวัน เป็นวิธีคิดที่หลากหลายในการแก้ปัญหาหลายแง่มุม เพื่อพัฒนาบุคคลให้เกิดปัญญา การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และดีงามในสังคมได้อย่างแท้จริง ในทางพระพุทธศาสนา คือ มัชฌิมา หรือความพอดี ในที่นี้ก็คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิต

๒.๖.๓ หลักสัปปริสธรรม ๗

สัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี ๗ ข้อ ๑) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักเหตุผล ๓) อัตตัญญตา รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักกาล ๖) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน ๗) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล^{๑๒๓} ซึ่งคุณธรรม ๗ ประการสำคัญสำหรับสัปปริสชน หรือคนดี นำไปสู่คนสมบูรณ์แบบหรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ^{๑๒๔} ในอัมมัญญสูตรได้กล่าวถึงลักษณะสัปปริสธรรม ๗ ประการ กล่าวคือ "ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑) เป็นอัมมัญญ ๒) เป็นอัตถัญญ ๓) เป็นมัตตัญญ ๔) เป็นกาลัญญ ๕) เป็นปริสสัญญ ๖) เป็นปุคคลปโรปรัญญ"^{๑๒๕} ดังรายละเอียดดังนี้

๑) อัมมัญญตา คือ การรู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการกฎเกณฑ์แบบแผน หน้าที่ ซึ่งจะเห็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย

๒) อัตถัญญตา คือ รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการกฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะกระทำ ตลอดจนรู้จักประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรือสาระของชีวิต

๓) อัตตัญญตา คือ รู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม ของตนความเป็นจริง เพื่อประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสมและให้เกิดผลดี เช่น ภิกษุรู้ว่าตนมี ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญาและปฏิภาณแค่ไหน

๔) มัตตัญญตา คือ รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเหมาะพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร การใช้จ่ายทรัพย์ ศึกษารู้จักประมาณในการรับปัจจัย ๔

^{๑๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, หน้า ๓.

^{๑๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๒.

^{๑๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

^{๑๒๕} อ.ส.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓.

๕) กาลัญญตา คือรู้จักกาล คือ เช่น รู้ว่าเวลาไหน ควรทำอะไร รู้จักเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน และทำให้ตรงต่อเวลา ให้ทันเวลา ให้เหมาะสมเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนรู้จักกะเวลา และวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

๖) ปริสัญญตา คือ รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุม และชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ควรปฏิบัติอื่นๆ ต่อชุมชนนั้นๆ^{๑๒๖}

๗) บุคคลัญญตา คือ รู้จักบุคคล คือ รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอาศัยความสามารถและคุณธรรมเป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นได้ถูกต้อง และรู้จักปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ ได้คดีอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร^{๑๒๗}

จากนิยามหลักธรรมสัปปริสธรรม ๗ ประการถือว่าเป็นธรรมของสัปปริสชน คือ สัตบุรุษ หรือ คนดี ผู้เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั้งหลายในสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการมาใช้เป็นตัวชี้วัดประเมินจิตสำนึกของเยาวชนในการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขา มาออกแบบกระบวนการกิจกรรมเรียนรู้ฝึกอบรมเป็นเวลา ๒ วัน จำนวน ๕ กิจกรรม และนำหลักโยนิโสมนสิการและสัปปริสธรรม ๗ มาสร้างเป็นตัวชี้วัดเหตุผลในการคิดและพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

๒.๗ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๗.๑ ประวัติความเป็นมา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘ โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะ ตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักศิลาจารึก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเมืองอโยธยาหรืออโยธยาศรีรามเทพนคร หรือเมืองพระราม มีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยา มีบ้านเมืองที่มีความเจริญทางการเมือง การปกครอง และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองแห่งหนึ่ง มีการใช้กฎหมายในการปกครองบ้านเมือง ๓ ฉบับ คือ พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ พระอัยการลักษณะทาส พระอัยการลักษณะกู้หนี้

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกู้เอกราชคืนมาได้ในปี พ.ศ. ๒๑๒๗ และ เสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้เอกราชได้ในปลายปีเดียวกันแล้ว ทรงสถาปนา กรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ โดยกวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยาไปยังกรุงธนบุรีเพื่อสร้างเมืองใหม่ แต่กรุงศรีอยุธยาไม่ได้ กลายเป็นเมืองร้าง ยังคงมีคนรักถิ่นฐานบ้านเดิมอาศัยอยู่และ

^{๑๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยาย, หน้า ๕๖๙-๕๗๐.

^{๑๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๙-๕๗๐.

ราษฎรที่หลบหนีไปได้กลับเข้ามาอยู่รวมกัน ต่อมาได้รับการยกย่อง เป็นเมืองจัตวาเรียก "เมืองกรุงเก่า"

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงยกเมืองกรุงเก่าขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวาเช่นเดียวกับสมัยกรุงธนบุรี หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จัดการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยการปกครองส่วนภูมิภาคนั้นโปรดให้จัดการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้นโดยให้รวมเมืองที่ใกล้เคียงกัน ๓ - ๔ เมือง ขึ้นเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง โดยในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงโปรดให้จัดตั้งมณฑลกรุงเก่าขึ้นประกอบด้วยหัวเมืองต่าง ๆ คือ กรุงเก่าหรืออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และสิงห์บุรี

ต่อมาโปรดให้รวมเมืองอินทร์ และเมืองพรหมเข้ากับเมืองสิงห์บุรี ตั้งที่ว่าการมณฑลที่อยุธยา และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เปลี่ยนชื่อจากมณฑลกรุงเก่าเป็นมณฑลอยุธยา ซึ่งจากการจัดตั้งมณฑลอยุธยามีผลให้อยุธยามีความสำคัญทางการบริหาร การปกครองมากขึ้นการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคหลายอย่างมีผลต่อการพัฒนาเมืองอยุธยาในเวลาต่อมา จนเมื่อยกเลิกการปกครองระบบเทศาภิบาล ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ อยุธยาจึงเปลี่ยนฐานะเป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบันในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีนโยบายบูรณะโบราณสถานภายในเมืองอยุธยาเพื่อเป็นการฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษประจวบกับในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ นายกรัฐมนตรีประเทศพม่าเดินทางมาเยือนประเทศไทยและมอบเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อปฏิสังขรณ์วัดและองค์พระมงคลบพิตร เป็นการเริ่มต้นการบูรณะโบราณสถานในอยุธยาอย่างจริงจัง ซึ่งต่อมากรมศิลปากรเป็นหน่วยงานสำคัญในการดำเนินการ จนองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก มีมติให้ขึ้นทะเบียนนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็น " มรดกโลก " เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔ มีพื้นที่ครอบคลุมในบริเวณโบราณสถานเมืองอยุธยาอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีมาตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน ๑๘๙๓ จนถึงวันที่ ๗ เมษายน ๒๓๑๐ เป็นเวลายาวนานถึง ๔๑๗ ปี มีประวัติในการปกครอง การกอบกู้เอกราช วิศวกรรมและด้านขนบธรรมเนียมประเพณีมากมาย เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารดังคำกล่าวที่ว่า " ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว " หัวทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังมากมายไปด้วยวัดวาอาราม ปราสาทราชวังและปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุมากมายกรุงศรีอยุธยามีพระมหากษัตริย์ปกครองอาณาจักรสืบต่อกันมา ๓๓ พระองค์ มีราชวงศ์ผลัดเปลี่ยนกันครองอาณาจักรรวม ๕ ราชวงศ์

๑. ราชวงศ์อู่ทอง
๒. ราชวงศ์สุพรรณภูมิ
๓. ราชวงศ์สุโขทัย
๔. ราชวงศ์ปราสาททอง
๕. ราชวงศ์บ้านพลูหลวง

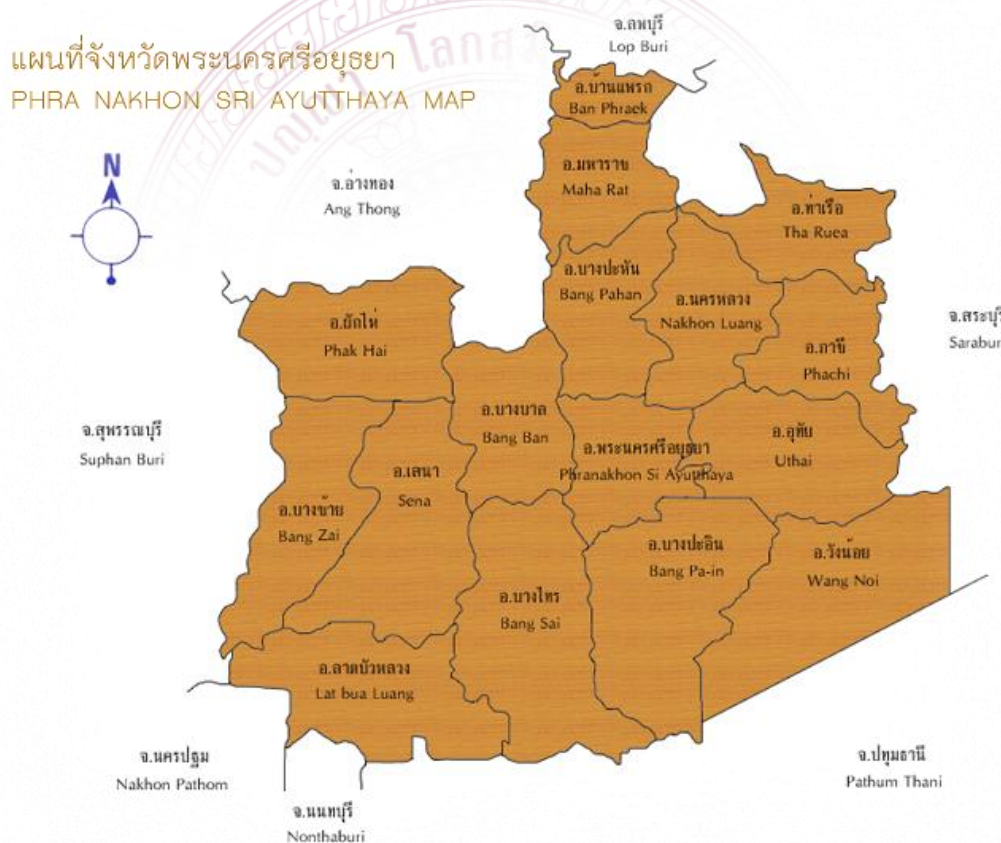
๒.๗.๒ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศห่างจากกรุงเทพมหานคร ทางถนนสายเอเชีย ๗๕ กิโลเมตร ทางรถไฟ ๗๒ กิโลเมตร และทางเรือ ๑๐๓

กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๒,๕๕๖.๖๔ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑,๕๙๗,๙๐๐ ไร่ นับว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ ๖๓ ของประเทศไทย และเป็นอันดับที่ ๑๑ ของจังหวัดในภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ มีแม่น้ำไหลผ่าน ๔ สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำน้อย รวมความยาวประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร มีลำคลองใหญ่น้อย ๑,๒๕๔ คลอง เชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วบริเวณพื้นที่

สถานที่ตั้ง อาณาเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดอ่างทองและ จังหวัดลพบุรี
- ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสระบุรี
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนภาพที่ ๒.๓ แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ถูกกำหนดขึ้นเมื่อจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเจ้าภาพในการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๔ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยได้ตั้งคำขวัญว่า "ราชธานีเก่า อู่ข้าวอู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวี คนดีศรีอยุธยา" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ได้เสนอความคิดเห็นขอเพิ่มเติมคำขวัญจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ครอบคลุม

จุดเด่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงประกาศใช้คำขวัญประจำจังหวัดใหม่โดยเพิ่มคำว่า "เลอคุณค่ามรดกโลก" ต่อท้ายคำขวัญเดิมเป็น "ราชธานีเก่า อู่ข้าวอู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวี คนดีศรีอยุธยา เลอคุณค่ามรดกโลก"

ความหมายและความสำคัญของคำขวัญ

"ราชธานีเก่า"

หมายถึง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงเก่าของประเทศไทย ในนามว่า "กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหาติลภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์" หรือเรียกกันทั่วไปว่า "กรุงศรีอยุธยา" ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ ยาวนานถึง ๔๑๗ ปี โดยมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ๕ ราชวงศ์ ๓๓ พระองค์

"อู่ข้าวอู่น้ำ"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีพื้นที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก และยังมีแม่น้ำไหลผ่าน ๔ สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำน้อย ทำให้เหมาะแก่การเกษตรกรรม และการประมง ค้าขาย

"เลิศล้ำกานท์กวี"

หมายถึงในสมัยกรุงศรีอยุธยามียุคทองของวรรณคดี คือในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กอปรด้วยกวีเอกที่มีความสามารถล้ำเลิศ เช่น สมเด็จพระนารายณ์ พระมหาราชครูศรีปราชญ์ เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์(เจ้าฟ้ากุ้ง) พระโหราธิบดี วรรณคดีที่สำคัญ เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ ไกรคำศรवलศรีปราชญ์ กาพย์ห่อโคลง ประพาสธารทองแดง จินตามณี มหาชาติคำหลวง

"คนดีศรีอยุธยา"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาออปรด้วยคนดี มีความสามารถทุกยุคสมัยตลอดมา แม้เมื่อกรุงศรีอยุธยาต้องเสียกรุงให้กับพม่าถึง ๒ ครั้ง แต่ก็ยังกอบกู้เอกราชกลับคืนมาได้ ก็ด้วยเหตุเพราะมีคนดีที่มีความสามารถนั่นเอง จนมีคำกล่าวมาแต่เดิมว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี"

"เลอคุณค่ามรดกโลก"

หมายถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นเมืองมรดกโลกทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงจัดงานประจำปีเพื่อเฉลิมฉลองโดยใช้ชื่องานว่า "งานยอยศยิ่งฟ้าอยุธยา มรดกโลก" โดยมีการจัดแสดง แสง สี เพื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด

“อยุธยาเมืองมรดกโลก เป็นแหล่งเรียนรู้ น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าลงทุน”

พันธกิจ

๑. นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
๒. ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และเป็นธรรมในสังคม
๓. จัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
๔. จัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็ว และมีคุณภาพ
๕. จัดให้มีการส่งเสริม อุดหนุน และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง/ทบวง/กรม
๖. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ มอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนด

เป้าประสงค์รวม

๑. เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล
๒. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
๓. ภาคเศรษฐกิจ ภาคการค้า และการบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดและเป้าหมายการพัฒนา

๑. ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
๒. ร้อยละความสำเร็จในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐาน เพื่อการเป็นสังคมเมืองน่าอยู่
๓. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของการลงทุน ภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการ
๔. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสีเขียว
๕. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกร/แปลง/ฟาร์มที่ผ่านมาตรฐานปลอดภัยของจังหวัด^{๑๒๘}

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จินตนา กลิ่นนัท^{๑๒๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่ามะเนะ จังหวัดพิจิตร เป็นโครงการสืบเนื่องจากโครงการวิจัย

^{๑๒๘} ข้อมูลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, <https://ww2.ayutthaya.go.th/content/vision> [๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๕].

เรื่อง“การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำคลองท่าแนะ” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์น้ำแก่เยาวชนในพื้นที่ปลายน้ำ คลองท่าแนะ จังหวัดพิจิตร อันมีสาเหตุเนื่องจากในสภาพปัจจุบัน พื้นที่ปลายน้ำคลองท่าแนะมีทั้งภาวะน้ำแล้ง น้ำท่วม น้ำเสีย ทางผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและพบว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ส่งผลให้คนขาดจิตสำนึกและมองเห็นว่าโรงเรียนมีหน้าที่ปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งหลังจากการดำเนินการวิจัย ในระยะแรกเสร็จสิ้นผู้วิจัยพบว่ายังคงมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ “สื่อสร้างสรรค์” ซึ่งจากการสังเกตและซักถาม นักวิจัยชุมชน ครู ในมุมมองของการใช้สื่อประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง “สื่อรักษ์น้ำ” ทั้งนี้ผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนเห็นว่าควรมีการขยายผลการใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างและเน้นย้ำให้เยาวชนคนปลายน้ำเกิดจิตสำนึกรักษ์น้ำอย่างยั่งยืนต่อไป กระบวนการสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำได้นำเสนอผ่านรูปแบบของแผนการจัดกิจกรรมทั้ง ๔ แผน ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม “นิทาน ป. ปลา” “หุ่นมือรักษ์น้ำ” “คลิปรักษ์น้ำ” และ “สื่อ(สาร)รักษ์น้ำ”

ผลการวิจัย พบว่า ทุกแผนมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความชัดเจน และด้านความง่ายต่อการนำไปใช้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน และพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพิจิตร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ณิศา ททรัพย์สินวิวัฒน์ และ รัตนางค์ ตุลละวรรณ^{๓๓๐} ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้จากงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อสร้างสรรค์และผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้จากงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ ออกมาในรูปแบบคลิปความยาวไม่เกิน ๑๕ นาทีในชื่อรายการ วิจัยว่าไรดี ๑๐ คลิป ๑๐ เรื่อง ได้แก่ ปริศนาแห่งเปลือกหอย, เทคโนโลยีอวกาศ, นานาเรื่องนม, กินอย่างไทยให้ไร้โรค, เรื่องผีต ๑ ของพริก (ตอนที่ ๑), เรื่องผีต ๑ ของพริก (ตอนที่ ๒), เรื่องกล้วยกล้วย, มะพร้าว ๓๖๐ องศา, ข้าว...สายใยอาเซียน, งานวิจัยไทย โดย สกว. โดยงานวิจัยนี้ เนื้อหาในการผลิตได้รับความร่วมมือและการทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและอุทยานการเรียนรู้ TK Park ในการเลือกเนื้อหางานวิจัยที่น่าสนใจ ที่เคยถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมพิเศษในรูปแบบนิทรรศการที่อุทยานการเรียนรู้ TK Park เป็นการต่อยอดงานวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น กลุ่มเป้าหมายสำหรับงานวิจัย ครั้งนี้คือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัด สพฐ. หลังจากผลิตออกมาในรูปแบบคลิป ได้นำไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายและได้เก็บข้อมูลความพึงพอใจในการใช้สื่อโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ความยาวของคลิปอยู่ในช่วงเวลาที่พอดีไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไปและเป็นสื่อการเรียนรู้

^{๓๒๙} จินตนา กสินันท์, “สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพิจิตร”, วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐): บทคัดย่อ.

^{๓๓๐} ณิศา ททรัพย์สินวิวัฒน์ และรัตนางค์ ตุลละวรรณ, “การสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้จากงานวิจัย”, วารสารวิชาการ นวัตกรรมสื่อสารสังคม ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑): ๑๔๖.

การสอนที่น่าสนใจว่าการอ่านหนังสือหรือแค่ศึกษาในห้องเรียน พร้อมทั้งได้คำแนะนำในเรื่องอื่น ๆ ที่กลุ่มเป้าหมายอยากให้จัดทำในโอกาสต่อไป

เสริมศักดิ์ ขุนพล^{๑๓๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์สื่อรณรงค์แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจและลดปัญหาการเสพน้ำกระท่อมในกลุ่มเยาวชนพื้นที่เสี่ยงของจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสื่อต้องเกิดมาจากความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยให้ทั้งหมดต้องร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาประเด็นที่จะสื่อสารในสื่อรณรงค์ ซึ่งสรุปออกมาได้ ๒ ประเด็น คือ วิธีการป้องกันตนเองจากการติดน้ำกระท่อมของกลุ่มเยาวชน และวิธีช่วยเหลือเพื่อนที่เคยติดน้ำกระท่อมให้กลับมาอยู่ในสังคมได้ เนื้อหาที่นำเสนอจะต้องสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้รับสาร ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอัตลักษณ์ส่วนบุคคลของผู้ติมน้ำกระท่อมให้ตรงกับสภาพเป็นจริง โดยให้เยาวชนได้เห็นข้อเสียที่เกิดขึ้นและลบล้างอัตลักษณ์ทางสังคมแบบผิด ๆ ที่มองว่าน้ำกระท่อมให้ประโยชน์มากกว่าโทษ ซึ่งกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครที่สร้างสื่อเยาวชนในพื้นที่อำเภอเทพา เป็นแกนหลักในการผลิตสื่อ ทั้งนี้สื่อที่คนในชุมชนเลือกใช้ได้แก่ สื่อ Fanpage เป็นสื่อหลัก และมีสื่อหนังสือเป็นสื่อสนับสนุน โดยอิทธิพลสื่อรณรงค์ที่มีผลต่อความเข้าใจและลดปัญหาการเสพน้ำกระท่อมค่อนข้างต่ำมาก ซึ่งสามารถทำนายได้เพียงร้อยละ ๔.๕ โดยการได้สิทธิ์และเห็นคอมเมนต์ในเพจมีอิทธิพลสูงสุด ($\beta=0.148$) รองลงมาคือการสร้างประเด็น ($\beta=0.103$) แม้ว่าผลสัมฤทธิ์จากการเข้าร่วมสื่อจะมีอิทธิพลต่อความเข้าใจและลดปัญหาการเสพน้ำกระท่อมน้อยมาก แต่ความเข้าใจและลดปัญหาการเสพน้ำกระท่อมของกลุ่มชาวบ้านและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในทุก ๆ ขั้นตอน กลับให้ผลที่ดีมาก ซึ่งผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมดมีความกระตือรือร้น และตระหนักว่าปัญหาการติดน้ำกระท่อมเป็นปัญหาของส่วนรวมทุกคนต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญห และเป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนให้มีทัศนคติทางไกลน้ำกระท่อมได้

เอกณณ บางท่าไม้ สิริธร บุญประเสริฐ และนรภัทร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา^{๑๓๒} ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) แหล่งเรียนรู้แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร เดิมเป็นเนินดินสูงจากพื้นที่รอบๆ ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ ๕ บ้านหนองเปกล้า ตำบลหนองราชวัตร อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคหินใหม่ มีอายุราว ๓,๕๐๐ – ๔,๐๐๐ ปี โดยในการจัดแสดงที่ศูนย์เรียนรู้

^{๑๓๑} เสริมศักดิ์ ขุนพล, “การสร้างสรรค์สื่อรณรงค์แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจและลดปัญหาการเสพน้ำกระท่อมในกลุ่มเยาวชนพื้นที่เสี่ยงของจังหวัดสงขลา”, รายงานวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้รับทุนสนับสนุนโดยแผนงานศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.), (คณะแพทยศาสตร์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๖๔), หน้า ๕.

^{๑๓๒} เอกณณ บางท่าไม้, สิริธร บุญประเสริฐ และนรภัทร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา, “การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์”, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘): ๑-๒ .

ชุมชนหนองราชวัตร มีการนำวัตถุโบราณที่ค้นพบบางส่วน มาจัดแสดงไว้ ๒) แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ร่วมกับกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ คือ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้กับแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร รวมทั้งส่งต่อไปยังหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนที่มีความต้องการสื่อการเรียนรู้ชุดนี้ และจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ๓) ผลการประเมินการใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร เพื่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ผลการทดลองใช้สรุปได้ดังนี้ ๓.๑) ด้านผลผลิตของโครงการ ได้ผลผลิตประกอบด้วย ๑) สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เรื่องแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ๒) สื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้ เรื่อง แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ๓) สื่อประเภทสิ่งพิมพ์โปสเตอร์และแผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ๔) ผลผลิตที่ได้จากการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน จำนวน ๔ ฐานกิจกรรม ๓.๒) ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้น ๑) หน่วยงานบริหารส่วนตำบลหนองราชวัตร ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ๒) โรงเรียนในเขตที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ได้เล็งเห็นถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพที่ตนมีโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตน ๓) นักโบราณคดีประจำแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรได้รับการสนับสนุนในด้านการพัฒนาแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรมากขึ้น ๔) ผลกระทบด้านอื่น ๆ เกิดได้ขึ้นงานที่เป็นสื่อการเรียนรู้รูปแบบสื่อมัลติมีเดียและสื่อวีดิทัศน์ รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับประชาสัมพันธ์ ๓.๓) ด้านความยั่งยืน ๑) ได้นำแนวทางในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์นี้ไปประยุกต์ต่อยอดสำหรับการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน ในวาระ ๒) ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ๓) ทำให้หน่วยงานภายในชุมชนเกิดการตื่นตัว ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการร่วมกันพัฒนาแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน

ดาวรดา วีระพันธ์ และณัฐรติ อนุพงศ์^{๑๓๓} ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้การ์ตูนมัลติมีเดีย ๒ มิติ เรื่อง อยู่อย่างพอเพียง ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า ๑) สื่อการเรียนรู้การ์ตูนมัลติมีเดีย ๒ มิติ เรื่องอยู่อย่างพอเพียงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๔ ๒) ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ ๘๒.๓๓ ของคะแนนเต็มสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๘๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และ ๓) ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการดูการ์ตูนมัลติมีเดีย ๒ มิติ เรื่องอยู่อย่างพอเพียงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๕ ซึ่งเยาวชนในกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องปลูกฝัง เพื่อเป็นการชี้แนะให้เยาวชนในกลุ่มวัยรุ่นยุคปัจจุบันมองเห็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีความพอประมาณ ความพอเพียง จึงควรมีกระบวนการเรียนการสอนที่สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในทุกรายวิชา การ์ตูนแอนิเมชันที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้

^{๑๓๓} ดาวรดา วีระพันธ์ และณัฐรติ อนุพงศ์, “การพัฒนาสื่อการเรียนรู้การ์ตูนมัลติมีเดีย ๒ มิติ เรื่อง อยู่อย่างพอเพียง ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต”, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐: ๖๑-๖๓ .

สามารถที่จะนำไปสอดแทรกเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาต่าง ๆ ได้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงแต่เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับวัยผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์สำหรับเยาวชนอนาคตของชาติในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่นได้อีกด้วยตลอดจนเข้าใจถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

จินห์จุฑา ศุภมงคล และ กมลาศ ภูวนาธิพงศ์^{๑๓๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ๑) เยาวชนมีการใช้สื่อโซเชียลไม่สร้างสรรค์ ใช้เวลามากเกินความจำเป็น ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เยาวชนรู้จักแยกแยะคุณและโทษ และมีการพัฒนาพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลอย่างสร้างสรรค์ ๒) กิจกรรมการใช้สื่อโซเชียลที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนได้แก่ กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามหลักไตรสิกขา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียล ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านปัญญา จิตใจ กายภาพ และสังคม และหลักภาวนา ๔ การพัฒนาและแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกาย วาจา และหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี ๓) การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

เกศินี ประทุมสุวรรณ^{๑๓๕} ได้ศึกษาเรื่อง เมืองสื่อสร้างสรรค์: ตัวชี้วัดเพื่อการพัฒนาเยาวชน ผลการศึกษา พบว่า เมืองสื่อสร้างสรรค์ควรยึดหลักการ ๓ ดี คือ สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี เพราะการมี “สื่อดี” เปรียบเหมือน “ต้นน้ำ” ที่ก่อให้เกิดกระบวนการของการออกแบบ และจัดการ “พื้นที่” ทำให้เกิด “พื้นที่ดี” อันเปรียบได้กับกลางน้ำและท้ายที่สุดทั้งสื่อดีและพื้นที่ดีก็จะทำให้คนมีภูมิปัญญาที่เป็นภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็น “ปลายน้ำ” ในทางกลับกัน การที่บุคคลและชุมชนมีภูมิปัญญาและภูมิคุ้มกันที่ดี พวกเขา ก็จะเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทำให้เกิด “สื่อดี” และ “พื้นที่ดี” ต่อไป องค์ประกอบหลักของตัวชี้วัด ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านกิจกรรม ด้านปัจจัยแวดล้อม และด้านผลลัพธ์ ส่วนการขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นเมืองสื่อสร้างสรรค์นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันหลักต่าง ๆ ในชุมชน ผลลัพธ์สุดท้าย ก็คือ การที่ประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งพฤติกรรมการสื่อสาร พฤติกรรมการบริโภคและพฤติกรรมสังคม

^{๑๓๔} จินห์จุฑา ศุภมงคล และกมลาศ ภูวนาธิพงศ์, “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา”, วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓): ๙๕-๙๖.

^{๑๓๕} เกศินี ประทุมสุวรรณ, “เมืองสื่อสร้างสรรค์: ตัวชี้วัดเพื่อการพัฒนาเยาวชน”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๕๕-๕๖.

ณัฐพงษ์ พระลัทธิรักษา^{๑๓๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การผลิตสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ๑) ชุมชนต้องการสื่อมัลติมีเดียที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ชุมชน ดังนั้นในขั้นตอนการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียจึงต้องใช้องค์ความรู้ด้านการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียจากมหาวิทยาลัย และเพื่อให้สื่อที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปเผยแพร่ได้ จำเป็นต้องมีการประเมินคุณภาพโดยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหาโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านสื่อมัลติมีเดียโดยมหาวิทยาลัย ๒) ผลิตสื่อมัลติมีเดียสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองข่า อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ๕ เรื่อง คือ เกษตรทางเลือก, ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ, การทอผ้าพื้นเมือง, การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และ น้ำยาอเนกประสงค์ ๓) เผยแพร่สื่อมัลติมีเดียสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองข่า อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม และประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า สื่อมัลติมีเดียรูปแบบสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านหนองข่า อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคามโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสารคดีเรื่อง เกษตรทางเลือก มีค่า $\bar{X}=4.77$, S.D.=0.42 สารคดีเรื่อง ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ มีค่า $\bar{X}=4.75$, S.D.=0.37 สารคดีเรื่อง การทอผ้าพื้นเมือง มีค่า $\bar{X}=4.73$, S.D.=0.37 สารคดีเรื่อง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีค่า $\bar{X}=4.72$, S.D.=0.32 และสารคดีเรื่อง น้ำยาอเนกประสงค์ มีค่า $\bar{X}=4.82$, S.D.=0.30)

นิเทศ สนั่นนารี จรัส ลีกา สาริกา ไสวงาม และ ภัทรวดี ทองนิก^{๑๓๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม ผลการวิจัยพบว่า ๑) แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง พบว่า เป็นการสื่อสารด้วยสติและปัญญา มีความรอบคอบในขณะที่ทำการสื่อสารโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุข ยึดหลักกัลยาณมิตตธรรม หลักสัปปริสธรรม เบญจศีลและเบญจธรรม หลักอริยสัจ หลักไตรลักษณ์ บนพื้นฐานของสัมมาทิฐิ คุณค่าแท้และประโยชน์ที่แท้จริง ส่วนปัญหาการสื่อสารเกิดจากอคติ และขาดการพิจารณาด้วยเหตุผลก่อนเชื่อข้อมูลข่าวสาร ควรยึดหลักหลักโยนิโสมนสิการ กาลามสูตร และปรโตโมหะ การสื่อสารเพื่อสันติตามหลักไตรสิกขา และตัวชี้วัดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง ประกอบด้วย สารานุกรมธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔ และ พรหมวิหาร ๔ ๒) ศึกษาสภาพปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความปรองดอง พบว่า มีอยู่ ๘ ประเด็น คือ (๑) ความต้องการมีอิทธิพลต่อกัน (๒) การมีทางเลือกที่หลากหลาย (๓) ความต้องการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ อารมณ์ และพฤติกรรมผู้อื่น (๔) ขาดทักษะการสื่อสาร (๕) ข้อมูลคลุมเครือขาดการกลั่นกรอง (๖) เนื้อหาขาดความเป็นสากล (๗) อคติ และ (๘) สิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรค ๓) รูปแบบและกระบวนการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง

^{๑๓๖} ณัฐพงษ์ พระลัทธิรักษา, “การผลิตสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, รายงานการวิจัย สาขาเทคโนโลยีมัลติมีเดียแอนิเมชัน, (คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๓๗} นิเทศ สนั่นนารี, จรัส ลีกา, สาริกา ไสวงาม และภัทรวดี ทองนิก, “การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม”, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๕๙-๑๖๐.

พบว่า มี ๓ ประเด็น คือ (๑) องค์ประกอบการสื่อสารเชิงพุทธ ได้แก่ การสื่อสารของพระพุทธเจ้าตามระดับสติปัญญาของบุคคล การสื่อสารด้วยหลักกัลยาณมิตตธรรม สื่อสารความจริงและเว้นลักษณะมุสาวาท ผู้สื่อสารและผู้รับสารมีความเป็นบัณฑิต มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรม ยึดหลักโยนิโสมนสิการและปรโตโฆสะ และ ยึดหลักกาลามสูตร (๒) เป้าหมายการสื่อสารเชิงพุทธ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า ๓ ประการ และ เป้าหมายเพื่อการปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเหมาะสม ปฏิบัติไม่เป็นข้าศึก ปฏิบัติเอื้อประโยชน์ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติด้วยตนเอง ปฏิบัติด้วยความเพียร เกิดความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ อนุเคราะห์โลก และ เพื่อความหลุดพ้น และ (๓) กระบวนการสื่อสารเชิงพุทธตามแนวไตรสิกขา

ณัฐฉัตร สุวรรณทิตย ทัศนาวดี แก้วสนิท และกรกฎ จำเนียร^{๑๓๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน: ตลาดน้ำสามคลองสองเมืองของจังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การก่อตั้งคลองแดนตามหลักฐานมีมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ โดยมีการสัญจรทางน้ำเป็นหลักจากนั้นการคมนาคมทางบกมีบทบาทมากขึ้นทำให้ตลาดน้ำคลองแดน ลดความนิยมลงต่อมาปี ๒๕๕๒ มีการรวมตัวของชุมชนพื้นฟูตลาดน้ำคลองแดน โดยยึดแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางดำเนินการ โดยการสำรวจรูปแบบและเนื้อหาการสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดน ซึ่งพบว่า มีความหลากหลายทั้งสื่อสังคมออนไลน์สื่อบุคคลสื่อสิ่งพิมพ์สื่อโทรทัศน์สื่อดนตรีของที่ระลึก ฯลฯ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรม คือ การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมตามแนววิถีพุทธ การเน้นสื่อสารวัฒนธรรมบรรยากาศที่ดีน่าเที่ยวความสะอาด และการใช้ภาษาจากธรรมชาติ ในการค้าขายสินค้าภายในตลาดน้ำคลองแดน

สิริยา รัตนช่วย^{๑๓๙} ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่ พบว่าการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่นั้น ชุมชนท้องถิ่นควรเน้นการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ด้วยแนวทางการพึ่งตนเองและแนวทางการจัดการตนเอง ของชุมชนท้องถิ่น ควบคู่กับการดำเนินการตามวิถีแห่งประชาธิปไตยท้องถิ่น ที่เน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เป็นทั้งหลักการที่สำคัญ และกระบวนการแห่งการพัฒนาของโลกยุคใหม่ ตลอดจนเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย ที่ทุกภาคส่วนในชุมชนจะต้องมีความศรัทธาและยึดถือสำหรับใช้เป็นกรอบใหญ่ในการเลือกหลักการและวิถีแห่งการปฏิบัติจริงโดยคำนึงถึงการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เช่นเดียวกับปรัชญาในการพัฒนาระดับประเทศ ที่

^{๑๓๘} ณัฐฉัตร สุวรรณทิตย, ทัศนาวดี แก้วสนิท และกรกฎ จำเนียร, “การสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน: ตลาดน้ำสามคลองสองเมืองของจังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วารสารการจัดการสมัยใหม่* ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๗๗

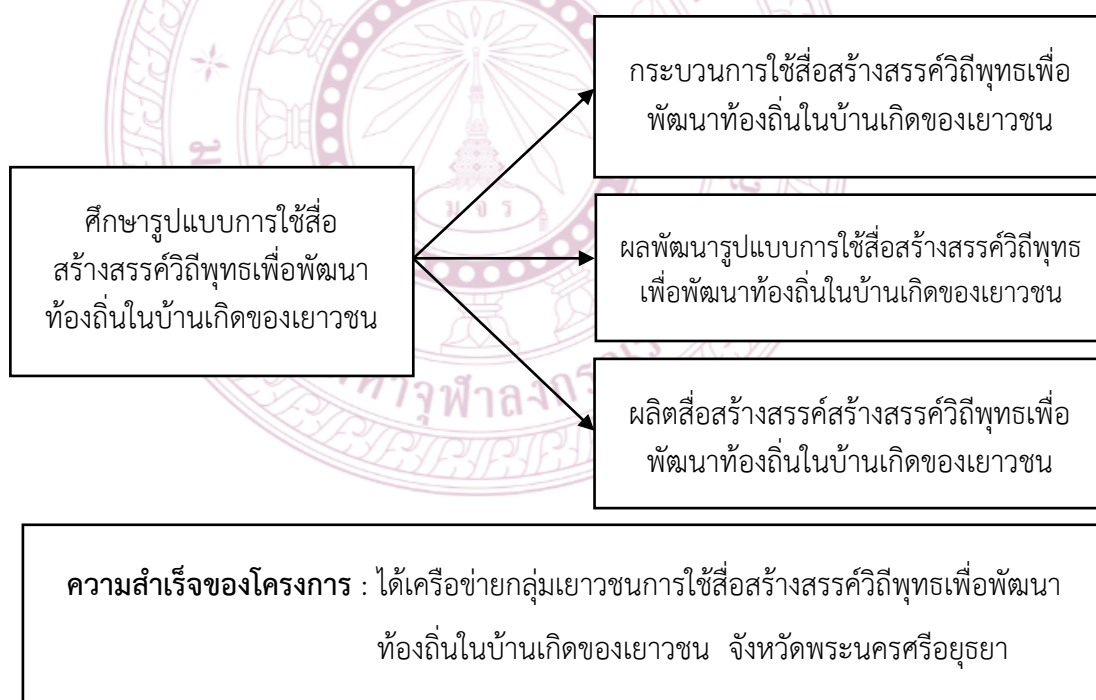
^{๑๓๙} สิริยา รัตนช่วย, “การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่”, *วารสารการเมืองการปกครอง* ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐): ๗๒

จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกันเพื่อรับมือกับข้อท้าทายและประเด็นอุบัติใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่า การใช้สื่อมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของคนยุคดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนในสังคม ควรจะต้องปลูกฝังพฤติกรรมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ฝึกทักษะการใช้สื่อเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองที่อาศัยอยู่ นอกจากนี้แล้ว การปลูกฝังวิถีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชุมชนและสังคม นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกหวงแหน ภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น เผยแพร่เรื่องราวดีๆ ในชุมชนของตนเอง ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่าง อาทิ เช่น ยูทูบ (Youtube) เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นต้น สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนได้

๒.๙ กรอบแนวคิดงานวิจัย

โครงการวิจัย “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปลงแผนงานวิจัย และโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๙ กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามขั้นตอนการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ลักษณะวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณขยายวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามเป็นขอบเขตเนื้อหา การสนับสนุนการกำหนดสมมติฐาน การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ ตามรูปแบบดังนี้ ๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่าง ๆ จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไดอารี่ และจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยการใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๒) วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและวัดผลก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการด้วยเครื่องมือวิจัยที่ได้สร้างขึ้นมา ได้แก่ แบบประเมินจิตสำนึกรักบ้านเกิดด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ แบบประเมินเหตุผลในการคิดด้วยหลักโยนิโสมนสิการ แบบประเมินความพึงพอใจ แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลทางสถิติ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น สรุปตามขั้นตอนดำเนินการวิจัยตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

จากแผนภาพ สรุปประเด็นสำคัญของขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑.๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน เป็นต้น

๑.๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่เกี่ยวกับ “๕ ดุ” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของคนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ กระบวนการและแนวทางในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการบริหารจัดการชุมชน วัฒนธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม ค่านิยม จารีตประเพณี ของคนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า คือ

๒.๑) ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ จำนวน ๙ คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน

๒.๒) การเสวนาออนไลน์ ตัวแทนผู้บริหาร ครู โรงเรียนในพื้นที่ นักวิชาการ ตัวแทนภาคประชาชน วัฒนธรรมจังหวัด จำนวน ๓๐ คน

๒.๓) ทำการสร้างเครือข่ายสื่อเยาวชนสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๔) ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับเยาวชนในท้องถิ่นที่ได้รับการฝึกอบรมการผลิตสื่อ Social Media ด้วยโทรศัพท์มือถือ เพื่อการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาสรุปผลและวิเคราะห์ผล

๓) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน ซึ่งทำการศึกษาและคัดเลือกตัวแทนเยาวชน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นเยาวชนในท้องถิ่นที่สนใจในโครงการฯ ตัวแทนจากโรงเรียน ๖ โรงเรียน ๆ ละ ๑๐ คน รวมทั้งหมด ๖๐ คน โดยการจัดฝึกอบรมตามกระบวนการวิจัยเป็นเวลา ๒ วันต่อเนื่อง และทำโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม เป็นเวลา ๒ เดือน วัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการด้วยแบบประเมินจิตสำนึกรักษบ้านเกิด และความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ

๔) การจัดทำเวทีทบทวนผลการสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน โดยการจัดประกวดแข่งขัน “เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน” การนำข้อมูลคืนสู่ชุมชน

๕) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ระยะที่ ๑ ศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

๑. ขั้นเตรียมการ

๑) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนทั้งแนวคิดจิตวิทยาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบมโนทัศน์การวิจัย

๒) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมิน เพื่อขอความคิดเห็น แนวทางการสร้างรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน มีกระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนหลักธรรม และความจำเป็นในการปลูกฝังคุณธรรม จิตสำนึกรักบ้านเกิด การใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดสำหรับเยาวชน

กำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่ในการศึกษา ดังนี้

(๑) คัดเลือกโรงเรียน ๖ โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้บริหาร ครู นักเรียน มีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการอย่างต่อเนื่อง

(๒) จัดประชุมร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำโครงการร่วมกัน ภายใต้แนวคิด “โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม”

(๓) กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ พิจารณาจากความพร้อมของนักเรียนและความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยเลือกนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จาก ๖ โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นำข้อมูลมาสังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบมโนทัศน์การวิจัย และทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อมูล ยืนยันความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ ๓ คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล หลังจากนั้นผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา และจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มี ๒ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ รวมจำนวน ๙ คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเพื่อการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์สำหรับบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด จำนวน ๙ คน ได้แก่

- ๑) นางจุรีพร ขันดี วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒) ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์
- ๓) ดร.ธนวัฒน์ พินนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร
- ๔) อาจารย์บุญเลิศ เพชรหมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนวังน้อยวิทยาคม
- ๕) อาจารย์ชัยพร บัวผัน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ
- ๖) อาจารย์วริยาพัชร วรภัทร์สรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
- ๗) อาจารย์วิจิตร อินทสุวรรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวคะนอง
- ๘) นายเจนโชค สุวนิธิ ตัวแทนชุมชน ตำบลสำเภาล่ม ภาคประชาชน
- ๙) อาจารย์สายันต์ ชันธนิยัม ข้าราชการบำนาญ ครูเชี่ยวชาญ

๒) กลุ่มเสวนาออนไลน์ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ตัวแทนจากโรงเรียน ๖ โรงเรียน วัฒนธรรมจังหวัด จำนวน ๓๐ คน

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาก่อนลงภาคสนาม ในระยะที่ ๑ ได้ผลลัพธ์ คือ ๑) กรอบมโนทัศน์การวิจัย ๒) แนวทางการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลลัพธ์
เอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	- สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ - การประชุมกลุ่มย่อย - วิเคราะห์เนื้อหา - ตรวจสอบยืนยันประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ	- กรอบแนวคิดมโนทัศน์ - แนวทางการร่างชุดกิจกรรมการฝึกอบรม - การสร้างเครื่องมือในเก็บรวบรวมข้อมูล - นิยามเชิงปฏิบัติการ

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Method) และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจำแนกข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๑ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบมโนทัศน์การวิจัยแนวทางการสร้าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อมูล ยืนยันความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ ๓ คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

๓.๓ ระยะที่ ๒ พัฒนาระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. การวางแผนการดำเนินงาน

๑) วางแผนการดำเนินงานร่วมกับที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้วิจัยร่วม เกี่ยวกับวิธีการในการพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก/กลุ่มเป้าหมาย การเลือกพื้นที่ และสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดเวลา และสถานที่ ในการลงพื้นที่ศึกษาวิจัย

๒) ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์และการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการปฏิบัติการดังนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เช่น แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แนวทางการสังเกตพฤติกรรม

(๒) ขึ้นเตรียมอุปกรณ์การลงพื้นที่ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ชุดกิจกรรมในรูปแบบฯ ให้พร้อมก่อนดำเนินลงพื้นที่วิจัย

(๓) คณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารบริษัทฯ ผู้บริหาร ครูโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย

(๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือ เพื่อนัดวันขอเข้าสัมภาษณ์ และประชุมเตรียมงาน

๒. กลุ่มเป้าหมาย

โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ โรงเรียนวัดพุทธโสธร, โรงเรียนปทุมวิทยาคาร, โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม, โรงเรียนวัดชุมชนวัดสุเมธ, โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ และโรงเรียนวัดดาวคะนอง

กลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Samplings) กำหนดคุณสมบัติกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion Criteria)

๑) คัดเลือกจากความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ เป็นนักเรียนห้องเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

๒) คัดเลือกระดับชั้นที่มีความพร้อมและเข้าใจลักษณะกิจกรรม โดยครูประจำชั้นในแต่ละระดับชั้นเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สมัครงใจที่จะเข้าร่วมในการวิจัย และลงนามในเอกสารยินยอมการเข้าร่วมทดลองอย่างละเอียด

๓) เป็นนักเรียนในโรงเรียนที่สนใจในโครงการฯ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตัวแทนจาก ๖ โรงเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนละ ๑๐ คน รวม

ทั้งหมด ๖๐ คน โดยการจัดฝึกอบรมตามกระบวนการวิจัยเป็นเวลา ๒ วัน โดยการจัดฝึกอบรมเป็นเวลา ๒ วัน และการทำงานกิจกรรมในพื้นที่ตามโครงการที่ได้ออกแบบ

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ แบบแผนกิจกรรมในรูปแบบฯ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเมินจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ และแบบประเมินเหตุผลในการคิดด้วยหลักโยนิโสมนสิการ แบบประเมินความพึงพอใจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สมุดไดอารี่สะท้อนความคิด

๑) แผนกิจกรรมดำเนินการอบรมในรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยพัฒนากิจกรรมในรูปแบบฯ ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ ร่างกิจกรรมในรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ร่างกิจกรรมในรูปแบบฯ สร้างได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากการวิจัยระยะที่ ๑ กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมอบรมในรูปแบบ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดกิจกรรม ปลุกจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด อบรม ๒ วัน โดยใช้เวลากิจกรรมละ ๖๐-๑๒๐ นาที ตามแผนกิจกรรม ดังนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก)

๑) แผนกิจกรรมอบรม ๕ กิจกรรม ได้แก่

- (๑) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๑ เรื่องสัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน
- (๒) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๒ เรื่อง เรียนรู้และแบ่งปัน
- (๓) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๓ เรื่อง เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน
- (๔) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๔ เรื่องเสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์
- (๕) แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๕ เรื่องสร้างสรรค์พลังใจ (รักษ์บ้านเกิด)

(เป้าหมายชีวิต Set goal)

การกำหนดองค์ประกอบของกิจกรรม ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมในการฝึกอบรม และแนวคิดกระบวนการกลุ่มนำมากำหนดกรอบ องค์ประกอบของกิจกรรมประกอบด้วย

- (๑) แนวคิดสำคัญของกิจกรรม
- (๒) วัตถุประสงค์ของกิจกรรม
- (๓) ระยะเวลา
- (๔) สื่อ อุปกรณ์
- (๕) กระบวนการ
- (๖) การวัดและประเมินผล

โดยมีกระบวนการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอน ได้แก่

๑) ขั้นสร้างศรัทธา บรรยายภาคการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการนั่งสมาธิ เปิดเสียงทำนองดนตรีสมาธิหรือเสียงสวดมนต์เบา ๆ ปรับคลื่นสมองต่ำ เตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้ ระยะเวลา ๑๐ นาที

๒) ขั้นกระบวนการ

ขั้นนำ การทักทาย การชี้แจงขั้นตอนกิจกรรม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเกม

ขั้นกิจกรรม ตามกระบวนการที่ออกแบบตามเนื้อหาของกิจกรรมเป็นกระบวนการกลุ่ม การฝึกคิดเป็นรายกลุ่ม

ขั้นสะท้อน ตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอให้กลุ่มใหญ่ได้รับทราบ อภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

๓) ขั้นสรุป ร่วมกันอภิปรายประโยชน์ของกิจกรรมนี้และสามารถจะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันเป็นการประเมินความคิดร่วมกัน

จากองค์ประกอบของกิจกรรม ผู้วิจัยได้ออกแบบในรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา ดังตัวอย่างดังนี้ (ดูรายละเอียดภาคผนวก)

ตารางที่ ๓.๑ กิจกรรมในรูปแบบฯ

กิจกรรมที่ ๐๐ ชื่อกิจกรรม สัมพันธภาพใหม่ของฉัน	
เวลาที่ใช้	เวลา ๒ ชั่วโมง
แนวคิด สาระสำคัญ และ เนื้อหา	เป็นกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพระหว่างเด็กต่างโรงเรียนที่จะมาร่วมกิจกรรมด้วยกัน และสร้างความเป็นกันเองระหว่างเด็กและคณะพี่เลี้ยง เพื่อให้เกิดบรรยากาศสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน ให้เด็กมีความผ่อนคลายและรู้สึกปลอดภัย เปิดใจต่อการร่วมกิจกรรมของโครงการ
จุดประสงค์เชิง พฤติกรรม	๑. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เปิดใจเรียนรู้ร่วมกัน ๒. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะทางสังคม สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ๓. ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้หลักธรรมประจำกลุ่ม
กระบวนการ	๑. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ๒. เน้นการฟังเพื่อนผู้เข้าอบรม ๓. พี่เลี้ยงแนะนำการอยู่ร่วมกัน
สื่อและอุปกรณ์	- อุปกรณ์ที่ใช้ - ผ้าปูนั่ง - กระดาษ บรื๊ฟ

กิจกรรมที่ ๐๐	ชื่อกิจกรรม สัมพันธภาพใหม่ของฉัน
	- สีสื่อค - กระดาษสีทำจิ๊กซอร์หัวใจ เท่าจำนวนกลุ่ม - ปากกาเมจิก
การวัดผลและ การประเมินผล	การสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (วัดได้จากการสังเกตของวิทยากร/ผู้ช่วย/พี่เลี้ยง) พี่เลี้ยงสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม แบบสมุดบันทึกส่วนตัว (ไดอารี่)

๒) ร่างแผนการทำโครงการในพื้นที่ โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

(๑) ลงพื้นที่สำรวจชุมชนใกล้โรงเรียน ผลิตสื่อสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด”

(๒) ผลิตสื่อวีดิทัศน์ความยาวไม่เกิน ๘ นาที บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน ต้องมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่งสร้างเสริมชักชวน เล่าเรื่องราวของสถานที่นั้น โดยนำเสนอในรูปแบบคลิปวิดีโอ โดยผลงานที่ส่งเข้าประกวด รูปภาพ ข้อความ เสียง วิดีทัศน์ คลิปวิดีโอ ทั้งนี้คณะกรรมการขอสงวนสิทธิ์ในการนำผลงานที่ส่งเข้าประกวดมาเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) เกณฑ์การพิจารณาให้คะแนนตามหัวข้อดังนี้

๓.๑) ความคิดสร้างสรรค์	๑๐ คะแนน
๓.๒) เทคนิคการผลิต	๑๐ คะแนน
๓.๓) สาระและความรู้	๑๐ คะแนน
๓.๔) ความสมบูรณ์ของผลงาน	๑๐ คะแนน
๓.๕) การเล่าเรื่องมีความน่าสนใจ/การโน้มน้าวใจที่สื่อให้ผู้สนใจ	๑๐ คะแนน
๓.๖) ใช้ภาษาถูกต้องในการบรรยายหรือเขียน	๑๐ คะแนน
๓.๗) วิธีเล่าเรื่องตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์	๑๐ คะแนน

ขั้นที่ ๒ การหาคุณภาพของรูปแบบฯ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและได้ประเมินกิจกรรมในโปรแกรมฯ ตามขั้นตอนดังนี้

๑) นำชุดกิจกรรมในรูปแบบฯ ที่สร้างมาจากกรอบแนวคิด การตรวจสอบแก้ไขจากที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตวิทยา และด้านการฝึกอบรม

๒) โดยผู้วิจัยจัดทำคู่มือร่างกิจกรรมโปรแกรมฯ นำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญจำนวน ๗ ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการฝึกอบรม เพื่อพิจารณาเนื้อหาในแต่ละกิจกรรมมี

ความถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสม ในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมต้นแบบ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม โดยหาดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective Congruence Indexes หรือ IOC) โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนประเมิน คือ ใช้ได้ ให้คะแนน + ๑ ควรแก้ไข ให้คะแนน ๐ และใช้ไม่ได้ให้คะแนน -๑ มีการแปลความหมายดังนี้

ใช้ได้ หมายถึง เนื้อหาในกิจกรรมมีความถูกต้อง เหมาะสม นำไปใช้ได้จริง
ควรแก้ไข หมายถึง เนื้อหาในกิจกรรมมีความถูกต้อง แต่ควรปรับปรุง ก่อน
นำไปใช้

ใช้ไม่ได้ หมายถึง เนื้อหาในกิจกรรมไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ควรตัดทิ้ง

ผู้วิจัยได้ นำชุดร่างกิจกรรมในรูปแบบฯ ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน พิจารณาการใช้ประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ ข้อ และแนวทางปรับปรุงตามหัวข้อ ๑) ชื่อกิจกรรม/หัวข้อเนื้อหา/แนวคิด ๒) วัตถุประสงค์กิจกรรม ๓) กระบวนการ ๔) สื่อและอุปกรณ์ ๕) การวัดและประเมินผล และได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบฯ ได้ผลประเมินค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่า ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้น ไปก็ถือว่าเหมาะสม แสดงว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แสดงว่า กิจกรรมในรูปแบบฯ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้จริง

๓) นำชุดร่างกิจกรรมในรูปแบบฯ ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Pilot Study) เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของกิจกรรมในรูปแบบมีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างและวัตถุประสงค์ของการศึกษา จำนวน ๒๐ คน นำผลการทดลองใช้ มาปรับปรุง แก้ไขชุดร่างกิจกรรมในรูปแบบฯ ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

๓) การทำกิจกรรมในโครงการจับกลิ้งส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
อบรมกิจกรรม

รูปแบบการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experiment Research Design) แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังอบรมกิจกรรม ๒ วัน และการทำโครงการในพื้นที่ ๒ เดือน

ขั้นที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่ได้ผ่านเกณฑ์ คัดเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๖๐ คน

ขั้นที่ ๓ ดำเนินการทดลองทำกิจกรรมในโปรแกรมที่ออกแบบ

การดำเนินการแบ่งเป็น ๓ ระยะแผนการการดำเนินโครงการจับกลิ้งส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

๔.๑ แบบประเมินพฤติกรรมจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประเมินผล

๑) แบบประเมินจิตสำนึกรักษำบ้านเกิด ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการใช้สื่อสร้างสรรค์ภายใต้กรอบหลักสัปปุริสธรรม ๗ และหลักโยนิโสมนสิการ มี ๓ วิธีคิด ได้แก่ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอริยสัจ / คิดแบบ แก้ปัญหาโดยกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ สามารถวัดและสังเกตเห็นได้ ประกอบด้วย ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๖ ข้อ

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับจิตสำนึกรักษำบ้านเกิด จำนวน ๒ ข้อ

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับเหตุผลในการคิด จำนวน ๑๐ ข้อ

ลักษณะแบบประเมินมีลักษณะประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มาก ที่สุด มาก ปานกลาง น้อย ถึงน้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงระดับใดระดับหนึ่ง โดยมีเกณฑ์ แปลผลคะแนนดังนี้

เกณฑ์แปลผลคะแนน

๕ = เห็นด้วยมากที่สุด หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน
อยู่ในระดับมากที่สุด

๔ = เห็นด้วยมาก หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน
อยู่ในระดับมาก

๓ = เห็นด้วยปานกลาง หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน
อยู่ในระดับปานกลาง

๒ = เห็นด้วยน้อย หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน
อยู่ในระดับน้อย

๑ = เห็นด้วยน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนี้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน
อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีจิตสำนึกรักษำบ้านเกิดโดยภาพรวมสูงกว่าผู้ตอบ
ได้คะแนนต่ำกว่า

การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน

๑) ผู้วิจัยได้นำแบบวัดตรวจสอบปรับปรุงโครงสร้างของเนื้อหา ความถูกต้อง เหมาะสม ชัดเจน ภาษาที่ใช้สอดคล้องกับบริบทกลุ่มตัวอย่าง เกณฑ์การให้คะแนน การแปล ความหมาย ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและปรับข้อคำถาม เป็นขั้นปรับปรุงครั้งที่ ๑

๒) นำแบบวัดตรวจสอบความปรนัย (Objectivity) ที่พัฒนาขึ้น นำไปให้เยาวชน จำนวน ๕ คน อ่านข้อความเพื่อประเมินว่า ข้อคำถามมีความกำกวมหรือไม่ มีความชัดเจนหรือไม่ มีการแปลความหมายตรงกับกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ ปรับปรุงสำนวนภาษาตามข้อเสนอแนะ ครั้งที่ ๒

๓) การหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยหาดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective Congruence Indexes หรือ IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน พิจารณาข้อ IOC ผ่านเกณฑ์ ตั้งแต่ .๕๐ ขึ้นไป

๔) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์หาความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เพื่อตรวจหาค่าอำนาจจำแนก และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อแต่ละข้อกับคะแนนของข้อคำถามในมาตรวัด (Corrected Item-total Correlation: CITC) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ๒ ข้อ คือ ๑) ข้อที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกว่าค่า Critical r ($r = .24$, $df = 28$, $p\text{-value} < .05$) และ ๒) การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกระหว่างกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ โดยเกณฑ์การคัดเลือก คือ ข้อแต่ละข้อจะต้องมีค่าเฉลี่ยรายข้อแตกต่างกันระหว่างกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งในขณะนี้ พบว่า แบบวัดฉันทเป็นคนที่มีความถี่ที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสิ้น ๓๐ ข้อ (๑) ทางกาย ๖ ข้อ (๒) ทางสังคม ๗ ข้อ (๓) ทางจิตใจ ๖ ข้อ และ (๔) ทางปัญญา ๖ ข้อ โดยมีค่า CITC รายข้ออยู่ระหว่าง .๒๑๐ - .๖๘๐ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ .๘๔๙

๔.๒ แบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการ

แบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการมีจำนวน ๓ ตอน ตอนที่ ๑ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหากิจกรรม ด้านวิทยากร ด้านระยะเวลา/สถานที่ และด้านการได้รับการสนับสนุนจากบริษัท จำนวน ๑๒ ข้อ ตอนที่ ๒ แสดงความคิดเห็นต่อเด็กและกิจกรรมโครงการภาพรวม และตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น มีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ระดับความพึงพอใจ ๕ ระดับ

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
๔.๒๑ - ๕.๐๐	มากที่สุด
๓.๔๑ - ๔.๒๐	มาก
๒.๖๑ - ๓.๔๐	ปานกลาง
๑.๘๑ - ๒.๖๐	น้อย
๑.๐๐ - ๑.๘๐	น้อยที่สุด

๕. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๑) ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมโครงการเป็นเวลา ๑ เดือน และรับสมัครกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโครงการ โดยกลุ่มตัวอย่างได้ลงนามยินยอมในแบบฟอร์มจริยธรรมในการวิจัยในคน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) วัดผลก่อนการเข้าร่วมโครงการตามแบบประเมินพฤติกรรมจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด และแบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการ

๖. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลแบบสอบถามเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดและแบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการ

๓.๔ ระยะที่ ๓ ประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ขั้นตอน

การประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและประเมินผล ตามรายละเอียดในระยยะที่ ๑

๒. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๖๐ วัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการคัดเลือกโรงเรียนละ ๕ คนๆ รวม ๓๐ คน สำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับเยาวชนในท้องถิ่นที่ได้รับการฝึกอบรมการผลิตสื่อ Social Media ด้วยโทรศัพท์มือถือ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด จำนวน ๓๐ คน

๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๑) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบวัดก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ ในระหว่างการทดลองผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มย่อย ตามกำหนดการดังนี้

วัน เวลา การลงพื้นที่	รายละเอียดกิจกรรม
วันที่ ๐๙- ๑๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๕	จัดอบรมกิจกรรมในพื้นที่ โรงเรียนปทุมวิทยาคาร กิจกรรมที่ ๑ สัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน กิจกรรมที่ ๒ Caring and Sharing กิจกรรมที่ ๓ เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน กิจกรรมที่ ๔ เสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ ๕ สร้างสรรค์พลังใจ (รักษ์บ้านเกิด)
วันที่ ๑๑ - ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕	เยาวชนลงพื้นที่ ผลิตสื่อสร้างสรรค์ เผยแพร่ลงในเพจ “แลดูเบิ่งผ่อ” คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกผลงาน ๕ ทีม

วัน เวลา การลงพื้นที่	รายละเอียดกิจกรรม
วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๕	ติดตามโครงการและเสวนากลุ่มย่อย โรงเรียนวัดดาวคะนอง
วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๕	ติดตามโครงการและเสวนากลุ่มย่อย โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
วันที่ ๐๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๕	ติดตามโครงการและเสวนากลุ่มย่อย โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ
วันที่ ๐๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๕	ติดตามโครงการและเสวนากลุ่มย่อย โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์
วันที่ ๐๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๕	ประกาศผลการคัดเลือกผลงาน ๕ ทีม
วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๕	ประชุมสรุปกับโรงเรียนในการดำเนินการผ่าน ระบบออนไลน์ และนำเสนอสิ่งที่โรงเรียนต้องการให้ ต้นสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สนับสนุนต่อไป
วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๕	ทางผู้วิจัยแจ้งผลการประกวด และข้อเสนอที่ โรงเรียนต้องการให้ต้นสังกัดสนับสนุนต่อสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาฯ
วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๕ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๕	มอบเกียรติบัตร/เยี่ยมเยียนโรงเรียน - กล่าวต้อนรับแนะนำโรงเรียน/ทีมคณะวิจัยแนะนำ คณะที่ปรึกษาโครงการ - ตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลงาน รายงานผล การศึกษา เปิดคลิปวิดีโอของโรงเรียนที่ส่งเข้าร่วม กิจกรรม ทีมคณะวิจัยสัมภาษณ์สิ่งที่ได้เรียนรู้จาก การทำงาน (๒๐ นาที) - ประกาศผลรางวัลและมอบเกียรติบัตร - กล่าวขอบคุณ/ปิดโครงการ - โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์ (อำเภอ พระนครศรีอยุธยา) - โรงเรียนปทุมวิทยาคาร (อำเภอ พระนครศรีอยุธยา) - โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ (อำเภอ

วัน เวลา การลงพื้นที่	รายละเอียดกิจกรรม
	พระนครศรีอยุธยา) - โรงเรียนวัดดาวคะนอง (อำเภอบางปะหัน) - โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ (อำเภอมหาราช)
	มอบเกียรติบัตร/เยี่ยมเยียนโรงเรียน - โรงเรียนวังน้อยวิทยานุฎ (อำเภอมหาราช)
	เผยแพร่ข้อมูล สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ เพจ แลดูแบ่ง ผ่อ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

๒) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับเยาวชนในท้องถิ่นที่ได้รับการฝึกอบรมการผลิตสื่อ Social Media ด้วยโทรศัพท์มือถือ และการเข้าร่วมโครงสำรวจเก็บข้อมูลพื้นที่ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๑๐ คน แล้วนำมาสรุปผลและวิเคราะห์ผล

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ๑) เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ
  - (๑) แบบประเมินจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด
- ๒) เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
  - (๑) แนวทางข้อคำถามในเสวนากลุ่มย่อย
  - (๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
  - (๓) สมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียน (ไดอารี่)

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม โดยบันทึกในประเด็นดังนี้ ๑) ข้อคิดที่ได้ในแต่ละกิจกรรม ๒) ข้อคิดและสิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ ๓) ความประทับใจในวันนี้ ๔) ความตั้งใจที่จะทำในวันนี้บันทึกหลังทำกิจกรรม

(๔) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากทีมวิทยากร พี่เลี้ยง ครูประจำโครงการ สรุปประชุมสะท้อนความคิดเห็นร่วมกัน ตลอดโครงการ

(๕) จัดทำเวทีทบทวนผลการสร้างเครือข่ายเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด โดยการจัดประกวดแข่งขัน “เยาวชนสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษ์ถิ่นบ้านเกิด” การนำข้อมูลคืนสู่ชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือคุณภาพ ข้อที่ ๑-๔ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดที่นำเสนอไว้ข้างต้นนี้ ได้ใช้การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น ๒ ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามรายละเอียดดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

๑) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลแบบสอบถามเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบวัดฉันทเป็นเด็กดี แบบเหตุผลในการคิด แบบสอบถามความพึงพอใจ

๒) การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลการเข้าร่วมกิจกรรมรายละเอียด โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติ Paired-sample t-test

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการเก็บข้อมูลแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลคือ ๑) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมระหว่างทำกิจกรรม ๒) การสัมภาษณ์ ๓) ประชุมกลุ่มย่อย ๔) สมุดบันทึกส่วนตัว โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตีความ (Interpretation) นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยจากการเชื่อมโยงประเด็นสำคัญที่ได้ แล้วนำข้อสรุปที่ได้มาขยายความเชื่อมโยงให้เห็นเป็นภาพรวม เขียนเป็นคำอธิบายโดยใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้

การตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพตามวิธีการดังนี้^{๑๔๐}

๑) การตรวจสอบด้านผู้สังเกต (Investigator triangulation) ให้มีบุคคลที่สังเกตหลายคน ทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย พี่เลี้ยง ครูประจำโครงการ วิทยากร วิทยากร เพื่อตรวจสอบว่าผู้สังเกตแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่

๒) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลในหลากหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การตอบคำถามก่อนและหลังในแบบสอบถาม สังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วิทยากร พี่เลี้ยง ครูประจำโครงการ

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปตามขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ผ่านกิจกรรม การเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ค้นพบ ประมวลข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเป็นข้อความบรรยาย (Description)

^{๑๔๐} สุภากร จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๓.๕ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ในการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยนั้น จะเป็นการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในรูปแบบตาราง ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบฐานข้อมูล ภาพถ่ายกิจกรรม และการพรรณนาความประกอบการบรรยายข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเชิงพื้นที่ เพื่อให้เห็นรูปแบบ กระบวนการที่จะส่งต่อก่อให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงคุณภาพและศักยภาพบนพื้นฐานแห่งชุมชนและสังคมที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ที่จะนำไปสู่การเชื่อมต่อบริการการบริหารการปลูกฝังความเป็นพลเมืองไทย เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กรที่สนใจในโอกาสต่อไป

๓.๖ สรุป

แผนงานวิจัย “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะเป็นการพัฒนาเยาวชนในการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด โดยผ่านกิจกรรมการสร้างสรรค์สื่อเชิงพุทธที่สะท้อนบอกเล่าถึง “๕ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงบริบทจากหลากหลายส่วนของชุมชนซึ่งผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น คือ ๑) ได้รูปแบบการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด จำนวน ๑ ชุด ๒) ได้เครือข่ายเยาวชนสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด จำนวน ๑ เครือข่าย และ ๓) ได้สื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด จำนวน ๑๐ สื่อ นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในทางวิชาการ ตลอดจนการเผยแพร่ผลการวิจัยเชิงวิชาการต่อมหาวิทยาลัย หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ และเผยแพร่ต่อสาธารณะโดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน วัดและชุมชนในเชิงประจักษ์ รวมถึงการนำผลงานวิจัยไปวิจัยต่อยอดสู่การเสริมสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่อไปได้

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพทูทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพทูทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพทูทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยใช้

๔.๑ ผลการศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพทูทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพทูทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบไปด้วย ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน และตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน โดยอธิบายดังต่อไปนี้

จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการเสวนากลุ่มย่อย ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพทูทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรากฏประเด็นที่ได้จากการถอดบทเรียนดังที่เสนอต่อไปนี้

๑. ความสำคัญของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

การสื่อสารเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับทุกคน และยิ่งในปัจจุบันยังมีช่องทางมากมายให้เราได้สื่อสารกัน “สื่อหลัก” ยังคงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการสื่อสารได้ในวงกว้าง แต่ถึงอย่างนั้นประชาชนอย่างเราก็ทำหน้าที่เป็นสื่อได้ โดยผ่านช่องทางออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่ายในยุคดิจิทัล โดยปรากฏการณ์ที่ข้อมูลข่าวสารเพิ่มและไหลอย่างรวดเร็วนี้เกิดจากสื่อที่มีมากขึ้นรวมถึงสื่อออนไลน์ และเป็นธรรมชาติของตัวสื่อที่ง่ายต่อการบริโภคและง่ายต่อการส่งต่อทุกวันนี้ บางทีสื่อกระแสหลักยังเอาประเด็นจากสื่อออนไลน์ เอามาต่อยอด มันจึงง่ายมากต่อการสร้างความรู้สึกร่วมต่อคนรุ่นใหม่ เกิดแรงกระเพื่อมไปสู่การแสดงออกของคนรุ่นใหม่เมื่อได้เจอ Community เดียวกัน สื่อเองก็ต้องตาม

ให้ทัน และต้องกรองข่าวให้ดีเสียก่อน^{๑๔๑} ความสำคัญของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนก็เช่นกัน นอกจากการใช้สื่อเป็นตัวกลางขับเคลื่อน หรือเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานความรู้และนำเสนอความรู้ในหลายๆ ด้าน และโดยเฉพาะโครงการวิจัยนี้ได้ส่งเสริมการอนุรักษ์บ้านเกิด โดยใช้สื่อเป็นตัวขับเคลื่อนในการสร้างความรู้และเผยแพร่ความรู้ของท้องถิ่น ตลอดจนการตระหนักถึงเรื่องการอนุรักษ์ท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึก แต่ในขณะเดียวกันการใช้สื่อนั้น ก็ต้องมีการส่งเสริมให้เป็นสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนควรมีการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข

โดยคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์และประมวลความรู้ ในเรื่องของการผลิตสื่อสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน มีความสำคัญกับยุคสมัยในปัจจุบันมากน้อยเพียงไร จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“การผลิตสื่อสร้างสรรค์ในยุคปัจจุบันมีความสำคัญมากเนื่องจากการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในเรื่องของการรักชาติ รักถิ่น รักชุมชนของตนเอง...”^{๑๔๒}

“การผลิตสื่อสร้างสรรค์ในยุคปัจจุบันมีความสำคัญมากเนื่องจากทำให้เยาวชนรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองและรักในตัวตนของตนเอง ซึ่งการปลูกฝังเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญ เด็กในปัจจุบันมองที่อื่นดี แต่ไม่หันกลับมามองว่าแล้วชุมชนของเรามีอะไรดี เช่น ข้าวเหนียวมะม่วง ลูกชิ้น ยี่นกิน เป็นของคู่คนไทยมานาน เรา จะใช้การสื่อสารยังงในการสื่อไปถึงคนอื่นว่าเรามีของดีอะไร...”^{๑๔๓}

“การผลิตสื่อสร้างสรรค์มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและการมีจุดขายของชุมชนของเขา อีกทั้งทางโรงเรียนของเราได้สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้อนุรักษ์ในท้องถิ่นความเป็นอำเภอบางปะหันและตำบลโพธิ์สามต้น...”^{๑๔๔}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักถึงเรื่อง การผลิตสื่อสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน มีความสำคัญกับยุคสมัยในปัจจุบันมากน้อยเพียงไร สรุปได้ว่า การผลิตสื่อสร้างสรรค์มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดความตระหนักถึง

^{๑๔๑} อัญรินทร์ อมรอิสริยาชัย, “สื่อที่นั่นสำคัญไฉน” ความสำคัญของสื่อ และสิ่งที่สื่อขาดหายไปในปัจจุบัน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, [ออนไลน์], จาก: <https://kuza.me/Yapao> [๑๕, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕].

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ คุณจุรีพร ขันดี, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผอ.วิจิตรา อินทราสุวรรณ, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ความสำคัญและการมีจุดขายของชุมชนของเขา อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในเรื่องของการรักชาติ รักถิ่น รักชุมชนของตนเอง

๒. เครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมให้เยาวชน ได้เรียนรู้ และผลิตสื่อสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์และประมวลความรู้ ในเรื่องของ เครือข่ายความร่วมมือส่งเสริมให้เยาวชน ได้เรียนรู้ และผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ถ้ามีผลที่ได้รับเป็นอย่างไร พบว่า “ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับเรื่องสื่อสร้างสรรค์ก็จะอยู่ในงานที่ทางวัฒนธรรมดูแลอยู่ก็คือ สำนักพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในระดับประเทศ ซึ่งจะเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมจังหวัด มีแผนงานพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในระยะที่ ๑ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ จนถึงปี ๒๕๖๕ คือ สิ้นสุดของระยะที่ ๑ ซึ่งเป็นแผนของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ด้านการพัฒนาและการสร้างสรรค์ เป็นการเชิญชวนภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสื่อให้เด็กและเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในการผลักดัน...”^{๑๔๕}

“ทางโรงเรียนของเราเคยทำงานร่วมกับทาง มจร. ครั้งที่แล้ว เรื่องพหุวัฒนธรรมทางชุมชนของสำเภอลม มีศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม มีการแบ่งเด็กออกไปเป็นกลุ่มในการหาข้อมูลของเด็ก ๆ สนใจ สิ่งที่ได้คือ เด็ก ๆ ได้เรียนรู้วัฒนธรรมและสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของเขา แต่สิ่งที่เราได้เพิ่มขึ้นมา ชาวบ้านในพื้นที่หรือชุมชนเขาเกิดความภาคภูมิใจที่มีคนเห็นความสำคัญของเขา เช่น เด็ก ๆ ไปดูวิธีการทำน้ำตาลสด เมื่อเด็ก ๆ ไปสัมภาษณ์สอบถาม ชาวบ้านก็รู้สึกทึ่งว่าอาชีพที่เขาทำมีความสำคัญเกิดความภูมิใจ หรือ การทำข้าวหมกไก่ที่เป็นวัฒนธรรมของอิสลาม เมื่อเด็ก ๆ ไปสัมภาษณ์ ชาวบ้านก็รู้สึกทึ่งว่าสิ่งที่เขาทำมีคุณค่าขึ้นมา ทำให้เกิดคุณค่าทั้งผู้ที่เข้าไปเรียนรู้และผู้ให้ข้อมูล สิ่งเหล่านี้ถ้าเราทำอย่างต่อเนื่องมีความร่วมมือทั้งโรงเรียนและชุมชนก็จะเกิดความรักในการเห็นคุณค่าของกันและกัน”^{๑๔๖}

“ผมมีประสบการณ์กับทางวัฒนธรรมจังหวัด เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว เป็นโครงการที่ดีเกี่ยวกับการประกวด สิ่งเด่น ๆ ของทางอยุธยาด้านอาหาร จัดงานให้แต่ละชาวบ้านในแต่ละชุมชนแต่ละอำเภอมาแข่งขันกัน มีทั้งการทำหมี่กรอบสมุนไพร ทำแกงส้ม สมัยนั้นอยู่ชุมชนวังน้อยก็ส่งผลงานโดยมาร่วมกับทางชาวบ้าน โดยได้รางวัลชนะเลิศ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักว่า ถ้าการทำหมี่กรอบ ต้องไปที่วังน้อย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ชาวบ้านนำความสามารถมาแสดง อยากให้ทางวัฒนธรรมนำกิจกรรมแบบนี้กลับมาทำอีก ตามยุคสมัยในปัจจุบัน เพราะชาวบ้านมีฝีมือ แต่ไม่มีที่ให้แสดงออก”^{๑๔๗}

สรุปได้ว่า ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการส่งเสริมสนับสนุน งานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ผ่านทางสำนักพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในระดับประเทศ ซึ่งเป็น

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ คุณจุรีพร ชันตรี, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ อาจารย์บุญเลิศ เพชรมณี, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

หน่วยงานที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมจังหวัด โดยมีแผนงานพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในระยะที่ ๑ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ จนถึงปี ๒๕๖๕ คือ สิ้นสุดของระยะที่ ๑ ซึ่งเป็นแผนของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ด้านการพัฒนาและการสร้างสรรค์ เป็นการเชิญชวนภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสื่อ ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการปลุกต้นในการอนุรักษ์ชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมมีโครงการ ๕F ทำมานานแล้ว โดย F แรก ก็คือ Food อาหาร คือ อาหารไทย อาหารพื้นถิ่น เช่น ต้มยำกุ้ง ผัดไท อย่างที่ ๒ Fashion ผ้าไทย ผ้าพื้นถิ่น เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม โดยใช้การออกแบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการสวมใส่ว่าใส่แล้วเหมาะสมกับกาลและเทศะ อย่างที่ ๓ Fasting มวยไทย ของอยุธยาเป็นายชนมดัมเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเรา

อย่างที่ ๔ Film ภาพยนตร์ มีทั้งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตริมน้ำ อย่างที่ ๕ Festival ประเพณีและวัฒนธรรม ตามท้องถิ่นที่แตกต่างกัน อยุธยาทั้งหมด ๑๖ อำเภอ ก็ไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด มีจุดเด่นของแต่ละอำเภอ และตำบล เด็ก ๆ สามารถเรียนรู้สิ่งที่มีรอบ ๆ ตัวเองได้ ตัวอย่างกระแสภาพยนตร์ที่ตั้ง คือ ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ที่ทำให้เกิดกระแสการใส่ชุดไทย และอาหารไทยเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้นต่างชาตก็อยากมาท่องเที่ยวในไทยมากขึ้น การนำเสนอของดารา นัองมิลลิ ทำให้เกิดกระแสข้าวเหนียวมะม่วงขึ้น จากมะม่วงราคาตกก็เพิ่มมูลค่าได้ ทางกระทรวงวัฒนธรรมมีโครงการ สิ่งดี ๆ ที่บ้านฉัน เป็นการทำคลิปวิดีโอ ๑ นาที ส่งมาเข้าประกวดเป็นระดับประเทศ ชนระดับจังหวัดแล้วก็ส่งเข้าไปต่อ ปัจจุบันมีเรื่องของกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่กำลังส่งเสริมให้คนส่งคลิปเข้าประกวด ในหัวข้อเยาวชนสร้างสรรค์สื่อ สื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมกำลังประกวดอยู่ในตอนนี้

๓. เยาวชนคนรุ่นใหม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนสู่สังคมภายนอก

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์และประมวลความรู้ ในเรื่องของ เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน สู่สังคมภายนอกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด พบว่า

“เราอยู่ในโลกยุคใหม่ ต้องใช้สื่อออนไลน์ที่เด็ก ๆ เข้าถึงง่าย เพื่อมาประยุกต์ใช้ในโครงการต่าง ๆ อย่างโครงการนี้คือ จักรกล้องส่องบ้านเกิด เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ต้องทำให้เกิดแรงจูงใจ โดยการเอาสื่อที่เด็กสนใจมา เช่น TIKTOK ได้ผล เมื่อเด็กสนใจก็มาทำ หรือการโปรโมทโครงการต่าง ๆ อาชีพหรือการแกะสลัก ผ้าไทย ก็เห็นด้วยและสิ่งที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในระดับประเทศ คือ โครงการนี้ต้องต่อเนื่อง โดยผู้ใหญ่เองก็ต้องเห็นความสำคัญและสนับสนุนงานเหล่านี้ แบบต่อเนื่อง และสนับสนุนเงินในการดำเนินโครงการ และรู้สึกดีกับโครงการดี ๆ ที่จะเกิดขึ้น...”^{๑๔๘}

“ตอนนี้ทางโรงเรียนมีการจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นมา โดยเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เพราะว่า ตรงประเด็นกับวิชาที่เรียนประวัติศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ เรือตรีหญิงจิณห์จุฑา ศุภมงคล ร.น., ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

เรื่องการสถาปนากรุงศรีอยุธยา บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาชีพ ก็จะตรงประเด็นในวิชา ประวัติศาสตร์ของมัธยมศึกษาปีที่ ๒”^{๑๔๙}

“ในการบูรณาการการมีส่วนร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ก็เข้ามาให้ความรู้กับทางโรงเรียน โดยนักเรียนต้องมีความรู้ลึก รู้จริง รู้ชัด ซึ่งจะเกี่ยวกับสมรรถนะที่เกิดขึ้น เกิดทักษะความชำนาญ หรือ การสอนดนตรีไทยให้นักเรียน เด็ก ๆ ก็จะทำให้เกิดความชำนาญในด้านต่าง ๆ เมื่อชำนาญก็จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งจะโยงไปเรื่องของวัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ รักดนตรีไทยเล่นดนตรีไทย มีความรู้ลึกในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง หรือปราชญ์ชุมชน หรือเด็กที่เลี้ยงช้างที่เพนียดคล้องช้าง มีความรู้เรื่องการเลี้ยงช้าง ซึ่งถือว่าเป็นวิถีชีวิตของชุมชน โรงเรียนจึงสนับสนุนให้เด็ก ๆ มีความรู้ลึก รู้จริงร่วมกับปราชญ์ชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วย”^{๑๕๐}

จากการสัมภาษณ์ถึงเรื่อง เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน สู้สังคมภายนอกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด สรุปได้ว่า เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน สู้สังคมภายนอกได้ เนื่องจากเราอยู่ในโลกยุคใหม่ที่เด็ก ๆ เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้โดยง่าย และเมื่อเขาชอบ เขาก็สามารถสื่อสารเรื่องราวออกไปสู่โลกภายนอกได้เป็นอย่างดี โดยที่เราจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้เขาได้มีความรู้ลึก รู้จริง รู้ชัด ซึ่งจะเกี่ยวกับสมรรถนะที่เกิดขึ้น เกิดทักษะความชำนาญ เมื่อเกิดความชำนาญ ตัวเขาก็จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา และสามารถบอกเล่าเรื่องราวดี ๆ ของชุมชนตนเองสู้สังคมภายนอกได้

๔. วิธีการอย่างไรที่ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนสู้สังคมภายนอก

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์และประมวลความรู้ ในเรื่องของ ต้องใช้วิธีการอย่างไรถึงทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนสู้สังคมภายนอกพบว่า

“ต้องแบ่งเด็กออกไปเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสนใจของเด็ก ในเรื่องของวัฒนธรรมและสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของเขา และเมื่อเด็ก ๆ ไปสัมภาษณ์สอบถามชาวบ้านก็รู้สึกทึ่งว่าอาชีพที่เขาทำมีความสำคัญเกิดความภูมิใจ ชาวบ้านก็รู้สึกว่าสิ่งที่เขาทำมีคุณค่าขึ้นมา ทำให้เกิดคุณค่าทั้งผู้ที่เข้าไปเรียนรู้และผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าหากเราทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยการสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนก็จะเกิดความรักในการเห็นคุณค่าของกันและกัน”^{๑๕๑}

“บริเวณลำเภอล่ม ทางวัฒนธรรมได้มีการส่งเสริมของพหุวัฒนธรรมเรื่องนี้มานาน และเรื่องจำลองเรือที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของลำเภอล่ม โดยมีคุณลุงท่านหนึ่งทำอาชีพสร้างเรือ คุณลุงก็ทำไปเฉยๆตามรายการขายที่เข้ามา พอทางวัฒนธรรมเข้าไปพูดคุย คุณลุงก็รู้สึกว่าอาชีพที่ทำมีคุณค่าเวลามีงานทางวัฒนธรรมก็จะเชิญคุณลุงมานำเสนอผลงาน และเมื่อคำของคุณป้าที่อยู่บริเวณลำภา

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ อาจารย์สายันต์ ชันธนนิม, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ อาจารย์วริยาพัชร วรภัทร์สรกุล, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ลุ่มด้วย มีอีกหลายแห่งบริเวณลำเภาลุ่ม สำหรับคำถามอะไรคือเอกลักษณ์ ที่มองว่าเป็นอยุธยา ให้เราดึงเอาเอกลักษณ์ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเข้ามา ก็สามารถสื่อได้”^{๑๕๒}

“เห็นด้วยกับท่านไตรลักษณ์ที่กล่าวเรื่องการเห็นคุณค่าของอาชีพคนในชุมชน ที่บางคนอาจไม่รู้ถึงอาชีพที่ตนทำว่า ควรค่ากับการอนุรักษ์หรือมีความสำคัญอย่างไร จะมีการสืบสานอาชีพแบบนี้ต่อไปอีกไหม ทางโรงเรียนได้ลงไปชุมชน โดยเป็นกิจกรรมที่จัดก่อนเกิดสถานการณ์โควิดระบาด มีการเชิญวิทยากรและพาเด็ก ๆ ลงชุมชนไปศึกษาชุมชนตามจุดที่เราเห็นว่ามีค่าสำคัญ มีเสียงตอบรับกลับมาที่ทำให้รู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ คือ เมื่อเด็ก ๆ จบการศึกษาจากโรงเรียนไปเมื่อกลับมาจะพูดว่า ถ้าสมมุติว่าโรงเรียนไม่ได้สนับสนุน หรือ สร้างประสบการณ์ให้เขาในได้ไปเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตรงนั้น เขาก็จะแค่ขับรถผ่านไปมา ไม่ทราบว่ามีอะไรดี มีประวัติศาสตร์อย่างไร และเราควรหันกลับมารักษา หรือสนับสนุนอะไรเมื่อเรามีความพร้อมแล้ว ทำให้เด็ก ๆ รู้สึกว่าต้องรักษาและกลับเข้ามาพัฒนาชุมชนของเขา อันนี้เป็นประสบการณ์ผลตอบรับโดยตรงจากเด็ก ๆ ที่จบการศึกษาจากทางโรงเรียนไปแล้ว”^{๑๕๓}

จากการสัมภาษณ์ถึงเรื่อง วิธีการอย่างไรถึงทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนผู้สังคมภายนอก สรุปได้ว่า ต้องจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษาท้องถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน ในรูปแบบการเรียนรู้บริบทของพื้นที่ การสัมภาษณ์บุคคล ผลิตสื่อสร้างสรรค์ การให้ความรู้ในสถานที่ที่เราจะจัดทำสื่อสร้างสรรค์ออกมา การเก็บรวบรวมองค์ความรู้เพื่อที่เราจะใช้ในการสื่อสารออกไปยังบุคคลภายนอกและการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมในพื้นที่นั้น ๆ โดยผ่านวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญให้คำแนะนำ เนื่องจากการผลิตสื่อสร้างสรรค์มีความสำคัญกับยุคสมัยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะมีการเข้าถึงสื่อออนไลน์กันอย่างแพร่หลาย

๕. ในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ควรมีโครงการ หรือ กิจกรรมอะไรบ้าง

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์และประมวลความรู้ ในเรื่องของ ในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของ เยาวชน ควรมีโครงการ หรือกิจกรรมอะไรบ้าง พบว่า

“ชุมชนแถวโรงเรียนปทุมวิทยาคาร มีความโดดเด่นเรื่องการแกะสลักลายไทย เป็นเอกลักษณ์ของตำบลบ้านใหม่ และสิ่งที่ยากสนับสนุน คือ เรื่องของคนตรีไทย มีสิ่งที่จะต้องอนุรักษ์รักษา คือ เจดีย์สุริโยทัย เป็นสิ่งที่ทางโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ ทางโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแกะสลักไม้ลายไทย และ เรื่องคนตรีไทย ซึ่งมีการสนับสนุนจากปราชญ์ชุมชนอยู่ในตอนนี้ มีการเชิญปราชญ์ชุมชนเข้ามาสอนภายในโรงเรียน และโครงการส่งเสริมคนตรีไทย องค์พระเทพจะเข้ามาเป็นประธานเปิดพิธีด้วย โดยเด็กชั้น ป.๑ ถึง ป.๖ จะสนับสนุนเรื่องศิลปะการเขียนลายก่อน ส่วนการลงมือแกะสลักไม้

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ คุณจุริพร ขันตรี, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ผอ.วิจิตรา อินทราสุวรรณ, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ด้วย จะเป็นส่วนของ ม.๑ ถึง ม.๓ ทางด้านดนตรีไทยจะมีปราชญ์ชุมชนมาสอน ในช่วงเวลาลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”^{๑๕๔}

“ทางโรงเรียนกำลังพัฒนาด้านเกษตรกรรม นำสินค้าไปขายที่หลวงปู่ทวด ถนนสายเอเชีย กำลังหาจุดขายของโรงเรียนว่า นอกจากรายได้เกษตรกรรมแล้ว ตอนนี้มีดนตรีไทยที่ยังคงอนุรักษ์กันไว้อยู่ กำลังหาแนวทางว่า ควรส่งเสริมด้านไหนก่อนดี พังย้ายมาอยู่ได้ ๘ เดือน พอเห็นโครงการเป็นโครงการที่ดี จึงอยากเข้าร่วมด้วย”^{๑๕๕}

“อัตลักษณ์ของโรงเรียนเป็นพหุวัฒนธรรม เรื่องแรก การมีวัฒนธรรมที่ประสมประสานกัน อย่างที่สอง มีโบราณสถานอยู่ในพื้นที่ มีวัดพุทธไสวรรค์ มีกุโบ มีมัสยิด โบสถ์ของโยเซฟ ก็เป็นตัวแทนของพหุวัฒนธรรม โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกศาสนาประกอบศาสนกิจของตนเองได้ เช่น พักกลางวันก็จะมีที่ให้มีสลิมนั่งได้ละมด ทุกวันศุกร์ก็ไปมัสยิด ส่วนศาสนาพุทธมีการสวดสภัญญะ และไปวัดพุทธไสวรรค์ สำหรับโครงการนี้ก็อยากจะทำให้มีการผสมผสาน ในเรื่องที่ ๑ วัฒนธรรม เรื่องที่ ๒ โบราณสถาน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นความโลดดีของเด็ก ๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อยู่ในแหล่งเรียนรู้ ในวิชาประวัติศาสตร์ก็มีเรื่องประวัติของจังหวัดอยุธยาอยู่แล้ว สามารถนำมาบูรณาการกันได้”^{๑๕๖}

จากการสัมภาษณ์ถึงเรื่อง ในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ท้องถิ่นในบ้านเกิดของ เยาวชน ควร มีโครงการ หรือกิจกรรมอะไรบ้าง สรุปได้ว่า เราควรสร้าง story ให้กับชุมชนของเรา โดยให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ของจริง ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ รู้สึกเป็นเจ้าของและเกิดความรักชาติ รักถิ่น บ้านเกิดขึ้นได้ไม่ยาก โดยจัดกิจกรรมการนำเสนอสิ่งที่ เป็นอัตลักษณ์ของเราผ่านการสร้างสรรค์สื่อ คลิปวิดีโอ “สื่อสร้างสรรค์ รักบ้านเกิด” ความยาวไม่เกิน ๘ นาที บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน ต้องมี เนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่งสร้างเสริมชักชวน เล่าเรื่องราวของสถานที่นั้น โดยการสะท้อนบอกเล่าถึง “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

๖. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์และประมวลความรู้ ในเรื่องของ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการ พัฒนาสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน พบว่า

“ในส่วนของภาคประชาชนขอเสริมในเรื่องของการวิจัยหรือการจัดกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ขอให้ต่อเนื่อง เพราะ หลายกิจกรรมที่ทำไปไม่ยั่งยืน ทั้ง ๆ ที่มีพร้อมทุกอย่างแล้ว ทั้งผู้เสนอและผู้รับ ผิดคาดหวังว่า กิจกรรมในวันนี้จะยั่งยืนและสืบต่อไป ขอแสดงความคิดเห็นเพิ่มในเรื่องทำอย่างไรให้ เด็กรักบ้านเกิด ในตอนนี้ปัญหาเรื่องของความต่างระหว่างวัย เป็นปัญหาและอุปสรรคมีกำแพงขึ้นมา ขอฝากทางคณะผู้วิจัย ว่า ปัญหาของเรื่องระหว่างวัยเป็นปัญหาในเรื่องของการยอมรับกัน โดยให้เด็ก ๆ เป็นผู้รับ และชุมชนเป็นผู้เสนอและนำแนวทาง โดยผู้รับกับผู้ให้ต้องไปด้วยกันให้ได้ เช่น ผู้รับสนใจ

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ดร.ธนวัฒน์ พินนอก, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยพร บัวผัน, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ใหม่ และมีส่วนได้เสียหรือป่าว ต้องพูดถึงเรื่องผลประโยชน์ด้วย เพราะว่า คนในตอนนี้อยู่ด้วยการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน ซึ่งผมยินดีเข้าร่วมเพราะได้ผลประโยชน์ในการเสนอชุมชนล้าสมัย และขอฝากเรื่องขอให้กับผู้รับด้วย”^{๑๕๗}

“ฝากท่าน ผอ.ทุกท่านที่เข้าร่วมโครงการให้กลับไปใช้วิธีทางประวัติศาสตร์ ๕ ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ เลือกเรื่องที่จะศึกษา ขั้นตอนที่ ๒ การเก็บข้อมูลหัตถภูมิและปฐภูมิ ขั้นตอนที่ ๓ นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นที่ ๔ คัดสรรข้อมูล ขั้นตอนที่ ๕ นำเสนอ ขอฝากในการดำเนินงาน ไม่ขอประวัติชิงกรุงศรีอยุธยาทั้งหมดมีคนจัดทำเยอะแล้วอยากให้เน้นในชุมชนของตนเอง ซึ่งก็จะไม่เหมือนกันในแต่ละชุมชน เราต้องหาจุดเด่นของเราทั้งเก่าและใหม่ เป็นอำเภอของเราไม่ใช่ทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”^{๑๕๘}

“หัวใจโครงการ คือ เยาวชน แล้วทำไมเยาวชนต้องทำเรื่องนี้ เป็นโครงการที่ดีต่อเด็ก ๆ อย่างเป็นบ้าง ในเรื่องการเรียนก็จะเน้นด้านสมณะ โดยก่อนเริ่มทำโครงการ จะเชิญชวนโรงเรียนทำ Business Model Canvas (BMC) ว่าเราเองต้องการทำอะไร สิ่งที่เราจะมีอะไรบ้าง พอเขาเห็นถึงจะหยิบจุดเด่นของเราออกมาได้ สิ่งที่ ๑ อยากส่งเสริม คือ ส่งเสริมเรื่องการเล่าเรื่อง เด็ก ๆ ในตอนนี้อยากหยิบอะไรขึ้นมา ก็ลงโลกโซเชียล เพราะอยากมีตัวตนในโลกออนไลน์ ต้องหาเวทีให้เขาได้แสดงตัวตนที่เป็นตัวของเขามา สิ่งที่ ๒ คือ สร้างสรรค์กับสร้างเสริม เมื่อเด็ก ๆ แสดงตัวตนที่มากเกินไปไม่รู้ตัวเอง ก็จะส่งเสริมทักษะด้านการเล่าเรื่อง ทักษะด้านคุณค่าแท้ในตนเอง ให้เด็กเอาสิ่งที่เขามี มารวมกับของในชุมชนที่มี มานำเสนอ แล้วเด็กจะได้ประโยชน์จากการรู้คุณค่าในตนเองและเคารพในตนเอง ตอนนี้สิ่งสำคัญต้องบอกว่า เด็ก ๆ ต้องการอะไรเขาอยากจะได้อะไร เพราะตรงนี้เป็นหัวใจที่สำคัญ มีคำพูดที่ประทับใจ คือ “ชาสองต้องยืนหยัดในวัฒนธรรมไทย ตาสองมองออกไปยังโลกใหม่และโบราณ หูล่องว่องสดับสิ่งดีรับกับกิจการ มือสองต้องทำงานในด้านการวิจัย” เป็นหลักการทำงานของหม่อมหลวงปิ่นมาลากุล เพราะ เราอยากให้เด็กยืนอยู่ในวัฒนธรรม แล้วให้เด็กเป็นส่วนหนึ่ง เป็นลมหายใจ”^{๑๕๙}

จากการสัมภาษณ์ถึงเรื่อง ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน สรุปได้ว่า เราควรพัฒนาเยาวชนให้มีประสบการณ์จริงจากการลงพื้นที่ อย่าไปรอเวลา รอคน รอของ เพราะเรามีคนอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เงินแทบจะไม่ต้องใช้ เพราะปัจจุบันนี้เรามีสมาร์ทโฟนกันทุกคน ซึ่งอุปกรณ์มือถือที่เราสามารถทำได้หลายอย่าง เรามีของอยู่แล้วและที่สำคัญ คือ การมีใจในการอนุรักษ์ท้องถิ่น ดังนั้น เราขับเคลื่อนกันด้วยใจ เราเชื่อว่าจะทำให้เกิดสิ่งดี ๆ ถ้าเรา รอเงิน รอคน รอของก็อาจจะไม่เกิดผลอะไรในพื้นที่แน่นอน เมื่อทีมวิจัยออกไป เด็ก ๆ ที่ได้รับการปลูกฝัง ก็จะเกิดความยั่งยืนเพราะในเรื่องของงานวิจัย ผู้วิจัยเป็นเพียงแค่ผู้ไปจุดประกายก่อให้เกิด

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ คุณเจนโชค สุวนิธิ, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ อาจารย์สายันต์ ชันธนิย, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

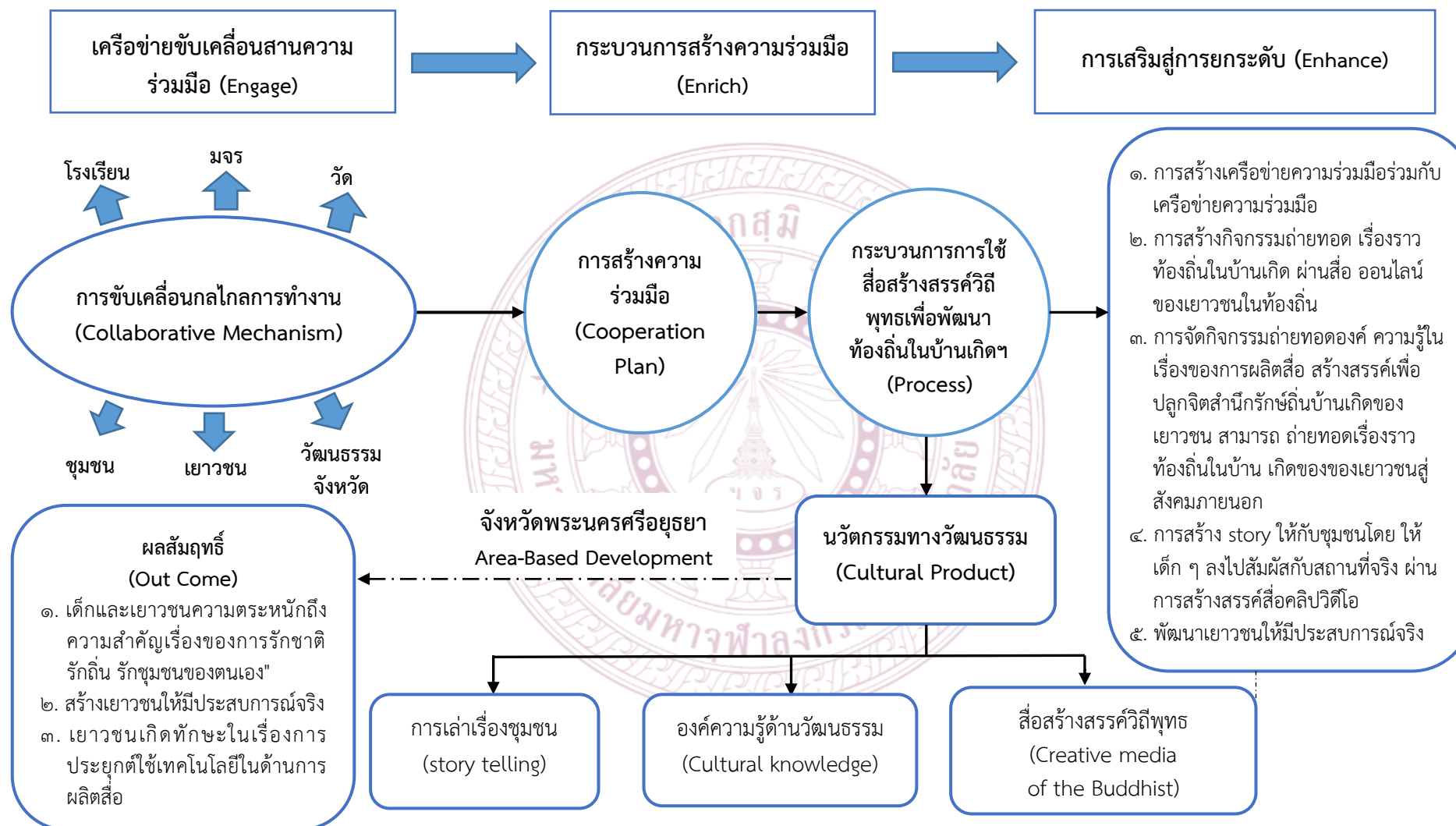
^{๑๕๙} สัมภาษณ์ คุณอนุสรณ์ หนองนา, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

กระบวนการ การมีส่วนร่วมในชุมชน จะไม่ยั่งยืนถ้า บ้าน วัด โรงเรียน ไม่รวมมือกัน ซึ่งไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน บ้าน วัด โรงเรียน ก็ยังเป็นสิ่งที่พึ่งพาเสมอ

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์แนวคิด ความหมายที่เกี่ยวข้องกับพัฒนารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอยากให้คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน ในรูปแบบการเรียนรู้บริบทของพื้นที่ การสัมภาษณ์บุคคล ผลิตสื่อสร้างสรรค์ การให้ความรู้ในสถานที่ที่เราจะจัดทำสื่อสร้างสรรค์ออกมา การเก็บรวบรวมองค์ความรู้เพื่อที่เราจะใช้ในการสื่อสารออกไปยังบุคคลภายนอกและการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมในพื้นที่นั้น ๆ โดยผ่านวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญให้คำแนะนำ เนื่องจากการผลิตสื่อสร้างสรรค์มีความสำคัญกับยุคสมัยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะมีการเข้าถึงสื่อออนไลน์กันอย่างแพร่หลาย

โดยที่พระราชดำริของรัชกาลที่ ๙ ท่านเคยกล่าวว่า “ ถ้าเราจะทำอะไร เราต้องทำให้คนที่เราจะไปทำด้วย เขาระเบิดออกมาจากข้างใน ทำตามที่เขาต้องการ”ตอนนี้จะเห็นได้ว่า หน่วยงานต่าง ๆ ลงไปพื้นที่นั้น ต้องมีการประชาคม เพื่อรับทราบการทำตามความต้องการของพื้นที่ เมื่อพื้นที่ต้องการเราก็ให้ในสิ่งนั้น พอเราถอนตัวออกมา ไม่มีงบประมาณ แต่เขารู้สึกเป็นเจ้าของงานก็ดำเนินต่อไปได้ ถ้าเขาต้องการในส่วนนั้นเอง เช่น เรื่องของการท่องเที่ยวในชุมชนที่เป็นที่นิยมในขณะนี้ เป็นนโยบายของรัฐบาล ทุกพื้นที่มีของดีของแต่ละชุมชน ถ้าชุมชนของการที่เราจะนำเสนอ แค่มือถือเครื่องเดียวเราก็สามารถที่จะทำได้ โดยมีข่าวเรื่อง รายได้ของ Soft power มีเงินนำเข้าของประเทศจากสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ถ้าชุมชนไหนชวนเอาวัฒนธรรมรากเหง้ามามากเท่าไร คนก็จะหันไปเที่ยวไปชมที่นั่น เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอันดับ ๑ เลย อาหารไทย โสมณา แพชั่น และการออกแบบ จากข้อมูลตรงนี้จึงอยากท่านผู้บริหาร ท่านผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน กลุ่มคนเหล่านี้เป็นหลักในการนำเสนอชุมชนที่เป็นเวทีของชุมชนนั้น ๆ อยากให้เกิดจากความรัก ความหวงแหน จากคนในชุมชนขึ้นมาจริง ๆ ซึ่งจะทำให้เราไม่ต้องรบกวนพระราชารเข้ามาทำ เพราะ เรื่องที่เกี่ยวกับงบประมาณทำได้ยาก ต่อเนื่องในทุกๆ โครงการ^{๒๐}

จากประเด็นความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามประเด็นต่างๆ จากทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ประกอบของรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากแผนภาพ อธิบายได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธฯ ประกอบด้วยหลักการทำงาน ๓ ประการ ประกอบด้วย ๑. เครือข่ายขับเคลื่อนสานความร่วมมือ (Engage) เป็นการขับเคลื่อนกลไกการทำงาน (Collaborative Mechanism) ๒. กระบวนการสร้างความร่วมมือ (Enrich) คือ การสร้างความร่วมมือ (Cooperation Plan) อันประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด โรงเรียน ชุมชน และวัฒนธรรมจังหวัด ๓. การเสริมสู่การยกระดับ (Enhance) โดยมีกระบวนการสำคัญ คือ กระบวนการการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดฯ (Process) ได้แก่ ๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือ ๒. การสร้างกิจกรรมถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิด ผ่านสื่อ ออนไลน์ของเยาวชนในท้องถิ่น ๓. การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อ สร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษารากบ้านเกิดของเยาวชน สามารถ ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนสู่สังคมภายนอก ๔. การสร้าง storytelling ให้กับชุมชนโดย ให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ผ่านการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ๕. พัฒนาเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง สู่การต่อยอดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ได้แก่ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural knowledge) การเล่าเรื่องชุมชน (story telling) สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ (Creative media of the Buddhist) และนำไปสู่การได้ผลสัมฤทธิ์ (Out Come) คือ ๑. เด็กและเยาวชนความตระหนักถึง ความสำคัญเรื่องของการรักษา รักรากบ้าน รักชุมชนของตนเอง" ๒. สร้างเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง และ ๓. เยาวชนเกิดทักษะในเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อ

๒. ผลการวิเคราะห์การประเมินการจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาบ้านเกิด

ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาบ้านเกิด จำนวน ๓๐ ท่าน พบผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ เป็นข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สังกัด เพศ อายุ และการเข้าร่วมเสวนา

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบประเมินความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน

นำไปเทียบเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อหาระดับคุณภาพความเหมาะสม ดังนี้^{๑๖๐}

๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง	มากที่สุด
๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง	มาก
๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง	ปานกลาง
๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง	น้อย
๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง	น้อยมาก

^{๑๖๐} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๑.

โดยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยระดับคุณภาพความเหมาะสม ๓.๕๑ ขึ้นไป เป็นเกณฑ์พิจารณา และยอมรับว่าเป็นรูปแบบที่น่าไปใช้ได้

ส่วนที่ ๓ การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาบ้านเกิด

ส่วนที่ ๑ เป็นข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สังกัด เพศ อายุ และการเข้าร่วมเสวนา

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
สังกัด		
โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ	๑	๓.๓๓
โรงเรียนปทุมวิทยาคาร	๒	๖.๖๗
โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม	๒	๖.๖๗
โรงเรียนวัดดาวคะนอง	๕	๑๖.๖๗
โรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์	๑๒	๔๐.๐๐
โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์	๕	๑๖.๖๗
อื่น ๆ	๓	๑๐.๐๐
รวม	๓๐	๑๐๐.๐๐
เพศ		
ชาย	๑๗	๕๖.๖๗
หญิง	๑๓	๔๓.๓๓
รวม	๓๐	๑๐๐.๐๐
อายุ		
๒๖ - ๓๕ ปี	๓	๑๐.๐๐
๓๖ - ๔๕ ปี	๑๓	๔๓.๓๓
๔๖ - ๕๕ ปี	๕	๑๖.๖๗
๕๕ ปี ขึ้นไป	๙	๓๐.๐๐
รวม	๓๐	๑๐๐.๐๐
เสวนา		
เข้าร่วมฟัง	๒๑	๗๐.๐๐
ไม่ได้เข้าร่วมฟัง	๙	๓๐.๐๐
รวม	๓๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ประเมินแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือคณะครูโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๖๗ อายุ ๓๖ - ๔๕ ปีจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๓๓ เข้าร่วมฟัง จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๐๐

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบประเมินความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) ซึ่งมีข้อคำถามที่ใช้วัด ๕ ระดับ (Rating Scale) มีลักษณะเลือกตอบ ๕ ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนมาก

๓ หมายถึง มีระดับความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความสนใจต่อการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนน้อยที่สุด

ตารางที่ ๔.๒ แสดงคะแนนเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน

(n=๓๐)

ข้อคำถาม	Mean	SD	ระดับ
๑) การใช้สื่อเป็นเรื่องสำคัญที่ควรให้คำแนะนำกับเยาวชน	๔.๕๘๑	๐.๗๒๐	มากที่สุด
๒) ควรจัดการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้สื่อให้กับเยาวชน	๔.๖๔๕	๐.๗๐๙	มากที่สุด
๓) ควรส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	๔.๕๔๘	๐.๕๕๕	มากที่สุด
๔) ความคิด ทักษะต่อการทำสื่อเป็นประเด็นสำคัญในการทำสื่อวัฒนธรรม	๔.๕๑๖	.๗๒๔	มากที่สุด
๕) การจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์เป็นการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดสำนึกรักบ้านเกิด	๔.๔๘๔	๐.๘๕๑	มาก
๖) การจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์จะช่วยส่งเสริมให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	๔.๖๗๗	๐.๗๐๒	มากที่สุด
๗) การจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ควรทำอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม	๔.๖๗๗	๐.๘๓๒	มากที่สุด
รวม	๔.๕๙๐	๐.๗๒๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ ๔.๕๙๐ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์จะช่วยส่งเสริมให้เยาวชนใช้

เวลาวางให้เป็นประโยชน์ และการจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ควรทำอย่างต่อเนื่องและเป็น
 รูปธรรม (M = ๔.๖๗๗) รองลงมาคือ ควรจัดการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้สื่อให้กับเยาวชน อยู่ใน
 ระดับมากที่สุด (M = ๔.๖๔๕) การใช้สื่อเป็นเรื่องสำคัญที่ควรให้คำแนะนำกับเยาวชน อยู่ในระดับ
 มากที่สุด (M = ๔.๕๘๑) ควรส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก
 ที่สุด (M = ๔.๕๔๘) ทศนคติต่อการทำสื่อเป็นประเด็นสำคัญในการทำสื่อวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก
 ที่สุด (M = ๔.๕๑๖) การจัดกิจกรรมสื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์เป็นการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดสำนึกรัก
 บ้านเกิด อยู่ในระดับมาก (M = ๔.๔๘๔)

ส่วนที่ ๓ การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์
 เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาบ้านเกิด

**๑. การสร้างความร่วมมือกัน การส่งเสริมในการพัฒนาเยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิง
 วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาบ้านเกิด**

การสร้างเครือข่าย	การสร้างการเรียนรู้
๑. ร่วมมือกันทุกภาคส่วน โรงเรียน และชุมชน นำเสนอในรูปแบบของโซเชียลมีเดียให้เกิด เป็นวงกว้าง ๒. ส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน ๓. จัดโครงการของดีบ้านฉัน ให้น้อง ๆ ได้ แสดงออก ๔. ร่วมมือกันทุกภาคส่วน ๕. ควรจัดกิจกรรมการประกวดสื่อออนไลน์ ปลุก จิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจในบ้านเกิด ของตน.. แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการจะพอใจในชุมชน หรือรักบ้านเกิดขึ้นอยู่กับที่อยู่ดีกินดี ทำให้ ไม่ละทิ้งวิถีชีวิตที่เป็นอยู่แต่ถ้าวิถีชีวิตที่ดำเนิน อยู่ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข เขาก็ ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ให้อยู่ดีกินดีหาสิ่งใหม่ ให้มีกินมีใช้อย่างไม่ฝืดเคือง เช่น ถ้าที่บ้านทำ นขนมไทยอร่อย หรือที่บ้านทำอิฐ เราควร ส่งเสริมเรื่องการตลาดเป็นต้น ๖. ภาครัฐ (มีงบประมาณ) ภาคเอกชน (มี งบประมาณ) ภาคประชาชน (ชุมชน) มี กำลังคน และวัตถุดิบ(ในท้องถิ่น) ทำงาน ร่วมกันเป็นผู้ให้ที่ดี ส่งเสริม/กระตุ้น/จุด ประกาย/ ให้ความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆให้เยาวชน(ผู้รับ) บน	๑. อบรมการใช้สื่อ ๒. เรียนรู้ ศึกษาวัฒนธรรมในท้องถิ่น ๓. ควรอบรมการสร้างสื่อบุคคลให้กับเยาวชน เพื่อเป็นการแนะนำและสร้างความรู้สึกรักที่ รับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์ ผลงานที่ออกสู่ออนไลน์และคอมพิวเตอร์ทั้ง ด้านกฎหมาย และความรับผิดชอบต่อสังคม บนพื้นฐานความเป็นไทย ๔. ให้เยาวชนผลิตสื่อที่ตนสนใจ มีเวทีแสดงสื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เยาวชนลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้วัฒนธรรม เห็นคุณค่าและเกิดจิตสำนึก ในการพัฒนาบ้านเกิด ๕. ส่งเสริมในการให้ความรู้และปลุกจิตสำนึกใน การรักบ้านเกิด ๖. ร่วมมือพัฒนาให้เกิดเป็นทักษะ ๗. ส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยวิธีการ ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ตั้งแคว้นศึกษา การ สืบค้นข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการ นำเสนอข้อมูล ๘. การดำเนินกิจกรรมควรส่งเสริมการเขียนบท การถ่ายคลิป การตัดต่อ เพราะโรงเรียนขาด บุคลากรด้านนี้ ถ้าเด็กและครูได้ความรู้จะ

การสร้างเครือข่าย	การสร้างการเรียนรู้
พื้นฐานความประสงค์ หรือ จุดมุ่งหมายเดียวกัน.	นำไปขยายและต่อยอดได้ ๙. ควรพัฒนาเยาวชนที่มีความสนใจให้เกิดทัศนคติที่ดีก่อนเพื่อเป็นตัวอย่าง

๒. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

พัฒนาที่ตัวเยาวชน	ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ
๑. เริ่มจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และที่สำคัญคือใช้สถาบันศาสนา เป็นแกนเป็นศูนย์กลางในการทำงานร่วมกัน พัฒนาเยาวชนให้เป็นคนมีคุณภาพ ๒. สร้างครอบครัวให้อบอุ่น ๓. ให้ความรู้ให้ประสบการณ์ ให้การศึกษา ๔. สร้างทัศนคติที่ดี ที่ถูกต้อง มีความรักถิ่นกำเนิด มีความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด มีสำนึกในการตอบแทนท้องถิ่นที่ตนเองถือกำเนิดมา ๕. การได้รับการยอมรับ และ ความเข้าใจในสิ่งที่กระทำ ไม่ควรมีช่องว่างระหว่างวัย... ๖. ควรมีพื้นที่ในการแสดงออก ส่งเสริมชื่นชมคนเก่งคนดี ให้โอกาสคนไม่เก่ง หรือคนที่ทำผิดพลาดแต่ที่สำคัญทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และตัวเยาวชน ต้องใช้ความมุ่งมั่นบนความศรัทธาร่วมกันงานจึงสำเร็จเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ควรคำนึง เพราะกลางคืนจะได้ร่วมกัน ทำกิจกรรมที่มีอุปหมาย	๑. การฝึกให้น้องๆได้คิด มองสิ่งดีๆ รอบตัว ว่ามีของดีอะไรบ้าง ๒. ศึกษาและนำมาจัดทำเป็นคลิปวิดีโอเผยแพร่ลงสื่อโซเชียลมีเดีย ๓. ส่งเสริมการผลิตและใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ให้เยาวชนได้ลงมือปฏิบัติจริง ๔. ต้องมีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด ๕. ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆได้ง่าย ๖. แนะนำเทคนิค และแง่มุมที่น่าสนใจ ๗. จัดการอบรม สอนประดิษฐ์สื่อ ๘. นำเสนอในเชิงบวก ๙. ส่งเสริมให้ความรู้ที่ถูกต้องในการผลิตสื่อที่สร้างสรรค์

๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชน

ส่งเสริมเยาวชน	การสร้างเครือข่าย
๑. แบ่งกลุ่มน้อง ๕ คนให้ลงชุมชน ทำวิดีโอเสนอของดีบ้านฉัน ๒. บูรณาการเข้ากับวิชาประวัติศาสตร์ที่นักเรียนเรียนอยู่ ๓. การสำรวจภูมิปัญญาในท้องถิ่น	๑. ออกเผยแพร่จากความรู้สู่กิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมแก่ชุมชน ๒. เรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวบ้าน นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และสนับสนุน ในฐานะที่ปรึกษาโดยเปิดพื้นที่

ส่งเสริมเยาวชน	การสร้างเครือข่าย
๔. ควรได้รับทุนสนับสนุนจากภาครัฐ ๕. ศึกษาข้อมูลชุมชนแหล่งเรียนรู้ที่มี จัดทำสื่อเผยแพร่ผลงาน ๖. บูรณาการองค์ความรู้ชุมชนกับโรงเรียน ๗. นำเสนอเรื่องราว วิถีชุมชน ๘. นำสถานที่ในชุมชนที่ดีเด่นด้านวัฒนธรรมมาจัดทำสื่อ	ให้เยาวชนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ มีศักยภาพทางความคิดและการลงมือปฏิบัติจริง ๓. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยปราชญ์ชุมชน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นดนตรีไทย ปราชญ์เศรษฐกิจพอเพียง ครูภูมิปัญญาชนมไทย มาให้ความรู้กับนักเรียน นักเรียนได้รับความรู้ผลิตสื่อและเผยแพร่สู่ชุมชน ๔. นักเรียนเรียนรู้วิธีการผลิตสื่อสร้างสรรค์ เก็บข้อมูลในชุมชน สถานที่ ต่างๆ ผลิตสื่อเผยแพร่ สู่ชุมชน มีวิทยากรในชุมชนมาให้ความรู้ ๕. การสู่ชุมชนด้านการประชาสัมพันธ์ โดยการนำเสนอ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้นำเสนอในการประชุมประจำเดือน นำขึ้นสื่อ Off Line และ On Line การนำเสนอผลงานนักเรียนในการประชุมผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียนนำเสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ๖. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมจากกิจกรรม

๔. วิธีการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิด

๑) เริ่มจากครอบครัว ให้การบ้านผู้ปกครองในการนำเสนอของดี อาชีพใกล้บ้านให้เด็กเอามาเล่าให้คุณครูฟัง ตามวิถีชุมชนที่หลากหลาย

๒) สร้างเครือข่ายผ่านไลน์ LINE ปรึกษาหารือ

๓) สร้างกลุ่มแกนนำของนักเรียน...มีการถ่ายทอดสู่รุ่น

๔) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

๕) ขอความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุนงบประมาณ และปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้และข้อมูลต่างๆทางประวัติศาสตร์

๖) มีโรงเรียนเครือข่าย ผู้ปกครองเครือข่าย เยาวชนเครือข่าย เอกชนเครือข่าย ท้องถิ่น ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ดำเนินกิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ซึ่งกิจกรรมนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่เยาวชนสนใจ ดำเนินการในลักษณะเปิดลานวัฒนธรรม เมื่อลูกหลานสนใจ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นทุกภาคส่วนให้การสนับสนุนจะเกิดผลให้การดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ยั่งยืน ในการรักบ้านเกิด

๓) อบรมเยาวชน ในการเป็นตัวแทนในการให้ความรู้ และปลูกจิตสำนึกในการรักบ้านเกิด

๔) ประชาสัมพันธ์ และแชร์ข้อมูลจากชุมชนสู่ชุมชน

๕) ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน อบต. เป็นต้น

๑๐) จัดเวทีให้เยาวชนได้แสดงผลงานในรูปแบบต่าง ๆ โดยหาผู้สนับสนุน

๑๑) การให้ความรู้ สถานที่และโอกาสแสดงผลงาน มีการประกวดกิจกรรมรักบ้านเกิด เน้นเกียรติบัตร ไม่เน้นเงินรางวัล เพื่อฝึกให้ทำสิ่งที่ดี ๆ ก่อนโดยไม่ต้องใช้เงิน

๑๒) การติดตามและการประสานงาน

๑๓) นำปราชญ์ชุมชนมาสอนนักเรียน

๑๔) ควรสนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้จัดกิจกรรม หรือมีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นชุมชนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๑๕) สอนให้นักเรียนรู้จักชุมชนและมีจิตสำนึกรักในชุมชน

๑๖) ให้ความรู้ที่มีเหตุผล มีข้อเท็จจริง และเข้าใจง่าย เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ด้วยตนเอง

๑๗) ให้ฝึกประสบการณ์ตรงจากชุมชนจริงๆ

๔.๒ การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาข้อมูล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การออกแบบกระบวนการกิจกรรมทางผู้วิจัยได้นำแนวทาง วิธีการใช้สื่อสร้างสรรค์ที่เน้นในด้านเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาเป็นรูปแบบและออกแบบกิจกรรมในการเสริมสร้างทักษะเยาวชนในด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจากการระดมความคิดในระบบกลุ่ม และการสร้างเครือข่าย กำหนดประเด็นการจัดกิจกรรมภายใต้แนวความคิด ได้แก่ ๑) อยู่ในกรอบแนวคิด “เลดูเบิงผ่อ” คือ “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ๒) พัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่างๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้นและ ๓) นำเสนอวิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอน ๑ สร้างความร่วมมือเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่

การสร้างความร่วมมือผู้บริหาร ครู นักเรียนจากตัวแทน ๖ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนวัดดาวคะนอง ๒) โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม ๓) โรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ ๔) โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ ๕) โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ๖) โรงเรียนปทุมวิทยาคาร โดยจัดประชุมเสวนาและเยียนเยียนโรงเรียนทั้ง ๖ โรงเรียน และจัดเสวนากลุ่มย่อยตัวแทนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอน ๒ อบรมปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด

กระบวนการกิจกรรมใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวางแผนการอบรมผ่านกิจกรรม ๕ กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ ๑ สัมผัสภาพใหม่ของฉันทน์

กิจกรรมที่ ๒ Caring and Sharing

กิจกรรมที่ ๓ เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน

กิจกรรมที่ ๔ เสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์

กิจกรรมที่ ๕ สร้างสรรค์พลังใจ (รักษบ้านเกิด)

โดยฝึกอบรมเป็นเวลา ๒ วัน (แสดงรายละเอียดภาคผนวก)

ขั้นตอน ๓ การทำโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด สื่อวัฒนธรรมรักบ้านเกิด

ออกแบบโครงการภายใต้โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” กำหนดระยะเวลา ๒ เดือน เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้ลงพื้นที่ชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรมชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิด อยู่ในกรอบแผน “แลดูเบิ่งผ่อ” “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันสื่อเป็นเครื่องมือหลักของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เยาวชนเลือกใช้เพื่อถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ของเยาวชนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด เพื่อการสร้างสรรค์สื่อที่สะท้อนบอกเล่าถึง วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงบริบทจากหลากหลายส่วนของชุมชน ซึ่งการสร้างกิจกรรมลักษณะนี้ อยู่ในกรอบแนวคิด “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด โดยที่ปัจจุบัน สื่อ นับว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ และพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยในปัจจุบันพบว่าใน ๑ สัปดาห์ คนไทยใช้เวลากับสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์ หนังสือนิตยสาร และแมกกาซีน ซึ่งในกลุ่มอายุประมาณ ๑๕ – ๓๔ ปี หรือที่เรียกว่า กลุ่ม Gen Y เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดถึง ๕๔.๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ คือ เฉลี่ยแล้วที่ท่องอินเทอร์เน็ต วันละเกือบ ๘ ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่เด็กและเยาวชนบางกลุ่มยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน และขาดทักษะที่จำเป็นด้านการใช้สื่อ และในหลายกรณีที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง กลายเป็น ผู้ควบคุม ดูแลอย่างไม่ถูกต้อง เป็นผลให้เด็กไม่สามารถใช้สื่อไปในทางสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้

โดยที่การพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิดในปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ให้อัตรา “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคอนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ในการนี้จึงต้องอาศัยกลไกประชาารัฐที่เป็นการรวมพลังขับเคลื่อนจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน และการกำหนดประเด็นบูรณาการของการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด ทำความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกันกับคนในชุมชน โดยใช้หลักความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรทฤษฎี

ใหม่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนเข้ามาร่วมกัน โดยเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเล็ก ๆ และขยายเป็นเครือข่าย

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น เพื่อบอกเล่าถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อร่วมกันถ่ายทอดเรื่องราวเล่าดี ๆ ของชุมชนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อออนไลน์ และสนับสนุนการเล่าเรื่องในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์

๓. รายละเอียดโครงการ

๑) ประเภททุนสนับสนุน

รางวัลในการเข้าประกวด มี ๕ รางวัล แบ่งเป็น

รางวัลที่ ๑ ทุนการศึกษาจำนวน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน) พร้อมเกียรติบัตร

รางวัลที่ ๒ ทุนการศึกษาจำนวน ๔,๐๐๐ บาท (สี่พันบาทถ้วน) พร้อมเกียรติบัตร

รางวัลที่ ๓ ทุนการศึกษาจำนวน ๓,๐๐๐ บาท (สามพันบาทถ้วน) พร้อมเกียรติบัตร

รางวัลชมเชย ๒ รางวัล ทุนการศึกษารางวัลละ ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน)

พร้อมเกียรติบัตร

ทีมที่ไม่ได้รับรางวัลจะได้รับเกียรติบัตรในการร่วมกิจกรรม

๒) คุณสมบัติของโรงเรียนและผู้สมัคร

๒.๑ เป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่จำกัดเพศ

๒.๒ เป็นโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต ๑

๒.๓ แต่ละโรงเรียนต้องส่งโรงเรียนละ ๑-๒ ทีม ๆ ละ ๕ คน

๒.๔ ส่งครูผู้สอนสอนวิชาประวัติศาสตร์หรือที่โรงเรียนพิจารณาเห็นว่าเหมาะสมโรงเรียนละ ๑ คน เพื่อเป็นที่ปรึกษา (มีเกียรติบัตรมอบให้ครูในฐานะที่ปรึกษา ตามรางวัลที่แต่ละทีมได้รับหรือเข้าร่วมกิจกรรม)

๓) กติกาการเข้าร่วมโครงการ

๓.๑ ผู้สมัครจะต้องจัดทำคลิปวิดีโอ โดยกำหนดให้จัดทำโครงการ “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” เพื่อประกวดแข่งขันชิงทุนการศึกษา ซึ่งผู้สมัครจะต้องคัดเลือกแหล่งมรดกวัฒนธรรมในชุมชน (ใกล้โรงเรียน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑-๒ แห่ง โดยไปศึกษาและนำเสนอจุดดี (เด่น) ชุมชน สัมภาษณ์คนในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ในพื้นที่นั้น ๆ และการศึกษาเอกสาร

๓.๒ ผู้สมัครแข่งขันจะต้องดำเนินงานลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามที่ได้กำหนดในโครงการ และจะต้องจัดส่งผลงานดังนี้

๑) รายงานการศึกษาข้อมูลประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑-๒ แห่ง เนื้อหาความยาวไม่เกิน A ๔ จำนวน ๒ หน้า พร้อมแนบไฟล์ภาพถ่ายที่มีความคมชัด จำนวน ๖ ภาพ ต่อ ๑ สถานที่

๒) สร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” ความยาวไม่เกิน ๘ นาที บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน ต้องมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่งสร้างเสริมชักชวน เล่าเรื่องราวของสถานที่นั้น โดยนำเสนอในรูปแบบคลิปวิดีโอ ความยาวไม่เกิน ๘ นาที โดยผลงานที่ส่งเข้าประกวด รูปภาพ ข้อความ เสียง วิดีทัศน์ คลิปวิดีโอ และส่วนอื่น ๆ ของผลงาน ต้องเป็นผลงานที่ผู้สมัครสร้างสรรค์ด้วยตนเอง มิได้ทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ หรือดัดแปลงของผู้อื่นอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากมีส่วนมาประกอบ ต้องอ้างอิงตามหลักวิชาการ ทั้งนี้คณะกรรมการขอสงวนสิทธิ์ในการนำผลงานที่ส่งเข้าประกวดมาเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยกรอบการพิจารณาให้คะแนนตามหัวข้อดังนี้

(๑) ความคิดสร้างสรรค์	๑๐ คะแนน
(๒) เทคนิคการผลิต	๑๐ คะแนน
(๓) สาระและความรู้	๑๐ คะแนน
(๔) ความสมบูรณ์ของผลงาน	๑๐ คะแนน
(๕) การเล่าเรื่องมีความน่าสนใจ/การโน้มน้าวใจที่สื่อให้ผู้อื่นสนใจ	๑๐ คะแนน
(๖) ใช้ภาษาถูกต้องในการบรรยายหรือเขียน	๑๐ คะแนน
(๗) วิธีเล่าเรื่องตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์	๑๐ คะแนน
รวม	๗๐ คะแนน

ผลการตัดสินการประกวดผลงานของคณะกรรมการฯ ถือเป็นข้อยุติ

๔) ผลงานการประกวด

ผู้สมัครจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จดังนี้

๔.๑ รายงานผลการศึกษา เนื้อหาความยาวไม่เกิน ๒ หน้า กระดาษ A๔ พร้อมแนบไฟล์ภาพถ่ายที่มีความคมชัด จำนวน ๖ ภาพต่อ ๑ สถานที่ รูปของไฟล์ได้มาตรฐาน JPEG หรือ PNG

๔.๒ สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้าน นำเสนอรูปแบบคลิปวิดีโอ ความยาวไม่เกิน ๘ นาที เล่าเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่สำคัญของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านอาหารพื้นบ้าน ผลผลิตของชุมชน ด้านหัตถกรรม การเกษตร ประมง การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย แหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนนำมาใช้ เป็นต้น หรือนอกจากนี้ที่เป็นจุดเด่นที่มีอยู่ในชุมชน ในการที่จะทำให้ผู้ชมคลิปมีความสนใจที่จะมาเที่ยวในท้องถิ่น หรือให้คนในชุมชนได้รับความรู้เพิ่มเติม มีความรักและหวงแหนในเอกลักษณ์ ของดีในชุมชน

๕) ผลงานการประกวด

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

๓๐ พฤษภาคม-๐๘ มิถุนายน ๒๕๖๕

๐๙- ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕

- ๐๙-๑๔.๓๐ น.

๑๑ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕

๐๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕

- ๐๙.๐๐ - ๐๙.๑๕ น.

- ๐๙.๑๕ - ๑๑.๐๐ น.

- ๑๑.๑๕ - ๑๒.๐๐ น.

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๕

ประชุมเสวนาและชี้แจงโครงการ

ประสานงานในพื้นที่ สํารวจโรงเรียน

รับสมัคร โรงเรียนเข้าร่วมโครงการ

จัดอบรมกิจกรรมในพื้นที่ โรงเรียนปทุม

วิทยาคาร

กิจกรรมที่ ๑ สัมพันธภาพใหม่ของฉัน

กิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้และแบ่งปัน

กิจกรรมที่ ๓ เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน

กิจกรรมที่ ๔ เสริมทักษะผลิตสื่อ

สร้างสรรค์

กิจกรรมที่ ๕ สร้างสรรค์พลังใจ (รักษบ้านเกิด)

เยาวชนลงพื้นที่ ผลิตสื่อสร้างสรรค์

เผยแพร่ลงในเพจ “แลดูเบิ่งพ่อ”

คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกผลงาน

๕ ทีม

ประกาศผลการคัดเลือกผลงาน ๕ ทีม

ประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน

ผู้เข้าร่วมประกวดแต่ละกลุ่ม นำเสนอ

ผลงาน รายงานผลการศึกษา คลิปวิดีโอ

ทีมผู้จัดจะสัมภาษณ์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการ

ทำงานร่วมกัน กลุ่มละ ไม่เกิน ๒๐ นาที

ประกาศผลรางวัล/มอบเกียรติบัตรให้ครู

และนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

ประชุมสรุปกับโรงเรียนในการดำเนินการ

ผ่านระบบออนไลน์ และนำเสนอสิ่งที่

โรงเรียนต้องการให้ต้นสังกัดมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสนับสนุน

ต่อไป

ทางผู้วิจัยแจ้งผลการประกวด และ

ข้อเสนอที่โรงเรียนต้องการให้ต้นสังกัด

สนับสนุนต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ

ขั้นตอน ๔ การทำโครงการจับกล่องส่องบ้านเกิด สืบวัฒนธรรมรักบ้านเกิด

ผ่านช่องทางสื่อเพจแลดูเบิ่งผ่อ สื่อยูทูบสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ และนำเสนอต่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปลงประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๓ คน ใน ๗ ด้าน

๑) ความคิดสร้างสรรค์	๑๐ คะแนน
๒) เทคนิคการผลิต	๑๐ คะแนน
๓) สาระและความรู้	๑๐ คะแนน
๔) ความสมบูรณ์ของผลงาน	๑๐ คะแนน
๕) การเล่าเรื่องมีความน่าสนใจ/การโน้มน้าวใจที่สื่อให้ผู้อื่นสนใจ	๑๐ คะแนน
๖) ใช้ภาษาถูกต้องในการบรรยายหรือเขียน	๑๐ คะแนน
๗) วิธีเล่าเรื่องตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์	๑๐ คะแนน
รวม	๗๐ คะแนน

ผลสรุปคะแนนเรียงลำดับตามคลิปวิดีโอจำนวน ๑๐ ชิ้นงาน ตามลำดับดังต่อไปนี้

ประกาศผลประกวดคลิปวิดีโอสื่อสร้างสรรค์	
ชื่อคลิปวิดีโอ/โรงเรียน	รางวัล
คลิปวิดีโอ เรื่อง ตามรอยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โรงเรียนวัดดาวคะนอง ตามรอยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โรงเรียนวัดดาวคะนอง	รางวัลชนะเลิศ
คลิปวิดีโอ เรื่อง แหล่งเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม แหล่งเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม	รองชนะเลิศอันดับ ๑

ประกาศผลประกวดคลิปวิดีโอสื่อสร้างสรรค์	
ชื่อคลิปวิดีโอ/โรงเรียน	รางวัล
คลิปวิดีโอ เรื่อง จับกล้องส่องบ้านเกิด วัดพุทไธศวรรย์ โรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ จับกล้องส่องบ้านเกิด วัดพุทไธศวรรย์	รองชนะเลิศอันดับ ๒
คลิปวิดีโอ เรื่อง เพนียดคล้องช้างในบ้านเกิด โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ เพนียดคล้องช้างในบ้านเกิด โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ อำเภอพรหมนครคีรีอยุธยา	รองชนะเลิศอันดับ ๓
คลิปวิดีโอ เรื่อง ละมุด ๑๐๐ ปี บ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ละมุด 100 ปี บ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ	รางวัลชมเชยและรางวัล Popular Vote
คลิปวิดีโอ เรื่อง ศาลพ่อแก่ทองดำ ต. บ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ศาลพ่อแก่ทองดำ ต. บ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ	รางวัลชมเชยและรางวัล Popular Vote

ประกาศผลประกวดคลิปวิดีโอสื่อสร้างสรรค์	
ชื่อคลิปวิดีโอ/โรงเรียน	รางวัล
คลิปวิดีโอ เรื่อง ตามรอยวีรสตรีศรีสุริโยทัย โรงเรียนปทุมวิทยาคาร ตามรอยวีรสตรีศรีสุริโยทัย โรงเรียนปทุมวิทยาคาร	รางวัลชมเชย
คลิปวิดีโอ เรื่อง เยาวชนบ้านใหม่แกะสลัก โรงเรียนปทุมวิทยาคาร เยาวชนบ้านใหม่แกะสลัก โรงเรียนปทุมวิทยาคาร	รางวัลชมเชย
คลิปวิดีโอ เรื่อง จับกล้องส่องบ้านเกิด วัดเตวีต โรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์ จับกล้องส่องบ้านเกิด วัดเตวีต	รางวัลชมเชย
คลิปวิดีโอ เรื่อง พระอารามหลวงในบ้านเกิด โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ พระอารามหลวงในบ้านเกิด โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา	รางวัลชมเชย

จากตารางดังกล่าว มีรายละเอียดการนำเสนอคลิปวิดีโอดังนี้

๑. โรงเรียนวัดดาวคะนอง

เรื่อง ตามรอยพระเจ้าตากสิน

บริบทเชิงพื้นที่

การลงพื้นที่ วัดหงส์ วันที่ ๗-๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ วัดหงส์ ตำบลโพธิ์สามต้น อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดหงส์เป็นวัดเก่าแก่มาดั้งแต่สมัยอยุธยา ต่อมาเป็นวัดร้างอยู่นานพอสมควร แล้วก่อสร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยพระอธิการแว่ว เป็นผู้นำ และได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาในครั้งหลังเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๙ มีพิธีผูกพัทธสีมาเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ วัดหงส์มี เสาหงส์อยู่หน้าวัด จึงเชื่อว่า ชาวบ้านคงมีเชื้อสายมอญได้ช่วยกันบำรุงวัด ในสมัยการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ วัดหงส์แห่งนี้ได้ถูกพม่ายึดโดยแม่ทัพสุกี้พระนายกอง แล้วนำพื้นที่จัดทำค่ายเสปียงคลัง ปุชนิยวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ พระประธานในอุโบสถ ขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๙ นิ้ว พร้อมพระอัครสาวกซ้ายขวา และพระพุทธรูปเก่าแก่ที่นำมาจากวัดร้างจำนวนหนึ่ง และมี หลวงพ่อขาว พระพุทธรูปเก่าแก่ที่มีการซ่อมแซมใหม่

การลงพื้นที่ วัดกร่าง วันที่ ๑๑-๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ วัดกร่างเป็นค่ายพักแรมทัพเรือของพระเจ้าตากสิน และท่านได้รวบรวมกำลังพลก่อนที่จะเข้าตีค่ายโพธิ์สามต้น ในเวลายามสาม

การลงพื้นที่ ค่ายโพธิ์สามต้น วันที่ ๑๘-๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ เมื่อทราบข่าวพระเจ้าตากสินทรงยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าตากสินตามพม่าถึงโพธิ์สามต้น สั่งให้ ทหารระดมตีค่ายโพธิ์สามต้น ต้นข้างปากตะวันออก พอได้ค่ายโพธิ์สามต้นข้างปากตะวันออก พระเจ้าตากสินจึงให้ เข้าตั้งรักษาค่าย ทำบันไดปืนค่ายข้างปากตะวันตก จากนั้นตีค่ายสุกี้พระนายกอง ข้างปากตะวันตก กองทัพพระเจ้าตากสินเข้าค่ายโพธิ์สามต้นข้างปากตะวันตกได้ ฆ่าสุกี้แม่ทัพพม่าตาย พระเจ้าตากสินมหาราชมีชัยชนะพม่าเมื่อ วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๑๐ และตั้งพักกองทัพอยู่ที่ค่ายพม่าที่โพธิ์สามต้น ยังได้รวบรวมทรัพย์สมบัติที่ยังมีได้ ส่งไปพม่า รวบรวมเก็บรักษาไว้ในค่ายแม่ทัพที่โพธิ์สามต้น ยังจับเจ้านายพม่าได้อีก

ความรู้ใหม่ คือ ได้รับความรู้ประวัติศาสตร์มากขึ้น ได้รู้ว่าค่ายโพธิ์สามต้นเป็นของพม่า ได้ไปสัมผัสความรู้สึกถึงสถานที่จริง ตรงค่ายโพธิ์สามต้นวัดกลางมีพรพุทธรูป และของประดิษฐ์จากของเหลือใช้ทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น วัดกลางมีชุมชนตรงนั้นมีการผลิตไม้ที่ทำบ้านทรงไทย มีเศษไม้ก็สามารถนำไปสิ่งประดิษฐ์สถานที่จำลอง

(๑) ใช้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

(๒) นำไปศึกษาประวัติศาสตร์

(๓) นำไปตั้งโชว์

(๔) นำไปสร้างมูลค่าเพิ่มคือขายในท้องตลาด บ้านทรงไทยตั้งมีอย่างน้อย ๖ เสา ๒ เสา เป็น ๑ ห้อง มีนอกชานออกไป

แนะนำที่ท่องเที่ยว ค่ายโพธิ์สามต้นมีโมเดล อาหารก๋วยเตี๋ยวเรือเพราะเป็นเอกลักษณ์ของอยุธยา ขนมคือ สายไหม สถานที่ชอบของนักเรียนจากการไปลงชุมชน ชอบค่ายโพธิ์สามต้นและ

วัดหงส์ ความประทับใจให้กิจกรรมนี้คือ ได้เพื่อนใหม่ได้ความสามัคคีในกลุ่ม ได้มีความร่วมมือกัน ชอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การรำดาบ

ภาพที่ ๔.๑ ลงพื้นที่ค่ายโพธิ์สามต้น

๒.โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

๒.๑ เรื่องเยาวชนชนบ้านใหม่แกะสลักไทยร่วมใจพัฒนา บริบทเชิงพื้นที่

ความเป็นมาของงานแกะสลักไม้ในตำบลบ้านใหม่

อาจารย์ไสว เดชศรี เป็นผู้ที่ได้ดำเนินงานแกะสลักไม้มาสู่ตำบลบ้านใหม่ และเป็นผู้สร้างรายได้จากงานแกะสลัก จนทำให้ผู้พบเห็นอยากมีรายได้หลักจากการทำการเกษตร จึงได้มาขอเรียนงานแกะสลักไม้จากอาจารย์ไสว เดชศรี เมื่อชาวบ้านแต่ละหมู่ในตำบลบ้านใหม่เริ่มรู้ข่าวจึงได้มาเรียนกับอาจารย์ไสว เดชศรี เพิ่มมากขึ้น บางคนเรียนจนชำนาญก็ได้แยกกลุ่มออกไปสร้างรายได้ของตนเองจึงทำให้งานแกะสลักไม้ของตำบลบ้านใหม่เริ่มเป็นที่รู้จัก

ความเป็นมาของครูทวีป ดวงนิมิตร ที่เข้ามาเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านงานแกะสลัก ของตำบลบ้านใหม่

ครูทวีป ดวงนิมิตร เป็นคนท้องถิ่นในตำบลบ้านใหม่ ซึ่งได้ศึกษาอยู่โรงเรียนปทุมวิทยาคาร มีครูใหญ่ชื่อว่า ครูจินดา เกิดลาภ ได้เชิญครูสมจิตร คีตการ เป็นผู้ที่มีความชำนาญด้านงานแกะสลักและเขียนลายไทย โดยได้มาสอนการใช้ส่วและงานแกะสลักพื้นฐาน ต่อประเทศบรูไน มีความต้องการช่างแกะสลัก ๑ ตำแหน่ง ครูทวีป ดวงนิมิตร จึงได้ตัดสินใจไปทำงานและหาประสบการณ์จากงาน

แกะสลักจากประเทศบรูไน เป็นระยะเวลา ๑๑ ปี หลังจากกลับมาที่ประเทศไทยก็ได้ร่วมงานกับกรมศิลปากรและได้ศึกษางานแกะสลักลายไทยมาโดยตลอด

ความเป็นมาของครูทวีป ดวงนิมิตร ที่ได้มาสอนโรงเรียนปทุมวิทยาคาร

สมัยที่ครูทวีป ดวงนิมิตร เรียนกับครูสมจิตร คิตการ ในสมัยนั้นก็มีนายคำรณ ทานธรรม ได้เรียนมาด้วยกัน จนต่อมานายคำรณ ทานธรรม ได้มาเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ จึงได้คิดที่จะอนุรักษ์งานแกะสลักของตำบลบ้านใหม่ไว้ จึงได้ติดต่อให้นายทวีป ดวงนิมิตร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ด้านงานแกะสลักและเขียนลายไทย มาสอนนักเรียนของโรงเรียนปทุมวิทยาคารในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๕ จนถึงปัจจุบัน

แกะสลักโดยครูทวีป แกะมานานแล้วยังคงแกะสลักด้วยมือและใช้เครื่องมือด้วย ใช้ไม้สักในการแกะสลักเพราะไม้สักแข็งแรง ทนทานดี โดยปกติใช้ไม้เนื้ออ่อนแต่ในที่นี้การแกะสลักที่ใช้ไม้สัก เพราะมีคุณสมบัติ คือ ๑.แกะง่าย ๒.ความสวยงามของไม้

วิธีการทำ ตัดไม้ให้เป็นรูปทรงขึ้นรูป แกะตามลาย

ที่มา ตำบลบ้านใหม่ เป็นแหล่งแกะสลักไม้สักมานานตั้งแต่สมัย ร.๕ มีคนต่อ ยอดมา สืบสานมาเป็นรุ่นต่อรุ่น ทำให้ตำบลบ้านใหม่นั้นคนในตำบลอาชีพดั้งเดิม คือการแกะสลักโต๊ะหมู่บูชา มีลวดลายที่สวยงามจึงมีการต่อยอดไปมีคันทวนโบสถ์ ประตูป้องประตูวิหาร เป็นการเพิ่มทักษะเข้าไป ดังนั้นการแกะสลักไม้สักจึงเป็นศิลปะที่มีความสวยงาม เป็นอาชีพเพิ่มรายได้ เห็นคุณค่าของศิลปะจึงมีความภูมิใจและอนุรักษ์ไว้

ข้อดี/ข้อเสียในอาชีพนี้ ข้อดี เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมมีมาตั้งแต่โบราณ

ข้อเสีย ๑) ปัจจุบันรายได้ไม่เพียงพอ ๒) งานแกะสลักนี้ต้องใช้ความประณีต สวยงาม และความละเอียดอ่อนจึงใช้เวลา

ภาพที่ ๔.๒ ลงพื้นที่ศึกษางานแกะสลักไม้ในตำบลบ้านใหม่

๒.๒ กลุ่มตามรอยวีรสตรีศรีสุริโยทัยทุ่งมะขามหย่อง

บริบทเชิงพื้นที่

วันที่ ๒๔ และ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕ กลุ่มตามรอยวีรสตรีศรีสุริโยทัยทุ่งมะขามหย่อง ณ บ้านคุณยายสวัสดี พรหมทัต อายุ ๘๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๑/๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เป็นถวายเป็นดินบางส่วนแด่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เล่าความประทับใจและความภาคภูมิใจ

นักเรียนเล่าว่าครั้งแรกที่ได้ไปเจอคุณยายสวัสดี คุณยายเล่าความรู้เกี่ยวกับทุ่งมะขามหย่อง และครั้งแรกของคุณยายที่ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จ รู้สึกตื่นเต้น ณ อนุสาวรีย์พระศรีสุริโยทัย สวยงามและมีสาระด้วยตอนถ่ายวิดีโอรู้สึกตื่นเต้น รอยส้นที่จริงในประวัติศาสตร์ ทุ่งมะขามหย่อง ซึ่งนอกจากจะเป็นสมรภูมิรบไทย-พม่าหลายครั้งแล้ว ที่แห่งนี้เองที่สมเด็จพระศรีสุริโยทัย พระอัครมเหสีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงทำยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปรจนต้องพระแสงของ้าวสิ้นพระชนม์บนคอช้างรัฐบาลและชาวไทยจึงได้ร่วมกันสร้างพระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัยน้อมเกล้าฯ ถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในวาระมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยในหลวงรัชกาลที่ ๙ และพระราชินีได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ พื้นที่ของทุ่งมะขามหย่องมีเนื้อที่ทั้งหมด ๒๕๐ ไร่

เป็นพื้นที่ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพื้นที่แก้มลิง เนื่องจากน้ำท่วมเยอะ แบ่งน้ำเป็น ๒ แหล่ง เพื่อให้ น้ำประหยัดลง และเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก และในฤดูแล้งจะนำน้ำที่กักเก็บไว้ให้เกษตรกรได้ใช้ในการเพาะปลูก จัดเป็น 'ผืนแผ่นดินแห่งพระมหากรุณาธิคุณ' ร่วมกับทุ่งภูเขาทองที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

ภาพที่ ๔.๓ บรรยากาศลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลิตสื่อ

ภาพที่ ๔.๔ ลงพื้นที่ทุ่งมะขามหย่อง และพระราชานุสาวรีย์พระสุริโยทัย

๓. โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์

๓.๑ เรื่องเพนียดคล้องช้างในบ้านเกิด

บริบทเชิงพื้นที่

การลงพื้นที่ดำเนินงาน คณะผู้จัดทำได้ดำเนินการวางแผนศึกษาประวัติระหว่างวันที่ ๑๓-๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕ และลงพื้นที่เก็บ ข้อมูลจริงครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕ และครั้งที่ ๒ เพื่อปรับปรุงข้อมูลในวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕ โดยศึกษาข้อมูล “เพนียดคล้องช้างในบ้านเกิด” คร่าวๆ ดังนี้

๑. ประวัติโดยย่อของเพนียดคล้องช้าง เพนียดคล้องช้างเดิมตั้งอยู่ที่วัดซอง นะคะ. ทางด้านทิศเหนือของพระราชวังจันทรถม ต่อมาในปี พ.ศ.๒๑๒๓ ตรงกับสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา มีการขยายกำแพงเมืองและให้ย้ายเพนียดมาอยู่ที่ทุ่งทะเล หล้า ตั้งอยู่ตำบลสวนพริกในปัจจุบัน นี่เป็นเพนียดคล้องช้างนั่นเอง เพนียดนั้นมีความสำคัญในอดีตเป็นอย่างมาก เพราะเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์เสด็จมาประทับทอดพระเนตรการคล้องช้าง ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำ กันมาแต่โบราณ/ เพื่อนำช้างมาใช้ประโยชน์ทั้งยามปกติ และยามสงคราม ซึ่งการคล้องช้างทำกันมาตั้งแต่สมัย อยุธยา จนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงได้เลิกกราไป

๒. โบราณสถานเพนียดคล้องช้างที่ได้ศึกษา

(๑) ปีกกา : ปากทางพระที่นั่งเพนียดสองข้างล้อมรอบด้วยเสาสูง ข้างนอกจะเรียกว่าปีกกาแยก ออกสองข้างรอบเพนียดเป็นเป็นปีกกาในการปีบช้างให้เดินเข้าสู่เพนียดคล้องช้างในการนำช้างเข้ามาทำ การคล้องช้าง

(๒) พระที่นั่งคชประเวศมหาปราสาท : พื้นที่ที่ภายในเพนียดสำหรับกษัตริย์เสด็จมายัง พลับพลา คือ พระที่นั่งคชประเวศมหาปราสาทมีไว้เพื่อคัดเลือกช้างตามหลัก คชลักษณ์ และรวมทั้ง เป็นพื้นที่ในการต้อนรับแขกบ้าน แขกเมืองที่มาชมการคล้องช้าง

(๓) เสาโตนงเตง:ลักษณะคล้ายเสาตะลุงแต่มีขนาดใหญ่กว่านั้นเรียกว่าเสาโตนงเตงซึ่งจะใหญ่ กว่า เสาตะลุง เป็นเสาลอยปลายด้านหนึ่งเป็นเชือกเพื่อดึงให้ช้างเข้ามาที่ละตัว จากปีกกาเข้ามายัง ด้านในของ เพนียดคล้องช้าง

(๔) มณฑปพระเทวกรรม : ศาลาไม้ตรงกลางนั้นเรียกว่า มณฑปพระเทวกรรม ภายใน ประดิษฐานพระพิฆเนศ ซึ่งเป็นหลักความเชื่อในการคล้องช้าง ละเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเพนียดคล้อง ช้าง แห่งนี้

(๕) กำแพงเพนียด : เพนียดนั้นเป็นกำแพงดินประกอบด้วยอิฐเสมอยอดเสา

(๖) เสาตะลุง : เสาที่อยู่ภายในจำนวนมากนี้เรียกว่าเสาตะลุงนั้นเป็นเสาที่อยู่ภายใน เพนียด มี ลักษณะเป็นเสาสูงมีหัวกลม ละมีร่องให้น้ำเชือกไปใช้สำหรับใช้เชือกที่คล้องขาข้างมาคล้อง ยังเสาตะลุง เพื่อให้สามารถคล้องช้างที่ถูกเลือกตามตำราคชลักษณ์

ภาพที่ ๔.๕ การลงพื้นที่เพนียดคล้องช้างในบ้านเกิด

๓.๒ เรื่องพระอารามหลวงในบ้านเกิด

บริบทเชิงพื้นที่

การลงพื้นที่ดำเนินงาน คณะผู้จัดทำได้ดำเนินการวางแผนศึกษาประวัติระหว่างวันที่ ๑๓-๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕ และลงพื้นที่เก็บ ข้อมูลจริงครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕ และครั้งที่ ๒ เพื่อปรับปรุงข้อมูลในวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕ โดยศึกษาข้อมูล “พระอารามหลวงในบ้านเกิด” คร่าวๆ ดังนี้

ประวัติโดยย่อวัดบรมวงศัศรวรารามวรวิหาร

วัดบรมวงศัศรวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ด้าน ทิศตะวันตกของแม่น้ำลพบุรี ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่วัด ๒๙ ไร่ และพื้นที่นาที่ธรณีสงฆ์อีก ๔๓ ไร่ อาณาบริเวณของวัดมีเขตอุปจาร ดังนี้ทิศเหนือ ติดกับที่นาของ ราษฎร ทิศตะวันออก ติดกับแม่น้ำลพบุรีทิศใต้ ติดกับที่ราชพัสดุ ทิศตะวันตก ติดกับบ้านเรือนราษฎร และ โบราณสถานเพนียดคลองช้าง วัดบรมวงศัศรวราราม เดิมเป็นวัดราษฎร์เรียกว่า "วัดทะเลหญ้า" เนื่องจากตั้งอยู่กลางทุ่งทำเลหญ้า หรือทุ่งหญ้าที่มีน้ำท่วมทุกปี ในฤดูน้ำหลาก เป็นวัดเก่าแก่โบราณสันนิษฐานการสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยกรม พระคชบาลที่ตั้งอยู่บริเวณเพนียดคลองช้าง ทางด้านทิศใต้ของวัด ซึ่งมีประวัติการย้ายจากเพนียดเดิมบริเวณวัดของมาบริเวณทุ่งทะเลหญ้าแต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๐๘) วัดทะเลหญ้าได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งสำคัญ

โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ (ต้นราชสกุล มาลากุล) ขณะที่ทรงดำรงตำแหน่งว่าการกรมพระคชบาล ทรงเห็นว่า วัดทะเลหญ้ามีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก เห็นควรให้บูรณปฏิสังขรณ์เพื่อให้ข้าราชการ ข้าราชการบริวารของ กรมพระคชบาล รวมทั้งราษฎรในบริเวณใกล้เคียงได้มาทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๕ มีพระราชศรัทธาพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วน พระองค์ เพื่อทรงร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดแห่งนี้ด้วย อีกทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเสด็จ พระราชดำเนินไปพระราชทานวิสุงคามสีมา และพระราชทานนามใหม่ว่า วัดบรมวงศัศรวราราม เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๐ และทรงรับวัดแห่งนี้เป็นพระอารามหลวง ซึ่งพระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนินมาที่วัด แห่งนี้ด้วยพระองค์เองถึง ๘ ครั้ง

๒. รายการปูชนียวัตถุและปูชนียสถานที่ได้ศึกษา

(๑) พระอุโบสถ : อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ผนังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๙.๕๐ เมตร ยาว ๑๘.๐๐ เมตร โครงสร้างเครื่องบนไม้สัก มุงกระเบื้องดินเผา ช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ เป็นงานปูนปั้น ลักษณะคล้ายนกเกี้ยว หน้าบันประดับงานปูนปั้นรูปครุฑยุคนาคล้อมรอบด้วยลายพรรณพฤกษา

(๒) บานหน้าต่างและบานประตู: บานหน้าต่างและบานประตูเขียนลายรดน้ำรูปลายเครือวัลย์ ตราประจำพระองค์สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ส่วนพื้น ปูด้วยหินอ่อน

(๓) องค์พระประธาน : ภายในประดิษฐาน "หลวงพ่อเพชร" พระประธาน เป็นพระพุทธรูปปางขัดสมาธิเพชร เนื้อโลหะ ลงรักปิดทอง ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๐๐ เมตร ความสูงตลอดยอดพระ

รัศมี ๑.๖๐ เมตร ประดิษฐานบนฐานชุกชีหินอ่อน ภายในซุ้มเรือนแก้วรูปพระมหามาลา เบื้องซ้ายขวา ประกอบด้วยพระ อัครสาวกคือพระสารีบุตรในเบื้องซ้าย และพระโมคคัลลานะในเบื้องขวา ในลักษณะคุกเข่า

(๔) พระรูปหล่อในพระอุโบสถ : พระรูปหล่อในพระอุโบสถมีดังนี้คือ พระรูปหล่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ พระวรวงค์เธอ พระองค์เจ้าจรจรัสวงศ์ กรมหมื่นปราบปรปักษ์ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เปีย มาลากุล) และ ๗พณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

(๕) พัทธสีมา : พัทธสีมาหินอ่อนประดิษฐานบนกำแพงแก้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบอกเขตพัทธสีมาด้วยพระองค์เองทั้งหมด

(๖) เจดีย์ประธาน : เจดีย์ประธาน ตั้งอยู่ระหว่างอุโบสถและวิหารตรีมุข ก่ออิฐถือปูน เป็นเจดีย์ ทรงระฆัง ฐานรูปแปดเหลี่ยม ความสูงจากส่วนฐานถึงยอดเจดีย์ ๑๘.๐๐ เมตร สร้างขึ้นบนฐานเจดีย์องค์เดิม ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพระอัฐิกับพระสรีรังคารของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

(๗) วิหารตรีมุข : วิหารตรีมุข ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเจดีย์ เป็นอาคารก่ออิฐ ถือปูน หน้ามุขกว้าง ๑๕.๕- เมตร ยาว ๒๒.๕- เมตร โครงสร้างเครื่องบนไม้สัก หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสีเขียว หน้าบันประดับปูนปั้นรูปพระมหามาลา ล้อมรอบด้วยลายเครือวัลย์ผนังภายในวิหารในส่วนใต้ กรอบหน้าต่างประดับด้วยกระเบื้องเคลือบโดยรอบ พื้นปูด้วยหินอ่อน ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปาง ต่าง ๆ และพระบรมรูปหล่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕

ภาพที่ ๔.๖ ลงพื้นที่วัดบรมวงศ์อิศรวรารามวรวิหาร

๔. โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

๔.๑ ละคร ๑๐๐ ปี บ้านใหม่

๑) กระบวนการศึกษา

จากที่ได้ทำการศึกษาเรื่องราวของละคร ๑๐๐ ปี ตำบลบ้านใหม่ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. กำหนดประเด็นในการศึกษา

นักเรียนได้ช่วยกันคิดว่าจะนำเรื่องละคร ๑๐๐ ปี บ้านใหม่มาเผยแพร่ ซึ่งหัวข้อที่ทำการศึกษาประกอบไปด้วย

- (๑) ตำบลบ้านใหม่เริ่มปลูกละครครั้งแรกในปีใด
- (๒) ละครที่ปลูกคือพันธุ์อะไร และมีลักษณะอย่างไร
- (๓) ต้นละคร ๒๐๐ ปี ณ ปัจจุบันยังมีอยู่หรือไม่
- (๔) บุคคลใดที่เป็นผู้ริเริ่มทำให้ละครได้รับความสนใจ
- (๕) มีการนำละครมาแปรรูปอย่างไร

๒. สืบค้นและรวบรวมข้อมูล

- (๑) หลักฐานชั้นต้น คือ ต้นละครที่มีอายุ ๒๐๐ ปี อยู่ที่สวนละครของคุณตาเข้า
- (๒) หลักฐานชั้นรอง คือ ได้สัมภาษณ์คุณตาเข้าซึ่งท่านเป็นเจ้าของสวนละคร และคุณวัชรพงษ์ ระดมสิทธิพัฒน์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ ท่านเป็นผู้ริเริ่มที่ทำให้ละครบ้านใหม่ได้รับความสนใจ

๓. การประเมินคุณค่า

มีประเมินคุณค่าของหลักฐาน หลักฐานในที่นี่คือ ต้นละคร ๒๐๐ ปี โดยลองเปรียบเทียบความแตกต่างกับต้นละครข้างเคียงว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และตามคำบอกเล่าของบุคคลในชุมชน

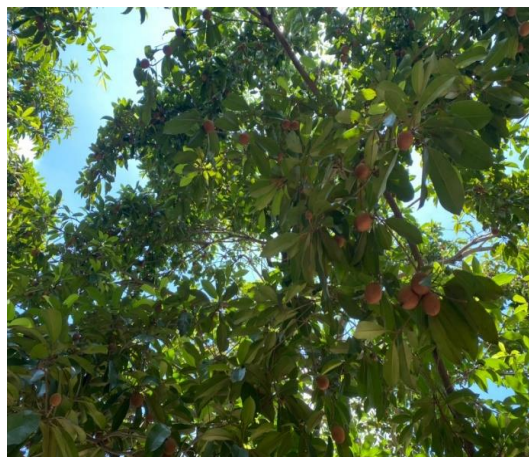
๔. การนำหลักฐานมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่

นำข้อมูลที่ได้ค้นคว้ามาทั้งที่เป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองมาวิเคราะห์ จากนั้นจัดหมวดหมู่ประเด็นที่เนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันให้อยู่ด้วยกัน เพื่อสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไป

๕. การนำข้อมูลมาเรียบเรียงและนำเสนอ

๒) บริบทเชิงพื้นที่

จากที่ได้ทำการศึกษาเรื่องราวของละครบ้านใหม่สรุปได้ว่าตำบลบ้านใหม่เริ่มปลูกละครครั้งแรกยังไม่ทราบแน่ชัดว่าปีใด แต่ตามคำบอกเล่ามีอายุมากกว่า ๒๐๐ ปี แน่นนอน โดยชาวบ้านนิยมปลูกละครพันธุ์มะกอก มีลักษณะลูกเล็กเหมือนมะกอก รสชาติหวานกรอบ สามารถปลูกและดูแลรักษาง่าย ซึ่งต่อมาคุณวัชรพงษ์ ระดมสิทธิพัฒน์ ได้เล็งเห็นถึงจุดเด่นและความมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองของละครบ้านใหม่ ไม่เหมือนละครที่ปลูกในสถานที่ทั่วไป จนทำให้ได้รับการรับรองจดทะเบียน GI หรือที่เรียกว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งมีการนำละครมาแปรรูป เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับละครมากยิ่งขึ้น จนทำให้เกษตรกรที่ปลูกละครและคนในชุมชนบ้านใหม่มีรายได้ที่ดีมากขึ้นกว่าเดิม

ภาพที่ ๔.๗ ต้นละมุด ๒๐๐ ปี สวนละมุดของคุณตาเช้า

ภาพที่ ๔.๘ ขยายพันธุ์ละมุดด้วยวิธีการตอนกิ่งละมุด ภาพที่ ๔.๙ คุณตาเช้า เจ้าของสวนละมุดบ้านใหม่

ภาพที่ ๔.๑๐ นำละมุดมาแปรรูปเป็นไอศกรีม

ภาพที่ ๔.๑๑ คุณวัชรพงษ์ ระดมสิทธิพัฒน์
นายก อบต.ตำบลบ้านใหม่
บุคคลที่ทำให้ละมุดบ้านใหม่ได้รับความสนใจ

๔.๒ ศาลพ่อแก่ทองดำ

๑) กระบวนการศึกษา

จากที่ได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ศาลพ่อแก่ทองดำ ของตำบลบ้านใหม่ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. กำหนดประเด็นในการศึกษา

นักเรียนได้ช่วยกันคิดว่าจะนำเรื่องศาลพ่อแก่ทองดำที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำตำบลบ้านใหม่มาเผยแพร่ ซึ่งหัวข้อที่ทำการศึกษาประกอบไปด้วย

- (๑) ศาลพ่อแก่ทองดำมีมาตั้งแต่ตอนไหน
- (๒) ศาลดั้งเดิมและปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร
- (๓) ชาวบ้านชอบบนเรื่องอะไร
- (๔) ชาวบ้านนิยมแก้บนด้วยอะไร
- (๕) ชาวบ้านแก้บนกันช่วงเวลาใด
- (๖) สืบค้นและรวบรวมข้อมูล
- (๗) หลักฐานชั้นต้น คือ ศาลพ่อแก่ทองดำ
- (๘) หลักฐานชั้นรอง คือ ได้สัมภาษณ์คุณตาฉวย อดีตคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ท่านเป็นบุคคลที่ศรัทธาและได้ฟังคำบอกเล่าเรื่องราวของพ่อแก่ทองดำมาจากบรรพบุรุษ

๒. การประเมินคุณค่า

มีการประเมินคุณค่าของหลักฐาน หลักฐานในที่นี้คือ หลักฐานชั้นรอง ซึ่งเป็นการบอกเล่าแบบมุขปาถะเล่าสืบทอดกันมา จึงทำให้การประเมินหลักฐานเป็นไปได้ยาก เมื่อมีการเล่าส่งต่อกันมาเรื่อย ๆ อาจทำให้เนื้อหาผิดเพี้ยนได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้น่าเชื่อถือได้คือศาลพ่อแก่ทองดำที่มีอยู่จริงและความศรัทธาของผู้คนในตำบลบ้านใหม่ จึงทำให้มั่นใจได้ว่าเรื่องราวของพ่อแก่ทองดำเป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นจริงในอดีต

๓. การนำหลักฐานมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่

นำข้อมูลที่ค้นคว้ามาทั้งที่เป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองมาวิเคราะห์ จากนั้นจัดหมวดหมู่ประเด็นที่เนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันให้อยู่ด้วยกัน เพื่อสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไป

๔. การนำข้อมูลมาเรียบเรียงและนำเสนอ

๒) บริบทเชิงพื้นที่

จากที่ได้ทำการศึกษาเรื่องราวของศาลพ่อแก่ทองดำสามารถสรุปได้ว่า ศาลพ่อแก่ทองดำเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานมาก จนไม่สามารถทราบได้ว่าเกิดขึ้นมาตั้งแต่ปีใด มีเพียงคำเล่าขานที่สืบทอดกันมาว่าพ่อแก่ทองดำเป็นบุคคลที่มีวิชาอาคม ดั้งเดิมท่านเป็นคนจังหวัดปทุมธานี ได้ล่องแพมาขายตะกร้าสาน จนมาถึงคลองบ้านใหม่ท่านจึงได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ที่ตำบลบ้านใหม่ ท่านได้ช่วยเหลือผู้คนในด้านไสยศาสตร์ เมื่อท่านเสียชีวิตลงชาวบ้านจึงตั้งศาลให้ท่านอาศัยอยู่ในอดีตนั้นการสร้างศาลทำเพียงนำหลังคาสังกะสีและไม้มาสร้างเป็นที่อาศัย แต่ในปัจจุบันมีการบูรณะศาลให้ดีขึ้นโดยสร้างเป็น

ศาลไม้มุงหลังคากระเบื้อง โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านนิยมมาบนเรื่องให้หายจากอาการเจ็บป่วย โดย
นำน้ำตาลมาмаก้านในช่วงเวลาก่อนเพล

ภาพที่ ๔.๑๒ ศาลพ่อแก่ทองดำในปัจจุบัน

ภาพที่ ๔.๑๓ ทำบุญประจำปีใหม่ให้ศาลพ่อแก่ทองดำ ภาพที่ ๔.๑๔ นักเรียนสักการะศาลพ่อแก่ทองดำ

๕. โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม

แหล่งเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
น้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
บริบทเชิงพื้นที่

จากการลงพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๒๗,๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕ สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนา
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น โดยให้ย้ายการสอนพระปริยัติธรรมจากศาลาบอกพระปริยัติธรรม
ภายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามไปตั้งที่วัดมหาธาตุ เพื่อเป็นที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและ
คฤหัสถ์ เมื่อ พ.ศ.๒๔๓๐ และโปรดให้เรียกว่า มหาธาตุวิทยาลัย มหาธาตุวิทยาลัยได้เปิดทำการสอน
เป็นทางการ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๒ และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่
ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เมื่อ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยมีพระราชประสงค์จะให้

เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบไป ดังปรากฏในประกาศพระราชปรารภในการก่อพระฤกษ์สังฆิกเสนาสนะราชวิทยาลัยต่อไปนี้

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนเดิมในนามมหาธาตุวิทยาลัยตลอดมา จนกระทั่งวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ พระมหาเถรานุเถระ ฝ่ายมหานิกายจำนวน ๕๗ รูป มีพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทัตตเถร) เป็นประธานได้ประชุมกัน ณ ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุฯ ประกาศให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัย ตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เปิดการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา

วิสัยทัศน์

“มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม พันธกิจ ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของการเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษา พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การเป็นมหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลัก ศาสนา โดยกระบวนการผลิตบัณฑิตจะบูรณาการร่วมกับพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านการบริการวิชาการ และด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีสติปัญญาและคุณธรรม ตามพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย สติปัญญาและคุณธรรม หมายถึง ความรอบรู้วิชาการด้านพระพุทธศาสนา และสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา และมีผลลัพธ์การ เรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ปัจจุบันมีหน่วยงานที่เปิดจัดการศึกษา ได้แก่ บัณฑิตวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ วิทยาลัยพระธรรมทูต

ภาพที่ ๔.๑๕ บรรยากาศสถานที่ต่างๆและแหล่งเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๖. โรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์

๖.๑ จักรก้องสอง วัดพุทไธสวรรย์

บริบทเชิงพื้นที่

จากการลงพื้นที่วัดพุทไธสวรรย์ ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในวันที่ ๒๗,๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕ สามารถสรุปข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ได้ดังนี้

วัดพุทไธสวรรย์ เป็นพระอารามหลวงที่ใหญ่โตและมีชื่อเสียงวัดหนึ่ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ในตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดพุทไธสวรรย์ ปรากฏตามตำนานว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสร้างขึ้นในบริเวณที่ซึ่งเป็นที่ตั้งพลับพลาที่ประทับเมื่อทรงอพยพมาตั้งอยู่ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ที่ตรงนี้มีชื่อปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า "ตำบลเวียงเล็กหรือเวียงเหล็ก" ครั้นเมื่อสถาปนากรุงศรีอยุธยาแล้ว ถึง พ.ศ. ๑๘๙๖ จึงโปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นเป็นพระราชอนุสรณ์ ณ ตำบลซึ่งพระองค์เสด็จมาตั้งมั่นอยู่แต่เดิม และพระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ มา ก็คงจะได้โปรดให้สร้างถาวรวัตถุ เพิ่มเติมขึ้นอีกหลายอย่างหนึ่ง เมื่อเสียกรุงฯ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ วัดพุทไธสวรรย์ก็เป็นอีกวัดหนึ่งที่มีได้ถูกพม่าทำลายเหมือนวัดอื่นๆทุกวันนี้จึงยังมีโบราณสถานไว้ชมอีกมากมาย เป็นพระอารามหลวงที่ใหญ่โตและมีชื่อเสียงวัดหนึ่ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ในตำบลสำเภาล่ม พระนครศรีอยุธยา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดพุทไธสวรรย์ ครั้นเมื่อสถาปนากรุงศรีอยุธยาแล้ว จึงโปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นเป็นพระราชอนุสรณ์ ณ ตำบลซึ่งพระองค์เสด็จมาตั้งมั่นอยู่แต่เดิม และพระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ มา ก็คงจะได้โปรดให้สร้างถาวรวัตถุ เพิ่มเติมขึ้นอีกหลายอย่างหนึ่ง เมื่อเสียกรุงฯ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ วัดพุทไธสวรรย์ก็เป็นอีกวัดหนึ่งที่มีได้ถูกพม่าทำลายเหมือนวัดอื่นๆทุกวันนี้จึงยังมีโบราณสถานไว้ชมอีกมากมาย

สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในวัดพุทไธสวรรย์ คือ พระมหาธาตุ หรือปรางค์ประธานสีขาว มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบปราสาทขอม หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ตั้งอยู่บนฐานไพทีที่รองรับไปถึงมณฑปที่อยู่ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ อีก ๒ หลัง มีบันไดขึ้น ๒ ทาง คือทางทิศตะวันออกและทางทิศตะวันตกบริเวณรอบพระปรางค์จะมีพระระเบียง ด้านนอกทึบ ด้านในมีเสารับเครื่องบนหลังคาและชายคาเป็นระยะ ๆ มีพระพุทธรูปสี่ทอกร่วมศิลปะแบบสุโขทัยเรียงรายอยู่อย่างสวยงาม

วิหารพระพุทไธสวรรย์ (วิหารพระนอน) เป็นอีกสิ่งที่ไม่ควรพลาดของวัดพุทไธสวรรย์ ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ในเขตพุทธาวาส ตัวอาคารนั้นปัจจุบันเหลือแต่เพียงกำแพง และองค์พระพุทธรูปไสยาสน์ นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ อาทิ พระอุโบสถ, ตำหนักพระพุทธรูปมหาจารย์, พระอนุสาวรีย์กษัตริย์ ๓ พระองค์, จิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

กิจกรรมในโรงเรียนทุกวันศุกร์จะพาเด็กๆ ไปสวนมนต์ที่โบสถ์ วัดพุทไธสวรรย์ ดาบพุทไธสวรรย์ขึ้นชื่อแต่ปัจจุบันไม่ได้ทำกิจกรรมนี้เพราะเนื่องจากมีนักเรียนมุสลิมด้วย พิธีไหว้ครู

ภาพที่ ๕.๑๖ การลงพื้นที่วัดพุทไธสวรรย์

๖.๒ “จับกล้องส่องวัดเทวี่ด”

บริบทเชิงพื้นที่

จากการลงพื้นที่วัดเทวี่ด ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในวันที่ ๒๗,๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๕ สรุปข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ที่ได้ดังต่อไปนี้

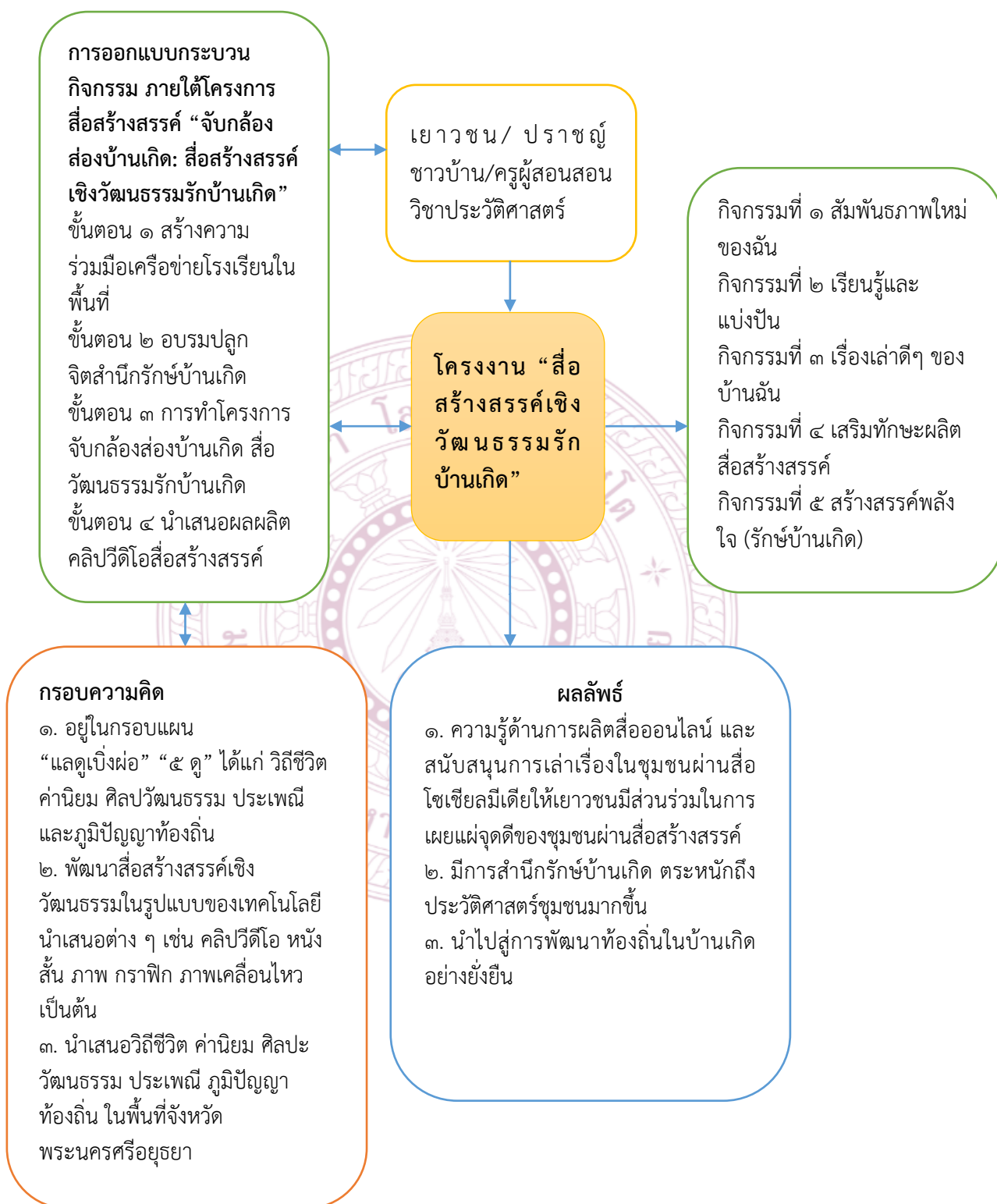
หน้าบันสมัยพระนารายณ์ วัดเทวี่ดวัดเทวี่ดเป็นวัดร้างตั้งอยู่ทางทิศใต้นอกตัวเกาะเมืองอยุธยา บริเวณริมคลองปทาจุจามในเขตพื้นที่ตำบลสำเภาล่มห่างจากวัดพุทไธสวรรย์ไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๕๐๐ เมตร.หลักฐานทางศิลปกรรมของตำหนัก (กุฏิ?)วัดเทวี่ดในปัจจุบันเหลือตัวอาคารมีเพียงผนังสกัดหน้า เหลืออยู่เพียงด้านเดียว ลักษณะเป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูน ยกพื้นมีใต้ถุนสูง เจาะช่องประตูเป็นรูปวงโค้ง ซึ่งนิยมทำในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใช้ระบบผนังรับน้ำหนักหลังคา.หน้าบันก่ออิฐถือปูนแบบ“กระแทะ”(ไม่มีชราหน้าจั่ว) ประดับลวดลายปูนปั้นอิทธิพลศิลปะยุโรปผสานกับลายก้านขดนกคาบแบบไทยได้อย่างลงตัว แสดงอิทธิพลค่อนข้างไปทางยุโรป. กล่าวคือ กรอบหน้าบันเป็นลายแบบยุโรป ที่ทางหลังปั้นเป็นรูปศรีษะบุษหันด้านข้างผูกผ้าพันคอลายประธานใจกลางหน้าบันเป็นรูปปูนปั้นรูปทิววิมานอย่างยุโรป (อาจหมายถึงเรือนที่ประทับ?) และมีลายก้านขดประดับซ้ายขวา ใบไม้ที่อยู่ในลายก้านคด คล้ายใบอะแคนตัสของกรีกโบราณ ซึ่งพอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นอิทธิพลของศิลปะแบบฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และไทยรับอิทธิพล

ของศิลปะนี้เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์เนื่องจากฝรั่งเศสกับไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน

ภาพที่ ๔.๑๗ การลงพื้นที่โบราณสถานวัดเตว็ด

การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยสรุปการพัฒนากระบวนการสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า การออกแบบกระบวนการกิจกรรมการออกแบบกระบวนการกิจกรรม ภายใต้โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด ผ่าน ขั้นตอน ๑ สร้างความร่วมมือเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่ ขั้นตอน ๒ อบรมปลูกจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด ขั้นตอน ๓ การทำโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด สื่อวัฒนธรรมรักบ้านเกิด ขั้นตอน ๔ นำเสนอผลผลิตคลิปวิดีโอสื่อสร้างสรรค์ ภายใต้โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” กำหนดประเด็นการจัดกิจกรรมภายใต้แนวความคิด ได้แก่ ๑) อยู่ในกรอบแนวคิด “เลดูเบ้งผ่อ” “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) พัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้นและ ๓) นำเสนอวิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยโครงการนี้ได้กำหนดกติกาคือเป็นการร่วมมือกันระหว่างเยาวชน ประชาชนชาวบ้าน และ ครูผู้สอนสอนวิชาประวัติศาสตร์ ภายใต้ชื่อ โครงการงาน เรื่อง “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” และมีการสร้างกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ สัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน กิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้และแบ่งปัน กิจกรรมที่ ๓ เรื่องเล่าดีๆ ของบ้านฉัน กิจกรรมที่ ๔ เสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ และกิจกรรมที่ ๕) สร้างสรรค์พลังใจ (รักบ้านเกิด) นำไปสู่ผลลัพธ์ คือ ๑) ความรู้ด้านการผลิตสื่อออนไลน์ และสนับสนุนการเล่าเรื่องในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ ๒) มีการสำนึกรักษ์บ้านเกิดตระหนักถึงประวัติศาสตร์ชุมชนมากขึ้น และ ๓) นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดอย่างยั่งยืน

๔.๓ ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิเทศเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

ตอนที่ ๑ ผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ

๑. ผลวิเคราะห์พัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิเทศเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด”

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “เลดูเบ้งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

ตารางที่ ๔.๔ ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒๖	๔๓.๓
หญิง	๓๓	๕๕.๐
อื่นๆ	๑	๑.๗
รวม	๖๐	๑๐๐.๐
อายุ		
๑๒ ปี	๔	๖.๗
๑๓ ปี	๒๒	๓๖.๗

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑๔ ปี	๒๙	๔๘.๓
๑๕ ปี	๕	๘.๓
รวม	๔๐	๑๐๐.๐
ศาสนา		
พุทธ	๖๐	๑๐๐.๐
รวม	๖๐	๑๐๐.๐
ระดับชั้น		
ม. ๑	๗	๑๑.๗
ม. ๒	๔๐	๖๖.๗
ม. ๓	๑๓	๒๑.๖
รวม	๔๐	๑๐๐.๐
โรงเรียน		
ร.ร. วัดพุทไธศวรรย์	๑๐	๑๖.๗
ร.ร. ปทุมวิทยาคาร	๑๐	๑๖.๗
ร.ร. วังน้อยวิทยาคม	๑๐	๑๖.๗
ร.ร. วัดชุมชนวัดสุเมธ	๑๐	๑๖.๗
ร.ร. วัดสว่างอารมณ์	๑๐	๑๖.๗
ร.ร. วัดดาวคะนอง	๑๐	๑๖.๗
รวม	๖๐	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๔ จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ๖๐ คน พบว่า

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ รองลงมา
เป็นเพศชาย จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๓ และเพศอื่นๆ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ ๑๔ ปี จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓ รองลงมา
เป็นอายุ ๑๓ ปี จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗ อายุ ๑๕ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓
และ อายุ ๑๒ ปี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๗ ศาสนา

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐
การศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาในชั้น ม. ๒ จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ รองลงมา
ศึกษาในชั้น ม. ๓ จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖ และ ศึกษาในชั้น ม. ๑ จำนวน ๗ คน คิด
เป็นร้อยละ ๑๑.๗

โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างมาจากโรงเรียน ๖ โรงเรียนๆ ละ ๑๐ คน เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ
๑๖.๖๗

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร
จิตสำนึกรักษาก่อนเกิดก่อนและหลังรับการอบรม

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความ หมาย	$\bar{x}$	SD	ความ หมาย		
รู้เหตุ								
๑) รู้ว่าแต่ละวันต้องทำอะไรบ้างโดยไม่ต้องมีใครบอก	๓.๕๖	๐.๘๕	จริงมาก	๔.๐๔	๐.๙๖	จริงมาก	๕.๓๔๒	.๐๐๐
๒) รู้ว่าต้องทำอะไรงานที่ได้รับมอบหมายจะประสบความสำเร็จ	๓.๓๕	๐.๙๑	ค่อนข้างจริง	๓.๙๘	๐.๘๘	จริงมาก	๔.๘๔๓	.๐๐๐
๓) หาสาเหตุและแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างรอบคอบ	๓.๐๖	๐.๘๙	ค่อนข้างจริง	๓.๕๖	๐.๙๐	ค่อนข้างจริง	๔.๔๙๒	.๐๐๐
รวม	๓.๓๒	๐.๗๐	ค่อนข้างจริง	๓.๘๖	๐.๔๗	จริงมาก	๑๐.๐๓๕	.๐๐๐
รู้ผล								
๔) ไม่สามารถทำประโยชน์อะไรให้กับชุมชนและประเทศชาติได้	๑.๘๖	๐.๘๙	ไม่ค่อยจริง	๔.๒๑	๐.๙๔	จริงมาก	๑.๑๖๓	.๐๐๐
๕) ผลงานจะออกมาดีแน่นอนถ้าฉันตั้งใจเรียนรู้และลงมือทำ	๓.๘๖	๐.๙๖	จริงมาก	๔.๒๙	๐.๘๐	จริงมาก	๔.๒๑๖	.๐๐๐
๖) การเยาะเย้ยล้อเลียนเพื่อนเพื่อให้คนอื่นได้หัวเราะ เป็นสิ่งที่ไม่ผิด	๑.๙๘	๑.๕๕	ไม่ค่อยจริง	๔.๒๖	๑.๓๘	จริงมาก	๒.๓๙๒	.๐๐๐
รวม	๒.๕๗	๐.๖๖	ไม่ค่อยจริง	๔.๒๕	๑.๒๔	จริงมาก	๒.๔๕๘	.๐๐๗

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย		

รู้ตน

๗) ชอบ คิดให้ กำลังใจตัวเองเมื่อ รู้สึกท้อแท้หมดหวัง	๓.๙๓	๑.๐๓	จริงมาก	๔.๐๗	๑.๐๗	จริงมาก	๑๐.๖๕๗	.๑๐๓
๘) ไม่รู้ว่า ควร ปรับปรุงตนเองให้ ก้าวหน้าอย่างไร	๒.๐๘	๐.๙๙	ไม่ค่อย จริง	๓.๒๗	๑.๐๗	ค่อนข้าง จริง	๙.๐๑๖	.๐๐๐
๙) กล้ายอมรับและ ขอโทษเมื่อทำสิ่ง ผิดพลาด	๓.๙๖	๑.๑๑	จริงมาก	๔.๓๐	๐.๘๕	จริงมาก	๒.๘๗๔	.๐๐๖
รวม	๓.๓๒	๐.๖๗	ค่อนข้าง จริง	๓.๘๙	๐.๕๐	จริงมาก	๑๒.๐๓๔	.๐๐๐

รู้ประมาณ

๑๐) นวัตกรรมที่จะใช้ อุปกรณ์การเรียนรู้เก่า ของพี่หรือคนอื่น	๓.๔๘	๑.๐๘	ค่อนข้าง จริง	๔.๒๐	๑.๐๐	จริงมาก	๕.๒๔๑	.๐๐๐
๑๑) พยายามอดใจ แบ่งขนมที่ชอบให้ เพื่อนหรือครอบครัว เสมอ	๓.๔๓	๑.๐๗	ค่อนข้าง จริง	๓.๙๘	๑.๑๒	จริงมาก	๔.๖๘๒	.๐๐๐
๑๒) พยายามเก็บ ออมเพื่อซื้อสิ่งของที่ อยากได้ด้วยตนเอง	๓.๙๘	๑.๐๖	จริงมาก	๔.๗๖	๑.๐๒	จริงมาก มากที่สุด	๕.๘๙๕	.๐๐๐
รวม	๓.๖๓	๐.๗๕	จริงมาก	๔.๓๑	๐.๕๙	จริงมาก	๑๑.๖๙๑	.๐๐๐

รู้กาล

๑๓) เวลาตื่นเต้น ตกใจ ฉันพยายามคิด หาวิธีทำให้ตนเองมี สติ	๓.๕๕	๐.๙๐	จริงมาก	๔.๒๖	๐.๘๒	จริงมาก	๖.๒๙๐	.๐๐๐
๑๔) จัดกระเป๋ เตรียมสิ่งของให้เสร็จ ในตอนเย็น เพื่อจะ	๓.๕๘	๑.๓๙	จริงมาก	๔.๑๖	๑.๒๖	จริงมาก	๔.๔๘๗	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย		
ได้ไม่เสียเวลาในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น								
๑๕) รู้จักวิธีการวางแผนการเรียนและการทำงานต่างๆ ให้เสร็จทันเวลา	๓.๔๖	๐.๙๖	ค่อนข้างจริง	๔.๐๔	๐.๘๓	จริงมาก	๕.๔๘๙	.๐๐๐
รวม	๓.๕๓	๐.๗๗	จริงมาก	๔.๑๕	๐.๖๒	จริงมาก	๑๐.๓๔๘	.๐๐๐
รู้ชุมชน								
๑๖) รู้จักเส้นทางในชุมชนของฉันทน์เป็นอย่างดี	๓.๑๕	๑.๒๔	ค่อนข้างจริง	๓.๘๐	๑.๑๑	จริงมาก	๕.๓๘๑	.๐๐๐
๑๗) รู้จักนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น	๓.๑๕	๑.๑๓	ค่อนข้างจริง	๓.๘๙	๐.๙๒	จริงมาก	๕.๗๗๖	.๐๐๐
๑๘) เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้มีความเจริญก้าวหน้า	๓.๕๕	๐.๙๖	จริงมาก	๔.๒๑	๐.๙๐	จริงมาก	๕.๘๖๐	.๐๐๐
รวม	๓.๒๘	๐.๘๙	ค่อนข้างจริง	๓.๙๗	๐.๗๑	จริงมาก	๑๐.๒๑๒	.๐๐๐
รู้บุคคล								
๑๙) เข้าใจความต้องการที่แตกต่างของคนทั้งเด็กวัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ	๓.๖๐	๑.๑๒	จริงมาก	๓.๙๐	๐.๙๔	จริงมาก	๔.๑๓๙	.๐๐๐
๒๐) รักเคารพพ่อแม่ผู้ปกครอง และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณ	๔.๒๓	๐.๙๖	จริงมาก	๔.๖๒	๐.๙๑	จริงมากที่สุด	๓.๙๒๑	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย		
อย่างเหมาะสม								
๒๑) สามารถสื่อสารในที่สาธารณะให้คนทั่วไปที่ไม่รู้จักเข้าใจได้	๓.๑๐	๑.๑๖	ค่อนข้างจริง	๓.๔๐	๑.๐๒	ค่อนข้างจริง	๓.๒๙๒	.๐๐๒
รวม	๓.๖๔	๐.๘๓	จริงมาก	๓.๙๗	๐.๗๑	จริงมาก	๓.๑๘๓	.๐๐๓
รวมค่าเฉลี่ยของตัวแปรจิตสำนึกกรักษ์บ้านเกิด	๓.๓๓	๐.๕๒	ค่อนข้างจริง	๔.๐๕	๐.๘๘	จริงมาก	๗.๐๑๖	.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า คะแนนเฉลี่ยสำนึกกรักษ์บ้านเกิดโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยสำนึกกรักษ์บ้านเกิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{x} = ๔.๐๕$ และ ๓.๓๓ ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า

๑) คะแนนเฉลี่ย รู้เหตุ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x} = ๓.๘๖$ และ ๓.๓๓ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “ฉันรู้ว่าแต่ละวันต้องทำอะไรบ้างโดยไม่ต้องมีใครบอก” ($\bar{x} = ๔.๐๕$)

๒) คะแนนเฉลี่ย รู้ผล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x} = ๔.๒๕$ และ ๒.๕๗ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “ผลงานจะออกมาดีแน่นอน ถ้าฉันตั้งใจเรียนรู้และลงมือทำ ” ($\bar{x} = ๔.๒๕$)

๓) คะแนนเฉลี่ย รู้ตน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x} = ๓.๘๙$ และ ๓.๓๒ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “ฉันกล้ายอมรับและขอโทษเมื่อทำสิ่งผิดพลาด” ($\bar{x} = ๔.๓๐$)

๔) คะแนนเฉลี่ย รู้ประมาณ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x} = ๔.๓๑$ และ ๓.๖๓ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “ฉันพยายามเก็บออมเพื่อซื้อสิ่งของที่อยากได้ด้วยตนเอง ” ($\bar{x} = ๔.๗๖$)

๕) คะแนนเฉลี่ย รู้กาล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x} = ๔.๑๕$ และ ๓.๕๓ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “เวลาตื่นตื่นตกใจ ฉันพยายามคิดหาวิธีทำให้ตนเองมีสติ” ($\bar{x} = ๔.๒๖$)

๖) คะแนนเฉลี่ย รู้ชุมชน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x} = 3.97$ และ 3.28 ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “ฉันเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้มีความเจริญก้าวหน้า ” ($\bar{x} = 4.21$)

๗) คะแนนเฉลี่ย รู้บุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . ๐๕ ($\bar{x} = 3.97$ และ 3.64 ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงที่สุดคือ “ฉันรักเคารพ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม” ($\bar{x} = 4.62$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร จิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดก่อนและหลังรับการอบรมจำแนกเป็นรายด้าน

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย		
รู้เหตุ	3.32	0.70	ค่อนข้างจริง	3.86	0.47	จริงมาก	10.035	.000
รู้ผล	2.57	0.66	ไม่ค่อยจริง	4.25	1.24	จริงมาก	2.458	.007
รู้ตน	3.32	0.67	ค่อนข้างจริง	3.89	0.50	จริงมาก	12.034	.000
รู้ประมาณ	3.63	0.75	จริงมาก	4.31	0.59	จริงมาก	11.691	.000
รู้กาล	3.53	0.77	จริงมาก	4.15	0.62	จริงมาก	10.348	.000
รู้ชุมชน	3.28	0.89	ค่อนข้างจริง	3.97	0.71	จริงมาก	10.212	.000
รู้บุคคล	3.64	0.83	จริงมาก	3.97	0.71	จริงมาก	3.183	.003
รวมค่าเฉลี่ยของตัวแปรจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด	3.33	0.52	ค่อนข้างจริง	4.05	0.88	จริงมาก	7.016	.000

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า คะแนนเฉลี่ยสำนึกรักษ์บ้านเกิดโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับ ก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยสำนึกรักษ์บ้านเกิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{x} = 4.05$ และ 3.33 ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า คะแนนเฉลี่ยด้านรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชนและรู้บุคคล หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร เหตุผลในการคิด

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			T-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย		
วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม								
๑) คิดว่าการเป็นคนต่างจังหวัดไม่มีอะไรดีเท่าการเป็นคนกรุงเทพฯ	๑.๖๑	๐.๙๕	ไม่จริง	๒.๑๖	๐.๙๙	ค่อนข้างจริง	๔.๕๘๙	.๐๐๐
๒) เลือกสนิทสนมกับเพื่อนที่สนใจเรียนมากกว่าเลือกเพื่อนที่หน้าตาดี	๓.๓๓	๑.๓๘	ค่อนข้างจริง	๔.๗๘	๑.๒๓	จริงมาก	๑.๗๒๕	.๐๐๐
๓) คุณค่าที่แท้จริงของสินค้าอยู่ที่ราคาแพงและความนิยมของผู้บริโภคส่วนใหญ่	๒.๒๓	๑.๓๐	ไม่ค่อยจริง	๒.๔๘	๑.๐๔	ไม่ค่อยจริง	๓.๐๑๓	.๐๐๔
รวม	๒.๓๙	๐.๘๒	ไม่ค่อยจริง	๓.๖๕	๐.๖๘	จริงมาก	-๑๔.๔๘๘	.๐๐๐
วิธีคิดแบบไร้คุณธรรม								
๔) ชอบนึกถึงข้อดีของการทำงานเสร็จ เพื่อเพิ่มกำลังใจในการทำงาน	๓.๖๕	๐.๙๘	จริงมาก	๔.๒๔	๐.๗๔	จริงมาก	๕.๕๘๘	.๐๐๐
๕) คิดว่าการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละครทั้งดีและไม่ดี เป็นสิ่งสร้างสรรค์	๒.๔๕	๑.๑๙	ไม่ค่อยจริง	๓.๓๙	๐.๙๕	ค่อนข้างจริง	๔.๗๖๖	.๐๐๐
๖) บนโลกออนไลน์จะโพสต์ แชร์ ส่งต่ออะไรก็ได้ เพราะไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง กฎหมายเอาผิดไม่ได้	๒.๑๓	๑.๓๓	ไม่ค่อยจริง	๒.๒๕	๑.๐๓	ไม่ค่อยจริง	๑.๗๖๒	.๘๐๓
รวม	๒.๗๔	๐.๘๒	ค่อนข้างจริง	๓.๒๙	๐.๖๒	ค่อนข้างจริง	๑๐.๙๑๖	.๐๐๐
วิธีคิดแบบอริยสัจ / คิดแบบแก้ปัญหา								
๗) เมื่อขัดแย้งกับเพื่อนฉันจะพยายามหาสาเหตุที่	๓.๔๑	๑.๒๗	ค่อนข้างจริง	๔.๓๔	๑.๐๘	จริงมาก	๕.๗๘๘	.๐๐๐

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			T-test	Sig.
	$\bar{x}$	SD	ความหมาย	$\bar{x}$	SD	ความหมาย		
ทำให้ขัดแย้ง เพื่อหาทางแก้ไข								
๙) ถ้าทำการบ้านไม่ได้ฉันจะมาลอกเพื่อน จะได้ไม่เสียเวลาหาเอง	๒.๒๓	๑.๐๙	ไม่ค่อยจริง	๒.๗๓	๐.๙๖	ค่อนข้างจริง	๔.๘๘๑	.๐๐๐
๑๐) เลือกดูรายการที่เสนอข่าวทั้งดีและชมมากกว่ารายการที่เสนอข่าวด้านเดียว	๓.๒๕	๑.๒๑	ค่อนข้างจริง	๓.๙๙	๑.๐๓	จริงมาก	๕.๓๐๒	.๐๐๐
๑๑) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวก่อนตัดสินใจเชื่อ ถือว่ารู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร	๓.๗๕	๑.๐๙	จริงมาก	๔.๒๙	๐.๘๗	จริงมาก	๔.๕๐๘	.๐๐๐
รวม	๓.๑๖	๐.๗๙	ค่อนข้างจริง	๓.๘๓	๐.๗๑	จริงมาก	๑.๙๕๖	.๐๐๐
รวมตัวแปรเหตุผลในการคิด	๒.๗๖	๐.๖๕	ค่อนข้างจริง	๓.๖๖	๐.๕๖	จริงมาก	๑๘.๕๔๓	.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า คะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{x}$ = ๓.๖๖ และ ๒.๗๖ ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า

๑) คะแนนเฉลี่ย **รู้วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม** หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x}$ = ๓.๖๕ และ ๒.๓๙ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงสุดคือ “ฉันเลือกสนิทสนมกับเพื่อนที่สนใจเรียนมากกว่าเลือกเพื่อนที่หน้าตาดี” ($\bar{x}$ = ๔.๗๘)

๒) คะแนนเฉลี่ย **วิธีคิดแบบไร้คุณธรรม** หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x}$ = ๓.๖๕ และ ๒.๓๙ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงสุดคือ “ฉันชอบนึกถึงข้อดีของการทำงานเสร็จ เพื่อเพิ่มกำลังใจในการทำงาน” ($\bar{x}$ = ๔.๒๔) และพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังอบรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือข้อ “บนโลกออนไลน์จะโพสต์ แชร์ ส่งต่ออะไรก็ได้ เพราะไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง กฎหมายเอาผิดไม่ได้”

๓) คะแนนเฉลี่ย **วิธีคิดแบบอริยสัจ / คิดแบบแก้ปัญหา** หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\bar{x}$ = ๓.๘๓ และ ๑.๖ ตามลำดับ) โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยหลัง

อบรมสูงที่สุดคือ “เมื่อขัดแย้งกับเพื่อน ฉันจะพยายามหาสาเหตุที่ทำให้ขัดแย้ง เพื่อหาทางแก้ไข ”
 $(\bar{X} = ๔.๓๔)$

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร
 เหตุผลในการคิด

รายการ	ก่อนอบรม(Pretest)			หลังอบรม(Posttest)			t-test	Sig.
	$\bar{X}$	SD	ความ หมาย	$\bar{X}$	SD	ความ หมาย		
วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม	๒.๓๙	๐.๘๒	ไม่ค่อยจริง	๓.๖๕	๐.๖๘	จริงมาก	-๑๔.๔๘๘	.๐๐๐
วิธีคิดแบบเร้า คุณธรรม	๒.๗๔	๐.๘๒	ค่อนข้าง จริง	๓.๒๙	๐.๖๒	ค่อนข้าง จริง	๑๐.๙๑๖	.๐๐๐
วิธีคิดแบบอริยสัจ / คิดแบบแก้ปัญหา	๓.๑๖	๐.๗๙	ค่อนข้าง จริง	๓.๘๓	๐.๗๑	จริงมาก	๑.๙๕๖	.๐๐๐
รวมตัวแปรเหตุผล ในการคิด	๒.๗๖	๐.๖๕	ค่อนข้าง จริง	๓.๖๖	๐.๔๖	จริงมาก	๑๘.๕๔๓	.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า คะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับ
 ก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดคะแนนเฉลี่ย
 เหตุผลในการคิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม ($\bar{X} = ๓.๖๖$ และ ๒.๗๖ ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็น
 รายด้าน พบผลว่า คะแนนเฉลี่ยด้านวิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรมและ
 วิธีคิดแบบอริยสัจ / คิดแบบแก้ปัญหา หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
 .๐๕

๒. ผลวิเคราะห์ประเมินความพึงพอใจ

โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด”

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนา
 ท้องถิ่นในบ้านเกิด

ตารางที่ ๔.๙ ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒๗	๓๘.๖
หญิง	๔๒	๖๐.๐
อื่นๆ	๑	๑.๔
รวม	๗๐	๑๐๐.๐

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สถานะ		
นักเรียน	๖๐	๘๕.๗
ครู	๑๐	๑๔.๓
รวม	๗๐	๑๐๐.๐
โรงเรียน		
ร.ร. วัดพุทธโสธรวรย์	๑๒	๑๗.๑
ร.ร. ปทุมวิทยาคาร	๑๐	๑๔.๕
ร.ร. วังน้อยวิทยากรูมิ	๑๒	๑๗.๑
ร.ร. วัดชุมชนวัดสุเมธ	๑๒	๑๗.๑
ร.ร. วัดสว่างอารมณ์	๑๒	๑๗.๑
ร.ร. วัดดาวคะนอง	๑๒	๑๗.๑
รวม	๗๐	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๙ จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ๖๐ คน พบว่า

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ รองลงมา
เป็นเพศชาย จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๖ และเพศอื่นๆ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๔๐

สถานะ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นนักเรียน จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๗ และ ครู
จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓

โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างมาจากโรงเรียน ๕ โรงเรียน ละ ๑๒ คน เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ
๑๗.๑ และจาก ๑ โรงเรียน ได้แก่ ร.ร. ปทุมวิทยาคาร จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๕

ตารางที่ ๔.๑๐ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้า
อบรมโดยรวม

ความพึงพอใจ	$\bar{x}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
ด้านการฝึกอบรม	๔.๒๕	๐.๘๖	มากที่สุด	๑
ด้านวิทยากร	๔.๐๗	๐.๖๑	มาก	๒
ด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจาก การฝึกอบรม	๓.๙๗	๐.๗๓	มาก	๓
รวม	๔.๑๔	๐.๖๓	มาก	

ตารางที่ ๔.๑๐ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึง
พอใจของผู้เข้าอบรม พบว่า ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวมด้าน ต่าง ๆ อยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปได้ดังนี้ ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการ
อบรม อันดับแรกคือ ด้านการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๕$) รองลงมาคือ ด้านวิทยากร

($\bar{x} = 4.07$) และอันดับสุดท้ายคือ ด้านด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรม ($\bar{x} = 3.97$)

ตารางที่ ๔.๑๑ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านการฝึกอบรม

ความพึงพอใจ	$\bar{x}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
๑. เนื้อหาในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.20	0.80	มาก	4
๒. ระยะเวลาในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	3.95	0.82	ปานกลาง	6
๓. สถานที่และสภาพแวดล้อมในการจัดอบรมมีความเหมาะสม	4.01	0.85	มาก	5
๔. รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.21	0.75	มาก	3
๕. สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโครงการนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อได้	4.38	0.88	มากที่สุด	1
๖. ความประทับใจในโครงการ	4.32	0.69	มากที่สุด	2

ตารางที่ ๔.๑๑ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านการฝึกอบรม พบว่า ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมด้านการฝึกอบรม อันดับแรกคือ สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโครงการนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมาคือ ความประทับใจในโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32$) อันดับสาม คือ รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$) อันดับสี่คือ เนื้อหาในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) อันดับห้า คือ สถานที่และสภาพแวดล้อมในการจัดอบรมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) และอันดับสุดท้ายคือ ระยะเวลาในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.95$)

ตารางที่ ๔.๑๒ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านวิชาการ

ความพึงพอใจ	$\bar{x}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
๗. ความสามารถในการถ่ายทอด/สื่อสาร/ความเข้าใจ	4.05	0.65	มาก	2
๘. การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม	4.00	0.78	มาก	3
๙. การเปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	4.27	0.75	มากที่สุด	1
๑๐. การตอบคำถามในการฝึกอบรม	3.98	0.84	มาก	4

ตารางที่ ๔.๑๒ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านวิทยากร พบว่า ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมด้านวิทยากร อันดับแรกคือ การเปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๘$) รองลงมา คือ ความสามารถในการถ่ายทอด/สื่อสาร/ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๕$) อันดับสาม คือ การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๐$) และอันดับสุดท้ายคือ การตอบคำถามในการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๕$)

ตารางที่ ๔.๑๓ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรม

ความพึงพอใจ	$\bar{x}$	SD	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
๑๑. ความรู้ก่อนฝึกอบรม	๓.๖๔	๐.๙๗	มาก	๒
๑๒. ความรู้หลังการฝึกอบรม	๔.๓๐	๐.๗๔	มากที่สุด	๑

ตารางที่ ๔.๑๓ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรม พบว่า ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรม อันดับแรกคือ ความรู้หลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๐$) และอันดับสุดท้ายคือ ความรู้หลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๖๔$)

ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการอบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามเพศ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๒๐๙	๒	.๑๐๕	.๒๕๕	.๗๗๖
ภายในกลุ่ม	๒๗.๕๑๒	๖๗	.๔๑๑		
รวม	๒๗.๗๒๑	๖๙			

* $p < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการอบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้รับการอบรมที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการอบรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการอบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามสถานะ

สถานะ	จำนวน	$\bar{x}$	SD	t	Sig.
ครู	๑๐	๔.๔๕	๐.๘๕	-๑.๖๔	.๑๐
นักเรียน	๖๐	๔.๐๙	๐.๕๘		

* $p < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการอบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามสถานะ พบว่า ผู้รับการอบรมที่มีสถานะต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการอบรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการอบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.๔๓๙	๕	.๑๘๘	.๔๔๙	.๘๑๓
ภายในกลุ่ม	๒๖.๗๘๒	๖๔	.๔๑๘		
รวม	๒๗.๒๒๑	๖๙			

* $p < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความพึงพอใจต่อการอบรมของผู้เข้าอบรม จำแนกตามโรงเรียน พบว่า ผู้รับการอบรมที่มีศึกษาในโรงเรียนต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการอบรม ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ ๒ ผลวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลสะท้อนการเข้าโครงการ ประเด็นความประทับใจและประสบการณ์ใหม่ สรุปผลการสนทนากลุ่มย่อย ครู นักเรียน และจากสมุดบันทึกส่วนตัวที่เข้าร่วมโครงการ สรุปโดยภาพดังนี้

๑. นักเรียนโรงเรียนวัดดาวคะนอง

สิ่งที่ได้รับ

๑) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น วัดหงส์ วัดกร่าง และค่ายโพธิ์สามต้น

๒) ได้เรียนรู้และตามรอยพระเจ้าตากสิน เกี่ยวกับความเสียสละของท่าน

๓) ได้รู้จักสถานที่สำคัญในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน

๔) ทำให้เกิดความรัก และภูมิใจในท้องถิ่น และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สะท้อนความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

เด็ก ๆ สนใจให้ความสนใจในประวัติศาสตร์ไทยทำสงครามกับพม่า เมื่อได้ไปลงพื้นที่ก็ทำให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้องมากกว่าเดิม เพราะส่วนใหญ่คนเข้าใจผิดว่าเป็นค่ายของพระเจ้าตากสิน เพราะมีรูปพระเจ้าตากสินแต่จริง ๆ แล้วเป็นค่ายพม่าที่มาตั้งทัพเพื่อตีกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น

(ครู, เสวนากลุ่มย่อย, ๓ กันยายน, ๒๕๖๕)

ค่ายโพธิ์สามต้น เส้นทางเดินทัพของพระเจ้าตาก ปัจจุบันเหลือแต่ซากหินเดียว ค่ายโพธิ์สามต้นคนไทยกับทหารพม่าเป็นเพื่อนกัน ความรู้สึกถึงกับค่ายพม่า ประชาชนมีความรู้สึกเฉย แต่มองในมุมมองบวกคือสนใจในชัยชนะและความสำเร็จของพระเจ้าตากที่ตีค่ายนี้ อยากเรียนรู้พม่าตั้ง

ค่ายอย่างไรให้ไม้หรืออิฐ ใช้อิฐเป็นกำแพง ทางทิศตะวันออกใช้ไม้ไผ่สร้างเป็นกำแพง ไม้ป่าเพราะเนื้อหนา ไม้ศรีสุทโธจะใช้ทำเครื่องจักรสานเพราะเนื้อไม้บาง ขึ้นรูปง่าย

(ครู, เสวนากลุ่มย่อย, ๓ กันยายน, ๒๕๖๕)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรเก็บไว้หรือรักษาไว้ เช่น ทำบ้านทรงไทย ทำบายศรี ดัดซ่อมเครื่องมือทางการเกษตร เป็นต้น วัดม่วง วัดโพธิ์หอม วัดโพธิ์สามต้น

(นักเรียน, เสวนากลุ่มย่อย, ๓ กันยายน, ๒๕๖๕)

ความรู้ใหม่ คือ ได้รับความรู้ประวัติศาสตร์มากขึ้น ได้รู้ว่าค่ายโพธิ์สามต้นเป็นของพม่า ได้ไปสัมผัสความรู้สึกถึงสถานที่จริง ตรงค่ายโพธิ์สามต้นวัดกลางมีพรพุทธรูป และของประดิษฐ์จากของเหลือใช้ทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น วัดกลางมีชุมชนตรงนั้นมีการผลิตไม้ที่ทำบ้านทรงไทย มีเศษไม้ก็สามารถนำไปส่งประดิษฐ์สถานที่จำลอง

แนะนำที่ท่องเที่ยว ค่ายโพธิ์สามต้นมีโมเดล อาหารก๋วยเตี๋ยวเรือเพราะเป็นเอกลักษณ์ของอยุธยา ขนมคือ สายไหม สถานที่ชอบของนักเรียนจากการไปลงชุมชน ชอบค่ายโพธิ์สามต้นและวัดหงส์

ความประทับใจให้กิจกรรมนี้ คือ ได้เพื่อนใหม่ได้ความสามัคคีในกลุ่ม ได้มีความร่วมมือกัน ชอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การรำดาบ และชอบวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ การข้อคิดได้ดี และมีมุขำขัน ทำให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย มีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรม

๒. นักเรียนโรงเรียนปทุมวิทยาคาร

สิ่งที่ได้รับ

- ๑) ได้ทราบความเป็นมาของงานแกะสลักไม้ของตำบลบ้านใหม่
- ๒) ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓) ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชนบ้านใหม่
- ๔) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของทุ่งมะขามหย่อง
- ๕) ประวัติพระราชานุสาวรีย์พระสุริโยทัย /รักเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์
- ๖) ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่น รู้จักท้องถิ่นใกล้ๆโรงเรียน
- ๗) ภาคภูมิใจ/รักท้องถิ่น
- ๘) ชอบฟันดาบ มวยไทย
- ๙) นำเสนองานหน้าห้อง (ลดเวลาเรียนเพิ่มการเรียนรู้)
- ๑๐) การถ่ายทอดประสบการณ์สอน สนุก ตื่นเต้น มีสาระประโยชน์
- ๑๑) มีความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม สร้างความสามัคคีของกลุ่ม

สะท้อนความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

แกะสลักโดยครูทวีป แกะมานานแล้วยังคงแกะสลักด้วยมือและใช้เครื่องมือด้วย ใช้ไม้สักในการแกะสลักเพราะไม้สักแข็งแรง ทนทานดี โดยปกติใช้ไม้เนื้ออ่อนแต่ในที่นี้การแกะสลักที่ใช้ไม้สักเพราะมีคุณสมบัติดี คือ ๑. แกะง่าย ๒. ความสวยงามของไม้

(นักเรียน, สนทนากลุ่มย่อย, ๓ กันยายน ๒๕๖๕)

ตำบลบ้านใหม่ เป็นแหล่งแกะสลักไม้สักมานานตั้งแต่สมัย ร.๕ มีคนต่อ ยอดมา สืบสานมาเป็นรุ่นต่อรุ่น ทำให้ตำบลบ้านใหม่นั้นคนในตำบลอาชีพดั้งเดิม คือการแกะสลักโต๊ะหมู่บูชา มีลวดลายที่สวยงามจึงมีการต่อยอดไปมีคันทวนโบสถ์ ประตูปโบสถ์ ประตුවิหาร เป็นการเพิ่มทักษะเข้าไป ดังนั้นการแกะสลักไม้สักจึงเป็นศิลปะที่มีความสวยงาม เป็นอาชีพเพิ่มรายได้ เห็นคุณค่าของศิลปะจึงมีความภูมิใจและอนุรักษ์ไว้

ข้อดี/ข้อเสียในอาชีพนี้ ข้อดี เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมมีมาตั้งแต่โบราณ ข้อเสีย ๑) ปัจจุบันรายได้ไม่เพียงพอ ๒) งานแกะสลักนี้ต้องใช้ความประณีต สวยงาม และความละเอียดอ่อนจึงใช้เวลานาน

ความประทับใจในการลงชุมชนทุ่งมะขามหย่อง นักเรียนเล่าว่าครั้งแรกที่ได้ไปเจอคุณยายสวัสดิ์ คุณยายเล่าความรู้เกี่ยวกับทุ่งมะขามหย่อง และครั้งแรกของคุณยายที่ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จรู้สึกตื่นเต้น ณ อนุสาวรีย์พระศรีสุริโยทัย สวยงามและมีสาระด้วยตอนถ่ายวิดีโอรู้สึกตื่นเต้น รอยสถานที่จริงในประวัติศาสตร์

(นักเรียน, สนนากลุ่มย่อย , ๓ กันยายน, ๒๕๖๕)

๓. นักเรียนโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์

จากการลงพื้นที่เพื่อยึดคล้องช้างและวัดบรมวงศ์อิศรวรารามวรวิหาร

๑) ได้รับความรู้เรื่องประวัติของ เพนียดคล้องช้าง ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ และเป็นโบราณสถาน สำคัญที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ที่มีความสำคัญทางต่อประเทศชาติและชุมชนสวนพริกของเรา

๒) ได้รู้สึกภูมิใจที่เราได้มีแหล่งโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในชุมชน

๓) รู้สึกเกิดความรักและหวงแหนอยากอนุรักษ์เพนียดคล้องช้าง ให้อยู่คู่ชุมชนของเราให้เยาวชนในอนาคตได้ศึกษา

๔) ประสบการณ์ในการทำคลิปวิดีโอ อีกทั้งยังได้ฝึกฝนการพูดการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ภายในชุมชนของพวกเราสู่สาธารณชน

๕) ได้รับความรู้เรื่องประวัติของ วัดบรมวงศ์อิศรวรารามวรวิหาร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงในชุมชน

๖) รู้สึกภูมิใจที่เราได้มีโอกาสทำบุญเป็นประจำที่วัดไถ่บ้านซึ่งเป็นวัดที่เคยมีพระมหากษัตริย์เสด็จพระ ราชดำเนินมาและให้การอุปถัมภ์ทำนุบำรุงจนเป็นวัดที่สวยงามเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

๗) รู้สึกเกิดความรักและหวงแหนอยากอนุรักษ์และทำนุบำรุงดูแลวัดแห่งนี้ให้อยู่ไปนานๆ

๘) ได้ทราบถึงมารยาทในการเข้าไปศึกษาศาสนสถาน และมารยาทชาวพุทธ

๙) ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำคลิปวิดีโอ

๑๐) ได้รับความรู้เรื่องประวัติของ วัดบรมวงศ์อิศรวรารามวรวิหาร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงในชุมชน

๑๑) รู้สึกภูมิใจที่เราได้มีโอกาสทำบุญเป็นประจำที่วัดใกล้บ้านซึ่งเป็นวัดที่เคยมีพระมหากษัตริย์เสด็จพระ ราชดำเนินมาและให้การอุปถัมภ์ทำนุบำรุงจนเป็นวัดที่สวยงามเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

๑๒) รู้สึกเกิดความรักและหวงแหนอยากอนุรักษ์และทำนุบำรุงดูแลวัดแห่งนี้ให้อยู่นานๆ

๑๓) ได้ทราบถึงมารยาทในการเข้าไปศึกษาศาสนสถาน และมารยาทชาวพุทธ

๑๔) ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำคลิปวิดีโอ

สะท้อนความรู้สึกรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรมความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนสำหรับโครงการนี้

๑) กิจกรรมสนุกมาก ได้เจอเพื่อนใหม่ๆ

๒) มีของกินอร่อยๆ และได้ฟังดนตรีสนุกจากพี่ๆวงดนตรีจิตอาสา

๓) ได้นำเสนอข้อมูลต่างๆ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่างๆ ในชุมชน

๔) ผันเป็นจริงได้คือ ได้มีโอกาสฝึกฝน ทำให้เกิดตั้งใจ และมีความพยายามจะฟันฝ่าอุปสรรคชีวิตได้

๕) วิทยากรอารมณ์ดี ถ่ายทอดกิจกรรมได้สนุกมาก ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนต่างโรงเรียน

สะท้อนความรู้สึกรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

ความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนสำหรับโครงการนี้ รู้สึก สนุก ไม่เคยไปได้เจอสิ่งแปลกใหม่ประทับใจตรงไหน ไปเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านเกิด

(นักเรียน, สนทนากลุ่มย่อย, ๕ กันยายน ๒๕๖๕)

ละมุด เมื่อนักเรียนลงชุมชนได้ไปเจอต้นละมุด ได้ปั่น กิน ทำให้ชอบ อร่อยมาก ต้นละมุดมีลักษณะต้นใหญ่ ตำบลบ้านใหม่ เป็นผลไม้ที่ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปคุยกับคุณตามาได้รู้ถึงประวัติศาสตร์ของละมุด ได้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลละมุด มีความภูมิใจในบ้านเกิด ควรค่าในการอนุรักษ์

(ครู, สนทนากลุ่มย่อย, ๕ กันยายน ๒๕๖๕)

นอกจากนี้ยังมีหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่ เกิดศรัทธาของพ่อแก่ ขอพระอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาแล้วแต่จะขอ วิธีการแก้บนด้วยหัวหมู เมื่อก่อนแก้บนด้วยน้ำตาลเมา แต่สมัยนี้น้ำตาลเมหายากแล้ว ปัจจุบันแก้บนด้วยเปียร์แทน กิจกรรมที่ชอบไปโรงเรียนอื่นชอบเกมส์ความในใจ ได้บอกความรู้สึกกันว่า ชอบกิจกรรมของโครงการ เช่น ชอบรำดาบ ชอบดนตรี

(นักเรียน, สนทนากลุ่มย่อย, ๕ กันยายน ๒๕๖๕)

๕. นักเรียนโรงเรียนวังน้อยวิทยาภูมิ

สะท้อนความรู้สึกรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

การมีโอกาสเจอเพื่อนใหม่ต่างโรงเรียน มีเครือข่ายเพื่อนใหม่ๆ ทำให้มีความสุขที่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

ความประทับใจที่ได้ลงพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ๑) ได้รู้ประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) ได้รับความรู้จากการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
- ๓) ได้เพิ่มพูนความรู้ และรู้จักสถานที่และแหล่งเรียนรู้ใกล้ๆ โรงเรียนจากประสบการณ์จริง
- ๔) ได้ลงพื้นที่ร่วมกับเพื่อนๆ ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่และสร้างแรงบันดาลใจใหม่ๆ กับชีวิต

๖. นักเรียนโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์

จากการที่นักเรียนได้ลงพื้นที่ถ่ายทำคลิปวิดีโอ วัดพุทไธศวรรย์ และ วัดเตวีต

สิ่งที่ได้รับ

- ๑) ได้ทราบประวัติความเป็นมาของวัดพุทไธศวรรย์
- ๒) ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓) ได้รู้จักสถานที่และแหล่งเรียนรู้ใกล้ ๆ โรงเรียน
- ๔) ได้ทราบประวัติความเป็นมาของวัดเตวีต
- ๕) ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๖) ได้รู้จักสถานที่และแหล่งเรียนรู้ใกล้ ๆ โรงเรียน

สะท้อนความรู้สึกต่อการเข้ากิจกรรม

วัดเตวีต อยู่ใกล้แต่เราไม่ได้เห็นคุณค่าของใกล้ตัว มีแต่คนต่างจังหวัดมารถถ่ายรูปกันเยอะ สร้างอยู่ริมคลองมีท่อน้ำ กรมศิลปากรขุดเจอท่อน้ำซึ่งอยู่ลึกเข้าไปกว่าคลองปัจจุบัน จึงมีการสันนิษฐานว่าคลองที่ผ่านหน้าวัดเตวีตน่าจะผ่านเชื่อมจากแม่น้ำใหญ่ เพราะว่าหัวโค้งวัดพญางิ้วเวลาหน้าน้ำหน้าน้ำเชี่ยวจึงทำให้ลัดเข้ามาแทนจึงผ่านหน้าวัดเตวีตเข้ามาด้วย

(นักเรียน, สอนทนากลุ่มย่อย, ๕ กันยายน ๒๕๖๕)

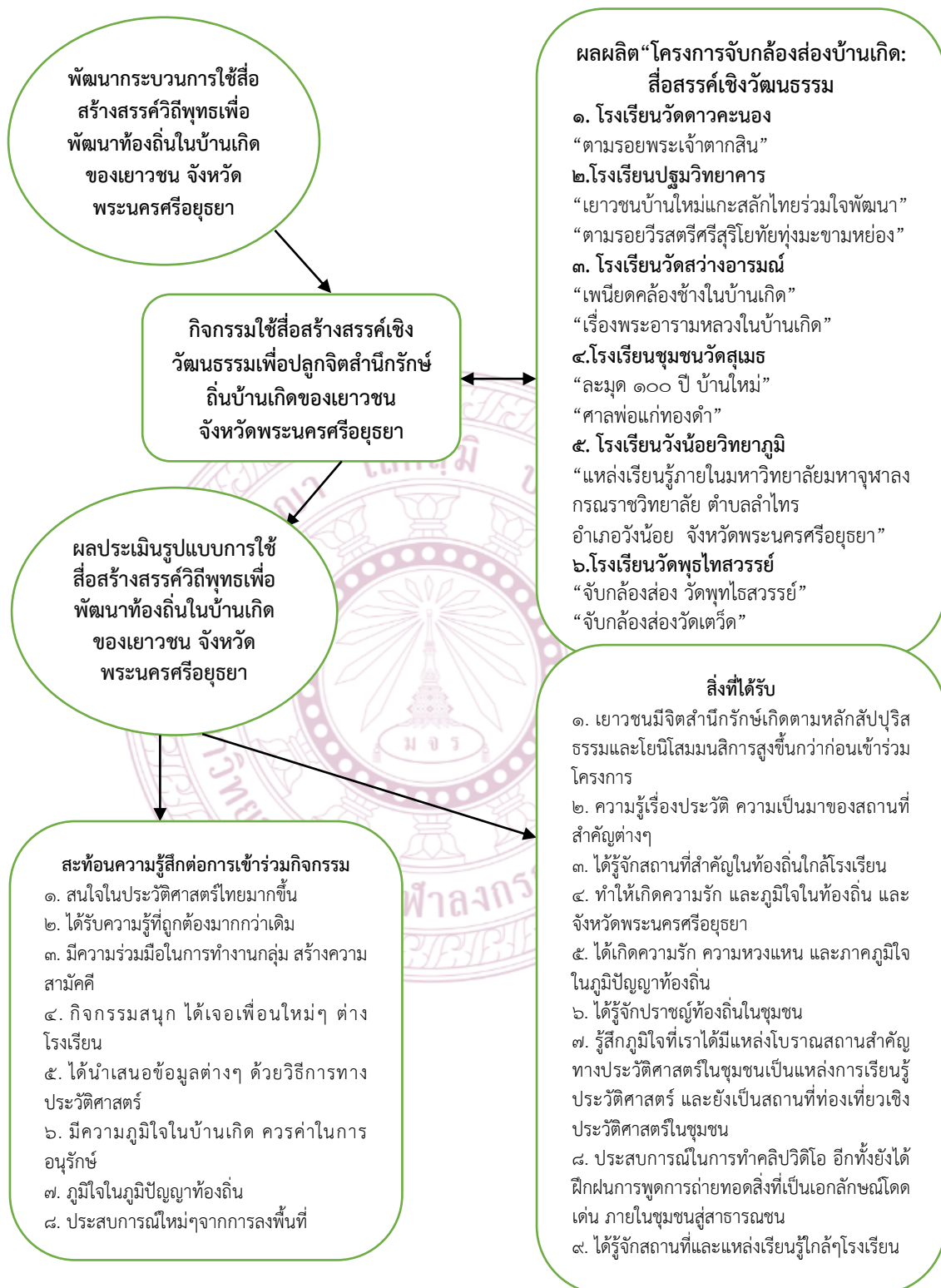
ได้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนชาวต่างประเทศเข้ามา เช่น ชาวฮอลันดา ชาวโปรตุเกส จึงเห็นโบสถ์เซนต์โยเซฟ ลายใบมะกอกใบมาจากฝรั่ง มีจิตรกรรมฝาผนังชาวตะวันตก มีแม่น้ำไหลผ่านไปถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ยังมีสามศาสนาในชุมชนหลายวัฒนธรรม

(นักเรียน, สอนทนากลุ่มย่อย, ๕ กันยายน ๒๕๖๕)

สรุปผลวิจัยดังกล่าว พบผลวิจัยเชิงปริมาณโดยภาพรวมพบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกรักษ์เกิดตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสมนมสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยสำนึกรักษ์บ้านเกิดโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยสำนึกรักษ์บ้านเกิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม (= ๔.๐๕ และ ๓.๓๓ ตามลำดับ) และคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดหลังอบรมสูงกว่าก่อน

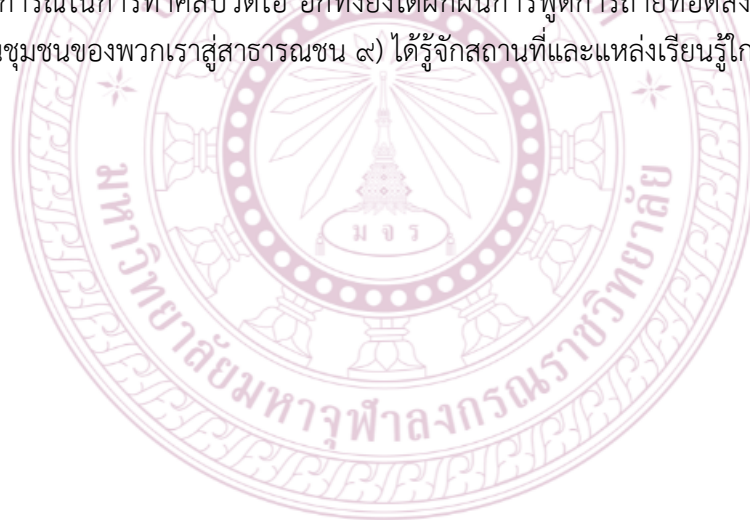
จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ
เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปได้ว่า รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านการออกแบบตามกระบวนการวิจัย ภายใต้โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิดเยาวชนมีจิตสำนึกชรักรัษเกิดตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสมนสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด ประกอบด้วย ๑. การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ๒. กิจกรรมใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓. ผลผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๑๐ ชิ้นงาน ๔. สิ่งที่เยาวชนได้รับ ๑) เยาวชนมีจิตสำนึกชรักรัษเกิดตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสมนสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ ๒) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ ๓) ได้รู้จักสถานที่สำคัญในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน ๔) ทำให้เกิดความรัก และภูมิใจในท้องถิ่น และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๕) ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ๖) ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน ๗) รู้สึกภูมิใจที่เราได้มีแหล่งโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในชุมชน ๘) ประสบการณ์ในการทำคลิปวิดีโอ อีกทั้งยังได้ฝึกฝนการพูดการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ภายในชุมชนของพวกเราสู่สาธารณชน ๙) ได้รู้จักสถานที่และแหล่งเรียนรู้ใกล้ๆ โรงเรียน

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

๕.๑ สรุปผล

ผลวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธฯ ประกอบด้วยหลักการทำงาน ๓ ประการ ประกอบด้วย เครือข่ายขับเคลื่อนสานความร่วมมือ (Engage) เป็นการขับเคลื่อนกลไกการทำงาน (Collaborative Mechanism) ผ่านกระบวนการสร้างความร่วมมือ (Enrich) คือ การสร้างความร่วมมือ (Cooperation Plan) อันประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด โรงเรียน ชุมชน และวัฒนธรรมจังหวัด การเสริมสู่การยกระดับ (Enhance คือกระบวนการการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดฯ (Process) ได้แก่ ๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับ เครือข่ายความร่วมมือ ๒. การสร้างกิจกรรมถ่ายทอด เรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิด ผ่านสื่อ ออนไลน์ของเยาวชนในท้องถิ่น ๓. การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน สามารถ ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนสู่สังคมภายนอก ๔. การสร้าง story ให้กับชุมชนโดย ให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ผ่านการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ๕.พัฒนาเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง สู่การต่อยอดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ได้แก่ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural knowledge) การเล่าเรื่องชุมชน (story telling) สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ (Creative media of the Buddhist) และนำไปสู่การได้ผลสัมฤทธิ์ (Out Come) คือ ๑. เด็กและเยาวชนความตระหนักถึงความสำคัญเรื่องของการรักษา รักรถิ่น รักชุมชนของตนเอง" ๒. สร้างเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง และ ๓. เยาวชนเกิดทักษะในเรื่องการ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อ คือกระบวนการการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดฯ (Process) ได้แก่ ๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับ เครือข่ายความร่วมมือ ๒. การสร้างกิจกรรมถ่ายทอด เรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิด ผ่านสื่อ ออนไลน์ของเยาวชนในท้องถิ่น ๓. การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน สามารถ ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้าน

เกิดของของเยาวชนสู่สังคมภายนอก ๔. การสร้าง story ให้กับชุมชนโดย ให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ผ่านการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ๕. พัฒนาเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง สู่การต่อยอดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ได้แก่ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural knowledge) การเล่าเรื่องชุมชน (story telling) สื่อสร้างสรรค์วิถียุทธ (Creative media of the Buddhist) และนำไปสู่การได้ผลสัมฤทธิ์ (Out Come) คือ ๑. เด็กและเยาวชนความตระหนักถึงความสำคัญเรื่องของการรักชาติ รักถิ่น รักชุมชนของตนเอง" ๒. สร้างเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง และ ๓. เยาวชนเกิดทักษะในเรื่องการ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อ

๒. การออกแบบกระบวนการกิจกรรม ภายใต้โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” มีขั้นตอน ๑ สร้างความร่วมมือเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่ ขั้นตอน ๒ อบรมปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ขั้นตอน ๓ การทำโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด สื่อวัฒนธรรมรักบ้านเกิด ขั้นตอน ๔ นำเสนอผลผลิตคลิปวิดีโอสื่อสร้างสรรค์ กำหนดประเด็นการจัดกิจกรรมภายใต้แนวความคิด ได้แก่ ๑) อยู่ในกรอบแนวคิด “เลดูเบ้งผ่อ” คือ “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ๒) พัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้นและ ๓) นำเสนอวิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยโครงการนี้ได้กำหนดกติกาคือเป็นการร่วมมือกันระหว่างเยาวชน ปราชญ์ชาวบ้าน และ ครูผู้สอนสอนวิชาประวัติศาสตร์ ภายใต้ชื่อ โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด: “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” และมีการสร้างกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ สัมผัสภาพใหม่ของฉัน กิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้และแบ่งปัน กิจกรรมที่ ๓ เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน กิจกรรมที่ ๔ เสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ และกิจกรรมที่ ๕ สร้างสรรค์พลังใจ (รักบ้านเกิด) นำไปสู่ผลลัพธ์ คือ ๑. ความรู้ด้านการผลิตสื่อออนไลน์ และสนับสนุนการเล่าเรื่องในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ ๒. มีการสำนึกรักบ้านเกิด ตระหนักถึงประวัติศาสตร์ชุมชนมากขึ้น และ ๓. นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดอย่างยั่งยืน

๓. ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถียุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลวิจัยเชิงปริมาณโดยภาพรวมพบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสสมนสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยสำนึกรักบ้านเกิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกจากนี้แล้ว ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม พบว่า ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวมด้านต่างๆ อยู่ในระดับมาก สำหรับผลข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถยืนยันกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด พบว่า นักเรียนสะท้อนความรู้สึกรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม สรุปดังนี้ ๑) สนใจในประวัติศาสตร์ไทยมากขึ้น ๒) ได้รับความรู้ที่ถูกต้องมากกว่าเดิม ๓) มีความร่วมมือในการทำงานกลุ่มสร้างความสามัคคี ๔) กิจกรรมสนุก ได้เจอเพื่อนใหม่ๆ ต่างโรงเรียน ๕) ได้นำเสนอข้อมูลต่างๆ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ๖) มีความภูมิใจในบ้านเกิด ควรค่าในการอนุรักษ์ ๗) ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ๘) ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการลงพื้นที่

สำหรับผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๑. การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ๒. กิจกรรมใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓. ผลผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๑๐ ชิ้นงาน ๔. สิ่งที่ยาวชนได้รับ ๑) เยาวชนมีจิตสำนึกรักษากิจตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสมนสิการ สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ๑) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ ๒) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ ๓) ได้รู้จักสถานที่สำคัญในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน ๔) ทำให้เกิดความรัก และภูมิใจในท้องถิ่น และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๕) ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ๖) ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน ๗) รู้สึกภูมิใจที่เราได้มีแหล่งโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชน

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า จิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดก่อนและหลังรับการอบรมสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมอบรมในทุกด้าน ได้แก่ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน รู้บุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเหตุผลในการคิดด้านการรู้วิถีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม วิถีคิดแบบเร้าคุณธรรม วิถีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญหา หลังอบรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักถิ่นบ้านเกิดผ่านกิจกรรมโครงการสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ ทำให้เยาวชนฝึกฝนและรู้จักพิจารณาไตร่ตรองตามหลักวิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการผ่านการลงมือทำกิจกรรม ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นมองเห็นความจริงและมองเห็นประโยชน์ในสถานการณ์รอบด้านได้ เมื่อได้รู้จักคิด ทำให้สามารถนำวิถีคิด ไปใช้ทุกสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยนำวิถีคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ร่วมกันกับปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่า ภูมิใจในบ้านเกิด วิถีชีวิต ชุมชน วัฒนธรรมวิถีไทย ผ่านกระบวนการที่ได้ออกแบบกิจกรรมและการเล่าเรื่องราวผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ

ทั้งนี้จากการออกแบบโครงการให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติลงพื้นที่ปฏิบัติจริงในการผลิตสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ โดยนักเรียนได้มีโอกาสได้สำรวจพื้นที่ในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะตามหลักสัปปุริสธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านหลักรู้บุคคล จากการไปสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ชีวิตใหม่ ๆ เชื่อมโยงตนเองกับบุคคล และชุมชน สอดคล้องกับหลักการสัปปุริสธรรมที่ว่า การรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชม หรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัด อหยาศัย ความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะในการทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานได้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงาน

ทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ควรรู้ว่า เขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญของงานแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย^{๑๖๑}

นอกจากนี้ผลวิจัยเชิงคุณภาพยังพบว่า.เยาวชนเกิดความประทับใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชุมชน ดังคำเสียงสะท้อนความคิดของนักเรียนคนหนึ่งที่ว่า “ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น” “ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน” “รู้สึกสนุก ไม่เคยไปได้เจอสิ่งแปลกใหม่ ไปเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านเกิด” โดยผลสำเร็จของโครงการ ตัวแทนนักเรียน ๖ โรงเรียน ได้ผลิตสื่อวีดิทัศน์ ๑๐ ชิ้นงาน เกิดจากการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนในพื้นที่ที่จะปลูกฝังถ่ายทอดวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมในบ้านเกิดให้กับเยาวชนในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์และคณะ^{๑๖๒} ที่พบว่า ๑) ต้องการให้เยาวชนรักษาวิถีชุมชน คงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๒) ต้องการให้เยาวชนพัฒนาจิตโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธาตามหลักคำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๓) ต้องการให้เยาวชนปฏิบัติที่ดีต่อกันในชุมชน มีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน ๔) ให้เยาวชนเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน และรักษาวิถีชุมชนไว้ ให้อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้การผลิตสื่อสร้างสรรค์เป็นการช่วยส่งเสริมเยาวชนสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับชุมชน ดังงานวิจัยของ เกศินี ประทุมสุวรรณ^{๑๖๓} พบว่า การที่บุคคลและชุมชนมีภูมิปัญญาและภูมิคุ้มกันที่ดี พวกเขาก็จะเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทำให้เกิด “สื่อดี” และ “พื้นที่ดี” ต่อไป องค์ประกอบหลักของตัวชี้วัด ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านกิจกรรม ด้านปัจจัยแวดล้อม และด้านผลลัพธ์ ส่วนการขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นเมืองสื่อสร้างสรรค์นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันหลักต่าง ๆ ในชุมชน

จากกระบวนการวิจัยที่ใช้วิธีการจัดฝึกอบรมผ่านกิจกรรมบูรณาการหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านกิจกรรม ๕ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน กิจกรรมเรียนรู้และแบ่งปัน กิจกรรมเรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน กิจกรรมเสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างสรรค์พลังใจ (รักษำบ้านเกิด) สอดคล้องข้อคิดคุณธรรม การนั่งสมาธิ ฝึกสติในการทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนต่างโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ใหม่จากการลงมือปฏิบัติ ทำงานเป็นกลุ่ม มีโอกาสฝึกวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ อภิปรายผลกลุ่มร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของพระ

^{๑๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ลัทธิธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑๐.

^{๑๖๒} กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ, “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้”, **รายงานวิจัย**, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

^{๑๖๓} เกศินี ประทุมสุวรรณ, “เมืองสื่อสร้างสรรค์: ตัวชี้วัดเพื่อการพัฒนาเยาวชน”, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๕๕-๕๖.

พรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)^{๑๖๔} ที่กล่าวว่า ระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ จะต้องมียุคประกอบพร้อมทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยไตรสิกขา คือ หลักการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม ที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือให้เกิดตัวการศึกษาที่แท้ การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างปัญญา นำไปสู่อิสรภาพของชีวิต เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีร่วมกันในสังคมได้ โดยกระบวนการพัฒนาการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาบ้านเกิด เป็นการออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสได้พัฒนาตนในการดำเนินชีวิต เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน ดังพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)^{๑๖๕} ได้อธิบายว่า การก่อเกิดและสัมพันธ์ของไตรสิกขาในวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มี ๓ ด้าน ที่ประสานสัมพันธ์เป็นปัจจัยหนุนเนื่องไปด้วยกัน ได้แก่ ด้านที่ ๑ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งการรับเข้าและแสดงออก ได้แก่ พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุคือสิ่งของเครื่องใช้ปัจจัย ๔ เริ่มแต่อาหาร การกินสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เทคโนโลยี และทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันมีความสัมพันธ์เหล่านี้ด้วยพฤติกรรมทางกายและวาจาทั้งการรับเข้าและการแสดงออกภายนอก ทั้งหมดนี้เป็นด้านหนึ่งของชีวิต รวมเรียกว่า ด้านพฤติกรรม ด้านที่ ๒ การสื่อสัมพันธ์และพฤติกรรมทั้งหมดมีการเกิดขึ้นโดยการตั้งใจ ไม่ว่าจะเป็นการพูด ทำ คิด ย่อมมาจากความตั้งใจ จงใจ เจตจำนง และมีแรงจูงใจอยู่เบื้องหลังอันมีทั้งดีและไม่ดี เช่น ความรัก ความชอบ ความเกลียด ความโกรธ และมีความสุขทุกข์ที่สัมพันธ์กับความเคลื่อนไหว ความสัมพันธ์ด้านการดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์นี้ รวมเรียกว่า ด้านจิตใจ ด้านที่ ๓ เมื่อเราขยับพฤติกรรมทั้งหมดต้องอาศัยความรู้ เรามีความรู้แค่ไหนก็ทำพฤติกรรมแค่นั้น คนมีปัญญาน้อย ความรู้สั้น พฤติกรรมก็จะทำเพียงสั้นๆ แต่ถ้ามีความรู้มากพฤติกรรมก็จะลุ่มลึกเหมือนปัญญาที่มี องค์ประกอบของชีวิตส่วนนี้ เรียกว่า ด้านปัญญา

จากผลสำเร็จของโครงการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ภายใต้โครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม นับว่าเป็นการสร้างเครือข่ายความมือในมิติมหาวิทยาลัยกับการขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาพื้นที่ ผ่านการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน การปลูกฝังเยาวชนให้สำนึกรักษ์วัฒนธรรม สืบทอด หวงแหน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำมาเผยแพร่ในรูปสื่อคลิปปวีดีโอ ผ่านช่องทางเครือข่ายออนไลน์ ส่งผลให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมเชิงสรรค์ในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ งานวิจัยจินห์จุฑา ศุภมงคล และ กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์^{๑๖๖} ได้ศึกษาถึงเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ๑) เยาวชนมีการใช้สื่อโซเชียลสร้างสรรค์ใช้เวลาเกินความจำเป็น ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

^{๑๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๔๘-๕๓.

^{๑๖๕} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย, ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๔.

^{๑๖๖} จินห์จุฑา ศุภมงคล และกมลลาศ ภูวนาธิพงศ์, “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา”, วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓): ๙๕-๙๖.

มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เยาวชนรู้จักแยกแยะคุณและโทษ และมีการพัฒนาพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียลอย่างสร้างสรรค์ ๒) กิจกรรมการใช้สื่อโซเชียลที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนได้แก่ กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามหลักไตรสิกขา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อโซเชียล ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านปัญญา จิตใจ กายภาพ และสังคม และหลักภาวนา ๔ การพัฒนาและแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกาย วาจา และหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกการใช้ความคิดอย่างถูก

สรุปได้ว่า รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านกระบวนการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักษำบ้านเกิด เพื่อบอกเล่าถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องเล่าต่างๆของชุมชนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดอย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน และการกำหนดประเด็นบูรณาการของการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด ทำความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกันกับคนในชุมชน โดยใช้หลักความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างเป็นเครือข่ายในโรงเรียนเชื่อมโยงกับชุมชน บูรณาการการเรียนรู้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาประวัติศาสตร์ ศิลปะ สังคมศึกษา ภาษาไทย โดยส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ชิมชั๊ปปี้ชีวิต ทุนวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาชุมชนนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จากผลสำเร็จของโครงการ ดังนั้นหน่วยงานระดับนโยบาย ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ควรประสานความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรมของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ในการจัดโครงการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด โดยปลูกฝังผ่านเยาวชนในพื้นที่ ร่วมกันปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักษำบ้านเกิด นำไปยกระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

๒) มหาวิทยาลัยในพื้นที่ร่วมกันสร้างภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนในพื้นที่ในการออกแบบกิจกรรมบูรณาการในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ พันธกิจของโรงเรียนในประเด็นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรมชุมชน บูรณาการกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในการปลูกฝังเยาวชนให้สำนึกรักษำบ้านเกิด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ควรจัดการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนได้มีโอกาสลงมือสำรวจ เรียนรู้จากประสบการณ์ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาเรียนรู้ให้มากขึ้น ควรสนับสนุนให้นักเรียนได้ลงพื้นที่ทุนมรดกทางวัฒนธรรม นำประสบการณ์จริงมาบูรณาการกับรายวิชาในชั้นเรียนมากขึ้น

๒) ควรจัดฝึกอบรมและความรู้ด้านการผลิตสื่อออนไลน์ และสนับสนุนการเล่าเรื่องในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ และจัดอบรมให้เยาวชนรู้เท่าทันสื่อ ในการเผยแพร่สื่อดี ฝึกเล่าเรื่องดี ๆ ในท้องถิ่นในบ้านเกิดของ กระตุ้นให้เยาวชนสร้าง story telling ให้กับชุมชน ผ่านกรอบแนวคิด ๕ ดู ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมการนำเสนอสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ สื่อ TikTok เป็นต้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

๑) เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการวิจัยระยะสั้น ดังนั้น หากต้องการเห็นผลสำเร็จในระยะยาว ควรทำวิจัยต่อเนื่อง ในประเด็นการส่งเสริมเยาวชนการใช้สื่อเผยแผ่วัฒนธรรมในท้องถิ่น บ้านเกิดร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น และสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นแผนระยะ ๓ ปี หรือ ๕ ปี กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จให้เป็นรูปธรรมร่วมกัน

๒) จากผลสำเร็จดังกล่าว ควรทำวิจัยเกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายเยาวชนนวัตกรรักษบ้านเกิดในชุมชน เพื่อปลูกฝังและสร้างเยาวชนต้นแบบในการเผยแพร่วิถีชีวิต น่าจะช่วยพัฒนาเครือข่ายเยาวชนมีจิตสำนึกรักษากันเกิด ความภาคภูมิใจ ห่วงแหน วัฒนธรรมที่ดีงาม อัตลักษณ์ท้องถิ่นดีงานในบ้านเกิด นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์และยกระดับเศรษฐกิจและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนในอนาคตได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

ราชกิจจานุเบกษา. “พระราชบัญญัติ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๘”. เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๒๑ก. ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๘. หน้า ๓๐. [ออนไลน์], จาก: <http://www.m-culture.go.th/surveillance/files/๘๓๕/๕๘/safe-creative-media-law๕๘.pdf>

_____. “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๖”. เล่มที่ ๑๒๗ ตอนที่ ๗๒ ก. ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖. หน้า ๑๓. [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕].

_____. “พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖”. เล่มที่ ๑๑๒ ตอนที่ ๑๑๘ ง. ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๖. หน้า ๑. [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕].

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. แบบเรียนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาคตะวันออก. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘.

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑.

กิตติกุล ศรีสว่าง.แบบเรียนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ๒ (เลือก) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ม.ป.ป.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ภาษากับการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชนชาวบ้าน. มหาสารคาม: ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ม.ป.ป.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคนอื่นๆ. สังคมวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

จิตาภา สุขพล่า. การสื่อสารระหว่างบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

ณัฐวดี ทรัพย์อุบลรัตน์. เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. สาขาการ
พัฒนาชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,
๒๕๕๘.

ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอนเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

นารินทร์ รักวิจิตรกุล. เอกสารคำสอนหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. มหาสารคาม: ภาควิชาการ
บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยา
สาส์น, ๒๕๕๖.

ปรีชา วงศ์ทิพย์. การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดการบูรณาการ. พระมหาสุทิตย์ อาภากร
บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.),
๒๕๕๕.

พนา ทองมีอาคม และคณะ. เรียนรู้เรื่องสื่อ, สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, ๒๕๕๙.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย. ฉบับปรับปรุง.
พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. ความคิด: แหล่งสำคัญของการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๓.

_____. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์: พุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.

_____. พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือ
ธรรม, ๒๕๔๖.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๔๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์,
๒๕๕๙.

_____. พุทธธรรมฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ผลิธัมม์,
๒๕๕๕.

_____. โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔. กรุงเทพมหานคร: ปัญญา
ประดิษฐ์, ๒๕๕๖.

_____. รุ่งอรุณของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๖.

- พระอุตรครณาธิการ (ชวินทร์ สรรค์คำ) และจำลอง สารพัดนึก, รศ.ดร. **พจนานุกรมบาลี - ไทย**
กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๘.
- พิสนุ พองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรอพเพอร์ตี้พรินท์จำกัด,
๒๕๕๐.
- เพ็ญพิไล ฤทธาณานนท์. **พัฒนาการมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ภิเชก ชัยนิรันดร์. **ปั่นแบนด์ให้รวยด้วย Facebook**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๔.
- มณฑล ใบบัว. **หลักและทฤษฎีการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **เอกสารการสอนชุดวิชา ๒๐๓๐๓ หน่วยที่ ๑-๗ จิตวิทยาและ
วิทยาการการเรียนรู้**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓.
- ยิ่งยง เรืองรอง. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. **มนุษย์สัมพันธ์ : พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖. [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒].
- วิจารณ์ พานิช. **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-
สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕.
- วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านง แรกพินิจ. **แนวทางพัฒนาสังคมชนบทฐานรากภูมิปัญญาและ
วัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๑.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.
- _____. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,
๒๕๔๗.
- สมจิตร คล้ายปั่น. **การเขียนแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ**. เอกสารลำดับที่ ๑๙/๒๕๓๙. หน่วย
ศึกษานิเทศก์: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี, ๒๕๓๙.
- สมชัย ศรีนอก. **ภาษากับการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๗.
- สมเด็จพุฒาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๗.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๙.
- _____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด,
๒๕๖๐.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. คู่มือการบริหารจัดการโครงการทางวัฒนธรรมของภาคี
เครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.

สุชา จันทรเฒ. จิตวิทยาส่งเสริมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๔๑.

สุภาวค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ.
เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๐.

สุรางค์ ไคว่ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๔.

สุวรรณ ยะหะกร. ทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการสอน ในเอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาและ
วิทยาการการเรียนรู้. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, ๒๕๕๓.

อารี พันธมณี. จิตวิทยาการสอนประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ, ๒๕๓๔.

เอกพงศ์ ประสงค์เงิน. พื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๘.

(๒) คุษณินพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

เกตุวดี ทองร้อยชั่ง. "การศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ของ
สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์". วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๗.

ธราดล ชัยเดชโกสินทร์. "การพัฒนารูปแบบการประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏ
ศิลป์". วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

บุญเจริญ บำรุงชู. "แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาหนังประโมทัยอีสาน เพื่อส่งเสริมคุณค่าและมูลค่า
ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน". วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓.

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร. "โนรา : การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปการแสดงภาคใต้".
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาสารคาม, ๒๕๕๒.

ประจักษ์ ไม้เจริญ. "การอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบการแสดงหุ่นกระบอกพื้นบ้านภาคกลาง".
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๒.

เรือดรีหึงจินห์จุฑา ศุภมงคล ร.น. “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.**

วิชิต สงวนไกรพงษ์. “การวิเคราะห์หลักไตรสิกขาในฐานะนวัตกรรมการศึกษา”. **สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**

วิรัชญา ใจสม. การศึกษาปัจจัยการรับรู้สื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๐.**

อัจฉรา หล่อตระกูล. “การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**

(๓) รายงานวิจัย:

กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้”. **รายงานวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.**

ณัฐพงษ์ พระลักธิรักษา. “การผลิตสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”. **รายงานวิจัย. สาขาเทคโนโลยีมัลติมีเดียแอนิเมชัน, คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙.**

เสริมศักดิ์ ขุนพล. “การสร้างสรรค์สื่อรณรงค์แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจและลดปัญหาการเสพยากระท่อมในกลุ่มเยาวชนพื้นที่เสี่ยงของจังหวัดสงขลา”. **รายงานวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้รับทุนสนับสนุนโดยแผนงานศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.), คณะแพทยศาสตร์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๖๔.**

(๔) วารสาร/บทความ:

เกศินี ประทุมสุวรรณ. “เมืองสื่อสร้างสรรค์: ตัวชี้วัดเพื่อการพัฒนาเยาวชน”, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๕๕-๕๖.**

จินห์จุฑา ศุภมงคล และกมลาค ภูวนาธิพงศ์, “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา”, **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓): ๙๕-๙๖.**

จินตนา กลินันท์, “สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา: คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง”, **วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวชิราวุธวิทยาลัย** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๙-๓๒.

ชญานันท์ อัครธรรมานนท์ และประทีป พิษทองกลาง, “การสื่อสารธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์”, **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ (๒๕๖๑): ๒๗๑-๒๗๒.

ณิศา ทวีสินวิวัฒน์ และรัตนางค์ ตูละวรรณ, “การสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้จากงานวิจัย”, **วารสารวิชาการ นวัตกรรมสื่อสารสังคม** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑): ๑๔๖.

ณัฐภูมิ สุวรรณทิพย์, ทศนาดี แก้วสนิท และกรกฎ จำเริญ, “การสื่อสารการตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน: ตลาดน้ำสามคลองสองเมืองของจังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช”, **วารสารการจัดการสมัยใหม่** ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๗๗.

ดาวรดา วีระพันธ์ และณัฐธิดา อนุพงศ์, “การพัฒนาสื่อการเรียนรู้การ์ตูนมัลติมีเดีย ๒ มิติ เรื่อง อยู่อย่างพอเพียง ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต”, **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐: ๖๑-๖๓.

นิเทศ สนั่นนารี, จรัส ลีกา, สารีกา ไสวงาม และภัทรวดี ทองนิก, “การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม”, **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๕๙-๑๖๐.

นุชนารถ รัตนวงศ์ชัย, “กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”, **วารสารมนุษยศาสตร์** ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๔): ๓๑-๕๐.

พระครูพิพิธสุตาทร และคณะ, “กระบวนการเพิ่มคุณค่าในตนเองโดยใช้พุทธวิธีบูรณาการ”, **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ (๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑): ๓๕๖.

พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “ไตรสิกขาสู่การพัฒนาการเรียนรู้”, **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๙๐-๙๒.

ริพร กนกชัยสกุล, “เครือข่ายสังคมออนไลน์”, **วารสารนักบริหาร** ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๓): ๒๙-๓๒.

สิริยา รัตนช่วย, “การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่”, **วารสารการเมืองการปกครอง** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐): ๗๒

สุจิต บัวพิมพ์, “ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน”, **วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ**, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): ๑๔.

สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง. “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ กระจายข้อมูลในกลุ่มเยาวชน”. **วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวชิราวุธวิทยาลัย** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๘.

อุลิสซา ครุฑเสน, “แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน”,
วารสารวิชาการ Veridian E-Journal กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ ๖
ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๖): ๒๗๙-๒๘๔.

เอกนถน บางท่าไม้, สิริธร บุญประเสริฐ และนรภัทร เสนียวงศ์ ณ อยุธยา, “การพัฒนาสื่อการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์”, Veridian E-Journal, Silpakorn University,
ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม –
เมษายน ๒๕๕๘): ๑-๒

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ. แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐-๒๕๖๔
“การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”. มปป.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔. สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๙.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กระทรวงศึกษาธิการ. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑. [ออนไลน์]. จาก: <http://www.moe.go.th/> [๒
พฤษภาคม ๒๕๖๐].

ข้อมูลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. <https://www.ayutthaya.go.th/content/vision> [๑๔ ตุลาคม
๒๕๖๕].

ณรงค์ เถาว์เกตุ. ครูโรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙
คู่มือการใช้บทเรียนออนไลน์ เรื่องโครงการคอมพิวเตอร์. “พฤติกรรมมนุษย์กับการ
พัฒนาตน”. [ออนไลน์]. จาก: <http://www.novabizz.com/Behavior/> [๓๐ มีนาคม
๒๕๖๕].

นายแพทย์วิโรจน์ อารีย์กุล. วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า. จิตวิทยาวัยรุ่น *Stories of Psychology*. [ออนไลน์]. จาก: <https://sites.google.com/site/storiesofpsychology๓/citwithya-way-run> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

พระราชบัญญัติกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. [ออนไลน์]. วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗. จาก:
<http://ilaw.or.th/node/๓๓๑๖> [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๔].

พระราชวรเมธี (ประสิทธิ์ พรหมรังสี). ประธานคณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการ
ปฏิรูปพระพุทธศาสนา (คปพ.). [ออนไลน์]. จาก: [https://www.dailynews.
co.th/education/๖๗๖๘๗๙](https://www.dailynews.co.th/education/๖๗๖๘๗๙) [๒๐ กันยายน ๒๕๖๒]

- ร้อยตำรวจตรีพลศักดิ์ เอกโรจนกุล (ผู้แปล). กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (ผู้พิสูจน์อักษร). “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน”. [ออนไลน์]. จาก: <https://ich.unesco.org/doc/src/๓๔๒๙๙-TH.pdf> [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]
- เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ. สังคมเครือข่าย Social Network ตอนที่ ๒. [ออนไลน์]. จาก: <http://www.vcharkarn.com/varticle/๔๑๔๕๔> [๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๕].
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. “ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐”. [ออนไลน์]. จาก: https://www.nesdc.go.th/download/Plan๑๓/Doc/Plan๑๓_DraftFinal.pdf [๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕].
- อัญรินทร์ อมริสริยาชัย. “สื่อที่สําคัญไหน” ความสําคัญของสื่อ และสิ่งที่สื่อขาดหายไปในปัจจุบัน. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. [ออนไลน์]. จาก: <https://kuza.me/Yapao> [๑๕, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕].

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

- คุณจุรีพร ขันดี. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- คุณเจนโชค สุวนิธิ. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- คุณอนุสรณ์ หนองนา. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- ดร.ธนวัฒน์ พินนอก. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- ผอ.วิจิตรา อินทราสุวรรณ. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- เรือดรีหญิงจิตต์จุฑา ศุภมงคล ร.น. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์ชัยพร บัวผัน. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์บุญเลิศ เพชรมณี. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์วิริยาพัชร วรรณศรีสกุล. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์สาธิต ชันฉนิยม. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

- Cole, L. & Hall. **Psychology of adolescence**. New York: Holt, Rinehart and Winston., 1970
- Dale, Edgar. **Audio-Visual Methods in Teaching**. 3 Ed. New York: The Dryden Press Holt, Rineheart and Winston. Inc, 1969.
- Douglas Schuler. **New Community Networks. Wire for change**. New York: AMC. Press, 1996.
- Dusek, B. J. **Adolescent development and behavior**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1987.
- Erikson, E. H. **Identity, Youth and Crisis**. New York: Norton & Company, 1968.
- Hurlock, E. B. **Adolescent Development**. 3rd ed. New york: McGraw-Hill, Institute of Alcohol Studied. n.d. Adolescent Alcohol: Problem, 1973.
- Leslie, Gerald R. el. **Introductory sociology: Order and change in society**. New York: New York University press, 1980.
- Richardson, J. **Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education**. New York: Greenword, 1986.
- Rohwer, W. D. Rowher, C. P. and B-Howe, J. R. **Educational Psychology**. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1980.
- Taylor, Edward B. **Primitive culture**. London: John Murrey, 1871.

(2) Articles:

- Good, T. & Brophy, J. "Behaviroal expression of teacher attitude". **Journal of Education Psychology**, Vol. 63 No. 6 (1972): 617-624.

๑. นางจุรีพร ขันดี วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๒. ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์
๓. ดร.ธนวัฒน์ พินนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร
๔. อาจารย์บุญเลิศ เพชรมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนวังน้อยวิทยาคม
๕. อาจารย์ชัยพร บัวผัน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ
๖. อาจารย์วิริยาพัชร วรรณสรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
๗. อาจารย์วิจิตร อินทสุวรรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวคะนอง
๘. นายเจนโชค สุวนิธิ ตัวแทนชุมชน ตำบลสำเภาล่ม ภาคประชาชน
๙. อาจารย์สายันต์ ชันฉนิยม ข้าราชการบำนาญ ครูเชี่ยวชาญ

เสวนาออนไลน์ เรื่อง

"จับ ส่องบ้านเกิด"

สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักอยุธยา

วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น.

คุณจุรีพร ขันดี
วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระมหาสุติภัก อภิณโก
ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผน
และส่งเสริมการวิจัย
สถาบันเปิดงานเสวนา

ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์
ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์

ดร.ธนวัฒน์ พินนอก
ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

อาจารย์บุญเลิศ เพชรมณี
ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม

อาจารย์ชัยพร บัวผัน
ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

อาจารย์วิริยาพัชร วรรณสรกุล
ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์

อาจารย์วิจิตร อินทสุวรรณ์
ผู้อำนวยการโรงเรียน
โรงเรียนวัดดาวคะนอง

นายเจนโชค สุวนิธิ
ตัวแทนชุมชน ภาค
ประชาชน

ผศ.ดร.พุทธชาติ แพนสนบุญ
ผู้ดำเนินการ

นายรังสรรค์ วัฒนชัยวัฒน์
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผศ.ดร.กมลลาภ กุศลเมธพงศ์
หัวหน้าโครงการย่อย ๒

ดร.กัญญ์ธิดา ณ นคร
ผู้ร่วมวิจัยโครงการย่อย ๒

ภายใต้แผนงานวิจัย
เรื่อง "แลดูเบื้องผ่อ" เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์
เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

แผนภาพที่ ๑ คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบออนไลน์

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักก่อโยธยา

เรียน นางจุรีพร ชันดี วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อย
ที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นใน
บ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรม
สร้างสรรค์รักก่อโยธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น.
โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิง
วัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม
และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลภาศ กุวานานพวงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยัม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทไธศวรรย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อย
ที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นใน
บ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ในสังกัดของท่านเข้าร่วม
เสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่
๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการ
ส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคม
ออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลลาศ กุวานาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อย
ที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นใน
บ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ในสังกัดของท่านเข้าร่วม
เสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่
๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการ
ส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคม
ออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ
หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลศ กุวานาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ในสังกัดของท่านเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลศ กุวานาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักอยุธยา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อย
ที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นใน
บ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ในสังกัดของท่านเข้าร่วม
เสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักอยุธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่
๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการ
ส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคม
ออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลภา ภูวนาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักอยุธยา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ในสังกัดของท่านเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักอยุธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลภา ภูวนาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักก่อโยธยา

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวคะนอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูอาจารย์ในสังกัดของท่านเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สื่อวัฒนธรรมสร้างสรรค์รักก่อโยธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลภา ภูวนาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

ที่ อว ๘๐๐๔.๔/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถ.พหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สืบวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา

เรียน นายเจนโชค สุวนิธิ ตัวแทนชุมชน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด” (MCU ๖๕๐๓๑) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามละเอียดที่แนบมาแล้วนั้น

ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมเสวนาโครงการ “จับกล้องส่องบ้านเกิด” สืบวัฒนธรรมสร้างสรรค์ก่อโยธยา ผ่านระบบ Zoom ออนไลน์ ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. โดยเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) โดยมีประเด็นการเสวนา ดังนี้

๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

โดยท่านสามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย/เลขาโครงการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๓ ๖๑๔-๔๔๔๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์เข้าร่วมงานเสวนาดังกล่าว

(ผศ.ดร.กมลภาศ กุวานนธิพงษ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานโครงการพื้นที่

ครูสายันต์ ชันธนิยม โทรศัพท์มือถือ ๐๖๒ ๒๓๕๖ ๔๕๑

นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา โทรศัพท์มือถือ ๐๙๓ ๙๔๕ ๙๑๕๖

กำหนดการเสวนาออนไลน์

โครงการวิจัยเรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด
ของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นใน
บ้านเกิด”

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๕.๓๐ น. ผ่านระบบออนไลน์

เวลา

๑๒.๔๕ น. เปิดห้องประชุม

๑๓.๐๐ น. พิธีเปิด

๑๓.๑๕ น. การชี้แจงวัตถุประสงค์

๑๓.๓๐ น. กล่าวเปิดงาน

๑๓.๔๕ น.

รายการ

ทดสอบระบบและเสียง

ประธานในพิธี นำบูชาพระรัตนตรัย

กล่าวเปิดโดย

พระมหาชุตีภัก อภินนโท

ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริม
การวิจัย

ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์

หัวหน้าโครงการวิจัย

กล่าวที่มาและวัตถุประสงค์ของ
โครงการ

นางจรีพร ขันดี

วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
บทบาทของวัฒนธรรมจังหวัดกับปลูก
จิตสำนึกเยาวชนอนุรักษ์วัฒนธรรมของ
บ้านเกิด

นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวิช

หัวหน้าแผนงาน แลดูเบิ่งผ่อ แบ่งปัน
เรื่องราวการนำเสนอสื่อสร้างสรรค์ของ
โครงการที่ ๑ “แล” รูปแบบการผลิต

๑๔.๐๐ น.	เปิดประเด็นเสวนาร่วมกัน	สื่อสร้างสรรค์เชิงประเพณีและ วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้าน เกิดของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี นำเสนอคลิปของโครงการที่ ๑
๑๕.๐๐ น.	การชี้แจงโครงการ	ดำเนินรายการโดย ผศ.ดร. พุทธชาติ แผนสมบุญ
๑๕.๓๐ น.	เสร็จสิ้นกิจกรรม	ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ผู้ร่วมวิจัย ตัวแทนนักวิจัยกล่าวขอบคุณ บันทึกภาพร่วมกันผ่านหน้าจอ

Join Zoom Meeting <https://zoom.us/j/๖๖๕๔๐๕๓๓๖๒>

หัวหน้าโครงการวิจัย: ผศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

พิธีการดำเนินรายการ: ผศ.ดร. พุทธชาติ แผนสมบุญ

ติดต่อสอบถามข้อมูล: ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ๐๘๓ ๖๑๔๔๔๕๕

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อ
ปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด

๒. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม และสนับสนุน
ให้เยาวชนเล่าเรื่องดี ๆ ในชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ประเด็นเสวนา

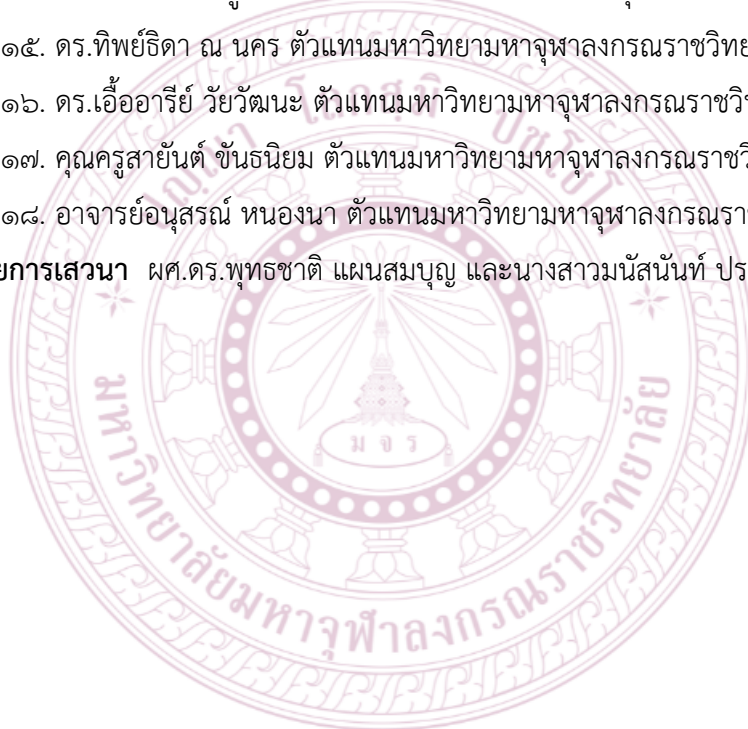
๑. วิธีการพัฒนาเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร
๒. ชุมชนต้องการให้นำเสนอจุดเด่นผ่านสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมอย่างไร
๓. กระบวนการบูรณาการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในชั้นเรียนสู่ชุมชนอย่างไร
๔. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักบ้านเกิดควรทำอย่างไร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการเสวนาออนไลน์

๑. นางจุรีพร ขันดี วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๒. ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธุ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทธโสธรวรย์
๓. ดร.ธนวัฒน์ พินนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร
๔. อาจารย์บุญเลิศ เพชรมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนวังน้อยวิทยาภูมิ
๕. อาจารย์ชัยพร บัวผัน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

๖. อาจารย์วริยาพัชร วรภัทร์สรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
๗. อาจารย์วิจิตร อินทสุวรรณ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวคะนอง
๘. นายเจนโชค สุวณิธิ ตัวแทนชุมชน ตำบลสำเภาล่ม ภาคประชาชน
๙. อาจารย์สุดา สุขจำรัส คณะครูโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์
๑๐. อาจารย์เอกพงศ์ ศรีแสนยงค์ คณะครูโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์
๑๑. อาจารย์สลาสิทธิ์ ม่วงมูล คณะครูโรงเรียนวัดพุทไธสวรรย์
๑๒. พระมหานันทวิทย์ อธิภทโท (แก้วบุตรดี), ดร. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
๑๓. นายรังสรรค์ วัฒนาชัยนิช ตัวแทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๔. ผศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ ตัวแทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๕. ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร ตัวแทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๖. ดร.เอื้ออารีย์ วยวัฒน์ ตัวแทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๗. คุณครูสายันต์ ชันธนิยม ตัวแทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๘. อาจารย์อนุสรณ์ หนองนา ตัวแทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ดำเนินรายการเสวนา ผศ.ดร.พุทธชาติ แผนสมบูรณ์ และนางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา

ภาคผนวก ค
เครื่องมือในงานวิจัย

ชุดที่ ๑ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)
 โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
 ในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
 “แลดูเบิ่งพ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบไปด้วย ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

ตำแหน่งการทำงาน.....

ที่อยู่สถานที่ทำงาน.....

อายุ.....ปี นับถือศาสนา ..... เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

บ้านที่อยู่อาศัย.....

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้.....

E-mail.....ไลน์.....

วัน/เดือน/ปี ที่เข้าร่วม.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

๒.๑ ท่านคิดว่า การผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนมีความสำคัญกับยุคสมัยในปัจจุบันมากน้อยเพียงไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

.....

๒.๒ มีใคร หรือหน่วยงานใดบ้าง ที่จะเป็นหลัก หรือแกนนำสำคัญ ที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ และผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ถ้ามี ผลที่ได้รับเป็นอย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านคิดว่า เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน สู่อสังคมภายนอกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

๒.๔ ท่านคิดว่า ต้องใช้วิธีการอย่างไรถึงทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ สามารถถ่ายทอดเรื่องราว ท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนสู่อสังคมภายนอก (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

๒.๕ ในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ควรมีโครงการหรือกิจกรรมอะไรบ้าง (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน

๓.๑ ด้านการเขียน

๓.๒ ด้านการถ่ายภาพ

๓.๓ ด้านการทำคลิปสารคดี

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์
คณะผู้วิจัย

ชุดที่ ๒

โครงการสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด”

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

“แลดูเบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

สวัสดี นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน

ขอแสดงความยินดีที่นักเรียนได้เข้าร่วมเป็นตัวแทนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑ ในการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ “สื่อสร้างสรรค์รักบ้านเกิด” บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน

แบบสอบถามนี้เป็นไปเพื่อการศึกษาและวิจัย นักเรียนสามารถเลือกตอบได้อย่างอิสระตามความเป็นจริง ที่เกิดขึ้นของแต่ละคน ทุกข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ไม่มีผลต่อการเรียนของนักเรียน คำตอบของทุกคนจะถือเป็นความลับ ข้อมูลที่ได้จะนำมาแปลผลในภาพรวม โดยไม่เปิดเผยรายละเอียดของผู้ทำแบบสอบถาม ดังนั้นจึงขอให้นักเรียนพิจารณาคำถามและตอบให้ครบทุกข้อด้วยความตั้งใจ

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน รวม ๓๗ ข้อ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๖ ข้อ

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับจิตสำนึกรักบ้านเกิด จำนวน ๒๑ ข้อ

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับเหตุผลในการคิด จำนวน ๑๐ ข้อ

ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียนและโรงเรียนเป็นอย่างมากที่ให้ความร่วมมือและกรุณาสละเวลาอันมีค่าแก่การวิจัยนี้

(ผศ.ดร.กมลลาศ กุวชนาธิพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนให้ข้อมูลและทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับนักเรียนตามความเป็นจริง

๑) ชื่อ _____ นามสกุล _____

๒) อายุ _____ ปี

๓) เพศ

☐ ๑. ชาย

☐ ๒. หญิง

☐ ๓. อื่นๆ ระบุ _____

๔) ศาสนา

☐ ๑. พุทธ

☐ ๒. คริสต์

☐ ๓. อิสลาม

☐ ๓. อื่นๆ ระบุ _____

๕) ระดับชั้น

☐ ๑. มัธยมศึกษาปีที่ ๑

☐ ๒. มัธยมศึกษาปีที่ ๒

☐ ๓. มัธยมศึกษาปีที่ ๓

☐ ๔. อื่นๆ ระบุ _____

๖) โรงเรียน

☐ ๑. โรงเรียนวัดพุทธโสธรวรย์

☐ ๒. โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

☐ ๓. โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม

☐ ๔. โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

☐ ๕. โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์

☐ ๖. โรงเรียนวัดดาวคะนอง

☐ ๗. อื่นๆ ระบุ _____

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับจิตสำนึกรักษำบ้านเกิด

คำชี้แจง อ่านข้อคำถามแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของนักเรียน

๕	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	จริงมากที่สุด
๔	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	จริงมาก
๓	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	ค่อนข้างจริง
๒	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	ไม่ค่อยจริง
๑	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	ไม่จริงเลย

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	๑	๒	๓	๔	๕
รู้เหตุ					
๗) ฉันรู้ว่าแต่ละวันต้องทำอะไรบ้างโดยไม่ต้องมีใครบอก (+)					
๘) ฉันรู้ว่าต้องทำอย่างไรงานที่ได้รับมอบหมายจะประสบความสำเร็จ (+)					
๙) ฉันหาสาเหตุและแก้ไขปัญหาดังๆ ได้อย่างรอบคอบ (+)					
รู้ผล					
๑๐) ฉันไม่สามารถทำประโยชน์อะไรให้กับชุมชน และประเทศชาติได้ (-)					
๑๑) ผลงานจะออกมาดีแน่นอน ถ้าฉันตั้งใจเรียนรู้และลงมือทำ (+)					
๑๒) การเยาะเย้ยล้อเลียนเพื่อน เพื่อให้คนอื่นได้หัวเราะ เป็นสิ่งที่ไม่ผิด (-)					
รู้ตน					
๑๓) ฉันชอบคิดให้กำลังใจตัวเองเมื่อรู้สึกท้อแท้หมดหวัง (+)					
๑๔) ฉันไม่รู้ว่าควรปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าอย่างไร (-)					
๑๕) ฉันกล้ายอมรับและขอโทษเมื่อทำสิ่งผิดพลาด (+)					
รู้ประมาณ					
๑๖) ฉันยินดีที่จะใช้อุปกรณ์การเรียนเก่าของพี่หรือคนอื่น (+)					
๑๗) ฉันพยายามอดใจแบ่งขนมที่ชอบให้เพื่อนหรือครอบครัวเสมอ (+)					
๑๘) ฉันพยายามเก็บออมเพื่อซื้อสิ่งที่อยากได้ด้วยตนเอง (+)					
รู้กาล					
๑๙) เวลาตื่นเต้นตกใจ ฉันพยายามคิดหาวิธีทำให้ตนเองมีสติ (+)					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	๑	๒	๓	๔	๕
๒๐) ฉันจัดกระเป๋าเตรียมสิ่งของให้เสร็จในตอนเย็น เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น (+)					
๒๑) ฉันรู้จักวิธีการวางแผนการเรียนและการทำงานต่างๆ ให้เสร็จทันเวลา (+)					
รู้ชุมชน					
๒๒) ฉันรู้จักเส้นทางในชุมชนของฉันเป็นอย่างดี (+)					
๒๓) ฉันรู้จักนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น (+)					
๒๔) ฉันเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้มีความเจริญก้าวหน้า (+)					
รู้บุคคล					
๒๕) ฉันเข้าใจความต้องการที่แตกต่างของคน ทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ (+)					
๒๖) ฉันรักเคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม (+)					
๒๗) ฉันสามารถสื่อสารในที่สาธารณะให้คนทั่วไปที่ไม่รู้จักเข้าใจได้ (+)					

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับเหตุผลในการคิด

คำชี้แจง อ่านข้อคำถามแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของนักเรียน

๕	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	จริงมากที่สุด
๔	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	จริงมาก
๓	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	ค่อนข้างจริง
๒	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	ไม่ค่อยจริง
๑	แทน	ความคิดเห็นตามข้อความนั้น	ไม่จริงเลย

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	๑	๒	๓	๔	๕
วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม					
๒๘) ฉันคิดว่าการเป็นคนต่างจังหวัดไม่มีอะไรดีเท่าการเป็นคนกรุงเทพฯ (-)					
๒๙) ฉันเลือกสนิทสนมกับเพื่อนที่สนใจเรียนมากกว่าเลือกเพื่อนที่หน้าตาดี (+)					
๓๐) คุณค่าที่แท้จริงของสินค้าอยู่ที่ราคาแพงและความนิยมของผู้บริโภคส่วนใหญ่ (-)					
วิธีคิดแบบไร้คุณธรรม					
๓๑) ฉันชอบนึกถึงข้อดีของการทำงานเสร็จ เพื่อเพิ่มกำลังใจในการทำงาน (+)					
๓๒) ฉันคิดว่าการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละครทั้งดีและไม่ดี เป็นสิ่งสร้างสรรค์ (-)					
๓๓) บนโลกออนไลน์จะโพสต์ แชร์ ส่งต่ออะไรก็ได้ เพราะไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง กฎหมายเอาผิดไม่ได้ (-)					
วิธีคิดแบบอริยสัจ / คิดแบบแก้ปัญหา					
๓๔) เมื่อขัดแย้งกับเพื่อน ฉันจะพยายามหาสาเหตุที่ทำให้ขัดแย้งเพื่อหาทางแก้ไข (+)					
๓๕) ถ้าฉันทำการบ้านไม่ได้ ฉันจะมัลลอกเพื่อน จะได้ไม่เสียเวลาหาเอง (-)					
๓๖) ฉันเลือกดูรายการที่เสนอข่าวทั้งดีและชม มากกว่ารายการที่เสนอข่าวด้านเดียว (+)					
๓๗) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวก่อนตัดสินใจเชื่อ ถือว่ารู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร (+)					

ขอให้นักเรียนทุกคนที่ร่วมตอบแบบสอบถามค่ะ/ครับ

ชุดที่ ๓

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๑ เรื่อง สัมพันธภาพใหม่ของฉัน

เวลา ๒ ชั่วโมง

ชี้แจงกิจกรรม

เป็นกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพระหว่างเด็กต่างโรงเรียนที่จะมาร่วมกิจกรรมด้วยกัน และสร้างความเป็นกันเองระหว่างเด็กและคณะพี่เลี้ยง เพื่อให้เกิดบรรยากาศสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน ให้เด็กมีความผ่อนคลายและรู้สึกปลอดภัย เปิดใจต่อการร่วมกิจกรรมของโครงการ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

๑. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เปิดใจเรียนรู้ร่วมกัน
๒. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะทางสังคม สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
๓. ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้หลักธรรมประจำกลุ่ม

กระบวนการ

๑. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
๒. เน้นการฟังเพื่อนผู้เข้าอบรม
๓. พี่เลี้ยงแนะนำการอยู่ร่วมกัน

ผู้เข้าอบรม

จำนวน ๖๐-๗๐ คน

กลุ่มละไม่เกิน ๑๕ คน

การวัดและประเมิน

๑. พี่เลี้ยงสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นตอนกิจกรรม

เวลา	ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม	อุปกรณ์ที่ใช้
๓๐ นาที	วิทยากรพาเล่นเกมบัวบานบัวหุบ สร้างบรรยากาศเป็นกันเองในภาพรวม จากนั้นดึงสู่ความสงบ นั่งสมาธิ พี่เลี้ยงเดินแจกกระดาษจิกซอร์ นักเรียนตามหาสีเหมือนกันและเริ่มต่อจิกซอร์ ต่อครบทุกกลุ่มแล้ว แยกกลุ่มไปกับพี่เลี้ยง	- ผ้าปูนั่ง - กระดาษ บรืฟ - สีช็อค - กระดาษสีทำจิกซอร์หัวใจ - เท้าจำนวนกลุ่ม - ปากกาเมจิก
๕ นาที	พี่เลี้ยงพาสมาชิกเข้าสู่กลุ่มย่อยและนั่งในที่ที่เหมาะสม เจริญสติ ประมาณ ๑-๒ นาที	
๔๕ นาที	พี่เลี้ยงนำสมาชิกกลุ่มแนะนำตัวทีละคน - ชื่อจริง ชื่อเล่น - ชั้น โรงเรียน ตำบล - อาหารที่ชอบ ผลไม้ที่ชอบ	

เวลา	ขั้นตอนดำเนินการกิจกรรม	อุปกรณ์ที่ใช้
	- อนาคตที่อยากเป็น พื้เลี้ยงอธิบายหลักธรรมที่ประจำกลุ่ม และช่วยกันคิดว่า หลักธรรม นี้จะนำไปใช้ในชีวิตอย่างไร และนำมาประกอบการพัฒนาสื่อ สร้างสรรค์ได้อย่างไร	
๓๐ นาที	แต่ละกลุ่มนำเสนอกลุ่มละ ๕ นาที	
๑๐ นาที	วิทยากรสรุปกิจกรรม	

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๒ เรื่อง เรียนรู้และแบ่งปัน

เวลา ๑ ชั่วโมง

ชี้แจงกิจกรรม

เป็นกิจกรรมเรียนรู้แบ่งปันเรื่องราวชีวิตกันและกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นใจ และรวมใจกัน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ที่จะรับฟังคนอื่น และกล้าที่จะสร้างสัมพันธภาพใหม่ด้วยการสื่อสารเรื่องราวของตนเองให้เพื่อฟัง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

๔. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เปิดใจเรียนรู้ร่วมกัน
๕. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะทางสังคม สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

กระบวนการ

๔. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
๕. เน้นการฟังเพื่อนผู้เข้าอบรม
๖. พี่เลี้ยงแนะนำการอยู่ร่วมกัน

ผู้เข้าอบรม

จำนวน ๖๐-๗๐ คน
กลุ่มละไม่เกิน ๑๕ คน

การวัดและประเมิน

๒. พี่เลี้ยงสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นตอนกิจกรรม

เวลา	ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม	อุปกรณ์ที่ใช้
๑๐ นาที	วิทยากรพารวมพลในห้องประชุม ก่อนจะแยกไปพบพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม	- ผ้าปูนั่ง
๕ นาที	พี่เลี้ยงพาสมาชิกเข้าสู่กลุ่มย่อยและนั่งในที่ที่เหมาะสม เจริญสติ ประมาณ ๑-๒ นาที	
๓๕ นาที	พี่เลี้ยงนำนักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ฝึกการฟัง และการสื่อสารด้วยใจ ให้นักเรียนเล่าเรื่องที่ดีใจที่สุด และเรื่องที่เสียใจที่สุด - พี่เลี้ยงตั้งใจฟังนักเรียนทุกคน และพยายามให้นักเรียนฝึกฟังกันและกัน พร้อมทั้งให้กำลังใจกันและกัน หากในกลุ่มมีนักเรียนเล่าเรื่องที่กำลังเสียใจ - พี่เลี้ยงบริหารเวลาไม่ให้นักเรียนบางคนเล่านานจนเกินไป - เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณพี่เลี้ยงนำนักเรียนกลับเข้ากลุ่มใหญ่	
๑๐ นาที	วิทยากรสรุปกิจกรรม	

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๓ เรื่อง เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน

เวลา ๑ ชั่วโมง

ชี้แจงกิจกรรม

นักเรียนรวมกลุ่มทีมที่จะทำสื่อนำเสนอเรื่องดีงามของชุมชนตนเอง โดยระดมความคิดเพื่อช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานให้ได้แนวทางหรือ ภาพรวมที่ของสิ่งที่อยากจะนำเสนอ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

๖. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกทำงานเป็นทีม
๗. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการคิดสร้างสรรค์
๘. ผู้เข้าอบรมได้ช่วยกันสร้างผังความคิดในประเด็นที่อยากจะนำเสนอ

กระบวนการ

๗. กิจกรรมกลุ่มสามัคคี
๘. เน้นการทำงานเป็นทีม
๙. พี่เลี้ยงและครูพี่เลี้ยงแนะนำดูแล

ผู้เข้าอบรม

จำนวน ๖๐-๗๐ คน

กลุ่มละไม่เกิน ๕ คน

การวัดและประเมิน

๓. พี่เลี้ยงสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นตอนกิจกรรม

เวลา	ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม	อุปกรณ์ที่ใช้
๕ นาที	วิทยากรพาแยกกลุ่มตามโรงเรียน พี่เลี้ยงมอบอุปกรณ์	- ผ้าปูนั่ง
๓๕ นาที	นักเรียนช่วยกันคิดและสร้างผลงานลงในกระดาษปรีฟในหัวข้อเรื่อง “เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน”	- กระดาษปรีฟ - สีเทียน
๒๐ นาที	นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานในกลุ่มใหญ่	

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๔ เรื่อง เสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์

เวลา ๑ ชั่วโมง

ชี้แจงกิจกรรม

เป็นกิจกรรมฝึกการผลิตสื่อ สร้างสรรค์เพื่อชุมชน ด้วยโทรศัพท์มือถือ และทักษะการใช้ อินเทอร์เน็ตสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันสื่อ และกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

๙. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกการทำสื่อด้วยมือถือ
๑๐. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการคิดสร้างสรรค์และมีความคิดแบบโยนิโสมนสิการในการรับสื่อ
๑๑. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการทำงานเป็นทีม

กระบวนการ

๑๐. กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้
๑๑. เน้นการทำงานเป็นทีม
๑๒. พี่เลี้ยงและครูพี่เลี้ยงแนะนำดูแล

ผู้เข้าอบรม

- จำนวน ๖๐-๗๐ คน
กลุ่มละไม่เกิน ๕ คน

การวัดและประเมิน

๔. พี่เลี้ยงสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นตอนกิจกรรม

เวลา	ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม	อุปกรณ์ที่ใช้
๑๐ นาที	วิทยากรรมนักเรียนในห้องประชุม ชี้แจงกติกา	- จอฉาย คอมพิวเตอร์
๓๐ นาที	- อ.เด่น จะสอนออนไลน์ ทักษะการตัดต่อคลิป เวลา ๑๓.๐๐ ผ่าน zoom (๒๐ นาที) - พี่แหม่มพี่ไฉวรรณ บุญล้นและหมวดปลาพูดวิธีการเล่าเรื่อง story telling ผ่านคลิป (๑๐ นาที)	
๒๐ นาที	นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานในกลุ่มใหญ่	

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๕ เรื่อง สร้างสรรค์พลังใจ (รักษบ้านเกิด) (เป้าหมายชีวิต Set goal)

เวลา ๒ ชั่วโมง

ชี้แจงกิจกรรม

เป็นกิจกรรมเพื่อการปลูกจิตสำนึกรักษบ้านเกิด และเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยพลังเยาวชนว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไม่น้อยไปกว่าผู้ใหญ่

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

๑๒. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกการทำสื่อด้วยมือถือ
๑๓. ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้รักษบ้านเกิด และการเห็นคุณค่าในตนเอง
๑๔. ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการทำงานเป็นทีม

กระบวนการ

๑๓. กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้
๑๔. เน้นการทำงานเป็นทีม
๑๕. พี่เลี้ยงและครูพี่เลี้ยงแนะนำดูแล

ผู้เข้าอบรม

- จำนวน ๖๐-๗๐ คน
กลุ่มละไม่เกิน ๕ คน

การวัดและประเมิน

๕. พี่เลี้ยงสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นตอนกิจกรรม

เวลา	ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม	อุปกรณ์ที่ใช้
๒๐ นาที	วิทยากรรวมนักเรียนทำกิจกรรมนิทานประสาธใจ	- กระดาษปรู๊ฟ - สีเทียน - ผ้าปูนั่ง
๔๕ นาที	แบ่งกลุ่มตามพี่เลี้ยง เพื่อให้ช่วยกันระดมความคิดเกี่ยวกับเรื่อง “เยาวชนรักษบ้านเกิด”	
๒๐ นาที	นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานในกลุ่มใหญ่	
๓๐ นาที	นักเรียนพบพี่เลี้ยงอีกครั้งเพื่อถอดบทเรียนสิ่งที่ได้เรียนรู้ตลอด ๒ วัน และให้พี่เลี้ยง นักเรียน ทำกิจกรรมก่อนจากฝากธรรม ให้กำลังใจก่อนละ	
๑๕ นาที	ทุกคนร่วมกันสวดมนต์และนั่งสมาธิร่วมกัน	

ชุดที่ ๔ สมุดบันทึกส่วนตัว
 โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
 ในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
 “แลดูเบิ่งพ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

มาเขียนไดอารี่กัน

ฉันเรียนรู้ว่า

ฉันรู้สึก
ชอบ

คำพูด
ที่สะกดใจ

ข้อคิด

เทคนิค
ที่โดนใจ

สื่อที่อยาก
ลองผลิต

คำชี้แจง:

- แบบฟอร์มนี้ เป็นแบบบันทึกเชิง Diary ที่เตรียมไว้ให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรม ใช้บันทึกความคิดเห็นและสิ่งที่ได้เรียนรู้ตลอดระยะเวลาระหว่างฝึกอบรมทั้ง ๓ วัน
- กรุณาส่งแบบบันทึกนี้ในวันสิ้นสุดการฝึกอบรม เพื่อนำไปวิเคราะห์เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อไป

วันที่ ๑: .....

ชื่อกิจกรรม: .....

๑. กิจกรรมสอนให้ฉันเรียนรู้ว่า

.....

๒. สิ่งที่ฉันรู้สึกชอบที่สุดจากกิจกรรมนี้คือ

.....

เพราะ.....

๓. คำพูด หรือ คำสำคัญ ที่สะตุดใจฉันที่สุดในกิจกรรมนี้คือ (กรณารับ “คำ” และเหตุผล)

.....

๔. ข้อคิดหรือหลักธรรมที่ฉันตั้งใจจะนำพัฒนาดตนเองให้มีความสุข

.....

๕. จากกิจกรรมนี้ เกิดคำถามในใจของฉัน ๓ ข้อ

๑) .....

๒) .....

๓) .....

วันที่ ๒: .....

ชื่อกิจกรรม: .....

๑. กิจกรรมสอนให้ฉันเรียนรู้ว่า

.....

.....

๒. สิ่งที่คุณรู้สึกชอบที่สุดจากกิจกรรมนี้คือ

.....

เพราะ.....

๓. คำพูด หรือ คำสำคัญ ที่สะตุดใจฉันที่สุดในกิจกรรมนี้คือ (กรุณาระบุ “คำ” และเหตุผล)

.....

.....

๔. ข้อคิดหรือหลักธรรมที่ฉันตั้งใจจะนำพัฒนาตนเองให้มีความสุข

.....

.....

๕. จากกิจกรรมนี้ เกิดคำถามในใจของฉัน ๓ ข้อ

๑) .....

๒) .....

๓) .....

วันที่ ๓: .....

ชื่อกิจกรรม: .....

๑. กิจกรรมสอนให้ฉันเรียนรู้ว่า

.....

.....

๒. สิ่งที่คุณรู้สึกชอบที่สุดจากกิจกรรมนี้คือ

.....

เพราะ.....

๓. คำพูด หรือ คำสำคัญ ที่สะตุดใจฉันที่สุดในกิจกรรมนี้คือ (กรุณาระบุ “คำ” และเหตุผล)

.....

๔. ข้อคิดหรือหลักธรรมที่ฉันตั้งใจจะนำพัฒนาตนเองให้มีความสุข

๕. จากกิจกรรมนี้ เกิดคำถามในใจของฉัน ๓ ข้อ

๑) .....

๒) .....

๓) .....

บทสรุปเพื่อปิดโครงการอบรม

- บันทึกของฉัน -

๑. สรุปความรู้สึกรู้อย่างไร ของท่านในการเรียน ๓ วัน

วันที่ ๑.....

วันที่ ๒.....

วันที่ ๓.....

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมประกวดสื่อสร้างสรรค์และโครงการ

 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

 ขอเชิญนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
เข้าร่วมโครงการอบรมสื่อสร้างสรรค์ออนไลน์

ร่วมอบรม สื่อสร้างสรรค์ เรียนรู้ประสบการณ์
ปลูกฝังทักษะสำคัญ ส่งเสริมพัฒนารอบด้าน
ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ในมิติวัฒนธรรม

ร่วมถ่ายทอดความรู้และ
แบ่งปันประสบการณ์โดย

 ผศ.ดร.พิชญชาติ แสนสมบูรณ์ (อจ จอจ)
ผู้สร้างสรรค์กิจกรรม
สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อ

 อ.นงนุช หน่องนา (ครูเด่น)
นักพัฒนากิจกรรมสื่อสารเพื่อสังคม

สอบถามเพิ่มเติม
อจ.สายันต์ ชันยนัย โทร 062 2356451

 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ขอเชิญนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
เข้าร่วมประกวดกิจกรรม

**"สื่อสร้างสรรค์
รักบ้านเกิด"**

ชิงทุนการศึกษา พร้อมใบประกาศนียบัตร

ลงทะเบียนออนไลน์ที่เว็บ
จสอ.สสวท โทร 0622356451

 โครงการสื่อสร้างสรรค์

จับกล้อง ส่องบ้านเกิด

 " สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด"
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
"แลกเปลี่ยน" เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ
เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด

วัตถุประสงค์โครงการ

- เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตสื่อสร้างสรรค์
วิถีพุทธเชิงวัฒนธรรม
- สนับสนุนให้เยาวชนเล่าเรื่องวิถีชีวิตชุมชนและ
มีส่วนร่วมในการเผยแพร่สิ่งที่ดีของชุมชน
- เพื่อนำการจัดการเรียนการสอนวิธีการทาง
ประวัติศาสตร์มาบูรณาการ

**กิจกรรม
ประกวดคลิปวิดีโอ**
ชิงทุนการศึกษา และเกียรติบัตร

พ.ย.-ธ. 9-10 มิถุนายน 2565
เวลา 9.00 น.-14.30 น.
ณ โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

ขอขอบคุณ
โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรม

โรงเรียน ปทุมวิทยาคาร โรงเรียน วังน้อยวิทยาภูมิ
โรงเรียน วัดพุทธโรศวรรย์ โรงเรียน วัดสว่างอารมณ์
โรงเรียน ชุมชนวัดสุเมธ โรงเรียน วัดดาวคะนอง

รายละเอียดกิจกรรม

ตัวแทน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าร่วมฝึกอบรม
การเล่าเรื่อง และวิธีการผลิตสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบ
คลิปวิดีโอ ความยาวไม่เกิน 8 นาที เพื่อเล่าเรื่องวิถี
ชีวิตชุมชน ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื้อหาที่มีประโยชน์และมีความ
เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สิ่งดีของบ้านเกิด

ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์
หัวหน้าโครงการวิจัย ภาควิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

 LINE OFFICIAL
"จับกล้องส่องบ้านเกิด"

 สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม
062-235-6451 093-945-9156
ครูสายันต์ ชันยนัย มนัสนันท์ ประทีปสรพิทยา

 แลดูเบื้องหลัง
เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output) จากงานวิจัย

ประเภทผลงานที่ได้รับ:

- ☐ ต้นแบบผลิตภัณฑ์
- ☐ ต้นแบบเทคโนโลยี
- ☒ กระบวนการใหม่
- ☒ องค์ความรู้
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
- ☐ การพัฒนากำลังคน
- ☐ ทรัพย์สินทางปัญญา
- ☒ บทความทางวิชาการ
- ☒ การประชุม/สัมมนาระดับนานาชาติ
- ☒ การประชุม/สัมมนาระดับชาติ

ระดับของผลงานที่ได้รับ:

- ☐ ระดับอุตสาหกรรม
- ☐ ระดับกึ่งอุตสาหกรรม
- ☒ ระดับภาคสนาม
- ☐ ระดับห้องปฏิบัติการ

รายละเอียดผลงาน:

ผลผลิต คือ สื่อสร้างสรรค์วิถิพุทธฯ ผ่านกระบวนการสร้างความร่วมมือ (Enrich) ได้แก่ การสร้างความร่วมมือ (Cooperation Plan) อันประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด โรงเรียน ชุมชน และวัฒนธรรมจังหวัด การเสริมสู่การยกระดับ (Enhance) ได้แก่ กระบวนการการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถิพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดฯ (Process) ได้แก่ ๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับ เครือข่ายความร่วมมือ โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อ นำไปสู่การสร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน และเกิดทักษะในเรื่องการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อตลอดจนการสามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของของเยาวชนสู่สังคมภายนอก เป็นต้น

จำนวนผลงาน ๒ หน่วยงาน: -

ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้ตลอดระยะเวลาโครงการ:

ชื่อผลลัพธ์ ระดับบุคคล:

เยาวชนเกิดความประทับใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชุมชน ดังคำเสียงสะท้อนความคิดของนักเรียนคนหนึ่งที่ว่า “ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น” “ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน” “รู้สึกสนุก ไม่เคยไปได้เจอสิ่งแปลกใหม่ ไปเรียนรู้

ประวัติศาสตร์บ้านเกิด” โดยผลสำเร็จของโครงการ ตัวแทนนักเรียน ๖ โรงเรียนได้ผลิตสื่อวีดิทัศน์ ๑๐ ชิ้นงาน เกิดจากการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนในพื้นที่ ที่จะปลูกฝังถ่ายทอดวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมในบ้านเกิดให้กับเยาวชนในพื้นที่

ระดับกลุ่ม:

การร่วมกิจกรรมในระดับกลุ่ม โดยเฉพาะ การสร้างสรรค์พลังใจ (รักษ์บ้านเกิด) มีการฝึกสติในการทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนต่างโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ใหม่จากการลงมือปฏิบัติ ทำงานเป็นกลุ่ม มีโอกาสฝึกวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ อภิปรายผลกลุ่มร่วมกัน และการสร้างสรรค์ผลงานจากกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์นั้น เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการกลุ่ม เกิดความสามัคคี

ประเภท:

- ☒ เชิงปริมาณ
- ☒ เชิงคุณภาพ
- ☐ เชิงเวลา
- ☐ เชิงต้นทุน

รายละเอียด:

ผลเชิงปริมาณ ได้แก่ ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิพุทเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านการออกแบบตามกระบวนการวิจัย ภายใต้โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิดเยาวชนมีจิตสำนึกรักษ์เกิดตามหลักสัปปุริสธรรมและโยนิโสมนสิการ สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วม

ผลเชิงคุณภาพ เป็นการสร้างเครือข่ายความมือในมหาวิทยาลัยกับการขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาพื้นที่ ผ่านการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ราษฎร์ชาวบ้าน การปลูกฝังเยาวชนให้นักรักษ์วัฒนธรรม สืบทอด หวงแหน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำมาเผยแพร่ในรูปสื่อคลิปีวดีโอ ผ่านช่องทางเครือข่ายออนไลน์ ส่งผลให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมเชิงสรรค์ในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ:

- ☐ ผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศ
- ☐ ผลกระทบต่อภาคการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง
- ☐ ผลกระทบต่อขีดความสามารถทาง วัฒน.
- ☐ ผลกระทบต่อการจ้างงาน
- ☒ ผลกระทบต่อสังคม
- ☐ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ☐ เพิ่มความสามารถการแข่งขันของเอกชนที่ร่วมโปรแกรม
- ☐ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- ☐ สนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup)

รายละเอียด:

ผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่เป็นรากฐานแห่งการนำไปสู่การพัฒนาสังคม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน และมีการทำกิจกรรมที่เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การสร้าง story ให้กับชุมชน โดย ให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ผ่านการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ทำให้พัฒนาเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง สู่การต่อการยอดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Product) และผลสัมฤทธิ์ (Out Come) คือ ๑. เด็กและเยาวชนความตระหนักถึง ความสำคัญเรื่องของการรักษาดี รักษาถิ่น รักชุมชนของตนเอง" ๒. สร้างเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง และ ๓. เยาวชนเกิดทักษะในเรื่องการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อ เป็นต้น

เปรียบเทียบวัตถุประสงค์/กิจกรรมที่เสนอในข้อเสนอโครงการและกิจกรรมที่ทำจริงจาก
โครงการวิจัย“ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“Do” Model of Buddhist Creative Media Literacy for Local Hometown
Development of the Youth in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

๑. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ
เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) เพื่อพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของ
เยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด
ของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความ พึงพอใจ ต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
ระยะที่ ๑ ศึกษา รูปแบบ การใช้ สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนา ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน - ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนา ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนทั้ง แนวคิดจิตวิทยาและหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา - เตรียมสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้าน พระ พุ ท ศ า ส น า ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา - กำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่ใน การศึกษา ได้แก่คัดเลือกโรงเรียน ๖ โรงเรียนในพื้นที่จังหวัด	ได้รูปแบบการใช้สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นใน บ้านเกิดของเยาวชน	๑. แนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ๒. ได้พื้นที่ในการวิจัยที่ตรง ตามวัตถุประสงค์ที่มี ภายใต้แนวคิด “โครงการ จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อ สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม ๓. ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน พ ร ะ พุ ท ศ า ส น า ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา	ข้อที่ ๑	๑๐๐ %

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความ พึงพอใจ ต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
พระนครศรีอยุธยา				
ระยะที่ ๒ พัฒนากระบวนการใช้สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนา ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ๑.วางแผนการดำเนินงานร่วมกับ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้วิจัย ร่วม เกี่ยวกับวิธีการในการ พิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก/ กลุ่มเป้าหมาย (๑) แผนกิจกรรมดำเนินการ อบรมในรูปแบบการใช้สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนา ท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ แผนกิจกรรมอบรม ๕ กิจกรรม ประกอบด้วย ๑.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๑ เรื่องสัมพันธ์ภาพ ใหม่ของฉัน ๒.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๒ เรื่อง เรียนรู้และ แบ่งปัน ๓.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๓ เรื่องเรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน ๔. แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๔ เรื่องเสริมทักษะ ผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๕.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๕ เรื่องสร้างสรรค์	กระบวนการใช้สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อ พัฒนาท้องถิ่นในบ้าน เกิด ของเยาวชน จั ง ห วั ด พระนครศรีอยุธยา	๑. กิจกรรมอบรม ๕ กิจกรรม ประกอบด้วย ๑.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๑ เรื่อง สัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน ๒.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๒ เรื่อง เรียนรู้ และแบ่งปัน ๓.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๓ เรื่องเรื่องเล่า ดี ๆ ของบ้านฉัน ๔. แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๔ เรื่องเสริม ทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๕.แผนการจัดกิจกรรมการ ฝึกอบรมที่ ๕ เรื่อง สร้างสรรค์พลังใจ (รักษ์ บ้านเกิด) (เป้าหมายชีวิต Set goal) ๒.สื่อวิถีทัศน์ ความยาวไม่ เกิน ๘ นาที บอกเล่า เรื่องราวในชุมชน ต้องมี เนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่ง สร้างเสริมชักชวน เล่า เรื่องราวของสถานที่นั้น ๓. กิจกรรมในโครงการจับ กล้องส่องบ้านเกิด: สื่อ สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม	ข้อที่ ๑, ๒	๑๐๐ %

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความ พึงพอใจ ต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
พลังใจ (รักษากันเกิด) (เป้าหมายชีวิต Set goal) การกำหนดองค์ประกอบของกิจกรรม ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมในการฝึกอบรม และแนวคิดกระบวนการกลุ่มนำมากำหนดกรอบ ๒) ร่างแผนการทำโครงการในพื้นที่ โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด : สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม (๑) ลงพื้นที่สำรวจชุมชนใกล้โรงเรียน ผลิตสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” (๒) ผลิตสื่อวีดิทัศน์ความยาวไม่เกิน ๘ นาที บอกเล่าเรื่องราวในชุมชน ต้องมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ มุ่งสร้างเสริมชักชวนเล่าเรื่องราวของสถานที่นั้น ๓) การทำกิจกรรมในโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด : สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ อบรมกิจกรรม				
ระยะที่ ๓ ประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑.ผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน	๑.ได้ผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ข้อที่ ๒	๑๐๐ %

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความ พึงพอใจ ต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
-การประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนชน จั ง ห วั ด พระนครศรีอยุธยา ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและประเมินผล ตามรายละเอียดใน ระยะที่ ๑ - วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ๑) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบน มา ต ร ร ฐ า น (Standard Deviation) สำหรับอธิบายข้อมูลแบบสอบถามเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วน เบี่ยงเบน มา ต ร ร ฐ า น (Standard Deviation) สำหรับ อธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบวัดฉัน เป็นเด็กดี แบบเหตุผลในการคิด แบบสอบถามความพึงพอใจ ๒) การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบ ผลการเข้าร่วมกิจกรรม รายละเอียด โดยการวิเคราะห์ เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและ ความแตกต่างของคะแนนก่อน และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของ กลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติ Paired-sample t-test -วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย วิธี การ วิเคราะห์ เนื้อหา	จั ง ห วั ด พระนครศรีอยุธยา ๒.ข้อมูลเชิงปริมาณ ๓.ข้อมูลเชิงคุณภาพ	๒.ข้อมูลเชิงปริมาณ ๓.ข้อมูลเชิงคุณภาพ		

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความ พึงพอใจ ต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
(Content Analysis) โดยการ เก็บข้อมูลแบบการมีส่วนร่วมใน กิจกรรม (Participation) ด้วย วิธีการรวบรวมข้อมูล				
๔. กิจกรรมอื่น ๆ และการ รายงานความก้าวหน้า และรายงานร่างวิจัย ฉบับสมบูรณ์	รายงาน ความ ก้าวหน้า และ รายงานร่างวิจัยฉบับ สมบูรณ์ และการ เผยแพร่งานวิจัย	รายงานความก้าวหน้า และ รายงานการวิจัย และการ เผยแพร่งานวิจัยในวารสาร ต่าง ๆ		

**โครงการ “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

วัตถุประสงค์/กิจกรรมในข้อเสนอโครงการวิจัย	ผลสำเร็จ %	ในกรณีล่าช้า (ผลสำเร็จไม่ถึง ๑๐๐%) ให้ ระบุสาเหตุและ การแก้ไข
๑. วัตถุประสงค์การวิจัย		
๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๐๐ %	
๒) เพื่อพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๐๐ %	
๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๐๐ %	
๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์งานวิจัยให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์	๘๐ %	
๒. ลงพื้นที่เพื่อศึกษา สัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕๐ %	
๓. ออกแบบกิจกรรมโครงการเพื่อพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๐ %	
๔. ลงพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมตามที่ออกแบบกิจกรรมโครงการเพื่อพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๐๐ %	
๕. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ	๗๐ %	
๖. กิจกรรมอื่นและการรายงานความก้าวหน้า	๑๐๐ %	
๗. รายงานฉบับสมบูรณ์	๑๐๐ %	
๘. บทความการวิจัย/ บทความวิชาการ	๑๐๐ %	

ภาคผนวก ช
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ MCU RS ๘๐๐๗๖๕๐๓๔

ชื่อโครงการ “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หัวหน้าโครงการ รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทรศัพท์ ๐๙๕-๕๙๖-๘๘๖๔ Email : kamalas2013@gmail.com

สรุปโครงการ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อพัฒนาระบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร (Population) ได้แก่ ตัวแทนชุมชน เยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน และโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากพื้นที่ชุมชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ คน รวมจำนวน ๙ คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด โดยการสัมภาษณ์ และเสวนาออนไลน์ จำนวน ๓๐ คน และกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ การคัดเลือกตัวแทนเยาวชนในโรงเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตัวแทนจาก ๖ โรงเรียน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกตามคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โรงเรียนละ ๑๐ คน รวมทั้งหมด ๖๐ คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ลักษณะวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ขยายวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามเป็นขอบเขตเนื้อหา การสนับสนุนการกำหนดสมมติฐาน การสร้างกรอบแนวคิด การวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ ตามรูปแบบดังนี้ ๑) วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่าง ๆ จากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไดอารี่ และจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์การใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๒) วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การ

นำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและวัดผลก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการด้วยเครื่องมือวิจัยที่ได้สร้างขึ้นมา ได้แก่ แบบประเมินจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ แบบ ประเมินเหตุผลในการคิดด้วยหลักโยนิโสมนสิการ แบบประเมินความพึงพอใจ แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลทางสถิติ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

ผลวิจัยสรุปได้ว่า

๑. รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธฯ ประกอบด้วยหลักการทำงาน ๓ ประการ ประกอบด้วย เครือข่ายขับเคลื่อนสานความร่วมมือ (Engage) เป็นการขับเคลื่อนกลไกการทำงาน (Collaborative Mechanism) ผ่านกระบวนการสร้างความร่วมมือ (Enrich) คือ การสร้างความร่วมมือ (Cooperation Plan) อันประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด โรงเรียน ชุมชน และวัฒนธรรมจังหวัด การเสริมสู่การยกระดับ (Enhance คือกระบวนการการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดฯ (Process) ได้แก่ ๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับ เครือข่ายความร่วมมือ ๒. การสร้างกิจกรรมถ่ายทอด เรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิดผ่านสื่อ ออนไลน์ของเยาวชนในท้องถิ่น ๓. การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อ สร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษ์ถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน สามารถ ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้าน เกิดของของเยาวชนสู่สังคมภายนอก ๔. การสร้าง story ให้กับชุมชนโดย ให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ผ่านการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ๕.พัฒนาเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง สู่การต่อยอดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ได้แก่ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural knowledge) การเล่าเรื่องชุมชน (story telling) สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธ (Creative media of the Buddhist) และนำไปสู่การได้ผลสัมฤทธิ์ (Out Come) คือ ๑. เด็กและเยาวชนความตระหนักถึง ความสำคัญเรื่องของการรักษา รักรถิ่น รักชุมชนของตนเอง" ๒. สร้างเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง และ ๓. เยาวชนเกิดทักษะในเรื่องการ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อ คือกระบวนการการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดฯ (Process) ได้แก่ ๑. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับ เครือข่ายความร่วมมือ ๒. การสร้างกิจกรรมถ่ายทอด เรื่องราวท้องถิ่นในบ้านเกิด ผ่านสื่อ ออนไลน์ของเยาวชนในท้องถิ่น ๓. การจัดกิจกรรมถ่ายทอด องค์ ความรู้ในเรื่องของการผลิตสื่อ สร้างสรรค์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักษ์ถิ่นบ้านเกิดของเยาวชน สามารถ ถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นในบ้าน เกิดของของเยาวชนสู่สังคมภายนอก ๔. การสร้าง story ให้กับชุมชนโดย ให้เด็ก ๆ ลงไปสัมผัสกับสถานที่จริง ผ่านการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ ๕.พัฒนา เยาวชนให้มีประสบการณ์จริง สู่การต่อยอดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ได้แก่ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural knowledge) การเล่าเรื่องชุมชน (story telling) สื่อ สร้างสรรค์วิถีพุทธ (Creative media of the Buddhist) และนำไปสู่การได้ผลสัมฤทธิ์ (Out Come) คือ๑. เด็กและเยาวชนความตระหนักถึง ความสำคัญเรื่องของการรักษา รักรถิ่น รักชุมชนของตนเอง" ๒. สร้างเยาวชนให้มีประสบการณ์จริง และ ๓. เยาวชนเกิดทักษะในเรื่องการ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในด้านการผลิตสื่อ

๒. การออกแบบกระบวนการกิจกรรม ภายใต้โครงการสื่อสร้างสรรค์ “จับกล้องส่องบ้านเกิด: สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักบ้านเกิด” มีขั้นตอน ๑ สร้างความร่วมมือเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่

ขั้นตอน ๒ อบรมปลูกจิตสำนึกรักษำบ้านเกิด ขั้นตอน ๓ การทำโครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด สื่อวัฒนธรรมรักษำบ้านเกิด ขั้นตอน ๔ นำเสนอผลผลิตศิลปวีดิโอสื่อสร้างสรรค์ กำหนดประเด็นการจัดกิจกรรมภายใต้แนวความคิด ได้แก่ ๑) อยู่ในกรอบแนวคิด “เลดูเบ่งผ่อ” คือ “๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต คำนิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ๒) พัฒนาสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่าง ๆ เช่น คลิปวีดิโอ หนังสือ ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้นและ ๓) นำเสนอวิถีชีวิต คำนิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยโครงการนี้ได้กำหนดกติกาคือเป็นการร่วมมือกันระหว่างเยาวชน ประชาชนชาวบ้าน และ ครูผู้สอนสอนวิชาประวัติศาสตร์ ภายใต้ชื่อ โครงการจับกล้องส่องบ้านเกิด: “สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมรักษำบ้านเกิด” และมีการสร้างกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ สัมผัสภาพใหม่ของฉัน กิจกรรมที่ ๒ เรียนรู้และแบ่งปัน กิจกรรมที่ ๓ เรื่องเล่าดีๆ ของบ้านฉัน กิจกรรมที่ ๔ เสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ และกิจกรรมที่ ๕ สร้างสรรค์พลังใจ (รักษำบ้านเกิด) นำไปสู่ผลลัพธ์ คือ ๑. ความรู้ด้านการผลิตสื่อออนไลน์ และสนับสนุนการเล่าเรื่องในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ ๒. มีการสำนึกรักษำบ้านเกิด ตระหนักถึงประวัติศาสตร์ชุมชนมากขึ้น และ ๓. นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดอย่างยั่งยืน

๓. ผลประเมินรูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลวิจัยเชิงปริมาณโดยภาพรวมพบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกรักษำบ้านเกิดตามหลักสัปปริสธรรมและโยนิโสมนมสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยสำนึกรักษำบ้านเกิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และคะแนนเฉลี่ยเหตุผลในการคิดหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกจากนี้แล้ว ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม พบว่า ผู้รับอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวมด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก สำหรับผลข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถยืนยันกระบวนการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด พบว่า นักเรียนสะท้อนความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสรุปดังนี้ ๑) สนใจในประวัติศาสตร์ไทยมากขึ้น ๒) ได้รับความรู้ที่ถูกต้องมากกว่าเดิม ๓) มีความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม สร้างความสามัคคี ๔) กิจกรรมสนุก ได้เจอเพื่อนใหม่ๆ ต่างโรงเรียน ๕) ได้นำเสนอข้อมูลต่างๆ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ๖) มีความภูมิใจในบ้านเกิด ควรค่าในการอนุรักษ์ ๗) ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ๘) ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการลงพื้นที่

สำหรับผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๑. การพัฒนากระบวนการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน ๒. กิจกรรมใช้สื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักษำบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓. ผลผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๑๐ ชิ้นงาน ๔. สิ่งที่เยาวชนได้รับ ๑) เยาวชนมีจิตสำนึกรักษำบ้านเกิดตามหลักสัปปริสธรรมและโยนิโสมนมสิการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ๑) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ ๒) ความรู้เรื่องประวัติ ความเป็นมาของสถานที่สำคัญต่างๆ ๓) ได้รู้จักสถานที่สำคัญในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน ๔) ทำให้เกิดความรัก และภูมิใจในท้องถิ่น และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๕) ได้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ๖) ได้รู้จักปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน ๗) รู้สึกภูมิใจที่เราได้มีแหล่งโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จากผลสำเร็จของโครงการ ดังนั้นหน่วยงานระดับนโยบาย ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ควรประสานความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรมของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ในการจัดโครงการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด โดยปลูกฝังผ่านเยาวชนในพื้นที่ ร่วมกันปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักถิ่นบ้านเกิด นำไปยกระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

๒) มหาวิทยาลัยในพื้นที่ร่วมกันสร้างภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนในพื้นที่ในการออกแบบกิจกรรมบูรณาการในรายวิชาในที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ พันธกิจของโรงเรียนในประเด็นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรมชุมชน บูรณาการกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในการปลูกฝังเยาวชนให้สำนึกรักถิ่นบ้านเกิด

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ควรจัดการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนได้มีโอกาสลงมือสำรวจ เรียนรู้จากการปฏิบัติ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาเรียนรู้ให้มากขึ้น ควรสนับสนุนให้นักเรียนได้ลงพื้นที่ทุนมรดกทางวัฒนธรรม นำประสบการณ์จริงมาบูรณาการกับรายวิชาในชั้นเรียนมากขึ้น

๒) ควรจัดฝึกอบรมและความรู้ด้านการผลิตสื่อออนไลน์ และสนับสนุนการเล่าเรื่องในชุมชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่จุดดีของชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ และจัดอบรมให้เยาวชนรู้เท่าทันสื่อ ในการเผยแพร่สื่อดี ฝึกเล่าเรื่องดี ๆ ในท้องถิ่นในบ้านเกิดของ กระตุ้นให้เยาวชนสร้าง story telling ให้กับชุมชน ผ่านกรอบแนวคิด ๕ ดู” ได้แก่ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมการนำเสนอสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอ สื่อ TikTok เป็นต้น

๓. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

๑) เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการวิจัยระยะสั้น ดังนั้น หากต้องการเห็นผลสำเร็จในระยะยาว ควรทำวิจัยต่อเนื่อง ในประเด็นการส่งเสริมเยาวชนการใช้สื่อเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่น บ้านเกิดร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น และสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นแผนระยะ ๓ ปี หรือ ๕ ปี กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จให้เป็นรูปธรรมร่วมกัน

๒) จากผลสำเร็จดังกล่าว ควรทำวิจัยเกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายเยาวชนวัดรักษ์บ้านเกิดในชุมชน เพื่อปลูกฝังและสร้างเยาวชนต้นแบบในการเผยแพร่วิถีชีวิต น่าจะช่วยพัฒนาเครือข่ายเยาวชนมีจิตสำนึกรักถิ่นบ้านเกิด ความภาคภูมิใจ หวังเห็น วัฒนธรรมที่งดงาม อัตลักษณ์ท้องถิ่นตั้งานในบ้านเกิด นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์และยกระดับเศรษฐกิจและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนในอนาคตได้

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายๆ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการเรียนการสอน นำเทคนิคกระบวนการโดยการประยุกต์ใช้สื่อสร้างสรรค์วิถี

พุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน มาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการสร้างกิจกรรมที่นอกจากการเรียนในห้องเรียนให้มีทักษะและเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะการผลิตสื่อวิทัศน์ เป็นต้น

๒. ด้านประโยชน์ต่อสังคม สร้างความประทับใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชุมชน ตลอดจนการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชน ให้คนรุ่นหลังเกิดความสำนึกถึงในท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะความตั้งใจในการถ่ายทอดเรื่องราวของกลุ่มเยาวชนต่อสังคม

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยไว้ ๓ ประเภท

- ๑) การนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติและนานาชาติ
- ๒) การนำบทความวิจัยลงตีพิมพ์ในวารสารที่อยู่ในฐาน TCI
- ๓) การนำรายงานการวิจัยเผยแพร่ความรู้ให้แก่ หน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี เป็นต้น

ภาคผนวก ซ
ใบรับรองจริยธรรม

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๑๐/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 (“Do” Model of using Media to Create a Buddhist Way of Life for Local Development in the youth's Hometown Phra Nakhon Si Ayutthaya Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765034

สถาบันที่สังกัด: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๑๐/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ภาคผนวก ณ

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่โรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

NEWS
จดหมายข่าว
ม.ย. 65
10

โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

ตำบลบ้านใหม่ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา 93000
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามะนัง เขต 1

ดร.รณรัตน์ พินนอก
ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร

โครงการสื่อสารสร้างสรรค์ จับกล้องส่องบ้านเกิด

โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

วันที่ 9-10 มิถุนายน 2565 ดร.รณรัตน์ พินนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร ร่วมกับคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จัดโครงการสื่อสารสร้างสรรค์ จับกล้องส่องบ้านเกิด ซึ่งโรงเรียนปทุมวิทยาคารเป็นเจ้าภาพในการใช้สถานที่โดยมีโรงเรียนในสังกัด สพป.อย.1 ได้แก่ โรงเรียนปทุมวิทยาคาร โรงเรียนวัดพุทธโสธรธรรม โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ โรงเรียนวังน้อยวิทยาภูมิ โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ โรงเรียนวัดดาวคะนอง ร่วมกิจกรรม

Website

FB Fanpage

ฝ่ายงานประชาสัมพันธ์ โรงเรียนปทุมวิทยาคาร

FB Fanpage : <https://www.facebook.com/pathomwittayakarn>

ภาพเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์

ตามที่ทางโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ“จับกล้องส่องบ้านเกิด: ส่องสร้างสรรค์วิถีพุทธรักบ้านเกิด” ในระหว่างวันที่ ๙ - ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕ จัดขึ้น ณ โรงเรียนปทุมวิทยาคาร โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย ๒ “ดู” รูปแบบการใช้สื่อสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิดของเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “แลดู เบิ่งผ่อ” เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในบ้านเกิด โดย ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และนายรังสรรค์ วัฒนาชัยวัฒน์ เป็นหัวหน้าแผนวิจัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของเทคโนโลยีนำเสนอต่างๆ เช่น คลิป วิดีโอ สั้น ความยาวไม่เกิน ๔ นาที เพื่อบอกเล่าถึงสถานที่สำคัญ วิถีชีวิต ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชน ตลอดจนส่งเสริมเยาวชน ใช้สื่อสร้างสรรค์และปลูกจิตสำนึกเยาวชน ในการพัฒนาบ้านเกิด สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาหลังการเรียนรู้ ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เื้อต่อการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ

โดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี จากเครือข่ายโรงเรียนขยายโอกาสในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากผู้อำนวยการ ครู และเยาวชนนักเรียน ในโรงเรียน ได้แก่ ๑) ดร.ไตรรัตน์ เอี่ยมพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพุทธไธศวรรย์ ๒) ดร.ธนวัฒน์ พินนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมวิทยาคาร (ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนท่าช้างวิทยาคม) ๓) นายบุญเลิศ เพชรเมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนวังน้อยวิทยาคม ๔) นายชัยพร บัวพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ ๕) นางวริยาพัชร วรภัทร์สกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ และ ๖) นางสาวจิตรา อินทสุวรรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวคะนอง ร่วมสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ ด้วยกระบวนการบูรณาการเรียนรู้นิเวศวิทยาประวัติศาสตร์ ผ่านกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด อาทิเช่น กิจกรรมสัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน กิจกรรม Caring and Sharing กิจกรรม เรื่องเล่าดี ๆ ของบ้านฉัน กิจกรรมเสริมทักษะผลิตสื่อสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างสรรค์พลังใจ (รักกัน

เมื่อวันที่ ๑๔-๑๕ กันยายน ๒๕๖๕ ที่ผ่านมา ทางคณะวิจัยฯ นำโดย ผศ.ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ มีคณะที่ปรึกษาฯ นำโดย ดร.อัคนันท์ อริยศรีพงษ์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอส พี อาร์ เอ็ม โมเดิร์น แมเนจเม้นท์ จำกัด นายภิญโญ ฐธรรมศิลป์ ปิโรตติเชอร์/ชมรมจิตอาสาเปลี่ยนอนาคต ผศ.ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ ครูสาธิต ชันธนิมิต ดร.เอื้ออารีย์ วัยวัฒน์ นางสาวมนันท์ ประภัตรพิทยา และคณะวิจัยฯ ร่วมมอบเกียรติบัตรรางวัล โดยได้รับสนับสนุนทุนการศึกษา จากศิษย์เก่าปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา อาทิ ดร.จันทร์ แสงสุวรรณาวา นางสาวสรลาลี ชีมานนท์ เป็นต้น และในวันปิดโครงการฯ ณ โรงเรียนวังน้อยวิทยาคม นำโดย นายบุญเลิศ เพชรเมณี ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครู นักเรียน ได้จัดเวทีการแสดงรางวัล วังน้อย และจัดแสดงดนตรีของนักเรียนร่วมกับวงดนตรีจิตอาสาบันเทิงกาวนา ตอนรับคณะวิจัยฯเป็นอย่างดี ซึ่งผลรางวัลประกวดคลิปวิดีโอสร้างสรรค์วิถีพุทธ ดังนี้

ภาพกิจกรรมมอบเกียรติบัตรและรางวัลประกวด

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

(๑) ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์
(ภาษาอังกฤษ) Assoc. Prof. Dr.Kamalas Phoowachathipong

(๒) หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน [REDACTED]

(๓) ประวัติการศึกษา นศ.บ. (ประชาสัมพันธ์) เกียรตินิยมอันดับ ๒
วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ)
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

(๔) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
จิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ที่อยู่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ มือถือ ๐๙๕-๕๙๖-๘๘๖๔
E-mail: kamalas2013@gmail.com

(๖) ประสบการณ์ในการสอน

ระดับปริญญาตรี

๑. จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย
๒. จิตวิทยาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

ระดับปริญญาโท

๑. การวัดและการประเมินทางพุทธจิตวิทยาการศึกษา
๒. ระเบียบวิธีวิจัยทางจิตวิทยา
๓. พุทธจิตวิทยาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์
๔. จิตวิทยารู้คิดและการเรียนรู้
๕. สถิติเพื่อการวิจัยทางจิตวิทยา
๖. กระบวนการและทักษะการปรึกษาทางพุทธจิตวิทยา

ระดับปริญญาเอก

๑. จิตวิทยาการเรียนรู้
๒. การทดสอบและการประเมินทางจิตวิทยา
๓. พุทธจิตวิทยาเพื่อการศึกษา
๔. จิตวิทยาการศึกษาครอบครัวและผู้สูงอายุ
๕. การฝึกปฏิบัติการศึกษาทางพุทธจิตวิทยา
๖. สถิติเพื่อการวิจัยขั้นสูงทางพุทธจิตวิทยา

(๓) ความเชี่ยวชาญพิเศษ

- ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. รับผิดชอบตรวจสอบและประเมินผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
- คณะทำงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (ร่างหลักสูตรระดับปริญญาตรี พุทธศาสนากับวัฒนธรรมประชาธิปไตย)
- วิทยากรร่วมอบรมกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด
- โครงการพัฒนาชุดความรู้ เรื่องวัฒนธรรมพลเมืองประชาธิปไตย ตามแนวพุทธในหัวข้อ : พระพุทธศาสนากับค่านิยมการมีจิตสาธารณะ
- โครงการอบรมแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- โครงการร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และธรรมศึกษาชั้นตรี

(๔) ผลงานวิชาการ

(๔.๑) รายงานวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์. “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๘).
๒. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์. “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๐).
๓. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “กระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการเครือข่ายพระสงฆ์พิทักษ์วัฒนธรรม”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).
๔. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).
๕. กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. “โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ : ในชุมชนเมืองยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้านวัด โรงเรียน”. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑).

๖. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน” “โครงการวิจัยรับใช้สังคมท้อปเทรนด์สู่ท้อปมายด์ ปี ๒๕๖๑ (วินัย ใฝ่ดี มีจิตอาสาเพื่อสังคม)”. **รายงานการวิจัย**.ทุนสนับสนุนบริษัทท้อปเทรนด์แมนูเฟอริง จำกัด และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑). (ปิดโครงการ ๒๕๖๓).
๗. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “โครงการนวัตกรรมสุขภาวะวิถีพุทธและพุทธจิตวิทยาบำบัดเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงภาวะซึมเศร้าของเยาวชนไทย”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รหัสโครงการ ๖๒-๐๐๐๕๓. (๒๕๖๒). **รายงานวิจัย**. หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย ภายใต้โครงการการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) ในสังคมไทย โดย พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร.
๘. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้”. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีงบประมาณ ๒๕๖๓.
๙. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ “รูปแบบการออกกำลังกายด้วยการเจริญสติของผู้สูงอายุในจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **รายงานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (ปิดโครงการ ๒๕๖๓).

ผู้ร่วมวิจัย

๑. พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร ดร., กมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๘).
๒. พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท, กมลาค ภูวนาธิพงศ์, ดร.อักรนันท์ อริยศรีพงษ์. “การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๙).
๓. พระเทพพรเมธี, รศ.ดร. (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี อินทรกรุงเกา), กมลาค ภูวนาธิพงศ์, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ญาศุภินท อินทรกรุงเกา. “การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).
๔. พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี, ผศ.ดร. ศิริวัฒน์ ศรีเครือดง, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ BIO FEEDBACK”. โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).

๕. พระมหาชุตีภัก อภินันโท, กมลาค ภูวนาธิพงศ์, ญาณินทร์ รักษวงศ์วาน และ พุทธชาติ แผนสมบุญ. “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว: ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๐).
๖. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การติดตามการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).
๗. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพุทธชาติ แผนสมบุญ. “การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างชีวิตสุขตามแนวทางการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมระยะที่ ๒”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).
๘. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมสำหรับผู้สูงอายุ”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).
๙. อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).
๑๐. นวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้และกระบวนการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๖๑).

(๘.๒) การเผยแพร่ผลงานวิจัย/การตีพิมพ์/การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

บทความทางวิชาการ

๑. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ “การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้หลักสูตรธรรมศึกษาและหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน”. **วารสารบัณฑิตปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘).
๒. กมลาค ภูวนาธิพงศ์, พุทธชาติ แผนสมบุญ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระปลัดสมชาย บัณฑิต, อรจิรา วงษาพาน, เอื้ออารีย์ วัชรวัฒน์, อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และญาณิน ภูพัฒน์. “ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐).

๓. Kamalas Phoowachanathipong. “The Effect of Changes of Value and Behavior Model of Consuming in online social Network Using Integration of Buddhist Psychology for Thai Novices”. **Journal of International Buddhist Studies JIBS**. Vol. 8 No. 1 (June 2017): 112-126.
๔. พุทธชาติ แผนสมบุญ, กมลาค ภูวนาธิพงศ์, อุษกร งามชาติ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, สุวัฒน์ รักขันโท, โกศล จิ่งเสถียรทรัพย์ และธนวรรณ สารรัมย์. “กระบวนการเสริมสร้างภาวะพลัดพลัดในผู้สูงอายุ”. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑): ๒๗๑.
๕. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และอัครนันท์ อริยศรีพงษ์. “การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๓๔๗-๑๓๖๑.
๖. จรรย์จารี ธรรมา, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพระครูพิพิธปริยัติกิจ (ชยัน แสนโบราณ). “การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อสร้างสมรรถนะนักการตลาดในศตวรรษที่ ๒๑ ตามแนวพุทธจิตวิทยา”. **วารสาร มจร. สังคมปริทรรศน์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๓๓๕ -๓๕๑.
๗. จรรย์จารี ธรรมา และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “ธรรมโมโลยี-การตลาด การบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการตลาด”. **วารสารราชมงคลล้านนา**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑).
๘. จรรย์จารี ธรรมา และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “ธรรมโมโลยี-การตลาด พุทธศาสนากับงานบริหารการตลาด”. **วารสารสุทธิปริทรรศน์**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๐๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑).
๙. จรรย์จารี ธรรมา, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และพระครูพิพิธปริยัติกิจ (ชยัน แสนโบราณ). “การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อสร้างสมรรถนะนักการตลาดในศตวรรษที่ ๒๑ ตามแนวพุทธจิตวิทยา”. **วารสาร มจร. สังคมปริทรรศน์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑).
๑๐. พุทธชาติ แผนสมบุญ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “ผลการพัฒนากระบวนการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาของสามเณร”. **วารสารท้องถิ่น**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑): ๔๐-๕๖.
๑๑. อัครนันท์ อริยศรีพงษ์ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธของครอบครัวในชุมชนอาคารสูง เขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑).

๑๒. กมลาค ภูวนาธิพงศ์, พุทธชาติ แผนสมบุญ และ ผศ.ดร.โกวิท พานแก้ว . “รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๖๓-๗๓.
๑๓. ศิลป์ชัย สีมาวงค์อนันต์, สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และสุวัฒน์ รักขันโท. “การพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรในยุคนไทยแลนด์ ๔.๐”. **วารสารมจร.มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๒๕๑-๒๖๖.
๑๔. กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และชันทอง วัฒนะประดิษฐ์. “การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๕ ฉบับเพิ่มเติม (ธันวาคม ๒๕๖๒): ๗๕-๙๐.
๑๕. Sinchai Semawonganon, Kamalas Phoowachanathipong, Amnaj Buasiri. “The Development of Competency Enhancing Based on Buddhist Psychology for Engineering Personnel”. **Journal of International Buddhist Studies**. Vol. 10 No. 2 (December 2019) : 27-41.
๑๖. กมลาค ภูวนาธิพงศ์, เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ, พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, อำนาจ บัวศิริ และอัคนันท์ อริยศรีพงษ์. “ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิติพุทธสำหรับเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวาราม”. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๓).
๑๗. พันทิวา ฤกษ์ภูชาตรี และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า”. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๖๓).
๑๘. จินห์จุฑา ศุภมงคล และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การพัฒนาพฤติกรรมเชิงสรรค์สำหรับเยาวชนโดยใช้สื่อตามแนวพุทธจิตวิทยา”. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓).
๑๙. พันธ์เทพ ณ นคร และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “การศึกษาคุณลักษณะนักขายที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา”. **มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓).
๒๐. นราทิพย์ ผินประดับ และกมลาค ภูวนาธิพงศ์. “แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓).

๒๑. ณฐกร วัชรสินธุ์ และกมลลาศ ภูวนาธิพงศ์. “แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาธุรกิจรักษาความปลอดภัย”. **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓).
๒๒. ศิลป์ชัย สีม่วงศ์อนันต์, กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และสุวัฒน์ รักขันโท. “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านคุณธรรมของบุคลากรสายวิศวกรรม”. **วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓).
๒๓. กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. “สุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมืองยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๖๓): ๔๐๕-๔๑๙.
๒๔. พระครููปทุมภาวนาจารย์ (วีระนนท์ วีระนนโท) และกมลลาศ ภูวนาธิพงศ์. “ความสัมพันธ์วิปัสสนากรรมฐานกับหลักไตรสิกขา”. **วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓): ๖๓๒-๖๔๔. TCI ๒.

บทความวิจัยตีพิมพ์ระดับนานาชาติ

1. Kamalas Phoowachanathipong, Phrakhrupatum Bhavana Charn Vi. (Weeranon Weeranundho), Amnaj Buasiri, Akaranun Ariyasripong, Phatthida Raengthon. “Effects of Vipasana Meditation Practice on Happiness of Adult life”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-2020), 30th - 31st July 2020.
2. Phrakhrusangharak ChakkitBhuripaño, Pairatchimhad, Akkaradecha Brahmakappa Noppadol Deethaisong, Kamalas Phoowachanathipong. “Key Stakeholders Network Management Process in the Area of the World Heritage Sites in Ayutthaya”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-2020), 30th - 31st July 2020.
3. PhraTheppavaramethi, Kamalas Phoowachanathipong, Yasumin Inkrungkao, Lampong Klomkul. “A Movement Model of Buddhists Reform for Peaceful Society Development”. International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER-2020), 30th - 31st July 2020.

การประชุมวิชาการ (Proceeding)

1. Kamalas Phoowachanathipong and others. “A Process of Buddhist Psychology for Encouraging Self-Sufficient Lifestyles in Community towards Sustainable Happiness”. Special Focus: Understanding Globalism, Respecting Difference. 7 th International Conference On

- Religion & Spirituality in Society. Imperial College London, London, UK. (17-18 April 2017).
2. Kamalas Phoowachanathipong and others. "The Process of the Consumptional Value as Cognitive Approach For Adolescents". The 7th International Buddhist Research Seminar on cultural geography in Buddhism IBRS. held in Nan province, Thailand. (18-20 February 2016).
  3. Kamalas Phoowachanathipong and others. "Value and Behavioral Model of Consuming in Online Social Network Using Integration of Buddhist Psychology for Thai Novices". Special Focus :Understanding Globalism, Respecting Difference. 7th International Conference On Religion & Spirituality in Society. Imperial College London, London, UK. (17-18 April 2017).
  ๔. กมลาค ภูวนาธิพงศ์. "พุทธโฆส: สัตถุศาสนวิวัฒน์ในศตวรรษที่ ๒๑". การนำเสนอโปสเตอร์ ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม. (๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓).
  ๕. กมลาค ภูวนาธิพงศ์. "โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ". ในการประชุมระดับชาติ ครั้งที่ ๒. (MCU CONGRESS II). ภายใต้ MOU ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหิดล. (๓๐ เมษายน ๒๕๖๑).
  ๖. กมลาค ภูวนาธิพงศ์. "กระบวนการเรียนรู้เพื่อการ จัดการเครือข่ายพระสงฆ์พิทักษ์วัฒนธรรม". (๒๕๖๑). การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒. (MCU NAN CONGRESS II).

(๙) ผลงานที่ได้รับรางวัล

๑. รางวัลนักวิจัยระดับดี ประจำปี ๒๕๖๑ ในการประชุมวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ ๑๐ และการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ น่าน: นครพระพุทธศาสนา มรดกธรรมสู่ มรดกโลก ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ. THE 10TH INTERNATIONAL CONFERENCE AND THE 3 RD NATIONAL CONFERENCE 2019 NAN: THE CITY OF BUDDHISM TOWARD DHAMMA AND WORLD HERITAGE.
๒. รางวัลผลงานวิจัยระดับดีมาก ประจำปี ๒๕๖๒. รายงานวิจัยเรื่อง "การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ BIO FEEDBACK ระยะที่ ๒". เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓. ผู้ร่วมวิจัย โดยมี พระมหาบุญเลิศ อินทุพลญาณ, รศ.ดร. เป็นหัวหน้าโครงการ.
๓. รางวัลผลงานวิจัยระดับดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. รายงานวิจัยเรื่อง "โครงการสุขชีวีวิถีพุทธ ยุค ๔.๐: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน".

๔. รางวัลนักวิจัยระดับดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๓. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑๒.
 “สังคมไทยหลัง NEW NORMAL: การเรียนรู้ การวิจัย และการสร้างสรรค์”. จัดโดย
 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และภาคีทาง
 วิชาการ.

๒. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๑

(๑) ชื่อ – นามสกุล

(ภาษาไทย) นางสาวมนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา
 (ภาษาอังกฤษ) Manasanan Prapassornpitaya

(๒) ประวัติการศึกษา

- บัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ที่อยู่

๕/๔๗ หมู่ ๓ ถนนนเรศวร ตำบลหอรบชัย อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐
 เบอร์โทร ๐๙๓ ๙๔๕๙๑๕๖
 Email : pmanasanan456@gmail.com

(๔) งานวิจัย

- โปรแกรมพัฒนาชีวิตสำหรับครอบครัวยุคใหม่ตามหลักพุทธจิตวิทยา

(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย

- โปรแกรมพัฒนาชีวิตสำหรับครอบครัวยุคใหม่ตามหลักพุทธจิตวิทยา วารสาร มจร อุบลบริหารศน์

๓. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๒

(๑) ชื่อ – นามสกุล

(ภาษาไทย) ดร.ทิพย์ธิดา ณ นคร
 (ภาษาอังกฤษ) Dr.Tiptida Na Nakorn

(๒) ประวัติการศึกษา

- ศศ.บ. (สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ)
 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- พธ.ม. (สาขาวิชาชีวิตและความตาย)
 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พธ.ด. (สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา)

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ที่อยู่

๑๓๑ ซอย ๑๘ หมู่บ้าน ต.รวมโชค ถนนโชคชัย ๔ แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว
กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๓๐
เบอร์โทร ๐๘๓ ๖๑๔๔๔๕๕
Email: na.tiptida@gmail.com

(๔) งานวิจัย (ผู้ร่วมวิจัย)

- ๑) กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน” “โครงการวิจัยรับใช้สังคมท้อปเทรนด์สู่ท้อปมายด์ ปี ๒๕๖๑ (วินัย ใฝ่ดี มีจิตอาสาเพื่อสังคม)”. รายงานการวิจัย.ทุนสนับสนุนบริษัทท้อปเทรนด์แมนูเฟอริง จำกัด และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑). (ปิดโครงการ ๒๕๖๓)
- ๒) กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนทางศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้”. รายงานวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีงบประมาณ ๒๕๖๓.

(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย

- ๑) การเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพลัดพรกในบริบทสังคมไทย, วารสาร มจรมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑
- ๒) สถิติฐาน ๔ กับการพัฒนาตนในชีวิตประจำวัน, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒)
- ๓) การพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง, วารสารพุทธจิตวิทยา ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓)
- ๔) การพัฒนาชีวิตของผู้ประสบความสำเร็จตามหลักพุทธจิตวิทยา, วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๓)

๔. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๓

- (๑) ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท,ดร. (แก้วบุตรดี)
(ภาษาอังกฤษ) Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Dr.

- (๒) ตำแหน่งปัจจุบัน
- นักวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยา
  - และการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) สถานที่ทำงาน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ หลักกิโลเมตรที่ ๕๕ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐

(๔) E-mail sakorn_49@hotmail.com

(๕) การศึกษา

- น.ธ.เอก,เปรียญธรรม ๖ ประโยค
- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. ประสบการณ์ด้านงานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๒ การสร้างและพัฒนาแบบวัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา (ผู้ร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๕๖ การสังเคราะห์งานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (หัวหน้า)
- พ.ศ. ๒๕๕๗ สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ : รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน (หัวหน้า)
- พ.ศ. ๒๕๕๘ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของชุมชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา (หัวหน้า)
- พ.ศ. ๒๕๕๙ รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(หัวหน้า)
- พ.ศ. ๒๕๕๙ การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังในเขตกรุงเทพมหานคร (หัวหน้า)
- พ.ศ. ๒๕๖๐ การจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและลาว (หัวหน้า)
- พ.ศ. ๒๕๖๑ การบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน (ผู้ร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๖๑ การพัฒนาตัวชี้วัดพลumulังวิถีพุทธของผู้สูงอายุกลุ่มผู้เกษียณราชการ (ผู้ร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๖๓ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุข (พุทธ คริสต์ อิสลาม) ตามหลักคำสอนของศาสนา (ผู้ร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๖๔ แท้ก็คุณธรรม : การสร้างเครือข่ายในพัฒนาคุณภาพผู้ขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานครในด้านการมีจิตให้บริการที่ดี (ผู้ร่วม)
- พ.ศ. ๒๕๖๕ วิถีเมืองแห่งความสุขต้นแบบ: การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนาเมืองพุทธวัฒนธรรมแห่งความสุข (หัวหน้า)

การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย

๑. รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ TCI ๑ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (๒๐๑๘): (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑)

๒. สวัสดิการสังคมเชิงพุทธ : รูปแบบและการสร้างพลังชุมชน วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ TCI ๑ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๐๑๘): (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑)

๓. รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยา TCI ๑ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (๒๐๒๐): มิถุนายน ๒๕๖

๕. ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๔

(๑) ชื่อ - นามสกุล

(ภาษาไทย) เอื้ออารีย์ วัยวัฒน์

(ภาษาอังกฤษ) Aue-aree Waiwattana

(๒) ประวัติการศึกษา

- บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เทคโนโลยีการบริหาร สาขาฝึกอบรมและพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ที่อยู่

๑/๗๗๐ ซอยรามคำแหง ๑๙๐/๒ มีนบุรี กรุงเทพมหานคร ๑๐๕๑๐

เบอร์โทร ๐๘๑ ๙๑๔ ๒๒๔๑

Email : auearee.w@gmail.com

๖. ผู้ช่วยผู้วิจัย

(๑) ชื่อ - นามสกุล

(ภาษาไทย) นางสาวหนึ่งธิดา สาริศรี

(ภาษาอังกฤษ) Miss Nuengthida Sarisee

(๒) ประวัติการศึกษา

- สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ที่อยู่

๔๖/๑๐๔ ศรีสมาน ๔ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐

เบอร์โทร ๐๙๔ ๑๖๔๒๓๖๙

Email : taleiw1717@gmail.com

(๔) งานวิจัย

- ผลของการฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบสองมือต่อการมีสติของเยาวชน ค่ายยุวชนไทอชิร

(๕) การเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย

- ผลของการฝึกศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบสองมือต่อการมีสติของเยาวชน ค่ายยุวชนไทอชิร
วารสาร มจร พุทธจิตวิทยา

